

มหาเวรสังขารชาตก

๑๓ กัณฑ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานประชุมเพลิงศพ

นาง ขารงสุขภาย

(เชื้อ บุณยะรัชต์เวช)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๗

คำนำ

หนังสือมหาเวสสันดรชาดกฉบับนี้ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางทรงสุขภาพ (เจ้อ บุญยรัตเวช) เห็นว่าเป็นหนังสือฉบับที่สมบูรณ์ไพเราะของปราชญ์ผู้มั่งคั่งยิ่ง เช่น สมเด็จพระพรหมญาณิตฺธิโนรส, เจ้าพระยาพระคลัง (หน) และยังมีปราชญ์อื่นอีกบางท่าน บางทีปรากฏนามกำกับไว้ในกณฺฑหนึ่ ๆ จึงน่าจะเป็นหนังสือที่สมควรแก่ผู้สนใจในประเภทวรรณคดี เพราะการประพันธ์โดยใช้สำนวนเช่นนี้ไม่มีใครพบในสมัยนั้นอีก อีกประการหนึ่ง คำานของหนังสือมหาชาติในสมัยกรุงเก่าเลี้ยวแก่พม่า ปรากฏว่าต้นฉบับบางตอนหายสูญไป ครั้นมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร พ. ศ. ๒๓๕๗ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชประสงค์พินทุหนังสือมหาชาติชน แต่หาต้นฉบับโดยสมบูรณ์ไม่ได้ จำเป็นต้องประสมนักปราชญ์ราชบัณฑิตยสถานแต่งคัดต่อเพิ่มเติมจนครบ ๓๓ กณฺฑ ทเิชว่าหนังสือ "มหาชาติคำหลวง" เข้าใจว่าหนังสือมหาชาติคำหลวงนคงเป็นหนังสือแม่บทต้นฉบับของหนังสือมหาชาติทั้งหลายที่มีอยู่ในปัจจุบัน.

หนังสือฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้นนี้ไม่ใช่ฉบับมหาชาติคำหลวง แต่เนความในเรื่องต้องกันทุกประการ อาศัยทมถอยคำสำนวนไพเราะดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดพิมพ์เพื่อรักษาต้นฉบับให้มากไว้ หวังประโยชน์แก่ผู้สนใจทางวรรณคดีและอนุชนรุ่นหลังต่อไป.

ด้วยกุศลใด ๆ อันเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือนี้ ขอจงคบบันดาล
ผลบุญแก่ นางทรงสุภาพ (เจือ บุญยรัตเวช) ผู้ล่วงลับไปแล้ว เทอญ.

ขุนทรงสุภาพ

นางทรงสุขภาพ
(เจ๊ บุญยะรัตเวช)

ชวตศ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓

มตศ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕

ประวัติย่อ

นางทรงสุภาพ (เจอ บุญยะรัตเวช) เป็นธิดาคนแรกของ
นายจวง - นางเทียบ มุตะผลารักษ์ เกิดเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.
๒๔๔๓ ที่บ้านปากคลองด่านภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี.

การศึกษา สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสตรีวิทยา ทำการสมรส
กับ นายแพทย์ขุนทรงสุภาพ (ทรง บุญยะรัตเวช) เมื่อวันที่ ๑๖
เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ มีบุตรธิดารวม ๖ คน คือ :-

นางวลัย ธรรมจริย

นางสาวสุวิไล บุญยะรัตเวช

นางวนิดา ไชยวิเศษ

นายเชิด บุญยะรัตเวช

นางสาวรัตนา บุญยะรัตเวช

ร.อ. ประมุข บุญยะรัตเวช

หน้าทรวงสุดท้าย เป็นกรรมการสตรีวิทยาสมาคมฯ ถึงแก่กรรม
ด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕ รวมอายุ
ได้ ๖๒ ปี กับ ๗๒ วัน.

คำไว้อาลัยจากข้า

สองพันห้าร้อยเศษ

สิบสี่พฤศจิกายน

สี่ทุ่มส่วนนาที

วันที่หลานเจือได้

หลุดหลุดตดชพลัน

น้ำอเนจอนาถใจ

ตุงประทีปวายุภัย

ทงวิบโยคโศกแต่

จริยวัตรจตแบบเบอง

หนาทแม่เรือนพูน

แผ่เผื่อและเกอกุล

มีศรัทธากล้านอม

คอนมแต่ตง

จะนับวันนับเดือน

แล้วกลับนับปีเพื่อน

ชอกุศลดลช

ห้าปี

บ่งไว้

สามสิบ เศษนอ

สุดสิ้นลมปราณ.

วัยไป

สุดแล้ว

พดดับ ลงนา

แต่ผู้อยู่หลัง.

สมบุญ

เพียบพร้อม

แก่ญาติ มิตรนา

สละได้ไม่บุญ.

ดางเดือน

ลวงล

ฟางยัง ยิ่งแฮ

ช่องให้ไปเกษม.

อนิจจา ความตาย ช่างร้ายกาจ ไช้อานาจ บบบังคบ อยู่สืบสัน
 มิละไว้ ไพรีผู้ดี มีหรือจน ทว่าทุกคน ต้องพบ ประสพตาย
 จะมเศษ ศักดา อานุภาพ จะมลาภ มีทรัพย์ นับเหลือหลาย
 จะมเกียรติ มชอ ลอชจาย จะมนาย เป็นนายก ช่วยปกครอง
 จะมไพร่ ไร้ส่วย นบหรือล้าน จะมบ้าน โอเอี่ยม ไม่เทียมตอง
 จะมพวก เพื่อนส่พรัง ทงเคียวดอง จะมน้อง มีพ ลักกพันธ์
 จะมลูก หลานดี มีอานาจ จะมญาติ คอยผดุง บำรุงขวัญ
 จะมพ่อ แม่ครอง ช่วยป้องกัน จะมชน สามี ภริยา
 ก็ไม่พอ ต่อหัตถ์ มัจจุราช ก็ไม่อาจ ปกคุ้ม จะรักษา
 ก็ไม่ได้ ชัยกลับ อับรา ก็ไม่กล้า ทานหัต มัจจุมาร
 ต้องจำแพ แก่กฎ ธรรมชาติ ต้องจำคลาด แคล้วทง ถึงสิ่งขาร
 ต้องจำใจ จำไกล จากวงศ์วาน ต้องจำหาญ ใจสู้ รัความจริง.

เทศ บุญพระรัตนาถ

คำไว้อาลัยจากพี่

หลัดหลัดพลัดพรากไอ	อนิจจา
บ่วยสี่ชั่วโมงมา	ร่วงแล้ว
พร้อมแพทย์เฝ้าพงศา	สุดช่วย ได้ฤา
ละดูกลุ่หลานดินแก้ว	กับทั้งสวามี.
ไปดีที่จิตตั้ง	เตรียมส่งข
เหมือนหลับท่าประสพ	สุขแท้
หวังได้จะไปพบ	ภูมิสว่าง
ใจสะอาดกิเลสแพ้	เพราะด้วยผลบุญ.
ลงทุนทานเทอดให้	แห่งสงฆ์
ใส่บาตรทุกวันคง	ขวนเข้า
ถวายสังฆทานตรง	ค่อรอบ เดือนนา
สร้างโบสถ์เมื่องวนเจ้า	ขณะสิ้นสุดปราณ.
ถึงกาลวิปโยคเศร้า	เสียใจ
บุตรธิดาอาลัย	รำไห้
บรรดาญาติโหยหทัย	ทวิเทวษ
อายุหกสิบสามไร่	เสร็จสิ้นอวสาน.

ผิว บุญประจักษ์เวช

คำไว้อาลัยจากครอบครัว

เป็นเวลาร่วม ๕๐ ปี นับตั้งแต่อยู่รวมทุกซรวมสุขกันมา เรา
ต้องจากกันแต่เช้าไปทำหน้าที่ธุรกิจการงาน เมื่อเสร็จเรื่องแล้วก็กลับ
มาอยู่รวมกันตามปกติ แต่คราวนี้เป็นกรจากกันไปอย่างไม่มีเวลากลับ
มาอยู่รวมกันนอกเช่นเคย จากไปอย่างกระทันหัน ทางแพทย์อธิบายไว้
ว่า เส้นโลหิตที่นำโลหิตไปหล่อเลี้ยงหัวใจดับหรือถูกอุดตัน โลหิตไป
เลี้ยงหัวใจไม่ได้ หัวใจจึงวาย การสูญเสียแม่บ้านที่ดีที่สุดในชีวิตของ
ข้าพเจ้า และเสียแม่ของลูก ๆ เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญใหญ่ยิ่งของ
ครอบครัว ผู้ใดเคยประสบเหตุการณ์เช่นนี้มาบ้างแล้ว ก็จะสามารถ
ความเศร้าโศกอาลัย ตรงกับจิตใจของพวกข้าพเจ้า แต่ถ้ายู่โดยยังไม่
เคยได้รบ ก็โปรดทราบเถิดว่า เป็นความเศร้าโศกอาลัยลึกซึ้งอยู่ในใจ
เหลือเกิน ถึงหากจะประพันธ์พราำพราำพรรณนาไปสักเท่าไร ๆ ภาษา
อักษรก็ไม่มี ความหมายให้แจ้งชัดเพียงพอได้

แม้ร่างกายจะสุม่งทำลายไปตามธรรมชาติของสังขารทั้งหลาย
ความรู้สึกของข้าพเจ้าและบรรดาลูก ๆ ยังมีความรู้สึกอยู่เสมอว่า วิญญู
ญาณยังหาจากกันไม่ แต่เมื่อวิญญูญาณจำเป็นต้องจากกันไปตาม
กฎแห่งกรรมแล้ว ก็เป็นที่หวังเนาว่า ผู้ที่ตั้งอยู่ในคุณธรรมความดี
มีกุศลจิตเป็นประจำ ในขณะที่เมื่อมีชีวิตอยู่ จึงต้องดำเนินไปตามสุคติสู่
สัมปรายภพเป็นแน่

ขุนทรงสุภาพ และ บุตรีตา

สารบัญ

กัณฑ์ที่ ๑	ทศพร	๑
กัณฑ์ที่ ๒	หิมพานต์	๑๔
กัณฑ์ที่ ๓	ทานกัณฑ์	๔๐
กัณฑ์ที่ ๔	วนประเวศ	๗๕
กัณฑ์ที่ ๕	ชูชก	๘๓
กัณฑ์ที่ ๖	จุดพน	๑๓๕
กัณฑ์ที่ ๗	มหาพน	๑๕๓
กัณฑ์ที่ ๘	กุมาร	๑๗๒
กัณฑ์ที่ ๙	มัทรี	๒๑๓
กัณฑ์ที่ ๑๐	ลี้กัณฑ์บรรพ	๒๔๑
กัณฑ์ที่ ๑๑	มหาราช	๒๕๖
กัณฑ์ที่ ๑๒	ฉกษัตริย์	๒๘๖
กัณฑ์ที่ ๑๓	นครกัณฑ์	๒๙๕

เทศน์มหาชาติ

กัณฑ์ ๑ ทศพร

ปีพาทย์ใช้เพลงสาธุการ

มุสสดี วรณณาเกติ อีหิ สตุถา กบิลวตถุ อุปนิสฺสาย
นิโครธาราม วิหรนโต โปกุขรวสฺส อารพุก กเถสิ ฯ

ท่านองธรรมวัตร (๑) สตุถา ส้มเด็จพระสรรเพชญ์ ปางเมื่อ
พระองค์เสด็จอาศัยซึ่งกรุงกบิลพัสดุ์บุรีเป็นทักขินาจารย์ ทรงตำราญ
พุทธทศทัยในนิโครธารามบรมพุทธานุวาส แห่งศากยราชร่วมพระ
ประยูรวงศ์ปรีวตร อารพุก ทรงปรารภซึ่งฝนโศกขรพรรษาให้เป็น
อุปติเหตุ กเถสิ จึงตรัสเทศนาพระมหาเวสสันดรชาดกให้เป็นผลาติลก
ยอดยิ่งพระญาณ พระอรหันต์นบประมาณหาร้อยพระองค์ แด่ล้วน
ทรงพระปฏิสัมภิตา มีพระมหากัสสปเถระเป็นต้น มีพระอานนท์
เป็นปริโยสาน อุปถัมภ์คิดนากำหนดด้วยบทอันพระศาสดาว่า มุสสดี
วรณณาเก เป็นปฐมบาทตงนก่อน.

(๒) ยทา กาลโต พระศาสดาจารย์ได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชก
สัมโพธิญาณยอดธรรมวิเศษ พระองค์จึงตรัสเทศนาพระธรรมจัก-

ก็ไปวัดนสฺสูตร ไปรดข้ญจวคคยภกษุทงห่า แล้วพระองค์ก็เสด็จไปยัง
 ราชคฤหบุรโดยลำตั้ม เสด็จประทับอยู่สิ้นเหมันตฤดู ในพระเวฬุ-
 วนารามวรวิหาร พระกาพูทหายเถรเจ้า เป็นมคคุเทศคณูแสดงทาง
 พระพุทธดำเนิน พระองค์จึงเสด็จพระพุทธลีลาโดยมรรคาครงนน
 ล้วนพระชนาส์พอรหนตเจ้าสองหมนชนชมตามเสด็จมทนชา พระ
 ศาสตาก็เสด็จไปยังกบิลพัสดุบุร เป็นปฐมที่แรก เสด็จประทับ
 อยู่ทณงชลธิ และมรรคาเต้ราชคฤหมาถึงกบิลพัสดุ ไกลถึง ๖๐ โยชน์
 เป็นกำหนด เมื่อพระบรมศรัศคตเสด็จพระพุทธดำเนิน โดยอตุริท-
 จาริก มิได้เรงรับลวงมรรคาวนละโยชน์ ๆ ถึง ๖๐ ราตรี ก็บรรลु
 กบิลพัสดุมหานคร เมื่อวันวิสาขปุณณมเพญเดือนหก เป็นมหามงคล
 สัมมัย.

ปางนั้นพระบรมวงศ์ศากยราช ทราบว่าพระบรมโลกนาถศาสดา
 เสด็จมาถึง จึงพร้อมกันทุกพระองค์ทรงพระปราโมทย์ ครว้สั่งให้แต่ง
 นิโครธมหาวิหาร จึงประดับเครื่องอลังการทุกพระองค์ ทรงพระภุษา
 ทุกุลพัสดุ พระหัตถทรงเครื่องสักการบูชา แล้วกบ้งจुकคมนาการ
 เชิญเสด็จพระศรัศรัรเพชญให้ทรงพระทงวเอนาน จากชลธาร
 ถึงนิโครธารามบรมนิเวศน์ ส้มเด็จพระโลกเชษฐุเสด็จประทับเหนือ
 บวรพุทธอาสน์ ล้วนพระประยูรญาติทุกพระองค์ทรงมานะทิฏฐิ
 ต่างพระองค์ทรงพระดำริตรตรกนิกในพระทัยว่า ส้มเด็จพระลัทธดละ
 มีพระบวรวิลาสสดีไต้ พังทรงพระเจริญด้วยวัยหนุ่มนั้ก ทั้งพระบวร

ลักษณะงามบริสุทธิ์ มีพระชนมายุคราวบตรและนิตดา เราจะ
 อภิวัตน์หาดีไม่สมควร ก็ชวนกันนั่งอยู่ในเบื้องหลัง ยังพระราชกุมาร
 หนุ่ม ๆ ทงนนให้ถวายวันทนา.

สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงทราบพระอัชฌาสัย กมลหฤทัย
 พระประยูรญาติทุกพระองค์ อันทรงซึ่งมานะไปหมด ควรคทาต
 จะทราบพระประยูรญาติให้ปราศจากมานะทิฏฐิ สมเด็จพระผู้ทรง
 บุญศรี ก็เข้าสู่พระจตุตถฌาน มีอภิญาณเป็นทวารง พระองค์เสด็จ
 เหาะตรงชนชั้นอากาศ ประคองยังธุลีละอองพระบาทให้เรยราย
 ลงอุกคองเคียรเกล้าพระวงศ์ศากยราช เปล่งพระฉัพพรรณรังสี
 โสภาส่องเรืองสว่างอย่างพระยมกปาฏิหาริย์ในมณฑลสถานไม้คันทาม-
 พฤษ ทุพลกเศศมหิศจรรย.

ลำดับนั้น สมเด็จพระเจ้าสิริสุทโชนพุทธบิดาทอดพระเนตรเห็น
 มหิศจรรย ยกพระกรอภิวัตน์สรรเสริญพุทธเดชาานุภาพว่า ภาณุเศ
 ขาแต่สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์ยังทรงพระเยาว์อุดม
 พระพลียงนางนมข้างฝ่ายใน เชิญเสด็จพระองค์เข้าไปจะให้วันทนา
 นมัสการชฎิลดาบส ปาเท ปรีวคตติจวา พระบาทบงกชทงคุดประคอง
 ขนประดิษฐานอยู่เหนือเคียรเกล้าแห่งชฎิลดาบส ข้าพระพุทธเจ้า
 ก็ประณตนมมนมัสการโดยเคารพ วุฒิมงคลทิวส วันเมื่อข้าพระ-
 พุทธเจ้า ทำวัฏบงกคจรตพระนั่งคัล แรกนาชวัณในท้องสนามหลวง

พระพลอยงทองปวงเชิญเสด็จพระองค์ไปบรรทมอยู่เหนือพระยัญ ไปด้วย
 ฉาทูกุลพัศตร์ ในบริเวณจังหวัดร่มไม่หว่า ชมพูณายา เมื่อตะวัน
 ชายเงาไม้มิได้ย้ายไปตามตะวัน บังถนนพระองค์อยู่ ดูประตุงพระกต
 ครงนนาพระพุทธรเจ้ากได้ประณตนอนบนเป็นคำรบสอง สามทั้งครงน
 เมื่อสมเด็จพระบรมชนกาศิบัติสิริสุทโธทนี ทรงพระปราโมทย์ถวายเป็น
 อภิวาท เหล่าศากยราชสิ้นทุกพระองค์ มีอางจะทรงมานะอยู่ได้ ก็
 พร้อมกันถวายเป็นวันทนา.

นาโถ สมเด็จพระบรมโลกนาถศาสดาจารย์ เมื่อพระองค์ยัง
 พระประยูรญาติทั้งหลาย ให้ถวายนมัสการทุก ๆ พระองค์แล้ว จึง
 เสด็จคลาดแคล้วลาลงจากนภดลอากาศ เสด็จนั่งเหนือพระบวร
 พุทธอาสน์อย่างเอก ขณะนั้นมหาเมฆอันใหญ่ตงชนมา ยังต่อธารา
 ทำฝนโบกขรพรรษาให้วัดตนาการเป็นต่อธารไหลไป สิ้นอันนแดง
 ไสยวิสุทธ แม้วามมนุษย์หญิงชายผู้ใด ปราารถนาจะมีให้ถูกต้องกาย
 แห่งตน แม้มাত্রว่าแต่ขุมชนกมิได้ขุมไปด้วยน่านามหศีจรรย์ ตกกลง
 แลวกไหลล้นล้นไป ไต่พนพสุธา ส่วนพระบรมวงศาศากยราช ทอด
 พระเนตรเห็นพุทธอานาจมหศีจรรย์ ก็พากันทรงพระปราโมทย์ ออก
 พระโอษฐ์ตรัสว่ามหศีจรรย์ในครงน แต่ก่อนไม่เคยมีเราไม่เคยเห็น
 หากบันดาลเป็นด้วยอำนาจพุทธานุภาพพระบรมศาสดา ตรัสแล้ว
 ก็นอมพระเศียรเกล้าบังคมลาสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า ต่างเสด็จ
 กลับเข้างพระราชวัง.

วิสดีสหลุสถานึ ฝ้ายพระอรหันต์ล่องหม่นกษานชมปรีดา สึง
 สันทนาถันว่า แต่กาลก่อนมิได้เคยทศึนาเหมือนครั้งนึ สตุภา ส้มเต็ง
 พระชนสีหฬัพพณู เต็จมาสู่ทประชุมจิงตรัสถาม ทรงทราบความตาม
 เรืองทภักษุสังสันทนา จงมพระพุทธรูภาครสว่า ตุก่อนภักษุทงหลาย
 มหศีจรรยหาฝนสวรรค์ไบกษรพระษปวัตตนาการ ตกกลงมาในทประชุม
 พระประยูรญาติทงน ยอมมาแล้วแต่กาลก่อน พระองค์ตรัสฉะนแล้ว
 กทรงดูษณษภาพ พระภักษุทงหลายปรารธนาจะไคร้ทราบจิงทูล
 อาราธนา ส้มเต็งพระบรมศาสดาทรงนามาชงอดีตนทาน ตรัสเทศนา
 ว่า

(๓) อดีตเต ภิกษุเว ตุก่อนส่งขทงหลาย ในอดีตกาลล่วงแล้ว
 แต่ปางหลัง ยงมพระบรมกษตริยพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า
 พระเจ้าดี วราชบรมกษตริย เถลิงถวัลยราชสมบัติในกรุงสิวีรุบุรี
 พระองค์มพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง ชื่อว่าสิญษยราชกุมาร ครันทรง
 วัฒนาการเจริญวัย ส้มเต็งพระราชบิดามอบศีรัราชสมบัติให้ครอบครอง
 พาราสิวีรุบุรี อภิเชกกับพระสุสัสติราชธิดา แห่งส้มเต็งพระบรม-
 กษตราชอมจุทามททราช พระเขาวมาลัยมาศ่มงมงกุฏสุสัสติ แต่
 ปางก่อนพระนางมีมุขปลนิชได้ตั้งไว้ ตั้งแต่ภททกปีนบถอยหลังลงไป
 ไตเกาสบเอดกปี พระวิบัสสส้มมาส้มพุทธเจ้าได้ประทับอุบัติในโลก
 พระองค์ประทับอยู่ในพระวิหารมฤคทายวัน ใกล้พนธ์มตัมมหานคร.
 กาลครั้งนึ กษตริยพระองค์หนึ่งเสวยราชสมบัติในนครอันเป็น

เขตชนนครพนมมุต ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}

เอลา จนนทจุนณน ปุชา ตุมฺหเสถ เม กตา
 ตุมฺหาทีสุส พุทฺธสุส มาตา เหสุส อนาถเตติ

กนฺเต ข้าแต่สมเด็จพระพุทธทรงพระภาค เอลาปุชา อันว่าการ
 ลักการบูชา อันข้าพระพุทธเจ้ากระทำในพระพุทธองค์ ด้วยผงจุน

แก่นจันทร์นั้น ขอให้ข้าได้สัมความยินดีเป็นพุทธมารดาพระพุทธเจ้า
พระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคตกาล อันทรงพระคุณวิเศษญาณ
ปรากฏเหมือนดังพระองค์นั้น.

ส่วนพระกนิษฐนารายณ์อง ก็นำเอาดอกไม้ทองเครื่องประดับอูรา
บุชาสมเด็จพระศาสดา แล้วกตงปณิธานความปรารถนาในที่เฉพาะ
พระพักตร์ พระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนางกล่าวเป็นบาท
พระคาถาว่า

ภนุเต สุวณฺณมาลา ย มยา ตูวํ ปุชฺชิตฺวา อสิ

เตน มยฺหํ อูเร โหตุ มาลา ปุณฺณน นิรมิตาติ

ภนุเต ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงทศพลญาณ เตชะเกล้ากระหม่อมฉัน
กระทำสักการะบูชาแต่พระองค์ ด้วยสุวรรณมาลเครื่องประดับสำหรับ
คุณนี้ ขอให้บุญราศีตกแต่งสำเร็จความปรารถนา ให้ลายลักษณ์
วรามุขชาติพิเศษ เกิดปรากฏในอุรประเทศแห่งข้าพระบาท
สมเด็จพระโลกนาถก่อนุโมทนาโดยบาทพระคาถาดังนี้

ยา เจศฺสุท ทูวํหิ ตุมฺเหหิ ปุชา มยฺหํ ปตฺติภูจฺจิตา

ตาย อิชฺฌนฺตุ ตุมฺหากํ ยถา โว ปตฺถนา ตถาติ

โดยบรมพุทธภาษิตว่า มโนปณิธานความปรารถนาดังนี้ ททาน
ทั้งสองตั้งไว้เป็นอันดีในสำนักคฤหาศ ขอจงให้สำเร็จมโนรตแก่ท่าน

ทงสอง ด้วยผลอันสงฆ์ซึ่งได้กระทำพุทธบูชา พระราชาทั้งสอง
 พระองค์ ก็ทรงภริมย์เปรมปรีดิ์ ถวายนมัสการลาสมเด็จพระชนนีที่
 แลวกเสด็จกลับยังปราสาท พระพี่น้องสองราชนารี ก็เกษมศรี
 เสวยสมบัตินกาลชานาน เมื่อนั้นพระชนมมานก็บังเกิดในสวรรค์ ครั้น
 อวสานที่สุดชาติพระราชาธิราชผู้ ก็ได้เป็นพระบรมพุทธชนนีสัมพระ
 ปรารถนา ทรงพระนามพระนางสิริมหามายาราชเทวี ส่วนพระกนิษฐา
 कुमारสูนองนนครนุตจากสวรรค์ ก็ได้มาบังเกิดในชาติตติยพันธุ เป็น
 พระราชาพระเจ้ากักราช ในศาสนาพระพุทธกัลป์ปชินสีห์ พระราช-
 บุตรกอบตวยณพพรรณรังสีสุวรรณมาลามาศ ประคองนายช่างผู้ฉลาด
 วาดเขียน เป็นเครื่องประดับพระองค์อันรงนา จึงทรงพระนาม
 อรุจธการาชกุมาร เมื่อนั้นพระชนมายุได้ ๑๖ ปี ได้ฟังภักดานุโมทนา
 สมเด็จพระสัมพุทธเจ้า พระนางกัทรสิริพระอรหันตตตกเศสเป็นสมุจเฉท-
 ประทาน เชื้อพระนิพพานในศาสนาพระกัลป์สัมมาสัมพุทธเจ้า
 ราชา สมเด็จพระเจ้ากักราช พระองค์มพระราชาอันนอก ๗ พระองค์
 ทรงพระนามต่างกัน คือ นางสมณีน นางสมณโคตดา นางภิกษุณี
 นางภิกษุทาสิกา นางธมมา นางสุธัมมา นางสังฆทาสี.

(๔) ส่วนนางสุธัมมานัน ครั้นสิ้นชีพทำลายขันธแล้ว ไป
 บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงพระนามพระมุสสิต เป็นอัครมเหสี
 สมเด็จอมรินทรา เมื่อบุพพนมิตปรากฏแก่พระมุสสิตเทพกัญญา

เป็นเหตุจระจุกิตสันพระชนมพรรษา นิราศร้างจากทิพยสถาน สกุกโ
 เทวราชา ส้มแดงท้าวมฆวานตรเนตร ทราบเหตุบุญงบุพพนมิต
 หารประการ อันบังเกิดแก่พระเยาวมาลย์มงามเหลือ จึงพาเทพยผู้สุด
 ไปยังแท่นทันทวนไทรยาน ยังพระเยาวมาลย์ให้บรรทมเหนือแท่น
 ทิพย์ไฉยาสันอันยงยง ท้าวเธอก็เสด็จทรงพระไฉยาสันร่วมทิพย์อาสน์
 ด้วยพระผู้สุดเทพอัปสร เมื่อท้าวเธอจะประสาทพร กกล่าวเป็น
 มาทพระคาถาฉะนี้ (ทำนองมหาชาติ) ผู้สุดดี วรรณานาภ วรรณสุ
 ทลทา วรรณ

ปจพุยา จารุพุกุพุกุ ยี่ ตูยห้ มนโส ป้อนติ
 เทวราช นโม ตุขตุ กี่ ปาปี ปกค้ มยา
 รมมา จาเวลี มี่ จานา วาโตว ธรณิรุหนติ
 น เจว เค กค้ ปายี น เม ตูวมสิ อปปียา
 ปุณณจ เค ปริกขี้ฉี่ เชน เควี วทามิห้
 สนุติเก มรณิ ตูยห้ วินภาโว ภวิสสุติ
 ปฏิกุคณหาหิ เม เอเต วรรณ ทล ปาเจจตุติ

(เติน) (๕) สกุกโ ส้มแดงอมรินทร์ราชา จึงมีเทวราช
 บัญชาตรัสประภาษว่า (ชน) ภาทูกา ตูก่อนเจ้าผู้มัฐนทรพกตร
 กอปรด้วยสุกลักษณอันวิเศษหาผู้จะติเตียนมิได้ ยี่ วรรณ พระพรสิ่งใด
 เป็นที่เจริญใจแห่งเจ้า อันจะลงไปบังเกิดในมนุษย์โลก จะต้องวิโยค

จากทิพยวิมาน วรรสุ เจ้าเงาะเลือกเอาพระพรตบประการตามความ
 ปรารถนา (เต็น) พระผู้สัสดีเทพกัญญาภักข์อัญชลิกรประณม บังคม
 ทูลถามท้าวสหัสสนัยเทวราช (ชน) ว่ากรรมอันใดจะให้เคลื่อนคลาด
 จากทิพยวิมาน เหมือนลมพายุมาพัดพานเพิกถอนหมุ่ไม้ ให้กำจัด
 ไปจากพนพสุธา จงทรงพระกรุณาครว้ให้ทราบแก่ข้าผู้สัสดี (เต็น)
 ส้มเต็งท้าวโกสัยอมรินทร์ราชราช เมื่อพระเยาวมาลย์มาศผู้สัสดี
 สิ้นสมประดีประมาท จึงตรัสประพาสคอบสุนทรวาที (ชน) ภาทนต์
 คุก่อนเจ้าผู้สัสดีอย่าหมองศรีโทมนัส เราทั้งสองจะต้องกำจัดจากกัน
 ในครงน เจ้าเงาะภรมยยันตรบเอาขงทสวรพรตบประการ (เต็น) พระ
 ผู้สัสดีสตับเทวโองการ พลาางพระเยาวมาลย์กกล่าวเป็นพระคาถาว่า

วรรณเจ เม อโท สกุก	สพพภูตนมิตุสร
สิวีราชสุส ภาทนต์	ตตุถ อสุส นีเวสเน
นิตเนคุดา นิลภมู	นีกุขิว ยตา มิกิ
ผู้สัสดี นาม นามน	ตตุถ อสุส ปุรินุทท
ปุตต์ ลภถ วรท	ยาจโยค อมจุนรี
ปุชิต์ ปฏิจาขุหิ	กิตติมนต์ ยสสุสิน
กพุก เม ธารยนุคิยา	มขุณิมงก อุนนนต์
กุงุณิ อุนนุนตา อสุส	จาปัว ลิกุขิต์ สมิ
ถนา เม นปุปตเตยยุ	ปลิตา นสุตนต์ วาสว
กาเข รโซ น ลิมุเปถ	วชุลญจาปี ปโมจเย

มยุรโกณจาภิรุเท

นารีวรกณายูเต

บุษบเปลาวากาภิณณ

ลูทมาถวณณิเต

จิตรกุกลเหตุสูเต

สุรามัสปโปโพธเน

ลิวีราชสุส ภาทุนุเต

คตุด อลลั มหเลียติ

(ชน) (๒) สกุก ข้าแต่สมเด็จพระอมรินทราบหาราช ข้าพระบาท

จะจากไปสู่มนุษย์เมืองไกล จะขอรับพระพรชัยทุกสิ่งของเหนือเกล้า

ข้าพระบาทจะขอถวายบังคมลาลงไปเอาชาติกำเนิด ขอให้ข้าไปบังเกิด

ในปราสาท แห่งพระเจ้าลิวีราชอนันทรศักดิ์ มีพระราชอาณาจักร

ปกแผ่ไปในสากลชมพูทวีป ให้หมู่ประชาชนอยู่เป็นสุขสำราญเกษม-

สถานตชนชม พระพรนเป็นปฐม ขอให้สัมตั้งปรารธนา นิลเนตุตา

ขอให้ขามดวงเนตรทั้งสองตาเป็นสี เหมือนหนังตามฤคลูกเนื้อทราย

อันเกิดได้ช่วยบีบปลายเป็นกำหนด พระพรนเป็นคำรบสอง จงปรากฏ

แก่ข้าพเจ้า นิลกมุ อนึ่งเล่าขอให้ชนควาเขยวดูงามข้าบริสุทธ์ เป็น

สัระยบดูจสรอยค่อมยรรยงงาม พระพรนเป็นคำรบสาม จงสัมด้วย

ความปรารธนา ผู้สุสดี นาม นามน ข้าแต่สมเด็จพระอมรินทราบหาราช

นามกรข้าพระบาทจงชื่อว่าผู้สุสดี พระพรนเป็นคำรบสี่จงประสิทธิ์

ตั้งประสงค์ ปุตุดี ลภถ ขอให้ข้าพระองค์มโอรสทรงพระเกียรติยศ

ยิ่งกว่ากษัตริย์ในสากล ทรงพระราชศรัทธาเพิ่มกุศล แก่หมู่ประชาชน

ทุกขอบเขตชนทัตมาอาณาจักร พระพรนเป็นคำรบห้าข้าผู้บริกษ

ตองประสงค์ เมื่อข้าพระองค์ทรงพระครรภ์พระโอรส อย่าให้ครรภ์

ข้าพระบาทปรากฏนูน เหมือนสตรีทงมุตตเวทนา จาปัว ลิกขิต์ สม
 ใหมครรภโอรส ดงามพร้อมเหมือนคนขันนุตตะม่อม อันนายช่างฉลาด
 เหลาเกลียงเกลตาพร้อมเต็มอดส์มาน พระพรนเป็นค้ำรบหกประการ
 จงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า ถนา เม นปุปตฺเตยฺย อนึ่งเล่ายุคตณทงสอง
 ของข้าพระบาท เมื่อทรงครรภอัยวิปลาตแปรผันค้ำปรากฏ แม่พระ
 บวรมี โยรสจะเสวยทุกวันทุกเวลา อย่ากล้อยเคลื่อนเลือนลดลงมา
 จากพระทรวง ให้เค็งตงตงประทุมบัวหลวงงามบริสุทธิ์วิเศษเสร์จ
 พระพรนเป็นค้ำรบเจ็ด ขอให้ลุดงปรารธนา ปลิตา นลุตนุต อนึ่ง
 ขอให้เส้นเกส่าลิต้าขลับสลับสรวยบริสุทธิ์ ประคองสืบแมลงค้อมทอง
 เป็นม้นระยบย้องควระจะทศนา พระพรนเป็นค้ำรบแปดขอให้สมเจตนา
 ณะน ลุขุมจณวี ขอให้ผวนเนอละเอียตเป็นนวลละอองตงทองค้ำธรรมชาติ
 สกกลกายใสสะอาดค้อมองแผ้วหมตราบค้ พระพรนเป็นค้ำรบเก้าประการ
 วจุณญจาปี ปโมจเย อนึ่งคนโทษทงจรตอนเข้มขน จะพินาศด้วย
 พระราชทนต์ททำลายล้างชีวิต ขอเหงงโตเปิดองปลอยปลิตให้พันตาย
 ด้วยก่าตงยศปริยายบัญญัติญาณ พระพรนเป็นค้ำรบสิบประการ
 เรียกว่าพระพรชยสิทธิ์อนวิเศษ ข้าแต่ท้าวสหัสสเนตรเทวราช ขอ
 พระองค์จงโปรดประสาทให้แก่ข้าพระเจ้าผู้เป็นบริจาริกา

(เติ่น) สกุกโก สมนเค็งอมรินทราราช ได้ทรงฟังพงนาท

สุนทรวาจา อันนางยุสสดีเทพกัญญา ทูลขอทศวรพรตสิบประการ
 กตริสพระราชทานพรด้วยพระคาถา ดงน

เย เต ทส วรา ทินุณา มยา สหุพงคโสภณ
สิวิราชสส วิชิตะ สหุเพ เต ลอณสิ วรติ

(ชั้น) (๗) กทุเม ตุก่อนเจ้าผู้สัสตมุตมสุนทรพกตรพร้อมด้วย
สรพลกษณวลยเลิศ เย เต ทส วรา ทินุณา วรพรพิเศษประเดริฐ
สิ่งใดทั้งสิบประการ ที่เราประทานประสิทธิ์ให้ พระพรนั้นไซ้ เจ้า
จักได้สำเร็จสิ้นทุกประการ ในพระราชฐานแว่นแคว้นแดนอาณาจักร
จอมนาถ แห่งสมเด็จพระเจ้าสิวิราชนนเทอญ

คมตถ์ ปกาเสนโต สตุลา อาห
อิท วิตุวาน มฆวา เทวราชา สุขมปติ
มุสฺสติยา วร ทตุวา อนุโมหิตถ วาลโวติ

(ชั้น) (๘) ภิกฺขเว ตุก่อนสงฆ์ผู้ทรงศีลสิกขา มฆวา อันว่าท้าว
มฆวาน เทวราช ผู้เป็นพระราชส่ามันางอัปัสสรราชสุชาดา ทรง
พระราชทานซึ่งทศวรรพิตสิบประการ แก่พระผู้สัสตเทพนารแล้ว
ก็ทรงเกษมสำนดีไสมนัสปริดาผ่องแผ้วด้วยพระทัยอนุโมทนา ในกาล
บัดนั้นแล.

ทศวรรณณนา นิญจिता.

ประดับด้วยพระคาถา ๑๘ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๒ หิมพานต์

ความสมเด็จพระปรमानุชิตชินอรส

ปี่พาทย์ใช้เพลงดวงพระธาตุ

อิตี สา วร กเหตฺวา ตโต จุตฺตา มหุทรณฺโณ อคฺคฺมเหสฺสียา
กุกฺคฺมิหิ นินฺหุพคฺติ ขายมานาย จนุทนฺจฺจนฺณน ปริปฺโผลิตฺน
วีย สรีเรน ขาตคฺตฺตา เตนฺลฺลฺลา นามภหณฺทิวล ฺสุสฺสตีเตวฺว นาม
กรีสฺสุ ตา มหนฺนฺเตน ปริวารน วฑฺฒิตฺวา โสฬสวสุลิกกนล
อุตฺตมรูปธฺรา อโหสิ.

(ชน) (๑) สา สุสฺสตี อันว่าสมเด็จพระสุสฺสตี ผู้ทรงศีล
สุนทรเลิศลักษณ์มา วร กเหตฺวา ครั้นได้รับพระราชทานชงหศฺวร
พรสิบประการ อันท้าวมหขวานประสิทธิ์ให้ จวิตฺวา ก็จุติจากสุรราชย์
ลงปฏิสนธิในมาตุคัพภโภทรบวรราชวงศ์ องค์อัครมเหสีตระกูลเกษ
กษตฺริยมัททราช ทสมาสจฺจเยน ถวันทศฺมาสประสูติพระราช
กุมารี สรีเรน ขาตคฺตฺตา มีวพรรณฉวีวรรณพระองค์ ประดุจหนึ่ง
ทรงเฉลิมลุ่มตวยแก่นจันทน์ ชาติกุลา พระประยูรญาติทั้งหลายนั้น
ถวายพระนามชื่อว่าสุสฺสตี ก็สมมุติปณิธิอันตั้งไว้ โสฬสวสุลิกกาเด
ครั้นพระชนม์ได้สิบหกปี ก็ได้เป็นองค์เอกอัครมเหสีสมเด็จพระเจ้ากรุง
ศกฺยชัย ผู้เสวยศิริมไหสุริยราชวงศ์ เป็นจอมขัตติยวงศ์ผ่านพิภพดีพิ

(เดิน) สกุกโก เทวราชา ส่วนสมเด็จพระเจ้าโกถียสหัสสนัยเทวราช
 ราชางถึงพระพรทที่ประสาทแก่พระมุสสดี พระพรเทานกสำเริงแล้ว ยิง
 แต่พระลูกแก้วทพระนางเชอปรารธนา ควธอตามาจะประสิทธิ์ให้
 สนดีกั กนตวา ก็เสด็จครรไคไปสู่ทิพยพิมาน อันเป็นนิवासสถาน
 หน่อพุทธานุกร ครนตงจงบงคมทูลอาราธนา พร้อมด้วยเทพยดา
 ทงหกหม่น ก็ชวนกันชมชื่นรับปฏิญาณ ส่วนพระโพธิสัตว์ก็จุดจาก
 ทิพยสถานพิมานมาศ ทรงเสวยปฏิสนธิในครรภ์พระมุสสดี พระนาง
 เชอกก็เปรมปรีดทุกเวลา สพเพ เทวคณา ฝ่ายฝั่งเทวดาทงนั้น ก็จุด
 จากสวรรค์พิมานมาศ ลงสู่ครรภ์ภรรยาอำมาตยทงหกหม่น ก็พร้อมวัน
 ทนคนและเวลาด้วยหน่อพระศำสดาเจานนแล.

(เดิน) (๒) สก มุสสดี อันว่าสมเด็จพระมุสสดี ผู้เป็น
 จอมนาราชวงศ์ ทลมาเส ธาธิควา เมื่อพระนางเชอทรงพระครรภ์
 ถ้วนทศมาศ ปรารธนาจะประพาสชมพระนคร จึงทูลวอนพระภัสสดา
 ทาวเชอกทรงพระกรุณาให้ตถแต่งตั้งนคเรศ เหมือนทิพยนิเวศน์สุราลัย
 มโหฬาร ให้ทรงลี้จิกกาญจนประดับเป็นลี้แสงสุวรรณวาบวับระยับตา
 พร้อมไปด้วยตระกูลราชกัญญา แห่แห่นเป็นขันธ์ รงไชยมยุรฉัตร
 พัดโบกบังแสงพระสุริยมาศ เติงตุริยาคพิณพาทยฆ้องกลองนฤนาท
 ประโคมแห่เป็นคู่ ๆ ดุสะพรั่ง ปูรี ปทกุฉิณี ประทักษณเวียนรอบ
 พระพารา เวสุธานี วิถียา ตามมรรคาถนนหลวง ทพอกำทงปวง
 ประชุมกันมิได้ขาด กมมุขชวาตา ลมกัมมิชวาตประพาดฝั้น ทรง

ประชวรพระครรรค์ดูอนาถ ฝ่ายประยูรญาติแวมล้อมเป็นขันต์ นาง
กษัตริย์กประสูติพระราชกุมาร ในสถานทีนั้นแล.

ตโต จุตา ตา มุสสตี	ขตุคิเย อุปปชชก
เขตตุครมเหิ นกร	สณฺขเยน สมากมิ
ทส มาส ธารยิตฺวาน	กโรนตี ปุริ ปทกฺขิณิ
เวสฺसानิ วิถิยา มชฺเชน	ชนนตี มุสสตี มม
น มยหิ มาตีกิ นามิ	น เม เปตฺติกสมภว
ชาโตมเหิ เวสฺสวิถิยา	ตลฺลมา เวสฺสนตโร อหุ
ยทาหิ ทารโก โหมิ	ชาติยา อญฺจวลฺลสิโก
ตทา นิสชช ปาสาท	ทานิ ทาตุ วิจินตฺย
หทยิ ทเทยฺยิ จกฺขุ	มัสสิ รุชิริปิ จ
หทยฺยิ กายิ สเวตฺวา	ยทิ โกจิ ยาจโก มมนฺติ
สภาวิ จินตฺยนตลฺล	อกมฺปิ ตมสณฺจิตฺ
อกมฺปิ ตตฺถ ปจฺวี	ลิเนรวนาวภูสกาตี

(เติน) (๓) มหาสตุโต อันว่าพระบรมพุทฺธพงศ โโพธิญาณ

เสด็จจากอุทรสถานพระมารดา ออกจึนี้ อุมฺมิเลตฺวา สัมพระเนตร
ทั้งชายชวาเหยียดพระกรจึงทูลวอนพระมารดาว่า (ชน) อุมฺม ข้าแต่
พระแม่เจ้า ยิ กิณฺจิ ธนึ ทรพฺยอนฺโตของเราที่บรรดามีพระลูกนึจะ
มาเพ็ญทาน ไตทรวงฟังกับนิตาลอนาถนึก็ จึงส่งทรพฺยให้แก่พระลูกนึ
พันคำลึง จึงว่าถ้าพอฟังชอบนึนไต เจากึงให้ตามปรารธนา โพธิสตัวิ

ครัสต์ด้วยพระมารดาภิปรากฐชาติเป็นมโหสถเวสสันดร กิตติศัพท์กษत्र
 กัมปนาท ครังเมอปัจฉิมชาติกเหมือนกัน เป็นมหศักรรยจุพาโลกเลิศ
 พสุธา (เดิน) สพเพ ขตุติยา ฝ่ายพระประยูรวงศาตโมสร นาม กรีส
 จึงถวายพระนามว่าเวสสันดร เหตุประสูติกลางพระนครตรอกพอก้า
 เอกา กเรณูกา ยังมีนางกฤษชราชชาติชนทนต์เดือน เทียวอยู่ใน
 กลางอากาศ ก็พามบุตรชาวบริสุทธตงไกรลาศลับ มาไว้ในโรงช้างต้นเป็น
 มงคลราชคชาธาร แลวกคณยงสถาน วนเวส สพเพ ชนา อันว่า
 ประชาชนชาวพิไชยเขตอุดร จึงให้ชอกฤษชราชจยนาเคนทร์ ควรจะ
 เป็นศรีสง่างามพระนคร เพราะเกิดเป็นมัจฉาแก่พระเวสสันดรมหาสม-
 มุตวงศ์ ฝ่ายบรมพงศัวราช ท้าวเชอก็ประสาทพระนม ทรงศรีสวัสดิ
 อุดมเลิศลักษณนารีหกสิบสี่วันสมบุรณ์ ประทานให้ประโลมเตียงดู
 เจ้าทุกเวลา สหชาติทารก ถึงทารกทเกิดพร้อมด้วยพระลูกรัก ส้มเตจ
 พระจอมเป็นปักษีก็ประทานนางนมทุกตัวคน แล้วประทานเครื่องคน
 อลังการสำหรับพระกุมารบรมราชวงศ์อันเลิศแล้ว แต่ลวันแก้วกาญจน-
 มณี หน่อพระชินสีห์โมลีโลก พระทัยนั้นปรารถนาจะข้ามโอฆสงสาร
 มิได้ยอหย่อนที่จะบริจาคนมหาทาน เมื่อพระชนมานได้ส้าพระวรรษา
 โอมุญจิตวา จึงเปิดองเครื่องมีล้นธนาจากพระองค์ทรงประสาทให้แก่
 พระสนมกำนัลในทุกถวันหน้า สันวาระเกาศร้ง ด้วยพระทัยท้าวเชอหวัง
 พระโพธิญาณในอนาคตกาลนั้นแล.

(เดิน) (๕) โส โพธิสตโต ส้มเตจพระบรมหน่อพุทธานุกร

เมื่อพระชนมานบริบูรณ์แปดพระพรรษา เสด็จสถิตแท่นบวรมหา-
 ใสยาอาสน์ ปาสาทวรกโต ในปราสาทรัตนพิमानทอง จันทสิ จัทรง
 ดำริโดยครองพุทธภูมิภาคพระโพธิญาณ ว่าอาคมะบริจากทานอสัง-
 การรัตนวิภูษิตประเสริฐ ก็เป็นพาหิรกทานอันล้ำเลิศควรจะเลื่อมใส
 โภจิ ยาจโก ถ้าแลว่ายากผู้ใดจะปรารถนาดวงหทัยเนอเสือด ก็จะ
 ละเชือดบริจากให้เป็นทาน จะแลกเอาพระโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ครั้น
 พระองค์งานงนงนจะโห่ชณตคกทาน ก็บังเกิดมหัศจรรย์บนตาลใน
 บัดคล(ชน)มหาปจวิ อันว่าพนพระชวณกเกิดกลางดกัมปนาท สีนรูปพุ-
 พตราชา ทงพระยาเซาสิเนรราชสถิตภณทศรเวยง ดุจเอนเอียงลมดูทะเล-
 ดาย วิชชูลดา เตียงฟ้าประพาศสายสะเทือนสะท้าน สักลพิภพหิมพานต์
 กบนลอปลกณ สัตวจุบาททวบาทกยามนแซชองเสียงสะทกสะท้าน
 อากาศกบนตาลเป็นเมฆหมอกมดมวทวสักลมหามงคจกรวาล ลากโร
 ทงสักกรกบนตาลเป็นละลอกกระโครมครกกักกองโกลาหล ปลาดิมังคล
 มจฉากตาดนพนาเป็นฟองฝอย เหวาลอยล่องฉวัดเฉวียนเวียนว้าย
 คล้าย ๆ ตามคลื่นผืนพิศ มังกรสะบัดใบกหางวางวู่เข้าเพิงผา มจฉกจฉปา
 เต่าปลากัดดำโตดต้นเล่นกระแเสลินธุ์สายสักกร ภูซงคชูเคียรสสอนตาม
 กระแเสชลพ่นน้ำเป็นฝอยฟอง ช่างนาคคนองงวงและเงงา ลพเพ เทวา
 ทงเทพเจ้าในชั้นอกามาพจรโสฬสพิमान ทุกอมรสถานเทเวศร์ ในเขต
 ชุนเขาทุกแหล่งหล้า ก็ไปรยที่พยรัตนมาลาสุมนทาล ร้องชองสักการ
 อำนวยพร แก่พระเวสสันดรนนแล

(เเดิน) (๕) โยธิตโต อันว่าพระบรมราชพุทธวงศ์ผู้ทรง
 ญาณ ครั้นพระชนมมานเจริณฺ์รณฺ์สืบหกปี ทรงพระลักษณราศีพร้อมมูล
 ทรงพระบารมกเพิ่มพูนผดพง ดุจจันทรจรัสรุ่งในนภา ทรงพระปรีชา
 เชี่ยวชาญ ลิปปานํ นิปุณฺ์คฤ รุกิลปศาสตร์สับแปดประการกเสร์จสัน
 สลฺ์ชโย ส่วนสมเด็จกรงสถฺ์ชยนรินทรบิณพิภพพลุฑา พระทัยท้าวเธอ
 ปรารถนาจะมอบเวน ชงศิริรัตนราเชนทรแก่พระลูกกรก จะให้เป็นจอม
 ปืนบักพระพารา มหฺ์ที อนันตฺ์วา จึงนามาชงพระมฺ์ทรผู้ทรงศรีสวัสดิ
 อุดมเลิศลักษณกณฺ์ญา เป็นตระกูลธิดามาตุลราชวงศ์ ท้าวเธอกรทรวง
 พระราชาภิเชกเป็นเอกอกรรมเหสึ ประทานราชนาภิพระกานลหมนหก
 พันพระองค์นาง พันสาว ๆ ส่วยส่าอางอันอย่างยง แล้วมอบมิ่งมให้
 ศวกรรย ให้สยศิริสรียสันตติวงศิดารงราชประเพณี ฝ่ายหน่อพระชนสัท
 เสวยสวัสดิโกไค เป็นจอมฉตฺ์พิไชยสพิ ทานํ ปวตฺ์เตสิ ท้าวเธอ
 เปรมปรีดทจจะบริจาคทานมิไคขาด จึงให้อามาตย์ทำลทานศาลา
 ทานํ ปวตฺ์เตตฺ์วา ให้จตแงงทงเงินทองและเสื่อผา ราชวัดถาสุภากภรณ
 พรรณ แพร่มวงมุงมานกาญจนมณ สรรพภณฺ์ทเครื่องตอนมคิา ตามแต่
 จะปรารถนาแลวยกให้ แก่ยากเข็ญใจทุกถวนหนา ท้าวเธอทรงพระ
 ราชสัททามรุ สัน ดุจพนพระธรณนทรอันหนาหนก เป็นทบารุงรักแก่ไพร่
 ฟ้า มหฺ์ที สหฺ์พงฺกโสภณา ส่วนนางพระยามทรเจกทรวงพระครรรกอุทร
 นนมไคกลาดเคลอน ถวนสืบเคอนจงประสูติพระลูกยา พระญาติวงศิา
 รับด้วยชายทองอันบริสุทฺ์ จึงถวายพระนามราชบุตรชอว่าชาติ แล้ว

พระมทรเชอทรงพระครรรภ์คำรบสอง ประสูตินางนองค์ราชธิดา พระญาติ
วงศ์ากรบรองด้วยหนึ่งหมื่น ถวายพระนามราชบุตรชอกณหาชนานาฏ
(ชั้น) เวสสันดรโอราชา อันว่าพระเวสสันดรบรรราชวงศ์ผู้ดำรง
พิภพพิสุธา ครั้นเวลาพระสุริยาอรุณรุ่งจรัส บรมกษัตริย์เสด็จทรง
มหามงคลรัตนวิภูสิตประเสริฐสูตถาวร ทรงพระยาเศวตกฤษณราช่างพระท
นังอันเลิศแล้ว ประดับด้วยแก้วกาญจนมณี สีสลับแสงระวามวับระยิบ
ตา พร้อมด้วยสหชาติโยธานาเทห้อมจอมกษัตริย์เสด็จยังโรงทาน พระทัย
ท้าวเชอเกษมสำนัดไสมนัสเปรมปรีดิ์ ทรงกฤษณราชหัตถ์ทอดพระเนตร
ทุกโรงทานศาลา ในกาลนั้นแล.

(เดิน) (๖) ตทา กาล ในกาลเมื่อพระเวสสันดรอดุลยดวง
กษัตริย์ ท้าวเชอเสวยสมบัตินโหฬาร กิตติศัพท์กษัตริย์ท้าวสักกพิภพ
ธานีกรุงกษัตริย์ พอเมืองกลิงคราฐมาเกิดวิบัติชาวแพง ทงฝ่นกแลงม
ไต่คกท่วประเทศ สลุตานี ชาวกลาทงหลายกตายทุกนคมเขตแวงแคว้น
ประชาชนกยากแค้นแสนกนดาร อดอาหารจนชুবมอม จึงชวนกันประชุม
พร้อมหน้าพระลานร้องทูลสารอุปกาศ พระเจ้ากลิงคราฐไต่ทรงฟังคำประ
ชาชนว่าแค้นเคองชดสันดวยความอด ท้าวเชอกทงรักษาอุโบสถสันเจด
วัน วสุลี นาสกฤษ ฝ่นนกกมไต่คกตอง สพเพ นาคธา ประชาชนชวนกัน
ร้องประกาศสารว่า (ชั้น) เทว ข้าแต่พระองค์ผู้มานพิภพพารา
เวสสันดรโอราชา ยังมีมหาสมมตราชวงศ์ ทรงพระนามพระเวสสันดร
ยอดกษัตริย์ เสวยสมบัตินกรุงไกรพิไชยเขตอุดร ท้าวเชอมคชกฤษ

เลิศแล้ว เป็นช่างแก้วมหามงคลอนล้ำเลิศ สัพพะเสโต ชาวประเสริฐ
 ดั่งไกรลาศคีรี อารุญห ครนคนขนช้ไปสู่คามนิคมโต ๆ ทุกประเทศ
 วสุลี วลี ฝนหนักตกกลงทุกขอบเขตแหล่งหล้า ขอพระองค์จงจัดหา
 พราหมณ์ผู้ฉลาด ให้ไปสู่พิไชยราชธานี ขอคชสารคีรีสวัสดิมงคล แต่
 พระจอมพลูชาติลเวสสันดร ท้าวเชือกจะพระราชทานคชกุญชรมากรุง-
 คีรี พี่เลี้ยงก็จะตกคตบริบูรณ์ (เดิน) ท้าวเธอได้ฟังประชาชนทูล ก็
 ให้พราหมณ์แปดคนผู้ฉลาด เต พราหมณา อันว่าพราหมณ์ทั้งแปด
 คนบังคมลาแล้วก็ไปสู่กรุงสิंधราชธานี รชสุสิริรา มัตร์รกายคดุกเคลา
 ด้วยเท้าชิวลระอองผง ทานกุก กจฺณิสู ก็ตรงไปสู่โรงทาน เพื่อจะขอ
 คชสารนนแล.

(ขน) (๗) ตโต รตฺยา วิวสเน ในเมื่อพระสุริยรังสีอร่าม
 รุ่ง แล่งสุวรรณมุตพุงผ่องพนทิมมพรวโรภาส เวสุสนุตโร ราชฯ ส้มเต็ง
 พระบรมราชกระวอวงศ์พงศัพุทธางกูรเกษกษตรีษ ปพฺขณิตฺวา สัตฺตัง
 ตนจากบรจรูรณรัตนไสยาสน์ สรรเสรงเสาวคนชชาติวาริ ชงรกถน
 สุมาลิตลของค อลงกริตฺวา ท้าวเธอทรวงเครื่องสรรพาทรรณบวรภูษิต
 สึงวาลวิจิตรจำหลักกลาย ถมวิเชียรรายเรียงระดับแสงระวาววิวิเศษดี
 ทับทรวงมณอร่ามแพรวส่องแก้วกาญจนประกิจกรอง สุวรรณวิไลทอง
 ษามรงค์ มหามงกุฏอลงกตประดับสำหรับกษตริยเสรงแล้ว พระกรกุม
 พระชรรคแก้วยุรยาตร ทรวงเควตกุญชรชาติคชาธาร พร้อมลหชาติ
 ทวยหาญแห่สะพริง เลียงคฺรียางคฺประดั่งประโคมชานอยู่แข่งแซ่ เครื่อง

สูงแห่งเป็นคู่ ๆ ตูสลับสลอน พวกพลบทจรไกลาหล ฝ่ายจากคนจน
 กระเจิงจรเบียดเสียดแทรกซ้อนกันสืบสัน ล่าละวณที่จะรับพระราชทาน
 ท้าวเธอก็ก่เกษมสำนัดไสมนัส ให้แจกจัดพรรณแพรม้วนมุ้งม่าน
 กาญจนมณี ให้แก่จากตามมิมิไต่เลือกหน้า (เติน) เตะ พุราหุมน
 อันว่าพราหมณ์มาแต่กลิงคราฐ ล้วนคนฉลาดรู้อุบาย พาหา ปกุกยห
 ประณมนวเหนือเคียรเกล้าแล้วร้องถวายไชย ส้มเด็จพระโพธิ์ศัตวัก
 ครัลปราศรัยโดยสารพระคาถา

ปรุพุกกจุนขโโลมา

ปงกทนุตา รชสุสิรา

ปกุกยห ทกุกฉิน พากุ

กี มั ยาจนติ พุราหุมนาคี

รตนั เทว ยาจาม

สิวินั รญุชวทุฒนั

ททาสี ปวรึ นาคั

อิสาทนุดั อुरुพหวั

ททามิ น วิกรมปามิ

ยั มั ยาจนติ พุราหุมน

ปกินุนั กุณชรั ทนุตี

อุปุกยห กขุตุตมึ

ปฎิขานิตวา จ ปน

หตุติกุขนุชโต โอรุยห

ราชา จากาธิมานโส

พุราหุมนานั อทา ทานั

สิวินั รญุชวทุฒโนตี

คมตุถั ปกนสนุโต สตุถา อาท

คทาสี ยั กัสนากั

คทาสี โลมหัสนั

หตุถินนาก ปทินนมหิ

เมทนี สมกมุปล

คทาสี ยั กัสนากั

คทาสี โลมหัสนั

หตุถินาเก ปทินุมนมุหิ	ขุภิตถุถ นกร์ ตทา
สமாகุลั ปุริ อาสี	โฆโส จ วิปุโล มหา
หตุถินาเก ปทินุมนมุหิ	สิวินั รฎจวฑฒเนติ
เอตุถ วตุตติ สหุโท	ตุมุโล เกรวโ มหา
หตุถินาเก ปทินุมนมุหิ	ขุภิตถุถ นกร์ ตทา
เอตุถ วตุตติ สหุโท	ตุมุโล เกรวโ มหา
หตุถินาเก ปทินุมนมุหิ	สิวินั รฎจวฑฒเนติ
อุกุกา จ ราชปุตุตา จ	เวสิยานา จ พุราหุมนนา
หตุถาโรหา อนีกฎจา	รติกา ปตุตติการกา
เกวโล จาปี นิกโม	สิวิโย จาปี สமாகตา
ทิสวา นากั นียยมานั	เต รณโธ ปฎิวะทยุ
วิธมึ เทว เต รฎจั	ปุตุโต เวสฺสนตโร ตว
กถั โน หตุถินั ทชฺชา	นากั รฎจสฺส ปุชิตั
กถั โน กุณฺชรั ทชฺชา	อัสทานตั อรุพฺหวิ
เขตฺตณฺณั สพฺพยุทฺธานั	สหุพเสตฺ กชฺตุตมึ
ปถฺเขตฺตมฺพลสณฺจนนั	ปทินุณั สตุตุมทฺทหนั
ทนต์ สวาถวิชนั	เสตฺ เกลาสสาทิสั
สเสตจฺจตุตฺ อุปฺปตุเถยฺยั	สาถพฺพนั สหตุถิปั
อกุกยานั ราชวาหี	พุราหุมนานั อทา ทานั
อนุนปานณฺจ โส ทชฺชา	วตุถเสนาสนานั จ

เอตํ โข ทานปฏีรูปํ	เอตํ โข พุราหุมนาร्हํ
อยนุเต วิสราชา โน	สิวินํ รณจวทณโน
กถํ เวสฺสนุตโร ปุตุโต	กขํ ภาเชติ สณฺชย
สเจ ตูวํ น กริสฺสสิ	สิวินํ วจนํ อิทํ
มณฺเณ ตํ สห ปุตุเตน	สิวินํ หตฺเถ กริสฺสเรติ
กามํ ชนปโท มาสิ	รณฺจณจาปี วินสฺสตุ
นาหํ สิวินํ วจนา	ราชปุตุตํ อหุสภํ
ปพฺพาชยุบํ สกา รณฺจา	ปุตุโต หิ มม โอรโส
กามํ ชนปโท มาสิ	รณฺจณจาปี วินสฺสตุ
นาหํ สิวินํ วจนา	ราชปุตุตํ อหุสภํ
ปพฺพาชยุบํ สกา รณฺจา	ปุตุโต หิ มม อตุรโช
น จาหํ ตสฺมิ ทพฺเพยฺย	อริยสีลวโต หิ โส
อลิลโกลปี เม อสฺส	ปาปญฺจ ปสเว พหุํ
กถํ เวสฺสนุตรํ ปุตุต	สคฺเชน ฆาตยามเสติ
มา นํ ทณฺเฑน สคฺเชน	น หิ โส พนฺธนารโห
ปพฺพาเชหิ จ นํ รณฺจา	วงฺเก วสตุ ปพฺพาเตติ
เอโส เจ สิวินํ ฉนฺโท	ฉนฺทํ น ปนฺทามฺหเส
อิมํ โส วสตุ รตฺตี	กามे จ ปรีกฺขชิตุํ
ตโต รตฺยา วิวสเน	สุริยสฺสुकฺกมณํ ปติ
สมกฺกา ลีวโย หุตฺวา	रणฺจา ปพฺพาชยนฺตุ ตนฺติ.

(เติม) (๘) โภจนโต พุราหุณา ดูกรพราหมณ์ผู้ประ-
 พฤติพรหมเวทวิชชา ท่านจะปรารถนาสิ่งอันใดอย่าเกรงใจจงแจ้งอรรถ
 พราหมณ์ได้ฟังครัสกปรดา ด้วยสัมทางท่าที่จะชอกชสาร จึงทูลว่า (ชน)
 เทว ข้าแต่พระผู้มานพภพธรณี พระพุทธเจ้าข้า กตตศัพทชาวเขาสือชา
 ทกไฟร้ฟ้าประชาชนทิวสกลภพจักรวาล กระหม่อมฉันทั้งหลายมา
 ทงน หวังจะชอกชสารศรีสง่างามพระทนต์น เป็นมหามงคลอันเลิศ
 แล้ว ทูลกระหม่อมแก้วจงให้สำเร็จมโนรตความปรารถนาแก่ข้าพฤตมา-
 จารย์ (ชน) ครนท้าวเธอได้ทรงฟังกชนบานโลมนัด จึงตรัสว่า
 พราหมณ์เอ๋ยเราจะให้สำเร็จความปรารถนา ครัสแล้ววกเสด็จลงจาก
 บรมคชาอัยเรศ ท้าวเธอทอดพระเนตรเครื่องประดับสำหรับมหาคชสาร
 (ย้าย) อลังการอันเลิศแล้ว พนเพชรรัตนแพรวอรั่มรุ่งกาญจนสุด
 พงจารสีตี ราชาวตเป็นเครื่องกรอง ผ้ากตระพองตาชาย ทบทมราย
 รัตนามาศ หลังปกลารัตนกมพลทงรัตนคนแก้วกรอง สวรรณวิไล
 ทองถมมุกตาประดับส่องงาอรั่มรัตน สายรัตพลีตรพิงตรถักผูกชะนักร
 แนบส่องหู ห้อยพวงกุฬุสัทธิสำอาง พร้อมด้วยบังสุรียงคไพรีศพราย
 อกรรมรายรัตนงามรวาลวชนวเชยรัตน สำหรับบรมจักรพรรดิคชาธาร
 อนลาเลิศ ช่างแก้วประเสีรฐอนหาคำมิได้ ทงอาภรณ์วิไลหกตั้งสรรพ
 ลวณเครื่องประดับอันมคาศ อักทงนานาอลงกรณ์ สรรพคชาภรณ์ตั้ง
 พรรณนา ยัสบตีเส้นราคาคัดควร สิ่งของทงมवलและหมอกวายุ สำหรับ
 พระยาคชสารพร้อมมิได้ขาด (ชน) เวสุสนุตโร ราชา อันว่าพระ

เวสสันดรราชสุริยวงศ์ พระกรชายทรงจัมบังวงศช้อยรา พระกรขวาทรง
 อุทกวารคณาททอง ท้าวเชอกร่องประกาศแก่อมรเทวราชทุกห้องทำ
 ให้ช่วยอนุโมทนาสาทาน แล้วตรัสเรียกพฤตมาจารย์มโตะชา หลัง
 อุทกธาราให้ตกลงเห็นอมมอพรหมณ์ ตั้งพระทัยไว้ให้งามดังดวงแก้ว
 แล้วยกออกอุทานวาจาว่า อิทํ ทานํ อันว่าผลทานของข้าจึงสำเร็จแก่
 พระสร้อยสร้อยเพชฌัญญุโพธิญาณ ในอนาคตกาลนั้นเกิด.

(เเดิน) (๕) ภิกขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลสังวร ปางเมื่อพระ
 เวสสันดรทรงประสาธ พระยาบุญชรราชพาหนะพระที่นั่งคน ก็เกิด
 มหาวิจลจลาจรทวพิภพพลุฑา เต พุราหุมนํ อันว่าพรหมณ์ทั้ง
 หลายครันได้รับพระราชทาน ซึ่งพระยาบุญชรรคศาสตร์ พรหมณ์ทั้ง
 ปวงชนชบช แล้วยกออกจากกรุงพิไชยเขตอุดร สหุเพ นาครา ฝ่ายพวก
 ประชาชนชาวพระนครตีพิ ก็กรูเกรียวเดียวได้ล้อมคดกคดสกัดหน้าและ
 หลง แล้วร้องว่า โภณโต พุราหุมนํ ดูกรพรหมณ์เหล่ากสิงคราฐ
 วิสัย เธอเองในจึงอาจมาชบช ศษศาสตร์พระที่นั่งทรง ดำหรับบรม-
 ราชวงศ์องค์กษัตริย์ เต พุราหุมนํ อันว่าพรหมณ์ทั้งชบชศษสาร ได้ฟัง
 อรรถกเดอดตาล ตะคอกชูชาวพระนครว่า อัย นาโค ช่างตวันพระ
 เวสสันดรประสาธให้ เอกกการอะไรจึงมาถาม เต ชนา ประชาชน
 ครันแจ้งความว่าท้าวเชอประสาธให้ เทวดา วิคคหิตฺวา หุตฺวา เทพ-
 เจ้าเข้าคดใจชาวพิไชยราชธานีให้พิโรธราจราน เหตุท้าวเชอจะได้
 บำเพ็ญพระโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ปุตตทานบริจาคมหาทาน - จึงมา

บันดาลมหาชนทุกถ้วนหน้า เนกมา ทั้งชาวนิคมเขตชนบท รติกา
 ทงนายรตราษหัตถาจารย์ ทงเสนาทหารอันชาญเชิงชาวพิไชยเขตอุดร
 สมากดา กัสโมสรพร้อมกันหน้าพระลาน อุปกาสิสุ กชวณกนรอง
 อุปกาศสารแก่พระเจ้ากรุงสุโขทัยบิดุราชว่า (ชน) เทว ข้าแต่พระบาท
 บพิตรผู้มานพิภพลีฬ ราชปุตโต บดินพระเวสสันดรพระลูกเจ้ากระทำ
 ผลิต ราชกิจประเพณีแต่โบราณ นาค์ ทชุชา ให้พระยาศสารพระที่นั่ง
 ตัน เป็นมหามงคลอันล้นเลิศ ชาวประเสริฐตั้งเงินยวง พุราหมณาน์
 แก่พราหมณ์ทงปวงอันมาขอ ไม่ควรที่จะยกขอประสาทให้ คชสารน
 ไชรควรจะไว้ประดับสำหรับเมือง เมื่อพระเวสสันดรกระทำให้แก่น
 เคืองถงเพียงน ถ้าพระองค์เห็นตจะเอาไว้ ก็เห็นว่าภยจะพงมแก่พระ
 องค์ (เติน) ครันท้าวเธอได้พงกเดอดตาล ประหนึ่งว่าเพลิงกาพอัน
 ลามลน จึงตรัสแก่ประชาชนทุกถ้วนหน้าว่า เวสสันดรโร ราชา อันว่า
 ลูกรักเรากระทำผลิตราชกิจประเพณี กุญชรื ทชุชา ให้คชสารศรีสัง่า
 งาม แก่พราหมณ์อันมาขอ ท่านจึงมายกขอหยิบเอาโทษพากันพิโรธ
 ร้าวราน วิหุลยเร เราจะประหารด้วยท่อนจันทน์และศีลตราหาควร
 ไม่ ชนทงปวงจึงทูลว่าถ้าฉะนั้นไชรควรจะเนรเทศ ให้ม้าราศจาก
 นิเวศน์กรุงแก้ว จึงตรัสว่าเวลาवनนกจวนแล้วทุเลาก่อน พรงันจึงจะให้
 บทจรเสียจากบุรี จากมหานครสี่พันแล.

ตมคฤ์ ปกานสนุโค สตุถา อาท
 อญเชหิ กตฺเต ตรมาโน กนฺตุวา เวสฺสนฺตรํ วท

สิวิโย เทว เต กุฑธา	เนกมา จ สมากตา
อุกกา จ ราชปุตตา จ	เวสียานา จ พุราหุมนา
หตุถาโรหา อนีกญชา	รติกา ปตฺติการกา
เกวโล จาปี นิกโม	สิวิโย จาปี สมากตา
อสุมา รตฺยา วิวสเน	สุริยสุตฺถกมณํ ปติ
สมกฺกา สิวิโย หตุวา	รณฺฐา ปพฺพาชยนฺติ ตนฺติ
ส กตฺตา ตรมาโนว	สิวิราเชน เปสิโต
อามุตฺตหตุถากรโณ	สฺวตฺโต จนฺทนโผสิโต
สิสฺสนหาโต อุตฺเทโส	อามุตฺตมณิกุณฺฑโล
อุปากมิ ปฺริ รมฺมํ	เวสฺสนตฺตรนิเวสนํ
ตตฺถทฺทส กุมารํ โส	รมฺมมานํ สเก ปฺเร
ปฺริกิณฺณํ อมจฺเจหิ	ติทฺसानํว วาสวํ
โส ตตฺถ ถนฺตฺวา รมฺมมานํ	กตฺตา เวสฺสนตฺตรมพฺรวิ
ทฺกฺขํ เต เวทฺยิสฺสามิ	มา เม กุชฺฌ รณฺสภ
วณฺหิตฺวา โรทฺมานโณ โส	กตฺตา ราชานมพฺรวิ
ภตฺตา เมสิ มหาราช	สพฺพกามรสาหโร
ทฺกฺขํ เต เวทฺยิสฺสามิ	ตตฺถ อสฺสาสยนฺตฺ มํ
สิวิโย เทว เต กุฑธา	เนกมา จ สมากตา
อุกกา จ ราชปุตตา จ	เวสียานา จ พุราหุมนา
หตุถาโรหา อนีกญชา	รติกา ปตฺติการกา

เกวโล จาบี นิกโม	สิวิโย จาบี สมากตา
อสุมา รตฺยา วิวสมน	สุรยสุสฺสुकมณํ ปติ
สมภฺกา สิวิโย หุตฺวา	ธฺจฺจา ปพฺพาชยนฺติ ตนฺติ
กิสฺมึ เม สิวิโย กุฑฺธา	โย น ปสฺสामी ทุกฺกณฺ์
คํ เม กตฺเต วิบาจิกฺข	กสฺมา ปพฺพาชยมนฺติ
อุคฺคา จ ราชปฺตฺตา จ	เวสิยานา จ พฺราหฺมณา
หตฺถาโรหา อนิกฺกฺฐา	รตฺติกา ปตฺติการกา
เกวโล จาบี นิกโม	สิวิโย จาบี สมากตา
นาคทานน จิยฺนฺติ	ตสฺมา ปพฺพาชยนฺติ ตนฺติ
หทยํ จกฺขุํปฺหํ ทขฺขํ	กึ เม พาหิรํ ฌนํ
หิรณฺณํ वा สุวณฺณํ वा	มุตฺตา เวสุลฺยา มณี
ทกฺขิณํ วาปฺหํ พหุํ	ทิสฺวา ยาจกฺมาเกต
ทเทยฺยํ น วิกมฺเปยฺยํ	ทานน เม รตฺตี มโน
กามํ มํ สิวิโย สพฺพ	ปพฺพาเชนฺตุ หนนฺตุ वा
เนว ทานา วิรมิสฺสํ	กามํ ฉินฺทนฺตุ สตฺตธาติ
เอวณฺตํ สิวิโย อาหุ	เนกมา จ สมากตา
โกนฺติมาราย ตีเรน	กิริมารณฺขรํ ปติ
เขน ปพฺพชิตา ยนฺติ	เตน กจฺจนฺตุ สพฺพโต
โสฬํ เตน คมฺิสฺสามิ	เขน กจฺจนฺติ ทูลกา
รตฺตฺวาหิวิ เม ขนถ	ขาว ทานํ ททามิหนฺติ.

(เติน) (๓๐) ฤๅษเฐ ดุกรสังฆมูทรวงสังฆวรสีกขา สัมเด็จ
 บรมนราชบดินทรบัณฑิตทรย มราช โองการตรัสประภาษสั่ง กตฺเต เหวย
 นายนักการไครนั่งอยู่นั้น ตรมาโน จงรีบด่วนไปปล้นทุลสาร แก่พระ
 ลูกเรานันไห้แจงเหตุ ปพฺพาเขตี ว่าเนรเทศพระลูกเดี่ยวจากเมือง
 ประชาชนเขาเค้นเคองด้วยไห้ข้างเบ็นทาน ฝ่ายนายนักการกรบมาทุล
 เหตุ แก่พระจอมเบ็นปกเกศนราราศว่า (ชน) เทว ข้าแต่ฝ่าละอองธุลี
 พระบาทมูทรวงพระคุณอันเลิศแล้ว ทุลกระหม่อมแก่วะจากจร ด้วย
 ชาวพระนครเขาขงโกรธ ทงพระบิดาทรงพระพิโรธด้วยข้างแก่วะองค์
 ไ้ไปเบ็นทาน จึงตรัสไห้กระหม่อมฉนั้นมาทุลเหตุ สั่งไห้เนรเทศเดี่ยวพฺร่ง
 น ขอฝ่าละอองธุลีจงทราบพระญาณ (เติน) สัมเด็จพระบรมโพธิสัตว์
 ขตคยวงศ์ทรงสังขตบสาร อันนายนักการมากราบทุลโดยมุลเหตุ ว่าไฟรฟ้า
 เขาจะเนรเทศไปสุบ่า ท้าวเชอมีไต้อพระราชสัทธาที่จะทำทาน จึงมี
 พระราชโองการตรัสว่า (ชน) ก็ เม พาทิรกั ธนึ ออย่าว่าแต่
 เค่วคคชาพาทิรกทานที่เราบริจาค ถึงอชณคคคทานอันยอคยากทยก
 ไ้ ถ้ามียากผู้ใดจะปรารธนา ขงพาทาททยนยเนตรทงคู้ เราก้อางจะ
 เชื้อตชูออกบริจาคไห้เบ็นทาน จะแลกพระโพธิญาณในเบ้องหน้า
 ออย่าว่าแต่จะคองบพพาชนยกรรมทำโทษ ถึงไฟรฟ้าเขาจะพิโรธอนราน
 ประหารชีวิต เรากมีไตคคยอทอที่จะบ่าเพญทาน (เติน) ครงนั้นเทพ-
 เจ้าเข้าคคใจไห้ นายนักการทุลเนาะค้ำแห่นงวนสถานคิริยวงกฏ จึงตรัสสั่ง
 นายนักการไห้ช่วยทุลงตสังสองราตรี แต่พอไห้เราไ้บ่าเพญทานบารมี

ให้ห้อมล้อมแล้ว จะถวายบังคมทูลกระหม่อมแก่จากพระนคร จะ
 บุกป่าฝ่าดงคอนไปตามโทษ จงทรงพระกรุณาโปรดทุกเล่าก่อน ให้นาย
 นกการชดกรแล้วกลับมากกราบทูล แก่พระนเรนทร์สูรราชบิดรงค์ ล้วน
 ส้มเต๋งบรมพงศ์พุทธานุกรเกศกษัตริย์ ก็มพระราชดำรัสสั่งเสนาบดีให้
 ตระเตรียมโดยวิธีตัดตีสถกมหาทาน พร้อมไปด้วยกฤษณราชสารสินธพ
 ยานราชรถ ปรากฏด้วยนางกษัตริย์ ให้จัดทงทาสดกรรมกรชายหญิง
 ทั้งโคนมประสมสิ่งละเอียดร้อยทุกประการ ไวยังโรงทานสถานนั้นแล.

คมคุถิ ปกาเสนโต สดุกา อาห

อามนุคยิตถ ราชานั มหุที สพพงคโสภณั

ยั เต กิณจึ มยา ทินนั ธนธณณจ วิชาติ

หิรณั วา สุวณั วา มุตตา ภาหุริยา พหุ

สพพนั นินทเหยยาสิ ยณจ เต เปตติกั ธนนุติ

คัมพรวี ราชปุตตี มหุที สพพงคโสภณา

กุหิ ทาถ นินทเหยยามิ ตั เม อกขานิ ปุจจิติตตี

สีฉวนเตสุ ทชเชสิ ทานั มหุที ยถารหั

น หิ ทานา ปรี อตุถิ ปตติฐา สพพปาณินนุติ

ปุตเตสุ มหุที ทเชสิ สสุสุยา สสุสุรมหิ จ

โย วจ ตั ภคตา มณเฑยย สกุกจุนตั อุปุจหิ

โน เจ ตั ภคตา มณเฑยย มยา วิปฺปวเสน เส

อณณั ภคตารั ปรีเยส มา กิติฐา มยา วินาติ

อหิ หนี วนิ กจฺฉามิ	โฆริ พาลมิกายุตฺ
ลัสโย ชีวิตฺ มยฺหิ	เอกกสฺส พุรฺหาเวเนติ
ตมพฺุริ ราชนปฺุติ	มทุเท สพฺุพงฺกโสภณา
อกุมฺเม กถิ นุ ภณฺสิ	ปาปกั วัต ภาสสิ
เนส ธมฺโม มหาราช	ยิ ตฺวิ กจฺเฉยฺย เอกโก
อหิปี เตน กจฺฉามิ	เขน กจฺฉสิ ขตฺติย
มรณิ วา ตยา สทฺธิ	ชีวิตฺ วา ตยา วนา
ตเทว มรณิ เสยฺโย	ยญฺเจ ชีเว ตยา วนา
อคุถิ อฺุชฺชาลยิตฺวาน	อกฺขาลสมวหิตฺ
ตเทว มรณิ เสยฺโย	ยญฺเจ ชีเว ตยา วนา
ยถา อรณฺญิกิ นาคิ	ทนฺตี อนฺเวติ หตฺถินิ
เขตฺตสนฺตฺ กิริทฺกุเกสฺสุ	สมสฺสุ วิสมสฺสุ จ
เอวณฺตฺ อนุกจฺฉามิ	ปฺุตฺเต อาทาย ปจฺฉโต
สุภรา เต ภวิสุตฺตมิ	น เต เหลสฺตมิ ทฺุพฺุภราติ.

(เดิน) (๓๓) ภิกฺขเว ตูกรสงฺฆมฺุหฺรณฺสิลวิสุตฺตญาณ เมอ
 สฺมเตจฺพระจอมมกฺุณฺณมฺุณานพิภพนครสฺพิ ตฺริสฺสิงฺให้เตงทานพิธิ เตอ
 ลลาศยงฺปราสาทพระมฺุทฺริ ศฺริสฺสุนทรลักษณฺเลิศกัญญา สยนปฏฺุเจ
 นิสฺสิทฺควา เตตฺจนงฺเห็นอบวรรัตนมหาสฺยนาสนนฺ จิงฺมีพระโองการแก
 พระยอคเขาวมาดยมงฺมเหสฺสิวา (ชน) ยิ เต กิณฺจิ มยา ทิาณน
 อนฺวาทรพฺุยอนเป็นของ ๆ พิ ๆ ประสาทให้แกจฺเจ้า อนงฺงเตาสรรพสมมฺุติ

อันพระนอင့်ไต้มาแต่สำนักมัททราชตระกูล นิตเหຍຍາตี เจ้าจิงมวุมูล
 ฝั่งไว้ จะไต่เป็นมหานินชชุมทองอันใหญ่ตดตามคน พระมัทรีไต่ทรงฟัง
 ก็ฉงนในพระบัญชา จึงทูลถามสมเด็จพระภัสตาอดุสยดวงกษัตริย์ว่า
 ทรงพระกรุณาจะให้ฝั่งซึ่งสรรพสมบัติไว้ในแห่งใด จึงตรัสว่าเจ้าจิงให้
 ซึ่งชวานาโภชนาหารจตุตถาลังการอันอุดม แก่ทานผู้ทรงศีลสมาธิพรหม-
 จรรย์ ก็จะเป็นมหาสุวรรณนิชอันประเสริฐ สิ่งอันจะลาเลิศกว่า
 ทานนั้นหาได้ อนึ่งพระลูกรักสายใจสุดสวาท เจ้าจิงอย่าประมาทช่วย
 อภิบาลบำรุงรักษา ทงองค์สมเด็จพระบิดามารดาของพ เจ้าจิงภักดี
 ปฏิบัติ อย่าให้เคืองขัดพระอัยยาศัย อนึ่งถ้าแลกษัตริย์พระองค์ใด
 ปรารถนา จะรับเจ้าไปเป็นอัครราชกัญญาอดนาง จงประกอบกิจ
 สัจจางคปฏิบัติ อย่าให้เคืองขัดพระราชหฤทัย อย่าอาลัยตงพ อนึ่งจะ
 บำราศรคนบุรี ไปสู่ป่า เห็นชีวิตจะมรณาเสียเป็นมันคง ในพนัสแดนตง
 นนแล.

(เต็น) (๓๒) ส้มเต็งพระมัทรีศรีสุริยราชกัญญา ไต่สัดบัสสาร
 พระภัสตา วนนนพรนพระทัย ทรงพระวิมตสังสัยเคลือบแคลงແေး
 ในพระราชโองการ จึงทูลสนองสารบรมกษัตริย์ว่า ไฉนท้าวเธอจึง
 ตรัสฉะนี้ จะเสด็จจรตจากพระนครด้วยกิจธุระอันใด ท้าวเธอจึงตรัส
 บอกโดยนัยคตการ พระมัทรีทรงทราบสาร จึงทูลสนองพระโองการ
 พระราชสามว่า (ชน) นู ไฉนฉะนี้พระลูกเจ้าจิงไม่ไปรดเกล้าชามทร
 มาตรัสความไม่ตปราศจากประโยชน์ อุกตปุพพื แต่ก่อนก็มิได้เคย

โปรดประภาษ ราโชวาทเหมือนครวญ ประหนึ่งว่าข้ามทรนหนชาติ
 ไซ้เชื้อราชสุริยวงศ์ จะละให้พระองค์เสด็จเดี่ยวเปล้าเปลี่ยวในกลางไพร
 เนส ฌมโม อย่างธรรมเนียมที่โหนพระพุทธเจ้าชา กษัตริย์นหรือจะ
 เสด็จป่าพระองค์เคยดวงนเลา ถึงพระร่มเกล้าปกเกล้า เสด็จทุเรศไธญาติ
 สุริยวงศ์ จะบุกป่าฝ่าดงไปแห่งใด ข้าพระบาทก็จะตามเสด็จไปไม่ขออยู่
 จะเอาชีวิตแลกายน ไปสู่สนองพระคุณกว่าจะสิ้นบุญข้ามทร ที่จะละ
 พระราชดำรินห้ามมิได้ แม้จะตกไร้เส้นกันดาร กินมูลผลาหารต่าง
 โภชนา ก็จะไม่ทรมาณหามาปฏิบัติพระองค์ ถึงแม้มาตรจะปลดปลงก
 มิได้คิด จะเอาชีวิตนเป็นเกือกทองรองพระบาท แม้นมิทรงอนุญาต
 ให้ตามเสด็จไป อกุกิ อุขุขาลยิตวาน ข้ามทรก็จะก่อไฟให้รุ่งโรจน์
 โดตเข้าตาย เห็นจะดีกว่าอยู่ให้คนทั้งหลายเขานินทา ว่ามีพระภัสสตา
 แต่เมื่อยามสุข ถึงเมื่อยามทุกข์ไม่ทุกข์ด้วย ดินแต่จะวันรวยอยู่ในพระ
 บุรี จะขอตามเสด็จจรลไปสู้อยากเมื่อยามจน อนเวตี หตถินี ตูจนาง
 ชางตันอนยุรยาตร ติดตามพระยาราชกฤษร ทนต์ มิ่งอั้งอนงาม
 สังกา เวสสุนต์ อันสัญจรท่องเที่ยวไปในทุ่งทำอันลุ่มลาด ก็ติดตาม
 มิได้คลาดพระยากษสสาร ยกา อันนั้นแลมีอาการนั้นใด ข้าพระบาทก็
 จะพาสองตรุณราชไปมิได้ห่าง ปจฺจโต แต่เบื้องพระปฤษฏางค์พระ
 ร่มเกล้า มาตราว่ามทุกข์เทาถึงอนตราย จะวิ่งไปก่อนให้ตายต่างพระองค์
 ผู้ทรงพระคุณ ประกอบไปด้วยพระการุญแก่ข้าบริจจาริกา (เดิน) เมื่อ
 พระมหาราชจะทูลพรรณนาป่าพระหิมพานต์ ก็กล่าวเป็นสารพระคาถา

อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มณฺชุกะ ปิยะภาณินเ
อาสนุเน วณฺกุพฺสุมิ	น ราชสุต สวิสฺสตี
อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มณฺชุกะ ปิยะภาณินเ
กัฬนฺเต วณฺกุพฺสุมิ	น ราชสุต สวิสฺสตี
อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มณฺชุกะ ปิยะภาณินเ
อสุสมะ รุมณฺนิยฺมฺหิ	น ราชสุต สวิสฺสตี
อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มณฺชุกะ ปิยะภาณินเ
กัฬนฺเต อสุสมะ รุมเ	น ราชสุต สวิสฺสตี
อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มาลาธารี อลงฺกเต
อสุสมะ รุมณฺนิยฺมฺหิ	น ราชสุต สวิสฺสตี
อิม กุมาร ปรสฺสนุโต	มาลาธารี อลงฺกเต
กัฬนฺเต อสุสมะ รุมเ	น ราชสุต สวิสฺสตี
ยทา ทกฺขสิ นจฺจนฺเต	กุมาร มาสธารินเ
อสุสมะ รุมณฺนิยฺมฺหิ	น ราชสุต สวิสฺสตี
ยทา ทกฺขสิ นจฺจนฺเต	กุมาร มาสธารินเ
กัฬนฺเต อสุสมะ รุมเ	น ราชสุต สวิสฺสตี
ยทา ทกฺขสิ มาตงฺกั	กุณฺขรํ สญฺจิหายนั
เอกั อรณฺเณ วิจฺรนฺตั	น ราชสุต สวิสฺสตี
ยทา ทกฺขสิ มาตงฺกั	กุณฺขรํ สญฺจิหายนั
สายั ปาโต วิจฺรนฺตั	น ราชสุต สวิสฺสตี

ยथा กเรณฺสงฺขมฺสฺส	ชุกฺกสฺส ปุโรโต วञ्ช
โกณฺจํ นทติ มาตงฺโก	กฺุณฺชโร สญฺจึหายโน
ตสฺส ตํ นทโต สฺตฺวา	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
อฺกโต วนวิกาเส	ยथा ทกฺขตี กามท
วเน พาลมิกาภินฺเน	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
มิกํ ทิสฺวาน สายณฺหํ	ปฺลฺยมาลีเน อาคตํ
กึปฺริเส จ นจฺจนฺเต	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा โสสฺสตี นิกฺโขตํ	สนทฺมานาย สินฺธฺยา
คิตํ กึ ปฺริสฺสานญจ	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा โสสฺสตี นิกฺโขตํ	คิริคพฺภรจาริโน
วสฺตมานสฺส อฺลฺกสฺส	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा สีนฺสฺส พยกฺขมฺสฺส	ขคฺกสฺส ควบสฺส จ
วเน โสสฺสตี พาลานํ	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा โมริหิ ปฺริกิณฺณํ	วรหิเน มตฺตกาสิเน
โมริ ทกฺขตี นจฺจนฺตํ	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा โโมริหิ ปฺริกิณฺณํ	อนฺทฆํ จิตฺรเปกฺขณํ
โมริ ทกฺขตี นจฺจนฺตํ	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा โโมริหิ ปฺริกิณฺณํ	นํคคิวั ลินฺชิตฺนํ
โมริ ทกฺขตี นจฺจนฺตํ	น รชฺชสฺส สฺริสฺสตี
ยथा ทกฺขตี เหมนฺเต	ปฺปฺยิตฺเต ธรณิรฺุเห

สุรภี สมุปวายนุเต	น	รชชลุส	สริสลุสตี
ยทา เหมนุตเก มาส		หริคัม	ทกขลี เมทนี
อินุทโลกปกสณฺณนุ	น	รชชลุส	สริสลุสตี
ยทา ทกขลี เหมนุต		ปุปฺพิต	ธรณฺรุเห
กุทขัม พิมุพชาลณฺจ		ปุปฺพิตัม	โลทุทปทุมกัม
สุรภี สมุปวายนุเต	น	รชชลุส	สริสลุสตี
ยทา เหมนุตเก มาส		วณฺ	ทกขลี ปุปฺพิตัม
โอปุปฺพานิ จ ปทุมานิ	น	รชชลุส	สริสลุสตีติ.

(เตน) (๑๓) สมเด็จพระยอดเขาวมาลัยมาศมีตรีศรีสุริยราชธิดา
 จึงทูลพรรณนาพันล้านาเวศประเทศหิมพานต์ ดุจได้ทัศนากการจำแนก
 ถนัดถวายบรมกษัตริย์ผู้เป็นภัสตราจารย์ (ชั้น) เทว ข้าแต่บรมนรา-
 ธิปดินทรป็นสักกลอาณาจักรจอมพิภพพิพิ ปางเมื่อพระองค์เสด็จจรด
 ประพาธ ในพนาवासแดนตง ปลุสนุโต จะได้ทรงฟังสองตรุณราช-
 กุมารร้องขับขานประสานเสียงเสนาะในวนาศรม เมื่อยามรุกชชาติริน
 ร่มเวลาเย็น จะเล่นเล่นในบริเวณพระอาศรมสถาน ข้ามทรนจะเก็บ
 สุกุมมาลัยมากรอกร้อยเบ้นสายสร้อยสองรัตตะเอวองค์ สังกวาลวงวิจิตร
 มาลัยประดับสองตนิยน้อยนาค สองตรุณราชก็เล่นเล่นบนเทิงทุก
 เขาค่า เจ้าจะพอนรำสำราญจิต มิได้รู้ที่จะคิดถึงความทุกข์ จะมีแต่
 เสวยสุขทุกเวลา ท้าวเธอได้เห็นจะเป็นที่ปรีดากมลปัสัฒ น สริสลุสตี
 พระทัยท้าวเธอก็จะหลงลืมรัตนไชยมไทยสุริยสมบัติ ทกขลี มาตงคัม

อนึ่งจะได้ทรงชมมหามหิทฺธิหัตฺตเดโช เดินโทนเทียวในกลางป่า ลาง
 สารถเป็นคชคณาบดีผู้พลุก คำนวณเสียงกระครกมาภายหน้า เเงงวงร้อง
 ก้องโกญจนาท นำโชลงคลาตออกจากดง ได้ทอดพระเนตรเห็นก็จะ
 เป็นที่พิศวงว่างวิตถถึงพระนคร อุกโต วนวิภนส ถองตราบข้าง
 บทจรลำเนาป่า เตียรดาษด้วยพาลมฤคคณานิกร หมู่พยัคฆาพระยา
 ไกรสรสรพจคุมาท ละมั่งระมาตหมู่มฤคสุกรโค มหิงษ์สังห์โตตัว
 ครอบงอมเชิง ระเบ็งร้องครครกป่า ได้ทรงเห็นก็จะเป็นมหามหรรสพ
 เนตร จะบรรเทาที่ทุกขเทวศถวิลวง ยทา โสสุตติ นิกุโขสฺ แล้ว
 จะได้ทรงฟังเสียงกระแเสลินชวนที อันตกลางแต่ยอดรัตนศิโรไลหลัง
 สายอุทกถงเป็นถองแถว ทงเสียงกนนิรร้องจะเจอยแจ้วราเวียง ชับ
 ประสานเสียงสนานชล บ้างกร่าพอนอยู่บนชงอันผา โมริหิ ปริภิญญ์
 จะได้ทรงชมพระยาโมรมาศแวงล้อมด้วยหมูนกรคณานาถนางยุง จับ
 เห็นยอดบรรพตอันสูงกวรหัตสนา พระองค์เห็นก็จะหรรษาใส่มนัส
 น สรียุสตี จะมีได้ระลึกถึงสมบัติบุรรมย์ เหมนุต ปางเมื่อฤดู
 นาค้างตกประพรมพินพสุธา หริคฺ ทกฺขลี เมทานิ ควรทจะหัตสนาพิน
 ภูมิภาคบุรูพี อันเตียรดาษด้วยหญ้าแพรกพรรณต่างสีชอันสลบ สี
 องคฺคูลสรพเสมอกัน อินฺทโกปกสณฺณนฺ ตาษตนด้วยพินพรรณ
 แมลงค่อมทอง ตูนกเรองรอรามงามระยับประเสริสรุสรพสรพางค
 เทยวเลมนาค้างบนปลายหญ้า วนิ ทกฺขลี ปุปฺพิตฺ แล้วก็จะได้ทอด
 พระเนตรชงนานาพรรณหมู่ไม้ บ้างผลิดอกออกใบระยับอัน กิ่งก้าน

อรชรตงชนนทร - บางกทรงผลกาคัดคู้กหราม - บางกตบห้ามระคนปน
 ผกามาศ - ทยานแบ่งบุนสาชาคิน่าโครชม - เต้าวคนธกรมยระรวยริน
 ที่โรยกรวลงยงพนพสุชา - หอมขจรตลบป่า - ปางเมือกดูตอกเตยรดาษ
 ตาระตบตง - ไตทรงชมกเงเลงหลงลมระลกลตงพระนกร - อันเคยสุช
 สถาวรนนแล.

(รณ) (๓๕) สม่เต็งพระมทรศรัสุริยราชวงค์องค์เอกอัครประยูร
 ยอดกษัตริย์มัทธาธาธา มีพระกมลเจตนาจำนงนักครกถวิล จะตาม
 เล็ดจบรมนธาเทรราชสามี่ - จิงแนะแนวนาลล้าเนาเขต - คุงตั้งได้เคย
 ทอดพระเนตรจำแนถนัต - ในตำแหน่งพนัสพนาเวศประเทศหิมพานต์
 โดยวิถถารทูลถวายพระราชสามี่ - โดยนิยมตั้งนแล.

หิมวัตวณณนา นิฎจिता.

ประตบด้วยพระคาถา ๓๓๕ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๓ ทานกัณฑ์ ความวิถิตน

พีพาทย์ใช้เพลงพระยาโศก

มุขสุดปี โข เทวี ปุตุตสุส เม กญฺกสาสนํ อากตํ กิณฺนุ
โข กโรติ อหํ กนฺตฺวา ชานิสฺสามิตี ปฏิจฺจนฺนโยเกน กนฺตฺวา
สิริสยนภพุกทฺวามเร จิตา เตสํ ลลุปฺปี สุตฺวา กณฺฐํ ปริเทวํ
ปริเทวิตี.

(ชั้น) (๑) มุขสุดปี โข เทวี ปางเมื่อสมเด็จพระมุขสุดศิริ
สุนทรราชมารดา กญฺกสาสนํ สุตฺวา พระนางได้สดับสารคดีอันเดือดร้อน
ว่าจะเนรเทศพระเวสสันดรเสียดจากวง เพียงพระทรงจะภินทพิงพูนเทวศ
พระชลเนตรเขอไหลลงทรงพระโคกกา จินฺนเตตฺวา พระเสาวนึ่งนงนิจ
นึกในพระหฤทัย ว่าอกเอ๋ยเอออีกเป็นกรรมไหน น้อยใจด้วยชาวเมือง
มันมาทำวุ่นซุ่นเคองน่าแค้นนัก จำจะไปเฝ้าพระลูกรักทั้งสองศิริ
สมเด็จพระพันปีदारพลาจ พระนางประจงจับสะไบพลัน สัพักพระถัน
ประทุมเมศ สมเด็จพระอัครเรศราชกัญญา เสด็จทรงสิ่วกากรรบริอร
มาโดยด่วน ตามทอ้งนนวนสนามใน บัดเดียวใจก็ถึงซงตำหนักพระ
โอรสรักยอดสงสาร รปานปตฺวา พระนางให้ประทับสิ่วกาภาณจนกย
เกษมาศ พระมุขสุดศิริกลลาศเข้าสู่ห้อง ได้สดับเสียงสองราชโอรส
เชอทรงพระกำสรดโคกกา อยู่ในห้องนทรานันแล.

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห

เตสฺ ลาลปีตํ สุตฺวา ปุตฺตสฺส สุนิสาย จ

กลุณฺ์ ปรีเทเวสิ ราชปุตฺตํ ยสฺสสินี

เสบฺโย วิสํ เม ขายิตํ ปปาตา ปเปเตยฺยหํ

ราชชฺยา พชฺฉมมียฺยาหํ

กลุมา เวสฺสยนฺตรํ ปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ

อชฺฉมาปิกํ ทานปตี ยาจโยกํ อมจฺฉริ

ปุชิตํ ปฏฺิราชฺหิ กิตฺติมนฺตํ ยสฺสสินี

กลุมา เวสฺสยนฺตรํ ปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ

มาตาเปตฺติกรํ ชนฺตํ กุเล เชตฺตุจาปจาปินิ

กลุมา เวสฺสยนฺตรํ ปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ

รณฺโณ หิตํ เทวหิตํ ฌาตีนิ สขินิ หิตํ

หิตํ สพฺพสฺส รณฺจสฺส

กลุมา เวสฺสยนฺตรํ ปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสกนฺตี.

(เดิน) (๒) ภิกฺขเว ตฺถวสงฺฆมฺหึทรวงศีลโองาสฺ ปางเมอสมเด็จ

พระนางนาฏราชสุสฺสตี ทอดพระเนตรเห็นพระมฺหึทรวงเศออื่นให้ กลุณฺ์

พระนางยงอาลัย สรวมกอดศรีสะเกอไฟกลาง พระหัดถชวาอุบพระ

พฤษฏางกพระโอรส เชอากทรวงพระกาสรดเศออื่นให้ (ขึ้น) โอ้อว่าพ่อ

ดวงหญ็ยนิยเนตรเวสสันดรของแม่เออย ไมควรเลยพระลูกกรกมาตอง

โทษ อุตสาหะเสาะสร้างทางประโยชนอื่นใหญ่ยง เห็นยากจนจริง

ไม่นิ่งได้ สู้แม่เผื่อเจอไปทุกคำเช้า เอออีกการอะไรเล่าของชาวเมือง
 มาชวนกันคิดเค้นเคืองกล่าวร้าย เพ็ดทูลขุนวายสนนวง พระเจ้าพ่อ
 ไม่รอรังข้างเชือดอ มันล่อพลอกก็ออออกไปด้วยสัน พระลูกเอ๋ยแม่เจ้า
 พลัดพรากจากบุรินทร์เรือนหลวง แม่จะกุมกรซ้อนทรวงไม่วายวัน จะ
 ผูกพระศอเสียให้อาตมุตันชีวิต พระลูกข้าไม่มีผิดสักนิตหนึ่ง ควรลือ
 ชวนกันยกโทษ โกรธขงทงเวียงไชย เอออีกจะหาที่ไหนได้ดังลูกแก้ว
 นำพระหฤทัยก้อมองแม่ไว้ในทางทาน อชุนายิกี้ ทงไตรเภทพิชากการกี้
 เชยวชาญชานาญหมต ทงพระเกษรตยศกี้ปรากฏทวิทศำ ปฏิราชูหิ
 อนงเล่าท้าวพระยาทุกประเทศ ก็เกรงพระเดชข้อมยอมถว้ายเมือง
 น้อมนำเครื่องบรรณาการมาพร้อมพรัง บ้านเมืองกมกคงตงแต่ว่าจะ
 ฆาสุกทุกตำบล ควรแลลือประชาชนมาอุษยา เพ็ดทูลพระบิดาให้ขง
 โกรธ แม่จะไปทูลขอโทษตูลักครั้ง เกลือกว่าจะเห็นแก่แม่บ้างมีเป็นไร
 พระลูกเอ๋ย อัยาร้องให้ไปเสยพั้งแม่ว่า (เดิน) รณโย สนตีกี้
 กนตุวา ส้มเตจนางพระยาครตปลอบพระลูกแลวกลลลาศ มาเฝ้า
 พระบาทบรมราชสามี ส้มเตจพระผู้สัดขยพระกรซูลแลวกลไศกา อยู่
 ตอหน้าพระทงงนนแล.

มธูเนว	ปพิทานิ	อมุภาว	ปติตา	ฉมา
เอว	เหลสติ	เต	รณจ	ปพพาเชสิ
หังโส	นิกขิมปตโตว	ปลลลสมิ	อนูทเก	
อปวิญโจ	อมจเจหิ	เอโก	ราชา	วิหัยสิ

<p> ตัม ตัม พุรัมมิ มหาราช มา นัม ลีวีรัม วจนา ฌมมสุสาปจิตตี กุมมัม ปพพนาชมิ สกัม ปุตตัม ขสฺส ปุพฺเพ ฌชคฺคานี ยายนุตมณฺเอยายนุตี ขสฺส ปุพฺเพ ฌชคฺคานี ยายนุตมณฺเอยายนุตี ขสฺส ปุพฺเพ อนীগานี ยายนุตมณฺเอยายนุตี ขสฺส ปุพฺเพ อนীগานี ยายนุตมณฺเอยายนุตี อินฺทโกปกวณฺณาภา ยายนุตมณฺเอยายนุตี โย ปุพฺเพ หตฺถินา ยาที สุวาชฺช เวสฺสณฺตโร ราชา กถัม จนฺทนลิตฺตงฺโก ชุราชินัม ฌรสุญฺจ กสฺมา นาทิหรินฺนุตี ปวีสนฺตัม พุรหารณฺณัม </p>	<p> อตฺตโถ เต มา อุปฺจจกา ปพฺพาเชตี อหุสฺสกัม ลีวีรัม วินยัม ฐชัม ปาณา ปิยตโร หิ เม กณฺนิการาว ปุพฺพิตา สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี กณฺนิการาวนानิว สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี กณฺนิการาว ปุพฺพิตา สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี กณฺนิการาวนानิว สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี กณฺนิการาวนानิว สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี คณฺฐารา ปณฺฑกฺกมฺพลา สุวาชฺชเชโกว กมฺมิสุสฺสตี ลีวิกาย รณฺณน จ กถัม คจฺฉตตี ปตฺตตีโก นจฺจกัตฺตปฺโปชฺชโน ขาริกาชณฺจ หาริตี กาสาวา อชฺฌินานี จ กสฺมา จีรัม น พชฺฌนฺน </p>
---	--

กถิ์ นุ จิรั ธาเรนฺติ	ราชา ปพฺพชิตา ชนา
กถิ์ กุสมยฺ จิรั	มทฺที ปริทฺhesฺสตี
กาลิยานิ ปธาเรตฺวา	โฆมโกทุมฺพรานิ จ
กุสจิรานิ ธาเรนฺตี	กถิ์ มทฺที กริสฺสตี
วยฺหาหิ ปฺริยายิตฺวา	สีวิกาย รณน จ
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	กถิ์ กจฺฉตี ปตฺติกา
ยสฺสา มุทฺตลา หตฺถา	จตนาเว สุขฺ จิตา
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	กถิ์ กจฺฉตี ปตฺติกา
ยสฺสา มุทฺตลา ปาธา	จตนาเว สุขฺ จิตา
ปาทูกาหิ สฺวณฺณาหิ	ปฺไพมานาว กจฺฉตี
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	กถิ์ กจฺฉตี ปตฺติกา
ยสฺสุ อิตฺถีสหสฺสสฺส	ปุโรโต กจฺฉตี มาลินี
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	วณฺ์ กจฺฉตี เอกิกกา
ยา สา สีวาย สุตฺวาน	มุหุ์ อุตฺรเสเต ปุเร
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	วณฺ์ กจฺฉตี ภีรูกา
ยา สา อินฺหสฺส โภคฺตสฺส	อูลูกสฺส ปวสฺสโต
สุตฺวาน นทโต ภีตา	วารุณิว ปเวธตี
สา กถชฺช อนุจฺจงฺกิ	วณฺ์ กจฺฉตี ภีรูกา
สกุณิ์ หตฺปตฺตาว	สฺสนฺ์ ทิสฺวา กุลาวิกิ
จิรั ทฺกฺเขน ณาขิสฺสั	สฺสนฺ์ อากมฺมิมิ ปุริ

สกุนี หตปุตดาว
กีส่า ปณทุ ภวิสสามิ

สกุนี หตปุตดาว
เตน เตน ปชาวิสสั

กुरूว หตจณาปา
จิริ ทุกุเขน ฉายิสสั

กुरूว หตจณาปา
กีส่า ปณทุ ภวิสสามิ

กुरूว หตจณาปา
เตน เตน ปชาวิสสั

สา นูน จากวากัว
จิริ ทุกุเขน ฉายิสสั

สา นูน จากวากัว
กีส่า ปณทุ ภวิสสามิ

สา นูน จากวากัว
เตน เตน ปชาวิสสั

เอวณจ เม วิลปนุติยา
ปพพานเชสิ จ นั รญา

(เดิน) (๓) สัมเด็จพระสุตต์ติ

ศีโรตม์ (ขึ้น) ว่าพระพุทฺธิเจ้าข้า

สุลลัม ทิสวา กุลาวิก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

สุลลัม ทิสวา กุลาวิก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

สุลลัม ทิสวา กุลาวิก
สุลลัม อากมมิมั ปุริ

สุลลัม ทิสวา กุลาวิก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

สุลลัม ทิสวา กุลาวิก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

ปลุลลลุมิ อนุทเก
สุลลัม อากมมิมั ปุริ

ปลุลลลุมิ อนุทเก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

ปลุลลลุมิ อนุทเก
ปียะ ปุตเต อปสุตตี

ราชปุตต์ อทุสกั
มณเณ เหสุสามิ ชีวิตนติ.

ขอพระกรชูลชนเหนืออุคตมางค-

จทรงพระกรุณาโปรด ขอพระ

อปวิภูโธ อนึ่งเล่าพระพุทธเจ้าข้า อันเสนาน้อยใหญ่ยากที่จะครอง
 เห็นใจว่าตรงจริง มีบุญเขาก็จะวงเขาเป็นข้า พงพระเดชพระกรุณาให้
 ไร่ส้อย ฝ้ายป้อยอหล่อพลอพลอยทุกเขาค้า ยามเมื่อเพลยงปลาเขาก็
 จะช่วยกันกระหน่ำช้ำซ่อมซก หัส โส นิกุจันปตุโตว ตงราชหงส์ปีกหัก
 ตกปลักหนอง กาแกกจะแซ่ของเขาสาวได้ พระองค์จงทรงพระวินิจฉัย
 อยาเชอคา ชาวเมืองม่นยอมย้ายยงให้ตั้งโทษ พระพุทธเจ้าข้า จะ
 ทรงพระกรุณาโปรดประการใด หรือจะเชื่อชาวเวียงไชยไม่โปรดแล้ว
 เชิญพระทูลกระหม่อมแก้วจงฟาดฟันกระหม่อมฉันใหม่ด้วยมรรณ แล้ว
 จงขับเจ้าเวสสันดรต่อกายหลัง พระทูลกระหม่อมเอ๋ย ถึงลูกชวจะชิงชิง
 เกลากระหม่อมมกยงไม้ม โทษ ขอพระองค์ได้ทรงโปรดปราน ข้า
 พระพุทธเจ้าผู้สัสตผู้สามภักดี ประทานโทษพระลูกกรักร่วมชีวิ แต่ครั้ง
 คราเดยวันเถต.

(เดิน) (๕) เมื่อสมเด็จพระผู้สัสต กราบทูลพระราชสามีสักเท่า
 ไตโต ท้าวเชอกมได้ยกโทษให้ตามเจตนา พระนางถวายเป็นกมล
 ไศกสะอ้อนกลบคินมาสู่ตาหนัก สวมกอดพระลูกกรักรแล้วพูนเทวศ (ชน)
 ว่าไอ้พ่อฉัตรพิไชยเขตเวสสันดรของแม่เอ๋ย ตงแต่พระชนนจะเสวย
 พระอัสสัชลธารา แม่ไปทูลพระบิดาเชอกก็ไม่โปรด แม่วอนขอโทษ
 เชอกไม่ให้ พระลูกเอ๋ย ชะรอยกรรมเจ้าทำไว้แต่ปางหลัง พ่อจึงจะ
 พลัดพราวจากวงหนงนอน ปุพเพ แต่ปางก่อนพระลูกเคยประพาสใน
 ราชมรรคา ย่อมทรงอัสสัศวาเรื่องสนามงามปรากฏ ลางทกทรงราชรถ

มรกตแก้วอลงกรณ์ ลางทกทรงกฤษชราช่างระวางใน ทวนธงไสวโห่แห่
 หน้า สหชาติโยธาเดินเคียงข้าง ล้วนแต่ลูกขุนนางล่าอางพกัศร งาม
 รูปวิไลลักษณะแลสลอน ประดับเครื่องสุภาภรณ์พรรณราย ตั้งฝั่งเทพ-
 นิกายแห่ห้อมแวงล้อมองค์มหัสรีเศวตเรืองฟ้า กณิการาว ปุปผิตา งาม
 ดังดอกกรรณิการักกาญจน์ สุธำยรดเบิกบานนำชมเชย สุวาเชโก
 พระลูกเอ๋ย พรุ่งเช้าเจ้าจะไปในแดนดง จะละหมู่จตุรงค์เสนา
 พ่อจะได้ชมแต่โคถึกมฤคาในป่าระหง พระลูกเอ๋ย เจ้าเคยล่าอางองค์
 สรงกระแสน้ำสินธุ์ น้ำสุธำยรินจรรริน แดนจะชุ่มชื้นไปด้วยน้ำค้างใน
 กลางป่า พ่อจะเสวยแต่มูลผลลาต่างเครื่องสุทธาโภชนทุกเช้าค่ำ ถึงชม
 ชนก็จะกลืนกล้ำใจเสวย ลูกรักของแม่เอ๋ย เจ้าดีเคยบรรทมแทน-
 ทิพย์ไสยาสน์ พ่อจะหักใบพฤษชาติมารองนอนไม่อ่อนอ่อน ไม่ชอน
 จะเป็นหมอนหนุนต่างเขนย นจุกก็คูปโปชโน พระลูกเอ๋ย เจ้าเคย
 ฟังเสียงศูรียงค อดนงค์นางบำเรอเรียงอยู่แซะช่อง บางกตตลัดพณพาทย
 ระนาดฆ้องประโคมขับ ลางนางก็ประจงจับระบำรำถวายกร ดังสุรางค์
 สาวสวรรค์พอนระอ่อนองค์ เจ้าแม่เอ๋ย ตงแดนเจ้าจะฟังแต่เสียงวิหค
 หงส์ในหิมเวศ มยุเรศรำร้องในกลางไพร จะทราบไล่ตเสียงพระทัย
 ทูกราตรี ส่งสารแต่แม่มทรจะไปด้วยผัว ช่างไม่กลัวลำบากจะบุกป่า
 บาทาเจ้าสินุ่มนมตงเนอนุ่น จะฟูบแผกเมื่อผูนกระไรได้ จะชอกช้า
 ระกำใจทุกเวลา ยา สาสีวาย สุตวาน เจ้าแม่เอ๋ย ขวัญเจ้าดีอ่อน
 ไตยนิเสียงสุนขเห่าหอนในธานี แม่มทรยังส่งสุรเสียงอยู่หวัดหวาด

วนั กจฺฉติ ภีรูกา เออแม้นเส้นขลาดเส้นกลัว จะติดตามพระเจ้าผู้
 ไปบ้าง แม่จะได้ยินสกุณครจกฏครางในบารก เจ้ามทรักจะตน
 ตกพระทัยกลัว จะกอดพระเจ้าผู้ตัวสั้นดังยี่สิบ พระลูกเอ๋ย แม่
 คิดคิดกยงไศกเศร่า ตั้งสารด้วยเจ้าหงสองธา กาสยานิ ปธานรควา
 เจ้าเคยทรงผ้ากาสิกพัลลธร ไอ้เด่นแม่จะกลัดไปพฤษชาติทรง จะ
 ระคายคั่นองค์ ไอ้เวทนา ยามหนาวแม่จะหนาวน้ำฟ้าสยงเย็นทุก
 เส้นขน ยามร้อนแม่จะนอนระคนปนเหงื่อไคล พระลูกเอ๋ย จะ
 รางไรเครื่องสูกนฐปนปรุงทอง จะมอมแมมมัวหมองหงสององค์ ออกเอ๋ย
 ใครเลยจะจัดประจงให้สร่งเสวย อนิจจานิจจา เจ้าแม่เอ๋ย เจ้า
 เคยชวนกันไปเฝ้าทุกเช้าเย็น แม่ได้เห็นหน้าเจ้าค้อยชื่นใจ จะชวนกัน
 หนีแม่ไปเสียจากวัง มารดาอยู่ข้างหลังตั้งแต่จะครวญหา จะเศร่า
 ทรงไศกากันแสงให้ไม่วายวัน อยู่ในห้องตำหนักจันทน์นนแล.

ตมตถิ ปกาสนโต สตุถา อห
 ตสุสา ลาลปีตี สตุวา สพฺพา อนเต ปุเร อหุ
 พาหา ปกฺคยฺห ปกฺกนฺหุ สิวักขณฺยา สมากตา
 ลาลาว สมฺปมตฺถิตา มาตุเตน ปมตฺถิตา
 เสนฺตี ปุตฺตา จ ทารา จ เวสฺสฺสนฺตฺรนิเวสเน
 อโรคา จ กุมารา จ เวสิยานา จ พุราหุมนฺนา
 พาหา ปกฺคยฺห ปกฺกนฺหุ เวสฺสฺสนฺตฺรนิเวสเน
 หตฺถาโรหา อนิกฺกฐา รติกา ปตฺติการกา

พาหา ปกฺกยฺห ปกฺกนฺหุํ	เวสฺสณฺตฺรณิเวสเน
ตโต รตฺยา วิวสเน	สุริยสฺสुकฺกมนํ ปติ
อถ เวสฺสณฺตโร ราชา	ทานํ ทาคุํ อุปากมิ
วตฺถานิ วตฺถกามาณํ	โลภฺยทานํ เทถ วารุณิ
โกชนํ โภชนตฺถินํ	สมฺมาเทว ปเวจฺฉถ
มา จ กิณฺจิ วณิพฺพเก	เหฏฺฐยิตฺถ อิทากเต
ตปฺเปถ อนฺนปानเน	กจฺฉนฺติ ปฺริปุชิตา
เตสุ มคฺคา กิณฺจาว	สมฺปตฺนติ วณิพฺพกา
นิกฺขมฺนเต มหาราเช	สีวันิ รุฏฺฐวฑฺฒเน
อจฺเจจฺฉนุํ วต โภ รุกฺขิ	นानา ผลทํ ทุมํ
ยถา เวสฺสณฺตริ รุฏฺฐา	ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ
อจฺเจจฺฉนุํ วต โภ รุกฺขิ	นानา ผลทํ ทุมํ
ยถา เวสฺสณฺตริ รุฏฺฐา	ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ
อจฺเจจฺฉนุํ จต โภ รุกฺขิ	สพฺพกามทํ ทุมํ
ยถา เวสฺสณฺตริ รุฏฺฐา	ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ
อจฺเจจฺฉนุํ วต โภ รุกฺขิ	สพฺพกามรสาทริ
ยถา เวสฺสณฺตริ ยถา	ปพฺพาเชนฺติ อหุสฺสํ
เย วฑฺฒมา จ ทหฺรา	เย จ มชฺฉิมโปริสา
พาหา ปกฺกยฺห ปกฺกนฺหุํ	
นิกฺขมฺนเต มหาราเช	สีวันิ รุฏฺฐวฑฺฒเน

อติยกุขา วสุสวรา   อิตถาคารา จ ราชนิโน

พาหา ปกุกยฺห ปกุกนฺหุ

นิกุขมนุเต มหาราเช   สิวินิ รุชวทฺตฺมเน

ถิโยปปี ตตฺถ ปกุกนฺหุ   ยา ตมฺหิ นคเร อหุ

นิกุขมนุเต มหาราเช   สิวินิ รุชวทฺตฺมเน

เย พุราหฺมณา เย จ สมณา   อญฺเณ วาปี วณฺิพฺพกา

พาหา ปกุกยฺห ปกุกนฺหุ

นิกุขมนุเต มหาราเช   สิวินิ รุชวทฺตฺมเน

เย พุราหฺมณา เย จ สมณา   อญฺเณ วาปี วณฺิพฺพกา

พาหา ปกุกยฺห ปกุกนฺหุ   อตฺมโม กิร โภ อิติ

ยถา เวสฺสฺสนฺตโร ราชา   ชชมาโน สกฺ ปุร

สิวินิ วจนฺตฺถเนน   สมฺหา รุชฺชา นิรชฺชติ

สत्ตฺถ หตฺถิสฺเต ทตฺวา   สพฺพาลงฺการกุสิเต

สฺวณฺณกฺกจฺเจ มาตงฺเก   เหมกปฺปนิวาเส

อารุหฺเห กามณฺิเยภิ   โตมรํกุสฺปานิภิ

เอส เวสฺสฺสนฺตโร ราชา   สมฺหา รุชฺชา นิรชฺชติ

สत्ตฺถ อสฺสฺสฺเต ทตฺวา   สพฺพาลงฺการกุสิเต

อาชานิเย จ ชาติเย   สินฺชเว สัมพาหน

อารุหฺเห กามณฺิเยภิ   อินฺทฺริยาจาปฺচারิภิ

เอส เวสฺสฺสนฺตโร ราชา   สมฺหา รุชฺชา นิรชฺชติ

สตุต รตสเท ทตฺวา	สนุนทุธา อุตฺติตทตฺเช
ทีเป อโถปี เวยฺยคฺเช	สพฺพาลงฺการภูสิต
อารุพฺเห กามณิเชถิ	จาปฺพหตฺเทหิ วมฺมิถิ
เอส เวสฺสสนฺตโร ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชติ
สตุต อิตฺถีสเต ทตฺวา	เอกเมกา รเถ จิตา
สนุนทุธา นิกฺขรชฺชหิ	สุวณฺณเหหิ อลงฺกตา
ปิตาลงฺกา ปิตาวตฺถา	ปิตาภรณภูสิตา
อาหารปมฺพา หสฺสุตา	สุสณฺญา ตนมฺชณฺนิมา
เอส เวสฺสสนฺตโร ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชติ
สตุต เชนฺตเต ทตฺวา	สพฺพา กัสมฺปชาโร
เอส เวสฺสสนฺตโร ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชติ
สตุต ทาสีสเต ทตฺวา	สตุต ทาสตทานิ จ
เอส เวสฺสสนฺตโร ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชติ
หตฺถิอฺสฺสรเถ ทตฺวา	นาริโย จ อลงฺกตา
เอส เวสฺสสนฺตโร ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชติ
ตทาสิ ยํ ภีสนํ	ตทาสิ โลมฺหํสนํ
มหาทาน ปทินฺนมฺหิ	เมทนี สมกมฺพล
ตทาสิ ยํ ภีสนํ	ตทาสิ โลมฺหํสนํ
ยํ ปณฺชล็กโต ราชา	สมฺมหา รฏฺฐา นีรชฺชตฺตี
อเถตฺถ วตฺตติ สหฺโถ	คฺคฺมุโล เภรวโ มหา

ทานน คัม นีหฺรนต์ ปุณ ทานํ ททาดิ โสติ

ตมตถํ ปกาเสนุโต สคฺคา อาห

เตสุ มคฺคา กิลนฺตาว สมปตฺตุนติ วณิพฺพกา

นิกฺขมฺนเต มหาราเช ลีวันํ รณฺทวทฺธมน.

(เดิน) (๕) กิกฺขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลวิสุทฺธิลิกฺขา อนฺเตปุเร

สพฺพา ย้ายพวกหม่อมจอมบริรักษ์สาวสุรางค์ หลวงแม่เจ้า

ท้าวนางในบวรราชวัง ตลุตสา ลาลปคัม สุตฺวา ได้สดับพระเจ้าวัน

เชอทรงพระโส้กา ต่างก็ฟ่ายนำดาชบหนานงกลึงเกลือกเค็ยร

สยายเกศฯ บ้างก็ซุบซิบกระหีบตาพากันเข้าห้องแล้ร้องไห้ สาลาว

สมุปมคฺคิตา ประคองตงป่าไมรงอนรรนรมตองตมยฺคนทวาท หักพาดพิง

นึ่งระเนนกับพลุชาฯ สนฺติ ปุตฺตา จ ทธา จ ก็เหมือนหนึ่งราชกัญญา

คณานาง สนมลัมเนระนาตอนาถด้วยอาลัย ในพระบวรราชวัง นั้นแล.

(เดิน) (๖) ตโต รคฺยา วิวเสน ฅรณอรุณรังษทฺพากร

ปางเมื่อพระเวสสันดรบรรพชาฯ นทาตุวา ท้าวเชอสรระสรงทรง

สุคนธสรระรวยรินชนนาลา พนังงานเชิญพานผางบถวาย ภูณฺชิตฺวา

เสด็จเขาทเสด็จสบายพระทัยแล้ฯ พระพักตร์เชอผองแผ้วเพอจะบำเพ็ญ

พระโพธิญาณฯ เสด็จออกยงโรงทานทอ้งสนาม อำมาตย์หมอบตาม

ตำแหน่งอยู่สัฯพรัง จึงเมษพระโอษฐ์ไปรดประภาษสั่งสทชาติโยธา

ให้เบิกเงินตราอาภรณ์เครื่องประดับสำหรับแต่ง แล้ฯสั่งวิเค็ชให้

จัดแจงเครื่องกระยาหาร ของคาวหวานสำหรับจะพระราชทานคน

เชื้อใจ จนทั้งสุรามะรย์ไม่ควรจะให้เบ็นทาน โสณทาน์ เทถ วารุณ
 กถว่านักเลงสุรามาลงจะตนิน เรอกให้พระราชทานสิ้นทุกประการ
 แล้วให้จ่ายแงกสัดตสดกมหาทานเบ็นต้นว่าคชสารเจ็ดร้อย (ย้าย)

สพพาลงการกุสิตะ ประตบอาการภูห้อยหูตุดเจิตนาย ตาราราย-
 รัตคนทอง ตาชายกรองปกกะพองหัตถิ คามณิเยภิ มินายหัตถาจารย์
 ขประจำคอ มอถอชอคร่าตามสุวรรณคชสารเตละควนนนเรียวแรงแกราย
 ค้ารณ มาตงเค เกิดในป่าต้นหางปกสันต์สมตระกูลหัตถิ สตุต
 อสุสเสต ทตุวา ให้จ่ายแงกอลัตรราชพาช เลือกทิตวัตเรื่องณรงค
 องอาจ สินุธเว สิงขพาหนะ เกิดแต่ชาติสิ้นชพควบชดคตลบคตลยได้
 อยู่บนไฟไม่ตถอย ลางตัวกพยสันยางยาชาวยอยอยู่กบที่ ล้วนแต่
 ชาติพาชระวางโน เครื่องอานไล่ประไฟพร้อมยอมเจริญตา คามณิเยภิ
 มินายมาถอไมแซ่ทุกคนหมต สตุต รตเสต ทตุวา ให้จ่ายแงก
 ราชรถอันบรรจง พร้อมไปด้วยคัมก้าางอลงกรณ์ งอนแอกแปรกขัตลังก
 สุวรรณ นลुकนลुकเบ็นชนชอหอย สพพาลงการกุสิตะ ประตบด้วย
 เพชรพลอยขอยระยบสัดบตี เทียมด้วยสิ้นชพพาชทงคู นายสารถถอ
 ธนุดสง่าตากลอกกลม ในราชรถนั้นนางสนมนั่งเส็งยม ยุคถถนนนัก
 ทัดเทียมประทุมทอง วิมลพกตริกมุคเอนงละอองนวล ตูน่าจะเชยชวน
 ยวนวิญญาณ นิกุขรขุหิ อลงกตา ประตบเครื่องอาภรณ์
 พรายพรรณ ตั้งสุรางคนางสุวรรณคในชนฟ้า สตุต เชนุสเสต ทตุวา
 ให้จ่ายแงกโคนมอกเจ็ดร้อยมิได้ขาด ทังทาสทาสีกถนเส็ง (เดิน)

ฝ่ายสมเด็จพระเวสสันดร ให้ไปร้องชาวพระนครในขอบเขต-
ชนบทสี่มาเมือง ยาจกแก่นเนืองเขามารับพระราชทาน บ้างก็ของ
สารการอนุโมทนา บ้างก็ใส่กาปรึกษากัน.

(ชน) ว่าชาวเราเอ๋ย นับวันจะอดอยาก ด้วยพระทูลกระหม่อม
จะพลัดพรากไปจากแล้ว ดังดวงเดือนประทีปแก้วจะลวงดับ เราคนจน
ก็จะอาภัพอุปภาคแสนกัณฑ์ดาร จะได้รับพระราชทานก็แต่ในวณัน บ้าง
ก็ร้องไห้ของมनावะทนา ป้างเมื่อพระจอมประชามหาเวสสันดรดวง
ตลก เรือขอยกตัดศึกกมหาทานแล้ว พระทัยเรอกฝองแผ้วชนบาน
ต่อพระทานบารมี แห่งหน่อพระชนสิหนนแด.

ตมคฤ์ ปกาเสนโต สคฤา อาห
อามนตยิตถ ราชานํ สลขย์ ฌมมิกํ วรํ
อรุทฐสี มํ เทว วงกํ คจฺณามิ ปพฺพตํ
เย หิ เกจิ มหาราช ภูตา เย จ ภวิสฺสเร
อดีตดาเยว กามเหิ คจฺจนฺตึ ยมสาธนํ
โต หํ สเก อภิสฺสสี ยชมาโน สเก ปุเร
สีวินํ วจนตฺเถน สมฺหา รฏฺฐา นีรชฺชหํ
อมนตํ ปฏฺฐีเสวิสฺสํ
วเน พาลมิกากิณฺเณ ขคฺคทํปนีเสวิต
อหํ ปุณฺณานิ กโรมิ ตุมฺहे ปงฺกมฺหิ สีทถาติ
อนุชานาหิ มํ อมฺม ปพฺพชฺชา มม รุจฺจติ

โสฬส สเก อภิสุสสี   ขขมาโน สเก ปุเร
 สิวินิ วจนตเถน   สมุหา รฎฐา นีรชชหิ

อชนนุคิ ปญฺเฐวิสุตฺติ

วณ พาลมิกากิณเณ   ขกุกทปิณีเสวิต
 อหิ ปุณฺณานิ กโรมิ   วงฺกิ กจฺณามิ ปพฺพตฺนติ
 อนุชานามิ ตํ ปุตฺต   ปพฺพชฺชา เต สมิชฺฌตฺ
 อยลฺลจ มทฺทํ กุลฺยาณิ   สุตฺตณฺณา ตนฺนุเมชฺฌมา
 อจฺฉตฺ สห ปุตฺเตหิ   กิ อรณฺเย กริสฺสตีติ
 นานํ อกามา ทาสีปิ   อรณฺญํ เนคฺคมูลฺสเห
 สจ มํ อิจฺฉติ อนฺเวตฺ   สจ นิจฺฉติ อจฺฉตฺติ

คฺมคฺคํ ปกานสฺนโต สตฺถา อาห

ตโต สุนฺหํ มหาราชา   ภายจิตุํ ปญฺเฐปชฺชต
 มา จนฺทนสมาราเร   รโชชฺชุลฺลมชารยิ
 กาสิยานิ ปธานรตฺวา   กุสจฺจิมชารยิ
 ทุกฺโข วาโส อรณฺญสฺสุมิ   มา หิ ตูวํ ลกฺขเณ คมิตฺติ
 คมพฺรวี ราชปฺตติ   มทฺทํ สพฺพงฺกโสภณา
 นานนฺตํ สุขมิชฺฌนฺนํ   ยํ เม เวสฺสนฺตํ วินาตี
 คมพฺรวี มหาราชา   สิวินิ รฎฐวทฺถโน
 อิงฺข มทฺทํ นิสามเห   วณ เย โหณฺติ ทฺตฺสหา
 พหุ กิเณ ปญฺจกา จ   มกฺสา มชฺฌกฺขิกา

เตปี ตัม คตถ หึเสยฺยุ
 อปเร ปสฺส สนฺดาเป
 สปปา อชกรา นาม
 เต มนุสฺสํ มีกํ วาปี
 ปริกฺขีปิตฺวา โภเกหิ
 อณฺเณปี กณฺหาชฎิโน
 น เตหิ ปุริโส ทิฏฺฐโห
 สงฺฆณฺฑยนฺดา ลิงฺคานิ
 มหิตา วิจฺรณฺเตตถ
 ทิสฺวา มิกานํ ยูดานํ
 เชนว วจฺฉกิทฺฐาว
 ทิสฺวา สมฺปติเต โฆเร
 อเขตฺตณฺเณาย เต มทฺทิ
 ยา ตฺวํ ลิวาย สุตฺวาน
 สา ตฺวํ วงฺกํ อนฺุปฺปตฺตา
 จิตฺ มชฺจนฺตฺเทก กานฺเต
 สฺกนฺเตว พุรฺหารณฺณํ
 คมฺพุรวิ ราชปฺตฺตี
 ยานิ เอตานิ อกฺุขาสิ
 สพฺพานิ อภิสมฺโภสฺสํ

ตนฺเต ทุกฺุขตฺรํ ลียา
 นทฺินฺุปนฺิเสวิต
 อวิสา เต มหฺพฺพลา
 อปีจาสนฺนมาคตํ
 วสฺมานนฺติ อตฺตโน
 อชฺฉา นาม อมฺมมิกา
 รุกฺุขมารุบฺห มฺลฺลจติ
 ติกฺุขกฺุคานิ ปหาริโน
 นทฺิ โสตฺมพฺรํ ปติ
 กวํ สณฺจริตํ วเน
 กถํ มทฺทิ กวิสฺสสิ
 ทุมกฺุเกสฺสุ ปสฺวณฺกเม
 ภวิสฺสเต มหฺพฺภยํ
 มหฺุ อุตฺตรสเต ปุเร
 กถํ มทฺทิ กวิสฺสสิ
 สนฺนีสินฺเนสฺสุ ปกฺุขิสฺสุ
 ตตฺถ กิ กนฺตฺมิจฺฉนฺตฺตี
 มทฺทิ สพฺพงฺคโสภณา
 วเน ปฏฺิกฺุขานิ เม
 กจฺฉนฺเณว รณฺเตสภ

กาฬ กุฬ โปตกิล	อุสิริ มุณขปพพ
อูรสา ปนุทหลุสามิ	นาสุส หลุสามิ ทุนนยา
พหุหิ วัตตจรียาหิ	กุมารี วินุทเตต ปตี
อุทรสุสุปโรเรน	โคหนุวภูจเนน จ
อกุกิลุส ปาโรจรียาย	อุทกุมมุชชเนน จ
เวธพุย์ กฏุก โสภ	คจฺฉณฺเฆว รเถสภ
อปีสุสา โหตี อปฺปตฺโต	อุจฺฉินฺนุจฺฉมปีกุกุชิตฺ
โย นํ หตฺเตท กเหตุวาน	อกามํ ปริกทฺตฺตติ
เวธพุย์ กฏุก โสภ	คจฺฉณฺเฆว รเถสภ
เกสคฺคหณฺมุกฺเขปา	ภุมฺยา จ ปริสุมฺภนา
ทตฺวา จ โน ปกุกมฺติ	พหุํ ทุกฺขํ อนปฺปกํ
เวธพุย์ กฏุก โสภ	คจฺฉณฺเฆว รเถสภ
สุกุกจฺฉวี เวธเวธา	ทตฺวา สุกคฺคมานิโน
อกามํ ปริกทฺตฺตติ	อุลुकฺคณฺเฆว วายสา
เวธพุย์ กฏุก โสภ	คจฺฉณฺเฆว รเถสภ
อปี ฉาติกุเล ผีเต	กัสปฺปชฺโชตเนน วสํ
เนวาตีวากุย์ น ลภ	ภาตฺตุหิ สจฺจเกหิ จ
เวธพุย์ กฏุก โสภ	คจฺฉณฺเฆว รเถสภ
นคฺคา นที อนุทกา	นคฺคํ รญฺจํ อราชากํ
อิตฺถีปี วิธวา นคฺคา	ยสฺสาปี ทส ภาตโร

เวรพยู กัญจก โลเก	คจฺจนฺณเวว รณเสภ
ธโช รณสุส ปณฺณานํ	ธฺโม ปณฺณานมคฺคิโน
ราชา รณฺจสุส ปณฺณานํ	ภคฺคา ปณฺณานมิตฺถิยา
เวรพยู กัญจก โลเก	คจฺจนฺณเวว รณเสภ
ยา หลิหฺที่ หลิหฺหฺสฺส	อหฺพฺมา อหฺพฺมสุส กิคฺคฺติมา
คํ เว ทเวา ปสฺสสนฺติ	หฺกฺกํ หิ กโรติ สา
สามิกํ ออนุพนฺธิสฺสํ	สทา กาสายวาสิเน
ปจฺพฺยาปํ อภิชฺชนฺตฺวา	เวรพยู กัญจกิตฺถิยา
อปี สากฺรปฺริยนฺตํ	พหฺวิตฺตธฺรํ มหิ
นानารตฺนปฺริปฺรู	เนจฺจนฺ เวสฺสสนฺตฺรํ วินา
กถํ นุ ตาสํ หทยํ	สุขรา วต อิตฺถิโย
ยา สามิกเก หฺกฺกจิตฺมฺหิ	สุขมิจฺจนฺติ อตฺตโน
นิกฺขมฺนฺเต มหาราช	สิวินํ รณฺจวทฺธเน
ตมฺหํ ออนุพนฺธิสฺสํ	สพฺพกามทโท หิ เมติ.

(เตน) (๗) ภิกฺขว พุทฺธสงฆมฺหุทฺรงคํ สวิเศษ ปางเมือสมเด็จ

อตุลยเดชเวสสันดรราชนาถ ทรงพระราชลัทธิธรรมคั่งพระอุทัยคิด

ทรงพระวินิจฉัยในพระทัยเที่ยงแท้ว่า เสว วันพรุ่งนี้แน่แล้วดีหนอ

เราจะจากพระพารา จำจะไปถวายบังคมลาพระบิดเรศทั้งพระเป็นปกเกล้า

พระชนนี จึงตรัสชวนพระมหารศรีสมร อีกสองบงอรโอรสราช เสด็จ

ยังปราสาทพระบิดรงค์ พระเวสสันดรเชอภักทรงพระโศกา (ชน) ว่า

พระพุทธเจ้าข้า ไม่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้ากระหม่อมฉันคนโทษ
ต้องเนรเทศ เป็นเหตุด้วยทำทานการกุศล เย เกจิ นรา กระหม่อม
ฉันเห็นว่านรชนชาติหญิงชาย ยังหมกมุ่นวุ่นวายด้วยกิเลส ยมสาธน์
กจฺจนฺตึ ย่อมไปทนทเวศอยู่ในขุมขังสุดสังเกต ยชมาโน เกลา
กระหม่อมสิ่งเวชฤทัยนัก จึงสละของทวีก้ออกทำทาน หวังจะเป็นสะพาน
ข้าม ค่านแดนกิเลส โอ้พระเป็นปกเกล้าไม่ปราณี มาเขือคำชาวบุรี
เขายูยงไม่ทรงพระกรุณา ลูกจะขอถวายบังคมลาฝ่าพระบาทแล้ว ทูล
กระหม่อมแก้ว จงเจริญพระชนม์พรรษา ครอบครองชนิศาตมา
เกษมศรี ลูกขอฝากพระชนม์ของลูกด้วย นับวันแต่ลูกจะม้วยไม่คืนวัง
จะเตร็ดเตร่เซซังไปในไพร่สาณท์ กว่าจะสุดสิ้นพระชนมมาน อยู่ในป่า
หิมพานต์ นั้นแล.

(เดิน) (๘) ราชชา สณฺขโย ปางเมื่อพระจอมนราธิบดินทร์
สถุชย์ ได้ทรงฟังพระโอรสรำพึงไรพระทัยท้าวเธอเร้าร้อนประหนึ่งว่า
จะผ่อนให้ จึงฝันพระพักตร์มาตรัสปราศรัย กับพระสุนิศาศรีสะไก
(ชน) ว่ามทฺรเอย พาเจ้าชาดกณหามาโยจะไปด้วยผัวดอพระดูกรัก
อนิจจา ๆ เอย ไม่ควรเลยจะประดักประเดิด ดูเอาเกิดไม่เกรงกลัว
เจ้าไกรธพ่อลือว่าขบผัวจากบุรี มทฺรจึงจะไปด้วยผัวก็เป็นที่ พระลูกเอย
อย่าไปเลยฟังพ่อว่า วนเน เย โหนติ ทุสฺสหา อันป่าพระหิมพานต์
ประกอบไปด้วยร้านรณจะกินกต ส้ารพตทนอนนงกเอนตอนาถ มีแต่
ใบไม้ลาดบนบถพี แต่จะกินก็ไม่มีดีดูเวทนา เจ้าจะเสวยมูลผลาได้

สอนะมทร นทีบุปนิสวิต อนังกระเส้วาริชโลธร ฐุเหตอมย้อมมัสัยจร
 นอนนอยุรมธาร อวีลา เต มหาพุพลา ถึงไม้มพิษฤททกธาหาญแต่
 กายนนใหญ่ยิ่ง วิชโลธรทุมทงเพียงคดลงลม ฐุเหตอมกเดอยงมกิน
 สัตว์เป็นอาหาร พระลูกเอ๋ย แม้นเจ้าไปพบพานในพงพี ไทนเลย
 มทรจะมขวัญ ไซแต่เท่านั้นเมื่อไรมี ยังหมุหมฤททแรงร้ายลา
 กณหา ขฎิโน ดวนลอคาคูเรียวแรง แม้นแม่พบเขาทกลางแปลง
 ปลอดเปลียวคนจนจวนตัว พระเจ้าผวกจะเอาตัวหน เจามทรกจะอยู่
 เอกากาย ถึงจะบั้นปลายชนตนไมก ไมพน จะคบตันด้ายตะกายกต
 พลัดตกลงมา นทีดิเร พระลูกเอ๋ย ทริมท่าแม่นำใส่คุมพราเป็นที่
 แจ้ง กาชรย้อมนอนแปลงอยู่ปละเปลียว เขานนเลียมเรียวไปปล้แบ็ดแค
 เหลมดงชนแม่น แม้นเห็นคนตบเดินไพร ลูกถึงได้ โดดโดดชีวิต
 เจามทรเอาชีวิตไปทิ้งเสียในไพรสถนท ขามนกว่าฝนฝูงคนเขาไม้ใคร
 เดินพวกฝักจะกรวกรวนเดินผวปากออยู่องม ถึงคางบางชะนิก โหยให้
 เมื่อจวนใกล้สนธยาเวลาช मुखมัว พระลูกเอ๋ย เร่งราพงกตตัว จะ
 คิตตามพระเจ้าผัวไปในกลางป่า บิดานเห็นไม่เป็นผล จะแค้นคัย
 อับจนในกลางไพร พระลูกเอ๋ย ใครชวักชวไป อย่าเอาใจพะว่าพะวัง
 เจ้าจงฟังบิดาว่าเถิดนะมทร จงอยู่ในบุรตงก่อนมา ตามคำพ่อวานเถด.

(เดิน) (๕) ปางเมื่อพระมทรศรีสมร ได้สดับสารสุนทร

พระบิดรงค นางนอมพระเกศลงแล้วทุกทุกงาม (ชน) ว่าพระพุทท-
 เจ้าชา ย่าพระบาทครสห้ามเกลากระหม่อมมนมทร ก็เพราะทรงพระ-

ปรานเป็นที่ยง พระคุณเอย เห็นว่าลูกนเป็นหญิงย่อมทรงพระอาลัย
 แต่ว่าลูกจะไม่ไปก็ไซ้ที่ ด้วยพระราชลามีติดไว้ใครเขาไม่อินัง ลูก
 จะนอนลอยนวลอยู่ในวังไม่บังควร ประชาชนมันจะชวนกันสรวลแซ่
 มัทรไม่รู้ที่จะแสดงหน้าใครให้เต็มเนตร จะส่งนททเวศไป ในราวป่า
 มุขขปพพช อรธา ลูกจะเอาหัตถ์และพาหาต่างพรัามค ถัดทาง
 พันแฝกคาในป่าหิมวาต มิให้ระคายเคืองเบองบาทพระเจ้าผู้ จะอยู่
 เลากกลวตจะเบอนหมาย พระคุณเอย เป็นหญิงนยากที่จะไว้จะวางตัว
 ครันจะทำขมุกขมัวมอมแมม ชายเห็นจะเยอนแยมบริภาษให้ขาดจิต
 ครันจะบำรุงรูปตจจรตให้ตตตน จะผิดหน้าทาขมนสันราคคาคคนมันจะ
 เสียตลีชวณกันก่อนว่าเล่นต่าง ๆ จนจนแต่ว่านมเหม็นสาบจะเสยส่งใส่
 นามน กันเก็บไรให้สระสรวยกส่าระวอน จะทาเบ่งหอมเมื่อยามร้อน
 ก็ก่อนว่า บำรุงรูปกิริยาเทยวหาผู้ ครันเหลือบแลมมันก็จะว่าเล่นตัว
 และเล่นตา ครันเดินเฉยไม่เงยหน้า มันก็จะนินทาว่าทำขบับัง พระคุณ
 เอย ลูกคิด ๆ ถึงตวแลวก็ยกเศร่าเสยน้ำใจ ด้วยถ้อยคำคนจะก่อน
 แคะไค้พิไรว่า ให้เสวยความเวทนาน้ำใจหาย วิธวา ขาดา พระคุณ
 เอย อันหญิงหม้ายชายทงชว่างร้างให้เอกาน่าอดสูใจ ย่อมมีอาลัยใน
 รสรักกาเรบร้อนอกใจมันให้ก่อน ๆ จะนั่งนอนก็ไม่หลับสันิท จะกลืน
 ขาวตงยาพิษคตคคอออยขนชม ทงรักทงแค้นกกลนกลม หน้าชนอกตรม
 ไม่ย่องแผ้ว พระพุทธรเจ้าขามผู้เหมือนหงฉตกรแก้วอนกนเกศ งาม
 หน้างามเนตรทุกเวลา พระคุณเอย เป็นหม้ายชายหย่าแรกฐนจำเวญ

ร่างไม่มีสบาย ดั่งเพชรรัตนราวเป็นไผ่ผา วิกนิตฺวา ก็ยอมเขี้ยวเบา
 ราคาไม่ขายได้ ผู้ที่จะถือขอใส่กายหนา เหมือนหญิงหม้ายชาย
 หยาสนอาลัย พระคุณเอ๋ย ครนจะรบรอนม ไหมกไซท์ ถานุญตัว
 ได้ผวตทมทรพย คนม่นกจะนบถอ จะเลองลอระบอทว ประสวใหม่
 ชายชวสัซาราย จะเซาซอชอชายยบระยา เพื่อนบ้านเซาจะพลอยกัน
 ซา นบวณกจะระกำตรมใจตรอม จะชวนหย่าม่นกไม่ยอม ครนจะ
 ประนประนอมกเครื่องจะเปลืองตัว เป็นสัตรจะหาผวทนต์นแล่นยาก
 พระคุณเอ๋ย เมื่อยามรักเซากกว่าไม่จากจนต์วตาย หลิงหลงด้วยลม
 ชายเพราะหวานซัดสันทนิก สู้บาเรอริกบารุงผวจนต์วยาก ครนสัน
 ทพยอปภาคเซากไม่อยากอิ่นงนพา พาลพาโลโกรรธาแล้วตาดิ เป็น
 สัตรกจันจต ดงแต่ว่าจะบบนาคาคิตไม่วายวัน พระคุณเอ๋ย เกลา
 กระทบมฉนได้สัดบอยู่เนอง ๆ ครนจะมผวกเครื่องจะเคองใจ ครนจะ
 อยู่ไปเป็นหม้ายกตรอมจิด เป็นไม่รูแห่งที่จะคดจะปรองตอง เป็น
 สัตรมผวสอองไม่ผองแฉวเป็นราค ตอทคนชวมนจิงว่าดีไม่บดสีใจ ผิด
 ชอบคองหาได้ทำไมกับผว แต่งแตตวไว ไหรวยระรณ ชดขมนไวให้
 เป็นพนแบ่งผตหนา กระเงะจันทนนามันทาไม่ขาดสาย ร้อนใจ
 อะไรกระชายจะค่อมคาม บารุงรูปไว้ให้งามกจะตองตา พระพุทธิ-
 เจ้าชา หลิงอย่างนมทร ไม่เอามาเป็นแบบฉบับ ถึงจะคกกระทำ
 ระย่ายบอปภาค ไม่ให้ผวควจากแล้วทูลกระหม่อม มทรนจะสู้ถนอม
 ยอมตายกับผาพระบาท จะพิทกษไทยธิราชทุกเย็นเซา จะหาผว

ที่ไหนได้ตั้งพระทูลเกล้า   ตายแล้วเกิดเล่าสักรอยชาติ   จะเหมือน
 พระเวสสันดรจอมปราชญ์นยากนัก   คงแต่เกล้ากระหม่อมมาเป็น
 จอมบรรکشภกต คำนคหนงกม ได้อามทร ให้อพยศ สู้ดออมโอบอ้อม
 ควรแลลือทูลกระหม่อม   จะให้ลูกน้อยอยู่ในวังไม่สังเวช   จะให้
 พระปิ่นปกเกศของลูกไปในกลางป่า   ก็ใครจะปฏิบัติรักษาก็ห้ามได้
 จะให้ลูกน้อยอยู่ในเวียงไชยไศศวรรย์   พระองค์จงฟาดฟันให้เป็นผี   นั้น
 แลเห็นวามทรจะไม่ได้ไปตามผิว   จะจงจำทรกรรมตัว   ก็คงจะหดยล
 ขอพระบารมีทูลกระหม่อมจอมพิภพเวียงไชย   เป็นกลดกั้นกั้นภัยใน
 กลางป่า   ผัวเมียจะก้มหน้ากราบถวายบังคมลาพากันไป   อย่าทรงเป็น
 ห่วงห่วงหนักพระทัยถึงลูกเลย   โอ้พระทูลเกล้าเจ้าประคุณของลูกเอ๋ย
 มทรนจะนานเห็น   พระลูกเจ้าจะตายลือจะเป็นไม่รู้ที่   ขอพระมิ่งโมถ
 จงอวยไชย   จงประสาทพระพรให้แก่ชามทร   แต่ในกาลครั้งเดียว
 นเกิด.

ตมพรวี มหาราชา	มทที่ สพพงคโสภณ
อิม เต ทหรา ปุตตา	ชาติ กณหาชينا จุโภ
นิกุขิ ปปลกุขณ กจฺฉ	มยบุตร ไปสยามเสติ
ตมพรวี ราชปุตตี	มทที่ สพพงคโสภณา
ปียา เม ปุตตกา เทว	ชาติ กณหาชينا จุโภ
คฺยุมหํ ตตฺถ รมิสฺสนฺติ	อรณฺเณ ชีวีโสภินนฺติ
ตมพรวี มหาราชา	สิวินํ รณฺชวทฺธมโน

ศาลีนโมทนํ ภูตฺวา	สุจิมํสุปฺเสจฺนํ
รุกฺขผลานํ ภูณฺชนฺตา	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
ภูตฺวา สทฺปฺลฺลเต กํเส	โสวณฺณํ สดฺราชํเก
รุกฺขปฺตฺเตสฺสุ ภูณฺชนฺตา	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
กาลิยานํ ปฺชาเรตฺวา	โฆมโกหฺมฺพรานํ จ
กุสจฺรานํ ธารณฺตา	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
วฺยฺหาหิ ปฺรียายิตฺวา	สํวิกาย รณํ จ
ปฺตฺตํกา ปฺริชานฺตา	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
กฺุณฺคารํ สยิตฺวาน	นํวาทํ มุสฺสํตํกฺุณฺเต
สยณฺตา รุกฺขมฺลลฺมํ	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
ปฺลฺลตํเกสฺสุ สยิตฺวาน	โคณํเก จิตฺตสณฺเชเร
สยณฺตา ตินฺสณฺเชเร	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
คณฺธเกณ วิลิมฺเปตฺวา	อกฺุณฺณจณฺทเนน จ
รชชฺลฺลานํ ธารณฺตา	กถํ กานฺหฺตํ ทารกา
จามรํโมรหฺตํเกหิ	วํชิตํเกสฺสุ สุขํ จิตา
มฺุณฺจา หํเสหิ มกฺเสหิ	กถํ กานฺหฺตํ ทารกาตี

ตมตฺถํ ปกาสนํโศ สตฺถา อาห

ตมพฺุริ ราชปฺุคฺตี	มทฺุที สพฺุพฺุณฺกโศภณา
มา เทว ปฺริเทเวสิ	มา จ ตฺุวํ วิมโน อหฺุ
ยถา มํยํ ภาวิสฺุสาม	ตถา เหลสฺุณฺตํ ทารกา

อิทธิ วัตวาน ปกุกามิ	มทุที สหุพุกโสภณา
สัวิมกฺเคน อนฺเวติ	ปุตฺเต อาทาย ลกฺขณาติ
คโต เวสฺสฺสนฺตโร ราชา	ทานิ ทตฺวาน ขตฺติโย
ปีตุ มาตุ จ วนฺทิตฺวา	กตฺวา จ นํ ปทกฺขิณิ
จตฺวาหิ รถิ ยุตฺติ	สีมมารุขุห สินฺธวํ
อาทาย ปุตฺตทารณฺจ	วงฺกํ ปายาสี ปพฺพตฺนฺติ
คโต เวสฺสฺสนฺตโร ราชา	เยนาถิ พหุโก ขโน
อามนฺต โข ตํ คจฺฉาม	อโรคา โหนฺตุ ณาตโยติ
นิกฺขมิตฺวาน นลฺลา	นิวตฺติตฺวา วิโลกิเต
ตทापํ ปฐวี กมฺปํ	สีเนรฺวนวณฺฑิสกาติ
อิงฺฆ มทุที นิสามฺเห	รมฺมรูปํ ทิสฺสตี
อวาโส สิวํเสณฺชสฺส	เปตฺติกํ ภาวนํ มมนฺติ

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตฺถา อาน

ตํ พุราหมณา อนฺวาคมฺ	เต ตํ อสฺเส อยาจิสฺ
ยาจิตฺ ปญฺชียาเทสิ	จตฺนุณํ จตฺุโร หยติ
อิงฺฆ มทุที นิสามฺเห	จิตฺตรูปํ ทิสฺสตี
มิกา โรหิตวณฺณน	ทกฺขิณฺสฺสา วหนฺติ มนฺติ
อถตฺถ ปญฺจโม อากา	โส มํ รตฺมยาจถ
ตสฺส ตํ ยาจิตฺทาสิ	น จสฺสฺสฺปหโต มโน
คโต เวสฺสฺสนฺตโร ราชา	โอโรเปตฺวา สกํ ชนํ

อสุสาสยิ อสุสรถิ พุราหฺมณฺสฺส ธเนสิโนติ
ตฺวั มทฺหิ กณฺหิ กณฺหาหิ ลหฺกกา เอสา กนิญฺจกา
อหฺ ขาลี กณฺหิสฺสามิ กรุโก ภาติโก หิ โสติ.

ตมตฺถิ ปกานสนฺโต สตุตา อาห
ราชา กุมาริ อาทาย ราชปฺตุติ จ ทาริกิ
สมฺโมทมานา ปกฺกามุ อณฺณมณฺณํ ปิ วทาติ.

(เดิน) (๑๐) ราชานํ สณฺขโย ปางเมอพระจอมนราธิบดีนทรเป็น-
นิกรประชาชนศรีสัตนชัย ได้สดับสารสมเด็จพระมทรศรีสะเกไกเชอทูต
ลา ในพระอุราเชอเว้ารอนระริกกระรว (ชน) จึงตรัสว่ามทรเอยเจ้า
รักผัวไม่เชื่อพ่อแล้วหนอพระลูกแก้ว บิดาห้ามไม่ฟังแล้วก็ตามที่
เมอจะอยู่ในบุรีสีว่าไม่งาม จะบุกป่าฝ่าหนามไปตามผัว มทรเอย เจ้า
ไม่คิดกายเสียชีวิตเจ้าบังเลย อนิจจาพระลูกเอย ลอเจ้าเห็นว่า
วาสนาบิดานนอยนิก จะเลี้ยงพระลูกกรกนนลาเอยง เจ้าจงจะบายเบยง
เลี้ยงหลีกออกจากวง ชะรอยว่าเจ้าจะซงซงฟังคำผัวจงโกรธพ่อ มทร
เอยสุดทจะงอนง้อพระลูกแก้ว เจ้าจะไปให้โตแล้วก็ตามที่พ่อแม่ว่า
อแม่ เต ทหรา พ่อจะขอแต่สองนิตดาตวงสวาท จะพาไปโยในหิมवाद
ให้เวทนา จงให้อยู่ในพาราจะได้สับกษัตริย์ พระพุทธเจ้าชา ผ่าพระ
บาทตรัสห้ามมาทงน ย่อมทรงพระปรานพระเจ้าหลาน กลัวว่าจะ
ต้องทุกขทรมานในหิมเวศ พระเดชพระคุณทงนเป็นที่สุด บิยปฺตุตกา
นาม พระพุทธเจ้าชา ชนชื่อว่าบุตรเป็นที่สุดแสนเสนาหา ถึงจะชวชา

ประการใดให้สามารถ เป็นหนามเสี้ยนเบียนบีฑาพระราชธิดา^{๖๖}
 แต่ห้ามเฝ้า อันจะตัดจากลูกเต้านั้นไม่ขาด ถ้าเกล้ากระหม่อมเหมือน
 ฝ่าละอองธุลีพระบาทกคงจะตัดไต่คล้อง ๆ ไม่รู้หรือว่าช่างเลือกชาวเมือง
 ตองประสงค์ จะสอยดาวสาวเดือนลงถวายได้ แกล้งเลือกสั่งจูงใจ
 ให้ซำด^{๖๗} นีหากชาวเมืองเขาคิดล็กชวณกัน^{๖๘}ทุกความ พระองค์ขย
 พระเจ้า ลูกเสี้ยกงามต้องตามที พระคุณเอ๋ย อันสองกุมารนั้นไม่มี
 ผิด จะพาสไกรชลูกกระจริดกระไรได้ ซำมทรยงมอาลัยเป็นดินพิน กว่า
 จะเลี้ยงได้แต่ละคนนึ้นแสนยาก ทุกกระหม่อมจะมาพรากไปจากอก
 ตึงจะหยบยกเอาดวงใจไปจากกาย กระหม่อมฉันจะขอลาพาพระหลาน
 หญิงชายไม่ชมเชย โอ้พระทูลเกล้าของลูกเอ๋ย มีทรนไม่รู้อยู่ที่จะ
 เอาอนใดมาอ้างอิง เป็นลูกเต่าเลากจริงแต่จันจิด อันสองกุมารนั้นไม่
 เป็นสัตว์แก่เกล้ากระหม่อม มีทรนไม่รูทจะยินยอมยกถวาย จะสู้
 รับสารภาพตายด้วยอาชญา ขอแต่สองกุมารพาไปเป็นเพื่อนด้ว อนึ่ง
 จะวางใจช่างพระเจ้าผวกไซ้ท เก็ดอกว่าโรคาไซ้สิ่งโรมี จะได้ไซ้พอ
 ซาดแม่กณหา อมยาพ่นฝนยาทาประสาจน พระพุทธเจ้าข้า ไซ้
 พระองค์จะไรรู้ชาติชาตคนเมื่อโรมี ลูกน้อยนิตหนึ่งเท่านั้นจะทำอะไรได้
 ถึงจะเลี้ยงไว้เวียงไซ้ยกคงจะชายพระบาท สอนอ่อนนถยากปากอ่อนนถ
 กล้าระอใจ วาสักกรหรือจะไร้ชงพิษเขยว ชาวเมืองก็จะ ไกรชเกรยว
 พาไล่ไล้ชบให้อปมาณ ขยพระเจ้าลูกแล้วลิมหน้ายังจะเข้าพระหลาน
 ลงเป็นสอง จะเลื่องลือระบอกองทุกคำเข้า พระคุณเอ๋ย ได้ตัดต้นโค่น

เจ้าแฉวจึงทงถอน จะอาดัยอาวรณ์ไปโยมี พระเจ้าหลานหรือจะกว่า
 พระโอรส แต่ถูกในไฉ่ยังคิดคคดูเวทนา โอ้อพชาดกัณหาของแม่เอ๋ย
 จะนั่งเฉยอยู่โยเล่าฟังแม่ว่า จงขังคมพระอัยกาทูลลาเถิดจะได้ไป แม่
 กัณหาอย่าร้องไห้จะมัวหมอง พอชาดช่วยทูลแทนพระน้องที่เถิดสิ้น
 พอ จะเซาซวรรออยู่ว่าไร เจ้าจะยอมอยู่หรือแม่จะได้ไป จงขังใจให้
 จงตพระลูกเอ๋ย ไม่ควรคูกขบรแล้วนะพระลูกรัก อย่าไฝ่สูงให้เกิน
 ศักดิ์ไชสรวยวงศ์ โทกิลาลือจะผ่าเข้าฝูงหงส์ไชพงพันธุ์ พระลูกเอ๋ย
 เอาแต่ป่าไม้ไพรวันเป็นเรือนตาย จงสู้งนทนอายุไปภายหน้า เห็น
 ว่าจะดีกว่าอยู่ในพารา จงฟังคำแม่ว่านเถิด.

(เดิน) (๑๑) ราชา สฤษโย ปางเมื่อพระทูลกระหม่อมจอม
 นราธิบดีศรีสัตนชัย ไต่ลำดับสารพระมัทรีศรีสะเกโทลพิไรรา ด้วยถ้อย
 คำอันเสียดล สุตที่จะรำพรรณ ไหวอาองค์ตนพระทัยนถ แล้วเขอน
 พระพักตร์เมทศนา ขยบอุ้มพระนตดาขนวางดกจุมพตพักตร์แล้วทรง
 พระกันแสงให้ (ขึ้น) ว่าโอ้อสงทราวมวยของอัยกา เจ้าจะนราสร้าง
 พระพาราไปแรมไพร จะอตอยากกล้าหากใจในกลางป่า สาลีนโมทน
 ภูควา พระหลานเอ๋ย เคยเสวยข้าวสาลมรสหอม พร้อมด้วยสุประพัญญ
 ชนะถวณถ พระพลอยงนงชเชญให้ทงสองเสวย อนิจจาพระหลาน
 เอ๋ย จะไปเสวยแต่มูลมันอันขม พระหลานเอ๋ย เคยบรรทมเหนือ
 พระยภู่พระอุทอง เหล้าพลอยเคียงประคองชบกล่อมทุกเวลา
 รุกขมูลลุมมี สยนดา ดงแดนพระนตดาจะบรรทมได้รมพฤษชาติ จะ

ต้องนำคางเยนกระเซ็นสาดพระวรกาย กัณหาเอ๋ย แม่เคยสร้างกระแฉะ
 สายในอ่างแก้ว พลายนงเป็นแถวถวายเครื่องสูกุณธอันปนปรุง โอ้แต่
 นพอลงจะจูงมือแม่กัณหา ลงสระสร้างชงคภาในท้องธารละหานหิน
 นากเยนเหมนกลนจอกกระจับ บวรกายจะย่อยยับด้วยเหลือบยง พระหลาน
 เอ๋ย ใครเลยจะบำรุงโอบกอดพิศกะพ้อในกลางป่า กาสียานิ ปธา-
 เรศวา เจ้าสี่เศยทรงผ้ากาสักพัศตรพรณราย ดอกดวงเด่นกระจาย
 ด้วยสายทอง แค้นจะเอาใบไม้มากรองรองทรง จะระคายคันองค์ดู
 อนาคต กัณหาเอ๋ยเคยประพาสในสวนศรี ชมสระโยกชลฉิมในสวนขวา
 หักฝักประทุมมาอุบลบาน พร้อมด้วยเพื่อนกุมารตามอยู่สระพริง
 พระหลานเอ๋ย เคยเล่นในวังเลี้ยงอ้อมมี ลากโคตกมฤคิรูปปั้นอันบรรจง
 ไล่ล่อกลวงวงแล้วทรงพระสรวล พรงนเข้าเจ้าจะชวนกันเดินในดง
 ตอน จะกรำฝนทนร้อนทุกเวลา ส่งสารส่งนิตดาตวงสมร เดินเหน้อย
 หนายกจะอ่อนไห้แม่อ้อม จะร้องให้พุกพุ่มในกลางทุ่ง เขาอ้อมเหน้อยเขาก็
 จะจูงให้เจ้าเดิน จะระหกระเหินแม่จะเดินยงนบย่าง ขาเทาเจ้าก็ขอบบ่าง
 แต่จะย่างกลุกกลม บูนปรารมภคตงเลือดตาจะหลังไหล พระหลานเอ๋ย
 บูนจะใคร่ได้เจ้าไว้เซยชม หม่อมแม่เจ้าเอาแต่คารมมาทานหัด บูนเป็น
 กษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนได้ ไซ้ว่าอัยกาจะไม่รักใคร่เมื่อไรมี ตรัสพลาง
 จวบพระชาติแก้วกัณหา แล้วยกพระนิตดาตลงจากคัก เชอกชบพระพักตร์
 ลงทรงพระพิลาป พระอัสสุชลนัยน์ไหลอาบพระพักตร์รา มิใคร่จะดู
 หน้าพระหลานได้ เชอกทรงพระกัณแสงให้รารักสองกุมารา อยู่บน

แทนที่ไถยานนแล.

(เดิน) (๓๒) เวสฺตุนฺตโร ราชฯ ปางเมื่อพระจอมมกุฏวิสูตร
 พิเศษเวสสันดร ออกจากเอกลงคัมภีร์สุนทรยศตักกัญญาหญิง คือพระ
 วมลมงเมมทร กับพระชาติแก้วกอนหา ขวนกนกราบถวายบังคมลา
 พระบิดุเรศเสด็จยังนเวศน์พระชนนี กษัตริย์ทงส์พระองค์กทรงพระโคกกา
 พระเวสสันดรเรื่องงูตลา (ชน) ว่าพระพุทฺธิเจ้าชา ข้าแต่พระจอม-
 อิศราอันเรืองศรี พระชนนของลูกแก้ว ลูกจะขอทูลลาแล้วพระทูลกระ-
 หม่อมม เคยถนอมลูกมาแต่เยาว์จนคุ้มใหญ่ หวังพระหฤทัยจะฝากผี
 ไ้อ้พระชนนีของลูกแล้ว นับวันลูกจะไกลแล้วจากนเวศน์วัง พระ-
 มารดาอยู่ข้างหลังจะประจวร ไรคาไซถึงสู่สวรรคครรไล กทไทนจะได้
 ถวายพระเพลิงพระชนนี ลูกจะบุกป่าพนาลีไปไกลเนตร ลูกจะทรง
 บรรพชาเพศบ่าเพญผด จะแม่เพิ่มเติมกุศลส่งมาทุกคำเช่า ไ้อ้พระป็น
 ปกเกล้าของลูกเอ๋ย อย่าเศร้าเสียพระทัยเลยถึงพระลูกแก้ว ไตเลยง
 ลูกมาแล้วเอาแต่บุญเกิดทูลกระหม่อม ทูลพลาจเชอกนอมพระเคียร
 ชบแทนพระบาทพระชนนี (เดิน) ส้มเต็งพระผู้ส่ลดพันบ่หลวง เชอก
 ค่อนพระทรวงทรงพระโคกกา (ชน) จึงตรัสว่าไ้อ้อย่าอาวรณ์ พ่อ
 เวสสันดรของแม่เอ๋ย อย่าท้อแท้พระทัยเลยฟังแม่ว่า ชะรอยว่ากรรม
 ไตทำมาแต่ก่อนแล้ว พระลูกแก้วจงมาจากพระชนนี พระลูกเอ๋ย
 อุดล้าหัดนอมเลี้ยงพ่อชาติกณหาอย่าให้อนาทร ยามแดดลมระงม
 ร้อน อย่าพาลูกอ่อนเดินจะเจ็บไข้ เย็นย้าค้ำอย่าไป จงหยุดหย่อน

ผลิตกันนั่งนอนรักษาอุกอล่าละเลย อนิจจาพระหลานเอ๋ยไม่เคยยาก จะ
 มาได้ความลำบากแต่บ่อย ๆ ดังว่าเลือดตาจะหยดย้อยลงลามไหล
 พระหลานเอ๋ย ยิ่งน้อยนักทราชมรักใคร่ไม่วายนม ย่านเคยได้เซยชม
 ทงสองศรี จะจากออกอัยก็ไปสู่ปากถิ่นหาเอ๋ย เงยหน้าเถิดนะอย่าจะถอน
 เจ้าอย่าอ่อนไปนะเขาจะตี พ่อชาล่ออย่าเข้าน้องให้ร้องไห้ อปุปมตุคา
 พ่อเอ๋ย อย่าได้ประมาทใจ จงทรงพรตตามวิสัยเพศบรรพชา แม่
 มทรจะสักธาบวชด้วยผวหรือลูกแก้ว แออกตแล้วลูกกรก อุดล่าห์ล่าม-
 ภัคตามประเพณี จะได้เป็นสวัสดิศรัศุภสตาผล เจ้าจงเจริญพระชนม์
 ทุกคนวัน อุดล่าห์ปักบ้องครองกันอย่าฉันทา จงปราศจากโรคาตดาวร
 พระพรนแม่ให้จงประสิทธิ์ ทงสักษตริย จงเป็นสุขสโมสร โสมนัสทุกเวลา
 ในประเทศราวบ้านนี้แล.

(เดิน) (๑๓) จตุตทาโร ขตุติยา ปางเมือกษตริยทงสพระองค์
 ทรงโศกา ตั้งแต่เวลาปฐมยามด้วยความเวทนา จนเวลาอรุณ
 รงษทพากร ฝ่ายพระเวสสันดรจอมกษตริย จงตรัสสั่งชาวพนักงาน
 ให้เบิกอสังการแก้วแหวนอันสุกสุด บรรทุกใส่ในราชรถแก้วแล้วให้
 ประทับกับเกษมาศ ส้มเต็งพระบาทบรมพิชิตโมลี ชวนกษตริยทงสาม
 พระองค์เข้าสู่ทสร่งเสด็จสรรพ ทรงพระบัญชาอาภรณ์ทาบทัพประดับ
 เพชรพรรณราย ส่องพระฉายมิตพระพระพักตราทรงพระมหามงกุฏ
 จมพระขรรคาอูถอชนุกุพระหัตถ์ สักษตริยเสด็จดำเนินลงจากพระ
 ดำหนักงันทน.

ฝ่ายนางบรรณกษัตริย์กัณโฑ พระญาติประยูรวงศ์ตามสั่งเสด็จ
 ฆ่าก่เดินเซ็ดน้ำตา ชวนกันโศกเศร้าโศกาให้อาวรณ ส้มเต็จพระ-
 เวสสันดรคืนพระพักตร์มาตรัสสั่ง (ชน) ว่า อามนต โข ต้ เรา
 ขอบใจท่านทั้งปวง อย่าเป็นห่วงไห้ละอนชวนกันกลับเขาดำหนกจนหน
 อนันบรรจง เราขอฝากพระบิดาราชมาตรวงศ์สองศรี สั่งแล้วกษัตริย์
 ทงส์พระองค์ชนทรงราชรถทอง (เดิน) ฝ่ายสิ้นชีพเรื่องรองผยอย่าง
 อย่างพยสน ชกราชรถออกจากทวารวัง เสียงกังกากังกังกดังกอง ดังจะ
 เลื่อนลอยล่องด้วยกำลังมา ผุ่งสหชาติโยธาถวายบังคมบรมจักราธิราช
 มนตรัสอำมาตราชนิกุลสั่งเสด็จทุกกระทรวง เหล่ายากนังตามถนน
 หลวงเนืองแน่น ท้าวเธอไปรยแก้วแหวนให้เป้นทานทุกถ้วนหน้า
 จิงสั่งสหชาติโยธาให้กลับคนเข้าพระนคร ส้มเต็จพระเวสสันดรบรร
 นราชเบศรี จะใคร่ทอดพระเนตรสั่งพระพารา ฝ่ายอัสตรมิ่งมากกตบ
 หน้าพชยราชรถต่อพระบริตด้วยเดชพระปารมี บรมโพธิสัตว์หน่อพระ
 ชินสีหจิงตรัส (ชน) ว่าตุกรเจ้ามทร อุตุดโม วาโต พระน้องเอย
 จิงดูทสัดคแห่งส้มเต็จพระบิดรงค์มาตราช เสียตายเอยแต่ปรางค์มาศ
 ปราสาทสุวรรณอนันต์ตฤก จตุรมุขประดับดวงมณรัตนชัชวาล รูปครุท
 ตระหง่านทะยานเหยยชวาสุกรีทงส์ทศ เสียตายเอย แต่พระทง
 รังสฤษตสูงอนรุงเรือง เราเคยนงแซกเมองหมอบถวายบังคมคิล เสีย
 ตายเอย แต่เรอนจันทนพรรณรายตงเตนจะห่างหายไปแลลับ พระ-
 พาราเจ้าเอย ที่ไหนเลยเราจะไต่กลับมาแลเห็น จะไปเเหงาเงย

เขียนเขียนอยู่ปาฐุ

ท้าวเชอตรัดแดวกชกพิไชยรดแก้วหนักดัมมา

กลางทาง.

(เดิน) จตุตธาโร พุราหุมนยา ยงมพราหมณ์ชราร้างสคนวิง
ตามมา ร้องทูลขออัสสวรามามรดก ท้าวเชอกเปลืองจากราชรดิไทเป็น
ทาน งอนแอกรดกกับนตาลไม้คกสง ฝ่ายเทพเจ้าทงสพระองค์ทรงกำลัง
นฤมิตเป็นละมิ่งทองเข้ารองแอกแบกรดไว้.

ยงมพราหมณ์เชญใจผู้หนึ่ง ครนมาถึงทูลขอรดท้าวเชอกมอบ
ให้หมดทุกสิ่งของ เทพเจ้าละมิ่งทองกอนตรธาน หน่อพระพิชิตมาร
จึงตรัสว่า (ชน) ตูกรมทร พงจะอุ้มบุตราพ่อชาติ เจ้างอุ้มบุตรแก้ว
กัณหา ลหุกา ฝ่ายจะแบกว่าพ่อชาติ กษัตริยทงสทงโสมนัสสา
พากันเสด็จดำเนินมา ตามสถลมารคานนแล.

ทานกถุเท นิฎจิต.

ประดับด้วยพระคาถา ๒๐๕ พระคาถา.

กัณฑ์ ๔ วนประเวศ

ความสมเด็จพระปรমানุชิตชิโนรส

ปีพาทย์ ไขเพลงพระยาเดิน

เต ปฏิปถ อากัจฉนุเต มนุสเส ทิสวา กุหิ
วงกฏปพพโตติ ปุจฺจนฺติ มนุสฺสา ทูเรติ วทนฺติ
ยที โภจิ มนุโข เอติ อนุมกฺเค ปฏิปถ
มกฺกนฺเต ปฏิปุจฺฉาม กุหิ วงกฏปพพโตติ
เต ตตฺถ อมฺเห ปสฺสิตฺวา กลุณฺ์ ปริทวຍุ
ทุกฺขนฺเต ปฏิเวทนฺติ ทูเร วงกฏปพพโตติ.

(ขึ้น) (๑) เต ขตุคิยา อ้นวากษตรากษัตรหงส์พระองค์ คือ
สมเด็จพระบรมชตติยวงศ์พิชิตโมลศิรัสุริยเรศเวสสันดร เสด็จนิราศพระ-
นครดูอนาถ ทรงอุ้มพระชาติแล้วลลาศโดยมรรคมรรคา ส่วนสมเด็จพระ
พระยอดกัลยาเยาวมาลัยมาศมหารี พระกรอุ้มนางแก้วกนิษฐสุนารีราช-
ธิดา ลักษตริยเสด็จลลาลวงลาเนาพนัสพนาเวศ มีเศษทุเรศแรมร้าง
พระพารา มนุสเส ทิสวา ท้าวเธอกทอคทฤษฏี โดยลำดับสถลวิถ
แถวเดือนทุเรศทางหลวง เห็นนรานกรทงปวงเดินด้นดัดพนัสแดนคง
มาตรงพักตร์ จึงมีสุนทรวาทประภาษทักถามยุบลเหตุ วงกฏปพพโต
อ้นว่าขุนเขาศิขเรศศิรัยวงกฏ ยงรู้แน่กำหนดอยู่ทางโต มรรคายัง ไกล

ไกลจงแจ้งอรรถ ผู้ชนจึงทูลแก่บรมกษัตริย์สิวีราชวงศ์ ว่าหน
 ทางที่จะตั้งไปวงกฏ ทูเร ถ้าจะกำหนดระยะไพร่ไกลกันดารนัก
 ขอพระจอมจักรงทราบพระญาณ ฤ กาลมต้นเถด.

ยทิ ปลุสนติ ปวเน	ทารกา ผลิตะ ทูเม
เตลั ผลานั เหตุมุหิ	อุปโรเทนติ ทารกา
โรหนเต ทารเก ทิสวา	ขุพุกิตะ วิปูลา ทูมา
สยเมโวนมิตวาน	อุปกัจฉนติ ทารเก
อิทึ อจฺเณรํ ทิสวา	อพุกุตํ โลมหํสนํ
สาธุการํ ปวตฺเตสิ	มทุทึ สพฺพงฺกโสมณนา
อจฺเณรํ วัต โลกสุมิ	อพุกุตํ โลมหํสนํ
เวสุสนตรสุส เตเชน	สยเมโวนตา ทูมาติ
สังขิปฺสู ปถึ ยกฺขา	อนุกมฺปาย ทารเก
นิกฺขนตทิวเสเนว	เจตฺรณฺจุมฺปากมฺนติ

ตมตฺถึ ปกานเสนโต สตุถา อาห
 เต กนฺตวา ทิมมทฺธานํ เจตฺรณฺจุมฺปากมฺ
 อิหุธํ ฝิตํ ชนปทึ พหุมนํสิ สฺุโรทกนฺติ.

(เดิน) (๒) ภิกฺขเว ตูกรสงฆมฺหุทฺรังสีลสังวร สมเด็จพระเวส-
 สันดร อตุลยตวงกษัตริศรีสุริยวงศ์ ทงเอกองคคือนารศรีสุนทรเทพ-
 กนิยา กนิสลองตรุณราชกุมารารวมชวาทม สิกษตรัยเสด็จยุรยาตร
 เมื่อยามไร มีควรที่ท้าวเธอจะตกเข็ญใจจำจากพรากพลัดพระชาติดิย-

วรรณวงศ์ มาเดินตัดพ่นส์แดนดงดูอนาถนักร้าเวทนา (ชน) เตะ
 ทารกา ควรที่จะส่งสารด้วยสองเขาวุธพาผู้เพื่อนยาก เจ้ามเคยเสวย
 ทุกชลาปากมาบุกไพร นำพระอัสสุชลนัยน์ ไหลนองพระเนตร ทรง
 พระโศกาตูลรเทศบ่วายครวญ ส้มเด็จพระบิดากชชวนให้เขยชมพนม
 พนัสแนวไม้ หวังจะให้ค้อยบรรเทาพระทัยทุกชดงพระนคร เตะ ทูเม
 ทิสฺวา สองเขาวุธได้เห็นก่หายอาวรณ์วายเทศพระพี่น้อง ก็ชวน
 กันทอดพระเนตรนาาพรรณหมู่ไม้ บ้างผลิดอกออกใบแบ่งบังผกา-
 มาศ บ้างทรงผลดกตาชดูตระการตา ที่สุกห้ามย่อยระยาเห็นน้ำชม
 ควรจะสารภิมย์ระเริงราชฤทัย อุปโรเทนต์ สองตรุณตนัยก็ทรง
 พระกันแสง สละอนอนวอนทูลพระบิดุเรศ ว่าข้าแต่พระจอมมื่นปกเกศ
 ของลูกเอ๋ย ลูกนี้จะใคร่ชมเขยผลรุกชชาติ บ้างงาม ๆ ประหลาด
 ต่าง ๆ กัน พระคุณของลูกเอ๋ย จงทรงปลื้มมาบ่อนบั้นแก้วกัณหา จง
 เด็ดพวงผลพฤษาให้ชลา ด้วยเดชะพระสมเด็จสภารมย์ปรมตดมิ่งไมล
 โลกุตร แห่งสมเด็จบรมหนอเนอเชอชนวรวิสุททวงศ์ ก็บันดาล
 รุกชชาติ ให่นอมกิงลงพอลังพระหัตถ์ ส้มเด็จพระภษตรยกทรงเดือก
 ผลพฤษา ที่สุกกอมหอมตระการ เก็บพระราชทานให้สองตรุณเรศ
 ส่วนสมเด็จพระมัทรีได้ทอดพระเนตรเห็นมหศัจรรย โดมชาติมาช
 ชันหวนพระเกศ ทูลสรรเสริญพระกฤษดาภินิหารมหิศวเรศราชสาม
 (เตน) แลวสัษตรัยเสด็จจรลลวงมรรคาไลลลลลล แต่จากพระนครสี
 วิจารณ์เวลาเข้า พอบรรลุถึงเขาสู่วรรณคร สันสถลวดหาโยชนโดยคณนา

ก็ถึงโกนติมารานทธาร กำหนดมรรคากันดารได้หาโยชน์ ถึงมารัญช-
 คีรวตนเรื่องโรจนัระยะไพระประมาณมรรคาได้หาโยชน์เท่ากัน จึง
 ถึงบ้านนาพัทธนาชนบท ก็หาโยชน์กำหนดไม่ย่อหย่อน ตั้งแต่นั้นจึง
 ถึงพระนครเจตราชู กำหนดวิถีสถลมารคได้สิบโยชนัระยะไพระ ฝ่าย
 เทพไทยผู้ทรงมหิทธิศักดิ์ อันตั้งอยู่ภษาพุ่มไม้ทุกตำแหน่งในวนาเวศ
 ช่วยย่นมรรคาวิถทุเรศระหว่างคอง ท้าวเธอเสด็จทั้งสองค ในวันเดียว
 มีทันพลบ พอพระสุริยจะเลี้ยวกลับเหลือบพระเมรุมาศ ตั้งแต่ยาม
 เสด็จยุธาตจากนิเวศน์วัง ทิสโยชนมคค์ สิ้นตามสิบโยชนัมรรคา
 กันดาร ก็ถึงพระศาลานอกพระทวารเมืองเจตราชู ท้าวเธอกัพาพระ-
 เขาวมาลัยมาศมีตรี พระกุมารเข้าอาศัยค้อยบรรเทาพระทัยทเมื่อยลา
 (ชั้น) มหุรี สพพงกโสภณา อันว่าพระมหารุทรงศรีสุนทรวิลาศ
 สมพาหิตวา นาดพื้นพระบาทพระภัสดา แล้วเสด็จสถิตอยู่นอกศาลา
 ให้ปรากฏ หวังจะให้ชาวเจตราชูรู้กำหนด ว่าบรมหน่อนเรศเวสสันตร
 มาสู่พระนครนแล้วแล.

ตมตฤ์ ปกาสนโต สตุถา อห

เจตโย ปริกْرِสุ

ทิสวา ลกษณมาศค

สุขุมาลี อัย อยุยา

ปตุติกา ปรีธาวติ

วยุหาหิ ปรียายิตวา

ลิวีกาย รเถน จ

สาขุช มหุที อรณฺณสุมี

ปตุติกา ปรีธาวตีติ.

ตมตฤ์ ปกาสนโต สตุถา อห

ต้ ทิสฺวา เจตปาโมกฺขา
 กจฺจิ นุ เทว กุสลํ
 กจฺจิ ปีตา อโรคา เต

โก เต พลํ มหาราช
 อนสฺสโก อรตโก
 ปจฺจามิตฺเตหิ ปกฺกโต
 กุสลญฺเจว เม สมฺมา
 อโถ ปีตา อโรคา เม

อหํ हि กุญฺชริ ทชฺชํ
 เขตฺตญฺญํ สพฺพยฺยทฺธานํ
 ปณฺทกมฺพลสฺสญฺจนํ
 ทนฺตี สวาโลวชนํ

สเสตจฺจตฺตํ สุปฺตญฺเอยํ
 อกฺกยานํ ราชวาหิ
 ตสฺมี เม สวิโย กุฑฺธา
 อวรุทฺธติ มํ ราช

โอภาสํ สมฺมา ชานาถ
 สุวาคตฺนฺเต มหาราช

อิสฺสโรสิ อนฺุปฺตฺโต
 สากํ ภิสํ มธฺ มํลํ

โรทฺมานา อฺุปากมฺ
 กจฺจิ เทว อนามยํ
 สฺวํนญฺจ อนามยํ

โก นุ เต รุชฺชมณฺฑลํ
 ทิมฺมทฺธานมากโต
 อนฺุปฺตฺโตสิมํ ทิสฺนฺติ
 อโถ สมฺมา อนามยํ
 สฺวํนญฺจ อนามยํ

อิตฺถนฺตํ อรุพฺพหวิ
 สพฺพเสตํ กชฺชตฺตมํ
 ปภินฺนํ สตฺตมฺมทฺทนํ
 เสตํ เกลาสฺสาทิสํ

สาถพฺพนํ สหตฺถิปํ
 พฺราหฺมณานํ อทา ทานํ
 ปีตา จุปฺพโต มโน
 วงฺกํ กจฺฉามิ ปพฺพตํ

วน ยตฺถ วเลมเสตี
 อโถ เต อทฺุราถตํ

ยํ อิตฺตฺถิ ปเวทย
 สฺุทฺธสาสินฺโมทนํ

ปรีกฤษช มหาราช	ปาหุโน โนลิ อากโตติ
ปฏิกุคหิต์ ยัม ทินนัม	สหุสส อกฤษยัม กตัม
ออรุทุชตี มัม ราชา	วงกัม กจฺฉามิ ปพุพคัม
โอกาถัม สมนฺมา ชานาถ	วเนน ยตฺถ วเสมเสตี
อึเชว ตาว อจฺฉสฺสุ	เจตฺรญฺเช รณสภ
ยาว เจตา คมิสฺสนนฺตี	รณฺโณ สนนฺตีกยาจิต्तัม
นิชฺฌมาเปตฺตัม มหาราชัม	สวีนัม รณฺจวทฺธมนัม
ตัม ตัม เจตา ปฺรกุจฺจิตฺวา	ปิตีตา สทฺธปจฺจยา
ปรีวารेतฺวาน กจฺฉนฺนตี	เอวํ ชานาหิ ชตฺตียาตี
มา โว รุจฺจิตฺถ คมนัม	รณฺโณ สนนฺตีกยาจิต्तัม
นิชฺฌมาเปตฺตัม มหาราชัม	ราชา ตตฺถ น อีสฺสโร
อจฺจุกฺกตา หิ สิวียो	ผลกฺกา เนคมา จ เย
เต ปธฺเสตฺตมิจฺฉนฺนตี	ราชานัม มม การณาตี
สจฺเจ เอสา ปวตฺเตตฺถ	รณฺจสฺมึ รณฺจวทฺธมน
อึเชว รชฺชัม การหิ	เจเตหิ ปรีวาริโต
อิหุธัม ฝิตฺถจฺจิต्तัม รณฺจัม	อิหุโธ ชนปโท มหา
มตฺตี กโรหิ ตวํ ทเว	รชฺชสฺสम्मณฺุสาสิตฺตุนฺตี
น เม ฉนฺนโท มตี อตฺถิ	รชฺชสฺสम्मณฺุสาสิต्तัม
ปพฺุพาชิตฺสส รณฺจสฺสุมา	เจตปฺตฺตา สุนาถ เม
อตฺถุจฺจา สิวียो อสฺสุ	ผลกฺกา เนคมา จ เย

ปทุพาชิตลุต รุจสุมา	เจตา รชเชภีเสจยฺ
อสมโมหิยปี โว อสุส	อจจนต์ มม การณา
ลีวีหิ กณทนญจาปี	วิกุกโห เม น รุจจติ
อดสุส กณทณ โหริ	สมุปหาโร อนปโปโก
เอกสุส การณา มยหิ	หิเสยฺย พหุโก ชโน
ปฏิกุกหิตํ ยํ ทินนํ	สพฺพสุส อคฺขมยํ กตํ
อวรฺหุชฺติ มํ ราชา	วงฺกํ กจฺณามิ ปพฺพตํ
โอกาสํ สมฺมา ชานาถ	วเนน ยตฺถ วสฺเมเสตี.

(เดิน) (๓) ภิกฺขเว ตูกรสงฺฆมฺหุทฺรงคฺคิลาสิพรหมจรรยา

เจตโย อันว่าชนชาวพระพาราเจตราชูเทยวดีญจรัลดาศตามวิต ฅรัน
 เห็นพระมหากอศจรรย อย อยยา พระแม่เจ้านัดทรงสุพรรณวิลาต
 เสศลักษณะนาริ เอกกเหตุไฉนจึงมาเสด็จจรลด้วยพระบาทตุมบังควร
 ฝูงประชาชนจึงชวนกันแวงล้อมแลวกทูลถาม พระมหากษอกความ
 ให้ทราบสาร ฝูงชนได้ทราบในอาการพระเกศกษัตริย์ ต่างคนก็ชวน
 กันโหมนั้ตีพิไรว่า (ชน) ว่าโอชะรอยกรรมมาตามทันพระแม่เจ้า
 ปุพฺเพ แต่ปางก่อนพระแม่เคยเสด็จเนานเวศนวัง จะเสด็จแห่งใดก็
 ตูสัประังสัประบ พร้อมหมู่พระสนมนกหอมล้อมแลเป็นขนต์ ย่อม
 ทรงสุพรรณรัตนสิวกามาศราชรถทอง ม่านปิดป้องกำบังองค์ บัดนี้
 พระแม่มาเดินดงด้วยเบองบาทบควรเป็น ควรและหรือพระแม่จึงมา

ชุกแค้นเคืองเขญถงเพียงน (เดิน) ฝูงชนจึงนำคตไปทูลเหตุ แก่พระ-
 จอมเป็นปกเกศเจตราชู สถูชิตาสหุสา อันว่าบรมพาททงทกหมั้น
 ครันไต้สตับสำรว่าพระจอมภพพสุธาธารเวสสันดร เต้จนิราศพระนคร
 อนาคตา โรทมานา ต่างองค์ทรงพระโสกาแลวกลลลาค มาสู่สำนักแล้ว
 อภิวาทรำพันทูลว่า (ขึ้น) เหว ข้าแต่พระเกศตระกูลแก่นกษัตริย์
 กุลล อันว่าสังสรพพิมคตบิทา อนามย์ พระร่มเกล้าขังค้อยครองพารา
 เป็นบรมสุข สังสรพทุกขบยาย อนงทงองค์สมเด็จพระชนนชนกนาถ
 ยังก้อยเสวยสุขนิราศโรคนันตราย ทงประชาชนชาวสิวราฐูทงหลาย
 ไม่เคอครอน ยังก้อยเป็นสุขสถาวรอยู่หรือพระพุทฺธเจ้าข้า นู ดิงข้า-
 พระองค์มาส่งกาณินแหงในยุบลเหตุ ดิงสอพระจอมเป็นปกเกศมา
 เดินไพร นิราศร้างไร้พระพารา ปราศจากจตุรงคคณานักรราชรถม้า
 มิงมงคลชทเคยทรง มาดำเนินแคล้พระองค์อนาถ ปจจามิตุเทหิ
 ปกุกโต หรือว่ามีหม่อรินทรามาราวี เสี่ยพระนครสัพพนาศแล้ว
 ทูลกระหม่อมแกวจจาจกพรากพลตพระชตติยราชวงศ มาบุกป่า
 ยาวพงพูนทเวศ จนมาถึงนคเวศข้าพระบาท ขอพระองค์จงตรัสบอก
 ทุกขททาวเชอบาราคให้ทราบเกล้า ข้าพระพุทฺธเจ้าทงปองไป ในกาล-
 บตนเกิด.

(เดิน) (๕) เวสสันดรโร ราชา อันว่าสมเด็จพะเวสสันดร
 ไต้ทรงสตับสำร จิงมีพระราชบรรหารเลลยเหตุ ว่าดูกรพระสหาย
 สมานนคเรศเจตราชู เราขอบพระทขททานไต้ตามถิงประยูรญาติ

ราชบิดุรงคกค้อยทรงสูงสถาพร ทั้งประชาชนชาวสีวารัฐไม่เคยตรอน
ระงับภัย ซึ่งเรานิราศเวียงชัยมาสู่ป่า กุญชร หงษ์ เพราะว่าเราทรง
ราชสีห์ธามาเลี้ยงสัตว์ พระยาเศวตรกฤษพรพาหนะพระที่นั่งอัน
เป็นศรีสวัสดิ์มงคลคู่พระนคร แก่พราหมณ์ทศกรชาวกดลิงคราฐ ชาว
พระนครเขามียอมอนุญาตชวนกันกรวโกรธ ยกอิทธิฤทธิ์โทษทุลพระ-
บิตุเรศ ท้าวเธอจึงสั่งให้เนรเทศเราจากพระพารา ด้วยเราทำผิดจาก
ชดศยราชจรรยาอย่างบรรณ (ขึ้น) พระพุทธเจ้าข้าพระองค์เสด็จเดิน
พนัสกันดารดูลำบาก เป็นกษัตริย์มาตกยากมิควรเลย ขอเชิญเสด็จ
หยุดพักพอเสวยสุทธาโภชน สวรรพรสเอมโอชกระยาหาร ให้
บรรเทาทุขทรมานลำบากองค์ (เดิน) จงครัสว่าสังฆทานจำนง
นำมาพระราชทานให้แก่เราผู้เชิญใจอันมาถึง ก็ขอบพระทัยท่าน
ยังคำนงนบวาญาติ พระคุณนบยิ่งกว่าพนพสุธาอากาศไม่เทียมเท่า
แต่สมเด็จพระบิตุเรศเจ้าทรงพระโกรธ ชมเราผู้ต้องโทษจากพระนคร
แล้วคิดว่าเราจะรับบทจรไปวงกฏ ท่านช่วยแนะนำตำแหน่งพนัสบรรพต
ให้เราจร (ขึ้น) พระพุทธเจ้าข้า พระองค์อย่าได้อารณวิตกด้วย
ความเชิญ โทษเท่านั้นพิเคราะห์เห็นไม่เป็นไร ข้าพระบาทจะชวนกัน
ไปทูลขอโทษ เห็นท้าวเธอก็จะทรงพระกรุณาโปรดให้คืนครอง จึงจะ
เชิญเสด็จละอองธุลีพระบาท คืนพระนครสีวารัฐด้วยดิเรกยศ มิให้
ท้าวเธออภัยแก่ชาวเมือง (เดิน) จงครัสว่าประชาชนเขาแค้นเคืองทูลให้
เนรเทศ เรานิราศนครเรศมาแรมไพร พระบิดาก็มิได้เป็นใหญ่แต่พระองค์

ย่อมประพาศโดยงานงชาวลีวีรารู ถึงว่าท่านจะไปทูลให้ท้าวเธออนุ-
 ญาตให้คนกรุง ชาวเมืองก็จะหมายมุ่งประทุษจริตในสมเด็จบรมบพิตร
 ผู้บรมเกล้า เพราะเหตุด้วยรบเร้าคนพระนคร (ชน) พระพุทธเจ้าเมื่อ
 มีพ่อพระทัยเสด็จกินพระพิชัยเชตุตรก็ตามแต่พระอชญา จะขอเชิญ
 เสด็จขานผ่านพระพาราเจตราชูเป็นจอมมิ่งมงกุฎมาตุลนคร เป็นปิ่นปก
 ประชากรเกษมสุข มิให้ท้าวเธอเสด็จไปทนทุกข์ทกลางดง อัน
 ข้าพระบาทจะขอรองบทบงสุ์บรมกษัตริย์ (เดิน) ครั้นพระองค์ได้ทรง
 พังจงดรสบัญชาดอบ ว่าซึ่งท่านจะมามอบเมืองเจตราชูให้แก่เราใน
 ครองน เราก็ม ไดมพระทัยยินดีที่จะเสวยสิริสมบัติ ด้วยชาวเชตุตรเขา
 แค้นขัดให้เนรเทศ ท่านจะมามอบนครนี้ให้ครอบครอง พระนครทั้ง
 สองสี่เป็นราชสัมพันธ์มิตรก็จะเกิดกมลปริตรำวณาน จากจาริตบุราณแต่
 ปางก่อน จะไม่สมัครสโมสรมเสียดประเพณี จะเกิดมหากลโกลิตเดือด
 ร้อน ทุกไพร่ฟ้าประชากรทั้งสองฝ่าย ต่าง ๆ จะมุ่งหมายประทุษกัน
 ก็เกิดมหาพิบัติภัยอันไม่มีสุข เหตุด้วยเราผู้เดียวจะมาทำทุกขให้
 ท่านทั้งปวง ปฏิทุกหิตี ยี่ ทิหนี่ สมบัติอันใดในเมืองหลวงเจตราชู
 ซึ่งท่านทั้งหลายมาอนุญาตยกให้ เราขอคืนถวายไว้เสวยสุข ท่านจง
 อยู่ณทุกข้อย่ามิภัย อันตัวเรานี้จะลาไปสู่วงกฏ จะทรงประพาศ
 พรหมพรตอิสีเวศ เชิญท่านช่วยแนะนำวิถีทุเรศให้เราจร ไปยังวงกฏ
 สิงขรโน้นเถิด.

(เดิน) (๕) เจตราชาโน อันว่าพระยาเจตราชูทั้งหลาย ทูล

เบียงบ้ายจะเชญเสด็จไว้ ครันทาวเชอมิตามพระทัยกสุดศศ จิงทูล
 เชญเสด็จบรมบพิตรให้ประเวศพระนคร หวังจะให้เสวยสุขไสยากร
 เกษมอาสน์ ค่อเวลาพระสุริยวโรภาสจิงค้อยครรไล ท้าวเชอกถ่อม
 พระองค์ว่าเชญใจไรศักต มีไตเสด็จเข้าไปสำนักในพระพารา สาด
 อลงกริตวา พระยาเจตราฐจิงจัดแจงตกแต่งศาลาที่สถิต ผูกม่านปิด
 เขียนวงแล้วแต่งทศรศิษณะผจงพิจิตรอาสน์ ให้ท้าวเชอไสยาสน์ใน
 ราตรี พร้อมควยตุรยางคเกษมโหรธัก แตรสังขประโคมตตประจำ
 ยาม อจกกลับประทับตามแสงสว่าง บรรดากษัตริย์เสนางคนกรจตุรงค์
 ห้อมล้อมพระองค์อยู่แออัด ตรายเท้าพระสุริยจาร์สรุงวโรภาส จิง
 เชญเสด็จบรมนาถให้สรงสุคนธ์ธาร แล้วถวายพระกระยาหารรสโอชา
 ให้ท้าวเชอเสวยโภชนาล้ำราญพระหทัย แล้วเชญเสด็จครวไลด่วงลีลาศ
 จากพระนครเจตราฐต้วยติเรกยศ โดยลำดับสถลวิตกำหนดตีบห้าโยชน์
 ระยะตง พอบรรดถึงประเทศทางประดู่ป่า เมื่อจะทูลเนะเนาะจวนา
 สิงขรเขตประเทศหิมพานต์ กกล่าวเป็นสารพระคาถาว่า

คคฺค เต มยมกฺขาม	ยดาปี กุสลา ตตา
ราชสี ขตุถ สมมฺนติ	อาหุตฺถกฺกั สหาหิตา
เอส เสโล มหาราช	ปพฺพโต คณฺฐมาทโน
ขตุถ ตฺวั สห ปุตุเตหิ	สท ภริยาช อจฺฉสีติ
ตํ เจตา อนุสาสีสุ	อสฺสฺสนฺตฺตา รุทฺทมฺมุขา
อิโต กจฺฉ มหาราช	อฺชฺ เยนฺตฺตรา มุโข

อด ทกขลี ภาททนต์	วิปฺลํ นาม ปพฺพตํ
นานาทุมกณากิณฺณํ	สํตจฺฉายํ มโนรมํ
คฺมคฺคิกุมฺม ภาททนต์	อด ทกขลี อापกํ
นทํ เกตุมตํ นาม	คฺมภีรํ คีรํคพฺกขํ
ปฺตุโลมจฺฉอากิณฺณํ	สุปฺตคฺคํ มโหทกํ
ตตฺถ นหาคฺวา ปวีตฺวา จ	อสุสานสฺตฺวา สปฺตฺตเก
อด ทกขลี ภาททนต์	นิโคธฺรํ มธฺวิปฺผลํ
รมฺมเก สิชเร ชาตํ	สํตจฺฉายํ มโนรมํ
อด ทกขลี ภาททนต์	นาฬิกนฺนาม ปพฺพตํ
นานาทิชคณากิณฺณํ	เสถํ ก็ ปริสายุตฺตํ
คฺคฺส อุตฺตรปฺพพเน	มฺจฺฉลฺนิโท นาม โส สโร
ปฺณฺหริเกหิ สณฺณนฺโน	เสตโสคนฺธิเยหิ จ
โส วนํ เมฆสฺงกาสํ	ธฺวํ หริตสทฺทลํ
สํโห วามิสเปกฺขิว	วนสณฺเฑํ วิกาหฺย
ปฺปฺพรฺกฺเขหิ สณฺณนฺนํ	ผลรฺกฺเขหิ จฺญํ
ตตฺถ วินฺทฺสฺสรา วคฺคฺ	นานาวณฺณา พหุ ทิชา
กฺขฺชนตฺมฺปกฺขฺชนตฺ	อฺคฺคฺสํปฺปฺพิเต ทฺเม
คนฺตฺวา คีรํวิทฺกฺกานํ	นทํนํ ปกฺวานิ จ
โส ทกขลี โปกฺขฺรณํ	กรณฺชกฺกฺชายุตฺ
ปฺตุโลมจฺฉอากิณฺณํ	สุปฺตคฺคํ มโหทกํ

สมณจ จตุรสถณจ   สารุ อปฺปฏิกนุธิย
 ตสุลา อุตฺตรปฺพุเพน   ปณฺณสาลิ อมาปย
 ปณฺณสาลายิ อมาปตฺวา   อุญฺณาจริยาย อีหถาติ.

(ขุ) (๖) ราชสิ ข้าแต่สมเด็จพระยอดฟ้าเจ้ากมลเกศกษัตริย์

อันจะทรงปริวิตคือสเวศ ข้าพระบาทจะแนะนำพนาศรทุเรศระยะไพโร

เอส ณะ เอโส ปุพฺพโต นั่นคือขุนเขาใหญ่เสมอเมฆวิเวกด้วย

หว่างเวียงเชิงช่องเป็นปล่องเปลว ละหानเหวหุบห้วยตรอกตรวยโตรก

ชะงอกงาตาชะวากว้างหว่างภูผา เสโส ล้วนศิลาเลื่อมลายหลายสี บางก็

ขาวเขียวขจีดำแดงแสงมอหมึกหม่นหมอกเมฆสลบกัน บางก็เป็นแสงสี

สุวรรณเลื่อมเหลือองเรืองโรจน์ บางแห่งก็เป็นแสงวิเชียรช่วงโชติชชวาล

บ้างเป็นสีรัตนประพานไพฑูรย์บทมราช กระสายรุ่งพุ่งพาดประสาน

แสงสุกส่องสว่างฟ้า บางเป็นสีโมรารายระดับ ทุระวามวิ้งจับแสง

สุริยวโรภาส เสนหบุคคลเอาแก้วมาตาษระดับไว้ พระพุทธเจ้าข้า ไฉน

ก็พฤกษาสูงไล่ไต่เป็นพุ่ม ๆ เขียวชะอุ่มขจีดขจี ดั่งเอาฉัตรนิลมณี

มากางกัน แดเป็นงิ้วหระระชะช้อยูเรียงราย รุกขชาติทั้งหลายล้วน

ทรงผกามาศ ผลคกคาษตุระการ กอบด้วยสุคนธชาติหอมหวาน

พุ่งขจรตลบทงจังหวัดพนัสพนาเวศ ทรงสุคนธรวลวิเศษ ๓๐ ประการ จึง

เรียกโดยโลกไวยหารให้เห็นเหตุชื่อว่าขุนศรีชเรศกันธมาทนักรรมย์ ย่อม

เป็นที่พิชิตมพิมานหม่อมร เทวราชสุรารฤทธิพิทยาธรกัณนรคนธรรพ์

ถ้าจะนับว่าหมิ่นพ่นพ่นจะศกณนา อรุณ เบ นุตตราภิมุโข พระพุทธเจ้าข้า

เชิญพระบาทเสด็จลลาศโดยทิศอุดร   ก็จะได้เจ้าบุญดุษสังขรครมาศ
 แล้วจะได้ชมอรุณรุทชาติอันชอชฏ   บางกทรงสาขากยวระหวัดดู
 ตระการ   ยามเมื่อพระพายรำเพยพัดกระปานกันเสียดสีเสียงเสนาะ
 กองทงกลางป่า   นที   ที่สุวา   แล้วจะทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำเกิดมด
 อันไหลมาแต่ที่ธารครห้วยละหานผา   มจฺจนากิณฺณ   อันอาเกียรณ
 ไปด้วยเต่าปลาตะกวดคล้า   โดด้นดำในนที   สุปตฺติถ์   มีทำอันดี
 ทอนราบ   ถึงจะกินอาบก็สำราญจิตรระรรมย์   นิโครธ   แล้วจะได้ทรงชม
 มหานิโครธไทรใบชิต   รากห้อยย้อยติดกันกับแผ่นดินสาทรงสาขากยว
 ชจ์   แล้วจะได้ทอดพระเนตรชมชงนารับบรรพต   ที่ชกณากิณฺณ   อัน
 ปรางภูไปด้วยบักขาร้องส่งเสียง   ทงหมุกนรกินนรเรยงรายร้องส่ง
 สู้รเสียงเสนาะก้องวังเวงไป   ล้วนทรงลักษณะวิไลละอออ่อน   บ้างก็
 รำพ่อนกระหยาย่างเหยียบบนเนินผา   ทงหมู่สูกุณานกรกราร้อง   บ้าง
 จบจองจะแจ้วจันรรจา   ตามประสาประสานเสียง   บ้างก็มองเมียง
 หมายดู   ทงตเหว้าเคากูเข้าคูชน   บ้างก็ทกหันโหนห้อยเห็นแต่ตัว
 บ้างก็เบนส่มกมวหมอกหมุ่น   บ้างแดงตาขานสลบตี   ทงสัดตวาไนร
 ร้องระงมดงเหล่าสูกุณราชหงส์เห็นวิเศษ   หมู่สูกุณมียูเรศรำแพนหาง
 เหล่าคณายางเยองย่อง   กระเรียนร้องก้องกังวาลไพเราะ   สาลิกางับไม้
 แล้วมองเมียง   ร้องประกาศเสียงดังเสียงคน   กรเวกร้องบันบนพะโยม-
 มาศ   ตงว่าเสียงพิณพาทยชาวสุราลัยละเลิงหลง   แล้วจะได้ทรงชมชง
 สระโบกขรณีนน้ำใสสะอาด   ปทุมบุปปลสณฺณน   อันเดียรตาชด้วยปัญญา-

ปทุมชาติบานสลอน พึ่งไปด้วยเกสรรสเรณู เหล่าแมลงภูบินวะว่อน
แล้วเสด็จโดยทิศอุดร ก็จะมีทจรเข้าสู่ป่าระหงดงใหญ่ไพโรพนม ควรวท
จะสร้างพระอาศรมในที่นั้น ก็จะมีเกษมสันต์บรมสุข ปราศจากทุกข์
นิราศภัย ในสถานทันนแล.

(เติน) (๗) เจตราชาโน อันว่าพระยาเจตราฐีทั้งหลาย
ทูลถวายมรรคา แล้วจึงเรียกพรานป่าเจตบุตรมรุตหารุณหยาบช้า
สั่งให้เป็นพนักงานรักษาทวารหิมพานต์ แล้วมีโองการมอบเวน
บังคับขาด ถ้าใครแปลกประหลาดจงฆ่าเสียให้สิ้นชีพ สั่งแล้วก็รีบไป
ตามส่งสันหนทางสิบห้าโยชน์ ต่างพระองค์คนอมเคียงศรีไรตม่อภิวาท
ทูลลาบรรพชาทศนเข้าพระนคร ส่วนสมเด็จพระเวสสันดรบรรพชา
ชินวงศ์ พาชดัดยะทรงสำมอองคลองฉลากลี กัดถึงขุนเขาคันธมาทนคร
รมย จึงเสด็จเข้าหยุดพักบรรพทมระงษรอน แล้วท้าวเชอกบทจรตาม
เชิงเขาวิบูลย์บรรพต โดยลำเนาพนัสกำหนดระยะตง แล้วท้าวเชอ
เสด็จลงสร้างกระเสลีนชวณที ในแม่น้ำกุดมดีสำราญพระทัย จึงนาย
พเนจรพรานไพโรเทียวยอยู่ในป่า ถวายมิ่งสำกษณามิ่งสตรีสโธชาเป็น
บรรณาการ ท้าวเชอกพระราชนานเป็นทองปักพระไมตรี แล้วพา
พระมเหสีกับสองตรุณราช เสด็จโดยตำแหน่งวนาวาสวิถเถื่อน มีแต่
สามกษัตริย์เป็นเพื่อนพเนจร ในพนัสสังขรณนแล.

(เติน) (๘) ภิกขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลสังวร สมเด็จพระมิ่ง
อมรมกุญเฑวราชสุธาฤทธิ จึงสั่งพระเวสสุกรรมมานฤมิตพระอาศรม

สীগาน พรหมด้วยเครื่องตามสืบรักษาบรรพชิตพิธ ถวายพระจอม-
 โมลินราราชา ฝ่ายพระเวสสุกรรมก็อภิวัตรบเทวบัญชามานฤมิต
 พระอาศรมบท ในเวียงหว่างวงกฏศิขเรศ แล้วบันดาลพาดมฤค
 ในทิมเวศให้หัดปลี ปลาตไปไกลได้สามโยชน์ บันดาลสัตว์ที่ส่งเลี้ยง
 เสนาะโตค ให้ร้องประสานเสียงถวายใกล้พระอาศรม บันดาลไม้
 ไทร نرمยด้วยดวงดอกออกกลิ่น ฟุ้งขจรด้วยเกสรสุคนธา อกุขร์
 ลิกขิตุวา แล้วจารึกอักษรไว้กับใบทวาร อนุครชายิตุวา ก้อนครชาน
 สู่เทวสถานสุราลัย ฝ่ายบรมไทพุทธชินวงศ์ทรงดำเนิน ช้ามศิระ
 ชุนเขาเขินเขอนคน ล้วนรุกขอรณเวียงสร้างแลละลานตา พอพระ-
 สุธยาเยี่ยมยอดยุดันชเรศ เสด็จถึงอาศรมนิเวศน์วนาลัย ทอดพระเนตร
 เห็นอักษรกษेत्रาพระทัยว่าท้าวสหัสสันยน์สร้างถวาย โอมุขจิตุวา จึง
 เปลื้องเครื่องสุภาภรณ์จากพระกาย คล้อยสบายพระทัยด้วยสัมความ
 ปรารถนา ปหุพชิตุวา ท้าวเธอก็ทรงบรรพชางามอุดม ดุจท้าว
 มหาพรหมผู้ทรงญาณ มหุที เทวี ส่วนสมเด็จพระเขาวมาลัยมเหสี
 ก็บวชเป็นตามสันนิเจริญวัตร แล้วให้สองตรุณหน่อกษัตริย์บรรพชา
 (ชิน) มหุที สหุพงคโสภณา ส้มเด็จพระมัทรมุตรองศรีสุนทรลักษณ
 จิงกราบทูลแก่พระบิณฑกษุมรมเกล้าว่า เทว ข้าแต่พระลูกเจ้าผู้ทรง
 พระคุณ ได้การุญข้าพระบาท จะขอรับพระราชทานเก็บผลรุกขชาติ
 มาปฏิบัติ มีให้พระองค์เคืองขัดพระอชญา จึงให้สำเร็จความ
 ปรารถนาประสิทธิ์พร (เดิน) เวลุดนุโร ราชา อันว่าสมเด็จพระ

พระเวสสันดรราชาฤๅษี ประส่ำทพระพรแก่พระมทรแฉวจิงตรัสเฒ่าว่า
 ภทเท ตุกรเจ้าเราดิทรงบรรพชา มิติเวลาแฉวออย่าได้มาสู่พระอาศรม
 พระมทรกนอมศโรคมดังขงคมรบดังสาร แฉวกอุมสองกุมารกุมาร
 เข้าสู่พระอาศรม เจริญจตุพรหมเมตดาณาน แฉวยสุขล้ำราญ
 ในพระอาศรมนิราศภย อรุณุกุมเน ครั้นพระสุริโยทัยสองแฉงจ้ำรัส
 รุ่งวโรภาส ส่วนส้มเตงพระมทรศรรัตนราชกัญญาอกจตหานาไซแฉและ
 นำนัน มิได้พระทันตถวายบรมบาทแฉวกแฉวกวาทพระอาศรม (ขึ้น)
 บังคมลงมาประโลมพระลูกเฒ่า รุบกระหม่อมจอมเกล้าแฉวรบขวัญว่า
 เจ้าแม่เอ๋ย พนองเห็นหนากันเมื่อยามยาก พระชนนิงจะจากเจ้าไปบ้ำ
 แฉวกกณหาอย่าเล่นไห้ไถดพิ พ้อชาลระวงนอง ออย่าละไห้คะนองเล่น
 แฉล้าพง ครันตั้งพระลูกทงสองแฉแล้ว นางแฉวกจตสาแหรทขอคานกะเข้า
 สำนทรงหาบแฉวยพระอัสสุชลพิลาปเข้าสู่บ้ำพระหิมพานค เทยวเสเฉ
 แฉวงหายตามลอันสุกหวานตระการณัน ครันเวลาสำยณทกกลับมา
 ขงอาศรม ปลอบไห้พระลูกแฉวยนมแฉवलลาคี พาสองตรุนราช
 ลงสร้างพระคงคา ประดับประพาพระลูกแฉแล้วพาพระลูกแฉวเข้าสู่พระ-
 อาศรมสถานลิกษครยแฉวยมูลผลาหารเลียงพระชนมชีพ ค่อยวิฒนา
 ในบรรณศาลานันแล.

(เดิน) (๘) ภิกุขว ตุกรสังฆ์ผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา (ขึ้น)

เวสสันดรโร ราชา อันว่าพระจอมจักรพาดพิภพสี่พิ ปลอจ สีสาน
 ทรงรักษาเบญจางคกพิศลาจาร จตุพรหมวิหารแฉนสู่ขวิเศษ บรรดา

สรรพสัตว์ทวาทงขอบเขตกสนพยาบาท ชวนกันอภิวัตถวายพร บัณฑิต
 ทิชากรก่สังเสียดสรเสริญพระบารมี ๕๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
 บรมกษัตราภคตหงส์พระองค์ ทรงบรรพชาในหิมเวศประเทศวงกฏ
 ลตฺต โน มาเสว กำหนดไต่เจดเตอนไม่เคลื่อนคลา อิติ เมะ
 อิมินา ปกาเรน ด้วยประการดังนี้แล.

วนปเวสกถน์ นิจฺจิตฺ.

ประดับด้วยพระกาธา ๕๗ พระกาธา.

กัณฑ์ที่ ๕ ชุชก

ความวิปลังกระจาย

ปีพาทย์ใช้เพลงเช่นหล้า

คทา กลิงกรอุเจ ทูนนวิอุจพราหุมนคามวาลี ชุชโก นาม
พราหุมนโณ ภิกขุจาจริยาย กหาปณศตัม ลภิตวา เอกสุมิ พราหุมน-
กุเล ชเปตวา ปุณ ฐนัม ปรีเยสนตฺถาย คโตติ คสุมิ จิรายนต
พราหุมนกุลิ วลณฺเชตฺถา ปจฺฉา อิตเรน อากนฺตฺวา โจทียนณัม
กหาปณ ทาตุ อสกุโกนตัม อมิตฺตตฺตปณิ อตฺตโน ฐิตริ คสฺส
อทาสี.

(ขึ้น) (๑) คทา กาล ในกาลเมื่อสมเด็จพระบวรหน่อ
นราธิราชทั้งสองกษัตริย์ ผู้เป็นมิ่งมกุฎเกศเขตชัตติยะยังยอดสมมตวงศ์
คือสมเด็จพระจอมจักรพรรดิพงศ์เพ็ชรรัตนตรดวงติลาเทเวศร์ อันเป็นยอด
ญาณสยามภูเพทพุทธานุกรกฤษดาภินหาร หนึ่งคือพระมิ่งวมลมาลัย
มหิตติยมหิสี สุนทรสาวสวัสดิเทพนารมทรศรัสุภกษัตริยชัตติยวรวงศ์
เชอพาพระวิสุทธิสวัสดิชัตติยะทั้งสององค์อรอุมแอบอรุนิราศ คือพระ
ชาลศรัตรูณวงศ์วิสุทธิชาติเลิศลักษณภีเศกสรอง พงศ์ภพพระเจ้าสุทโธ
ทงพระกฤษณแก้วกณหากุมาริศรวรพนิตกนิฐรูอนุชงค์อนงคณาฏชีนา-
นาง กษัตริย์สี่พระองค์เชอทรงสร้างพรตพรหมจริยา อย่างประเมตฺต

ลิกขาอิสิวาจรเวศ อันเป็นออกุญญไพศัมพาทิกเนกขัมมบรรพชาบารมี
 สถิตณแห่งห้องนกกนทรครัตนาราชวงกฏ โดยสัตตมาส์กำหนดนับ
 ไต่เจดเตอนตงนยมมา.

(เต็น) ทนจะกล่าวถึงพราหมณ์พฤตมาทลิตทยากยังยาจก อัน
 จะได้ไปขอยกซึ่งพระทานชฺระอันพระองค์เรตราังละฝั่งไวณชานาน (ชน)
 เอโก พุราหฺมโณ ยังมีพราหมณ์ทลิตทาทจารย์พราหมณ์ผู้เฒ่า อัน
 บงเกิดแต่ตระกูลลวณเหล่ายญญหุตภุชงค์ สืบสันตานสัมพันธวงศ์
 โภจาทิกชาติ เฒ่ามีสันนิวาสเคหะฐานอยู่ในคามแซกกระแวกบ้าน
 ทุนวิสุตติคเนองกับเมืองกลิงคราสูบุรี ธชิตาแกเป็นคนจนอปริยไรรุณชาติ
 ยงส์ถุด ทุกคคะแค้นเคองชุนชองเชญใจ ภิกฺขุขาจริยาย ตาแกก็เที่ยว
 ภิกฺขุขาจารไปปานด้วยเพศสกปรก เปรียบด้วยวณิกพกยาจกจนจันทาด
 เฒ่าค้อยประสมประส่านทรพยไวทละนอย กหาปณเสคฺ ลภิตฺวา ได้
 ทองถงร้อยกระษาปณเป็นลาภตามเชญใจ ครั้นจะเอาไวกับตวกกถว
 ภยคตไปเห็นรวนเร เอกลุมิ พุราหฺมณกุล ตาแกจึงรีบเรวระริเรอไป
 หาสกุลเกลอแห่งหนง อันเป็นทชอบพึงพอจะไวใจกนมาแต่ก่อน ธช
 ก็ปรบทุกขรอนทางจะอวดมี ว่าออเจ้าเอยออเจ้า เราคอยมั่งคั่งจนถง
 เพยงนมเสยกว่าออเจ้า แต่ว่าตัวเราชแกเฒ่าเที่ยวไปค่างคน เกลอก
 ว่าคามตคตจนพอหลิมไหล ปะอายคนใจรงญไรรูเข้าแกพค มนกกจะยอง
 หยบยกยกเอาไปได้ ก็จจะแคบชตเชญใจจนไม่พอที่จะยาก ชมปตฺวา
 เฒ่ากก็เฝ้าฝากพราแล้วพราแล้วว่าเรามีให้ท่านเฝ้ากล่าว บัวยการแล้ว

เถิดเราจะทดแทนคุณท่านให้ตั้งใจเมื่อภายหลัง ปุณ ฐนั ปรียส-
นศุทาย กโต เตมาโลโลกตาแกโลกลากไม่หยุดหย่อน ก็เที่ยวภิกขา-
จารกระเจิงจรไปจนจบครบคามเขตน้อยใหญ่ ด้วยว่ามักจักใคร่ได้ให้
จงหนักหนา ด้วยโลกเจตนาอันแล.

(ขึ้น) (๒) ตลุมี่ พุราหุมน ในเมื่อพราหมณ์พรหมวงศ์

วิศณุเวศ ผู้เป็นนายกทลิตทเชฐชาติเชื่อนิคคาหกพราหมณ์ เตมาไป
เที่ยวพยายามภิกขาขอเช่าที่ไหนก็ได้เห็น ได้เท่าใด ๆ ก็ไม่พอผ่อนผัน
ทว่าจะกลับ จิรายบุตร ไป ๆ ก็จนลบล่วงกำหนดเกิน ยิ่งเที่ยวมันก
ยิ่งได้ยิ่งไปมันก็ยิ่งเพลินเกินกำหนดนานแล้วไม่กลับมา ต้ พุราหุมนกุลี
ส่วนตระกูลพราหมณ์ทั้งสองที่รับฝากทองของออเตมา มันให้พะเอิญ
อาจจิตคิดใจเบา เบื่องแต่ว่าจะได้ไม่รู้ว่าความเขญใจยากไรจะมาถึงตัว
จึงยกเอาทองของออเตมาออกมาแล้วกยมหัวพูดแก่กันอยู่ชู่ ว่าออเตมา
มันหายไปหลายปีปานจะนึ่งไม่กลับมา ส่วนตัวอายเตมาก็แก่ชราลง
ร่างกาย นมนจะมไปชุกชมลมตายเสียแล้วหรือหือหานะออเจ้า ของ
หนักตกอยู่ในมือเราทั้งสองคน เออออะไรนี้จะมานั่งงน ๆ ย้อยยับ
จะมาเป็นญาติเฝ้าทรพยมนไม่ต้องการ เมื่อออเตมามันกลับมาเมื่อไร
เราจึงคอยแก้ไขคิดอ่านผ่อนผันต่อเมื่อปลายมือ วัลยเชตุวา ก็เอา
ทรพยออกแจกจ่ายชายชอชุกชนทำไวเว อิตเรน อากนตุวา ฝ่ายว่า
เตมาชราเจ้าของทรพย คิดขึ้นมาได้กหวลกกลับกลวเกิดอกเกลอจะทำวุ่น
หมุนมาประเดยวกลง องคนงไปทงบ้าน ร่องว่าฮาเฮยอยู่หรือหาไม่

เจ้าทั้งสองคนสองผัวเมียกจวบจนจวนเจียนจะเจอะตัว ตกใจอยู่ระรูดตัว
 นิสัยอยู่รบ ๗ ทำแต่คานนอนอยู่ปรับ ๗ ปรับทุกซก้นหน้าขาว ส่วนออเต๋มา
 กกาวยกขยบเหยียบขยบจนบันได ผัวเมียกจวนใจไม่รู้ ทว่าจะฝันผอน
 ครนจะชุกจะชอนกไม่ทนท ครนจะหลบหลกหนนกก เช ครนจะ
 ผลุนผลันผลุดไปกจวนตัว จงร้องว่าอยู่คะเจ้าขรวเชญตัวท่านชนมานัง
 โจทียมานิ ส่วนออเต๋มายังไม่ทนทจะนั่งกันกระทั้งฟากกทวงว่าทองของ
 เราที่จะเอามาฝากแก่ท่านไว้ เอามาให้ ๗ ทนท เอามาประเดี้ยวเดี้ยว
 นชมขมน ทาคู อสกุกอนตุ ผัวเมียกอดอนนงน้อยเป็นครู เต๋มา
 ยงครตครอกตะคอกขูหาเป็นไรจึงมาแลดูนงอยู่เล่า คุณเจ้าชาคุณตาเจ้า
 ดิฉนจะขอทุเลาเลื่อนไปอีกสักหน่อย เห็นข้าพเจ้าประหนงวาชวลอย
 หากความคิดไม่ แแต่หยิบ ๗ ยืมเอาทองของคุณตาเจ้าไปใช้จนหมดสิ้น
 จนพออดฉิมเขาโกรธเขาคาดโทษอยู่ว่าจะตี ดิฉนจะชอนดัดผอน
 สักทีแต่พอให้ห่าง ๗ จะได้อ้วนชวายบ้างหามาเตรียม แต่พอให้
 ยดยาวย้างเยยมเข้าบ้าน ข้าพเจ้าจะเสาะแสวงหามาใหม่ ไหเคองแก่น
 รั้าคาญใจ เออออเจ้านว่ากระไรหาว่ากระไร เห็นทำได้ทำเอาอาจใจถึง
 เพียงนุ คิดดูให้จงดิฉนเองกับกูฉนจะผิดใจกันเสียเปล่า ๗ คุณเจ้าชา
 คุณตาเจ้า เมื่อจะทุเลาแล้วก็ไม่ไปรด- จะให้ท่านโกรธไปโย เสมอน
 เกวียนหักลงกขทวองนมนจะหนีไปไหน เสียหนงนงไว้นานไปคงได้
 สอง เสมอนหนงของท่านหายมทไว้ ข้าพเจ้าจะหามาให้ไม่ไห้เคอด-
 ร้อน ยอมเสียก่าไปก่อนนนั้นแลจึงจะได้กอบ ข้าพเจ้าจะตอบจะได้ไป

ว่าแล้วกรองให้หันเข้าไปในห้อง อมิตตดาปนี นาม อุตตโน ฐิตรี
 จิงจูเจ้าทองอมิตตดาออกมาสระเออะอวดหน้าเส้นอนวล ให้ท่าจรีต
 กระทบกระบวนสระบงสระบด ไหนงทาวแขนแอนหยดแล้วเยยมหน้า
 แล้วจงว่าคุณเจ้าชาคุณดาเจ้า จะเตอดรอนไปโยเล่าเร่งเคองแค่น ท่านว่า
 มีเงินนั้นหรือจะไร้อง มีทองนั้นหรือจะไร้อ้วน ข้าพเจ้าจะทดแทน
 ประชดเชิญ เห็นว่าของ ๆ ข้าพเจ้าจะเกือบเกินกว่าเสียอีกตั้งหนอยก
 ทำเนาเถิดหนาไม่คิด จะได้เป็นมิตรกันข้อย ๆ ไปเบื่องหน้าตามแต่
 คุณดาเจ้าจะกรุณานับเนอกันมาแต่ก่อน จะเลี้ยงไว้กับเอวอูหรือจะ
 ใหเป็นคู่เคียงหมอน หรือจะไหนอนที่ปลายคัน ข้าพเจ้ากยนยอม
 พร้อมสิ้นเสร็จแล้วไม่ว่า วุ้ยออกตานั้นวาระไรไม่เซดขาม จริงหนอเขา
 ว่ามีเงินมีทองแล้วพูดได้ มีไมมีไรปลูกเรือนงาม กระนนกตาม
 แต่ออเจ้าเถิดช ถ้าหันเข้าหากันข้างอย่างนทไเหนเราจะว่า ตลุต
 อทาสี ส่องเดมาถักยกเจ้าอมิตตดาตวงสว่าง มอบให้เป็นลัทธชาติแก่
 พราหมณแก่ ทงนทเพราะว่าพ่อแม่มันไมด มนมนกเพิ่มพูนหนให้
 คดคว จิงตระเวนความชวให้เห็นประจักษ์แก่ตาโลก ลูกเตากพลอย
 วิโยครย่ายบอภัยภาคยากเสียเปล่า ๆ เพราะว่าใจจิตมันคิดเบา จิง
 เป็นหนออเดมานนแล.

(เดิน) (๓) โส ชุกโก วันนั้นชุกเดมาชรา คัมภิสวา เมื่อ
 เห็นรูปเจ้าอมิตตดาชวพเยาวแรกรุ่งสุนทรเด็กตรุณี แนน้อยหน้านวล
 นววรรณเพริศพรังพราย ชะชวยฉาดเนิดนายโถมเฉลา ตั้งว่าพฤตมิโค

27/04/2565

เค้าเฒ่าชราจร ครนว่าแลเห็นเหยอหญ้าอ่อนไอชะไอขรุ้อ้า ละลน
 ละลานแลชีวหาหูทางระเหิดหัน เฒ่าก็มีจิตเกษมสันต์โลมณัสยวนยัง จึง
 นึกว่าวาสนากุณหนอตอจะตจริง จึงประจวบใจประสงค์เฟื่องฟูขึ้นนัก
 หนา ชะรอยว่าชะตาตามมาสั่งเสริมเมอกายแก่ ยิ่งเหลยว ๆ แล ๆ ตู
 นกยงเหนงาม เฒ่ากรบรองความตามคิด ว่าถ้าท่านทั้งสองจะปรานี
 ฉนั้นจริงไซร้ ฉนั้นจะขอลาพาห่ล่อนไปในฉนั้น ส่วนพราหมณ์ทั้งสอง
 ศรัทยกนยอมไม่ห้ามปราม เฒ่าก็ลาสักกุศพรหมณ์ลงจากเรือนมีท่น
 นาน พานางอมิตตดาไปสู่บ้านท่นวิรู อยู่ร่วมภริมย์สมลนิตเสนาหา
 ตามโลกธรรมดำนนั้นแล.

(ฉนั้น) (๔) ลา อมิตตดาปนา ส่วนว่านางอมิตตดำนนั้นเป็นลูก
 เหล่าตระกูลไม่เสี่ยชาติ คิดว่าตัวเป็นทาสมีไตนกว่าเป็นสาวไต้ยวแก่
 คิดแต่ว่าทุกข์ของพ่อแม่ กรรมแล้วกตามกรรม สมุมาปฏิชกุคิ เจ้าก
 หาหุงต้ม ตกค้าทุกค้าเข้าไม่ช่วยเงิน ละอายเพื่อนเวลาเข้าจากทา
 เวลาเข้าจากมีไหเตอน ทงการเรอนจากมีไหวา ทงพนจากหกผก
 จากหา เย้าปฏิบัติเฒ่าชราทุกวันแลเวลานนั้นแล.

(ฉนั้น) (๕) อลยเล ตรุณพราหมณา ฉนั้นว่าพราหมณ์ทงหลาย
 หนุ่ม ๆ ในบ้านนนลชุมชายจะมากทงผู้ดแลผู้ยากนกหนกหนา อาจารย์
 สมปตุคิ ทิสวา ครนไต้เห็นเจ้าอมิตตดาแตกตรุณ มีวตตจริยาตร
 ปฏิบัติ ทุกสิ่งสารพัดจะบำเรอเฒ่าชรา ครนคคตงเมยของตนชนมาก
 ให้หมกหมุ่น บ้างกฮัดฮัดท่นท่นหวนเหมา บ้างกเตนแตกค้าเตอด

พิโรธ ต่างคนต่างก็โกรธกรากมาสู่เรือน เลี้ยงสะทกสะท้านสะเทือน
 นนนักหนา ตีเมฆกนนวนฉาวฉาดออกไปทั้งบ้าน บางก็โกรธงูงานเงอ
 งอศอก ภริโย ตชเชนุตี บางก็ชู้ตะคอกชบเคี้ยวฟัน บางก็ฮักฮักหุน
 หนหวนเขาจับไม บางก็วงเวียนไล่เล่นองคตง บางก็มตมอชงแขวน
 ไวกบชอ อายบางก็ฮักฮักชฟาก บางก็รongs้ารากพิไรว่าว่า บางก็
 ตูเคอดคำสุดเคียวเชญว่าฮักฮักชวอเสียดเช่นชาติมันไม้ตี อัย อมิตตดาปนา
 ส่วนนางทองอมิตตตาน ใครเขาสอนสั่ง มหุลกกพราหมณ์ ได้ยัวแก่
 ยิงแต่ว่าจะตาย สมนุปฎิขกคิ แต่จะความตของแม่แก่นมากมาย
 หมันปฎิขคคิ ดิงรูปร่างของแม่แก่กไม่ชวเนตกว่าเองลักลับเท่า
 ก็ปมบุชก เอ็งเอ๋ยกระไรเลยประมาทเราช่างไม่เกรงกลัว นเองล้ำคญ
 ว่ากูเป็นผวหรือว่าเป็นชา หรือว่าเอ็งชวยกูมาตักกชง เอ็งเอ๋ยกระไรเลย
 จะคิดตุมังกเป็นไร กว่าจะได้มิงมาเป็นเมีย ทงทูนกสันตีสอดกตู่
 เสียดเสียดจันนทุกอย่าง ทงเครื่องชนหมากหอทางกุกหามานเสียดจรรพ
 ควรหรือมิงมาลตามลวนกดับส้ารากไม่อยากกลัว จะรุ้งกปฎิขคคิแต่ลัก
 นิตหนงนกกไม่มี อหญิงเยียงอย่างนมนนไม่รู้อาย ชอบแต่จะจับงู
 มื่อมันไป ชายใหม่่นอายเขาตันทงบ้าน ให้เขาใช้กรากกร้ากระทำการ
 นงนนักหนา แล้วจกค้อยไปใต้ถอนมันออกมาตอเมอภายหลัง นั้น
 แดมนจจะรูเขาบางทส้านกยาก กุกคิต ๆ แล้วจะใคร่ก่าจตจากออกไป
 เสียดให้พัน ทาหัวเอาใหม่อกลักคนใหม่่นงามพันไปกว่าเพื่อน ให้มัน
 เหมือนหนงนวดนางนองเจ้าทองอมิตตดาอนเป็นเมียแต่่าชรานนแล.

(ชน) (๖) คา อิตฺถิโย อันว่าหญิงทั้งหลายที่เป็นอย่างกัน
 กระนั้นนะมากมายหมดทุกเรือน ครนว่าผิวเขาคัดเคื่อนเขาตั้งใจจะให้
 กัดบ้เตอดโตดโสดหนีลงจากเรือน ไปหาเหล่าพวกเพื่อนทุกถ้วนหน้า
 โรทมานา ร้องไห้เซ็ดน้ำตาเข้าหากัน มนให้แค่นชบพ่นถกเขมมนมัน
 หมดทุกคน บางกเทยวเสือกสนสือชวากัน ว่าช่างเรานมนเป็นกระนั้น
 ชางทานมนเป็นกระนั้น หรือว่าชางเองมนดสั่งบอยู่ แต่วาชางกุนมนเป็น
 กระนั้น เองเอ่ยอย่าว่าไปเลยม่นกเหมอนกนมนไห้เกดกุกูลนถนนไปแล่ว
 สิบทงบ้าน วนนมนชางรายกรรณรอมันไม้คด หรือวามนยคทายาพิช
 อะไรเข้าไป เรามรุมนโตม่นจรายชนจรง ๆ นเราจะนงเลี้ยและหรือ
 หอหาอชวเรา ทงนกเพราะใครเล้าเพราะอถ้าวซ่าสามชดเขบ้าน ผิว
 เราจรงกรรณรายชนถงเพียงน จำเราจะเล่นม่นเลี้ยสักท แต่ว่าจะเล่น
 ม่นทไหนค นทคตฤาทสิ อย่าเลยนะเราจะไปช่มชอนอยุททานา
 ออมิตคตามันมาเวลาเย็นเราเล่นเลี้ยไหยงค้ำ ว่าเอาเลี้ยไห้ล้นค้ำรา
 จะประดงแตกค้ำวามนเลี้ยไห้เจ็บ แม้เล้อจะลองเลี้ยเล่นแล่วในวัน น
 จะพิไรพรราเอาเลี้ยไห้ล้นโคตร ถ้าม่นโกธรเราจะกรูเขาครา ถ้าม่น
 ค้ำเราจะค้อเขาเดยง ถ้าม่นเดยงเราจะดูเขาตอง ถ้าม่นร้องเราจะร่า
 เขารอ ถ้าม่นค้อเราจะค้ำมเข้าคย ถ้าม่นสู้เราจะเอาเลี้ยไห้มัดชบ
 สิบไห้หวเป็นแสกเลียง ใครเขาจะเอาเยียงอย่างอชนชุกอสิกกก่อนท้าม
 ม่นมาอยุสกกวนกเดือน นมนจะมาตงเคอนตอกอความไห้ชุนไปทง
 บ้านถงจะเลี้ยสักเท่าไรก็ไม้คด ผิดก็ไปเป็นเมียครระลาการไม้น้อยหน้า

อิมมฺหา กามา เมื่อมันทนมือตาเราไม่ได้ มันก็จะหนีเราไปเสียจาก
บ้าน ผู้เราคบเราก็ค่อยล้าราญ เหมือนดังเคยแต่ก่อนกาลนั้นแล.

ตมตฺถํ ปกาเสนโต สตุลา อาห

อหุ วาสี กสิณฺกสุ	ชูชโก นาม พุราหฺมโน
คสุสาปํ ทหฺรา ภริยา	นามเณนามิตฺตตาปนา
ตา นํ ตตฺถ คตาโวจฺจุ	นทือทกหาริยา
ถิโย นํ ปริภาสิสุ	สมากนฺตฺวา กตฺตุหลา
อมิตฺตา นฺน เต มาตา	อมิตฺโต นฺน เต ปิตา
เย ตํ ชินฺนฺสฺส ปาหฺสิ	เอวํ ทหฺริยํ สตี
อหิตํ วต เต ฌาตี	มานฺตยีสฺสุ รโหคตา
เย ตํ ชินฺนฺสฺส ปาหฺสิ	เอวํ ทหฺริยํ สตี
ทุกฺกญฺํ วต เต ฌาตี	มานฺตยีสฺสุ รโหคตา
เย ตํ ชินฺนฺสฺส ปาหฺสิ	เอวํ ทหฺริยํ สตี
ปาปกํ วต เต ฌาตี	มานฺตยีสฺสุ รโหคตา
เย ตํ ชินฺนฺสฺส ปาหฺสิ	เอวํ ทหฺริยํ สตี
อมนาปํ วต เต ฌาตี	มานฺตยีสฺสุ รโหคตา
เย ตํ ชินฺนฺสฺส ปาหฺสิ	เอวํ ทหฺริยํ สตี
อมนาปํ วาสํ วสิ	ชินฺนฺเณน ปตฺตินา สห
ยา คุर्वํ วสฺสึ ชินฺนฺสฺส	มถนฺนฺเต ชีวิตา วรํ
น หิ นฺน คุยฺหํ กตฺยาณํ	ปิตา มาตา จ โสภณ

อณฺเฏ ภคฺคตารุ วจฺนุทิสฺสุ

เย ตํ ชินฺณสุต ปาหิสฺสุ	เอวํ ทหริยํ สติ
ทฺยธิญฺจนฺเต นวมียํ	อกคํ อกฺกึหุตฺตํ
เย ตํ ชินฺณสุต ปาหิสฺสุ	เอวํ ทหริยํ สติ
สมณ พฺราหฺมणे นฺน	พฺรหฺมจฺริยปรายเน
ยา ตฺวํ โลกเ อภิสฺสสิ	สึลวเนเต พหุสฺสุเต
ยา ตฺวํ วสฺสิ ชินฺณสุต	เอวํ ทหริยํ สติ
น ทฺกขํ อหิณา ทฺกฺจ	น ทฺกขํ สคฺคิยา หตํ
ตญฺจ ทฺกฺขญฺจ ติปฺปญฺจ	ยํ ปสฺเส ชินฺณเกํ ปตี
นคฺคิ กิหฺธา นคฺคิ รคิ	ชินฺณเนน ปตฺตินา สห
นคฺคิ อลฺลาปสฺลลาโป	ชกฺขิตฺตํ น โสภติ
ยथाปี ทหโร ทหฺรา	มนฺตยิสฺสุ รโหคฺคา
สพฺเพ โสกา วจฺนุสฺสมติ	เย เกจฺจ หทฺยนิสฺสิตา
ทหฺรา ตฺวํ รูปวตี	ปฺริสํนํภิปตฺติตา
กจฺฉ ฌาตีกุเล อจฺฉ	กึ ชินฺณสุต รมฺมปิสฺสคิตฺติ.

(เดิน) (๗) ภิกฺขเว กุภรสงฺฆสฺส วิสฺสุทฺธวงฺส อัครชิโนรสฺวิเศษ
 ผู้ทรงศีลสมณเพศพวกบรรพชา (ชน) พฺราหฺมโณ อันว่าเฒ่าชราทึชา
 ชาติเช้อพฺราหฺมณฺ์พฺรหฺมวงฺสคิโรเพศพิสัยใจกลึ อหุ วาตี ตาซึมีปกติ
 อยู่ในบ้านทุนวิฐุ เป็นเขตแคว้นแดนติดกับเมืองกลิงคฺราฐุ ทหฺราภริยา
 เฒ่ามีตฺรณนาฏนางหนึ่งนงงามจริง ภริยา เมาะ ปาทปฺริจาริกา เป็น

ทาสภริยาหญิงสาวสุดสวาท นามนามิตตดาปนา นามอนงค์นาฏซื่อ
 ว่านางอมิตตดา นทีทศิเด คตา เจ้ากษัตริย์มาจะดักน้ำ ไม่รู้ว่า
 เขาจะคอยท่าทำเข้าเยาะเย้ยให้อาย อิตถิโย อันว่าหญิงทั้งหลายล้วน
 เหล่าทใจรายรานรามานที อุทกหาริยา ทคอยท่าหาเจ้าอยู่ททานา
 ครนเห็นเขากราจรุกเร็วเร็วเข้ามา บางกรองว่าเข้าเถิดส่วยเข้าเถิด
 สิวาจึงอยู่จนวาย สมากนตุวา เมาะ สมนตโต ปริกขบิตวา เองกเขา
 ไปข้างซ้ายทุกเขาข้างขวา เองลอมข้างหน้าลอมข้างหลัง ทาละลา
 ละดังเล่นละลุกละดอน กุตาหลา เมาะ โกตุหลาซาตา เป็นโกลา-
 หลดละดอนละลานไล่เสียวด้อม เข้าเห็นไหมให้หอมหอมอยู่จะววาย
 อุกกญแจว วายลา ตุงหนึ่งว่าฝูงกาเขาเดินตามตอมนกเคา บางกแยง
 หยกระเขาะเข้าเย้อเยยุง ตานี่ ตตุก กตาไวจู้ มุงมะเมี่ยมองแล้ว
 กรองประกาศ นี้ ปริกาสีสุ สลเสียงปริกษพ้อด้วยวาจาว่า นูน
 ส้าเฮียห่วยเจ้าอมิตตดา เช่นออเจานหนากุเคยเห็น เอออะไรจะมา
 เป็นแต่อย่างน จะมาเป็นคนตะกละกาดไม่เขาเวองไทเลองดอ นเจ้าทำ
 ไล่ตัวเจ้าเองหรือ ๆ ว่าใครเขาทำให้แก่เจ้า หรือว่าญาติโคตรเค้าเขา
 ขัดใจ จึงแกลิ่งเลือกไล่เสียวแต่พ้อให้พนมมอ นูน เต มาตา ธรรม-
 เนยมแมนหรือเขายอมรักลูกจะปลุกฝังให้เป็นภกษยล เพราะว่าได้
 นอนแนบแอบอกตนแต่เสียงมา อซากจะตกแต่งให้งามหน้าไม่อดสู
 อมิตตดา นีแม่ของเจ้ากลับเป็นศัตร์กรากกร้าใจ อมิตโต นูน เต บิตา
 ทงพ้อเชอญาติผู้ใหญ่กซงซงเจ้า เอวี ทหริย์ สดี เมาะ ทหรรุณี

รูปโลกกุกปุตตา ออกผู้ใหญ่กระไรช่างโศกเนาไม่คิดอ่าน รูปร่าง
 ของเจ้ากษัตราตสระอ่านอ่อนแอนครสละหนึ่งว่าเขียน ถึงนายช่างจะประ
 จงเขียนเขียนรูปเจ้าก็จะไม่เหมือนอย่าง ไยจึงไม่ไปเป็นเมียทขุนนาง
 กลัวแต่ว่าจะไม่เห็นห่างหนเขาแนบนอง ถึงว่าจะเป็นเมียทพระหลวง
 กินเจียดเงิน และพานทองดูทวงทกจะพอได้ ขิณฺณสุล ปากีสุ เออน
 พ่อแม่เขาจะชังเจ้าจริง ๆ แล้วจึงเลือกใส่เสื้อสร้างสังฆน แต่พอให้พัน
 ธุระ อหิตี วัต เต ชาติ หรือว่าเจ้าทำกักขละลามเลยมเลยมลือให้
 เขาชังโกรธ ให้เขาเห็นเป็นคนเนาโศกชาติชั่วช้า ปาปกั วัต เต ดัง
 แต่ว่าจะเคอนคอดำหน้าชะเล่นเล่นคนองใจ เขากลัวว่ายัดไปมันจะ
 เกิดความละลายชายหน้าเขา จึงให้อายเฒ่าชราเสียดตามชัง อมนาปี
 วัต เต เลือกใส่ให้มันเซซังสมทเจ้าทำให้หน้าใจ เขาจึงแกล้งยกให้
 เจ้าเป็นเมีย แก้อายเฒ่าส่ำเสียดเซอะชานสกปรกน่มงอยู่หาไหนไม่รู้หรือ
 ว่ามันช้ออายชุกเนาโศกชั่วชาติเชิงจะชอทาน ขิณฺณนปคินา สห
 เออนเื่องช่างอยู่กระไรได้ไม่รำคาญขัดข้องเขนช่วยด้วยผัวแก่ ยา คุวิ
 วสสิ เมื่อยามส่ำบายจะชรายดาแลดูเลหคังลงหลอกเห็นน่าชัง มคณเต
 ชวตา วั ถ้าเจ้าอายเหนยมนอยหนานกดูม้งตายเสียเกิดดีกว่าเกิดอยู่
 เป็นคน น หี นุน คุยห้ กลุยาถึ แต่ว่าจะหาผัวทมนตทชอบกล
 ที่เขาเป็นคนไม่ไวเว ปีตา มาตา จ โสภณ ไหนนี้หรือว่าพ่อแม่
 นมมม ทจะตบจะแดงตงสั่งมาให้เป็นเมีย อณฺณิ ภตุตาริ ไส้เจ้าอย่า
 อูยุดย่าวหย่าห้วมันเสียดหาผัวใหม่ฟังพัว ทุยิอุจนเต นวมียี เมาะ

ทูบิภูจนุต นวมียา หรือว่าเจ้าอมิตตดา ไต่บุษบาเชิญไชคชย์ ทั้ง
 รูปเทียนดอกไม้มิ่งไชยถ้วนทศยาจะเชอเชิญเทวดาประเดียงเคย ครอบ
 เครื่องกระยาสั่งเวยวาวไว่นพอมเพรียง เบ็นททางจะแล้งแสงแสวงหา
 ฝัว แต่ว่าบุษบาของเจ้านนมนชวมนไมตองตำรา ปะเบ็นวันทฤกษ์พา
 พานจะไม่ลุด นวมียี เมาะ กภาพกฤษ นวมียา พอเบ็นวันกาพ-
 บักชตถแรมเกาคำ พอสวันทกทินทรทกมฤตยูมขันชดไชคไชย
 ยากบิณโท กอนข้าวของพลกรรมทิวางไว้หมายจะเสี้ยงทาย ปจมี
 คหิตอ อ้ายกาแก่เข้าโฉบฉายฉายฉวยชิงเอาไปได กเสยพรชชงชย
 ไชคสวามเพราะอ้ายกาแกบตสนนมนเชากนก่อน จึงเบ็นนิมตสังหรณ
 หากให้ไต่ฝัวแก่ ถึงตวเจ้าเล้าแหลกจะกรง ๆ ใจ ออกตี ออกกิหุดตก
 หรือว่าเจ้าชาตบุษบาถูกนทไฟไปจึงให้ โทษ ทั้งสองไล่ตเข้าแทรกซ้ำ
 ศักตสทรชนตามตว ชินนุสสุส ปาทิสู จึงพะเอินให้ไต่ฝัวแก่เดมาชรา
 แรมนชางแกนเหลือแก่กระไรไม่น้อยหนอ แทบว่าจะเบ็นพ่อ พ่อของ
 ตวกว่าได สมณ พุราหุมนน นุน หรือว่าเจ้าอมิตตตาน ไชไรไต่ประ
 มาท บริภาชสมณพราหมณ พุรหุมนจريبรายเน อันเพญเพิ่ม
 พยายามประพฤติพรตพรหมจรรย สีสอนนุต พหุสสุต ทั้งท่านผู้
 ทรงศีลชนธเบเนพหุสตรต้นกเลสในสันดาน กรรมอนนนจตามตาน
 ตัดตัวไต่ฝัวแก่ น ทุกข์ อหิณา ทฎุจ เออนันแนนะเจ้า ถ้าแม้นนุ
 เขยวหรืองูเห่าเดอยลอดเข้ามาตอควบให้สลับบอยกบที่ ลตติบา หค
 ถาหาไมกัชายอนพวงพพลกลาสัน ตอหอกนนโตใหญ่ไล่แทงถูกทอก

เจ้า โหดนแต่ตะเต้า ๆ ตูอนาถจริง ตบุงอ ทุกข์ อันความทุกข์ทั้งสอง
 สิ่งเราไม่แสร้งว่าเมื่อสิ้นบุญวาสนาแล้วก็ตามที ก็มหน้าตายไปเป็น
 ผิดกว่าอยู่เป็นคน ยี่ ปสเส ชินนเก้ ปตี มันไม่เหมือนอยู่กับอาย
 เฒ่าทรพลทเขาซงซงนถวนหน้า นคติ กิหุชา รัตติ เออก็ความยินดี
 นั้นมันจะมาแต่ข้างไหน เพราะอายผัวผัวไรรูปร่างอย่างเคนห่า นคติ
 อลุลลาปลลลาไป ถ้าอายเฒ่าจะพูดจาเข้าชวนหยอกเจ้าเล่น ชกขิมคูป
 น โสภติ อายปากออกนมนเหม็นพุงพั้นพ่างก้างหักเห็นเวทนา
 ททโร ททรา อันประเพณีมักมาในสังสาร ที่จะก่อการกวนกิเลส
 ให้ยินดี สามิโก ตรุโณ ภริยา ตรุณี ถ้าข้างฝ่ายชายสามินนหนุ่ม
 นอยช้อยช้อยชน ฝ่ายข้างสตรีนกตสวयरรวรณแตกเนอนวลชนคว
 กัน มนุคยีสู รโหคตา ก็จะไปปรนเปรมเกษมสันต์ในที่ระโหฐานตาม
 วิสัยในการประเวณี เย ภจี ททยนิสูลิตา ถึงว่าโหดจะบังเกิดมี
 มุ่นมากที่ดวงใจ สหุพ โลกา หรือว่าโศกซึมเศร้าสักเท่าไร ก็
 ละเลิงละลายลืมละเลี้ยวไต่เพราะผัวดี.

(ชน) ททรา ตูว้ เออก็เจ้ายังระเร่อรุ่นตรุณี อภิรูปา ทรงลักษณะ
 ราคีไส้ภาคย์ แมกสวหรือจะหายากที่สามิ รูปชวี มรูปราคีเป็นโภคทรพย
 แม่อ่าคิดเลขนะที่ว่าจจะอากัพพังพัว ปุริสถานภิปตุลิตา พักสวแต่ว่า
 เหล่าชายนั้นมันจะฉาวฉ่าชอบใจเจ้า ไยจะมาขึ้นแค้นอยู่ด้วยอายโตน
 เฒ่าทนทุกขเวทนา แมไปเสียเถิดดีกว่านชอพเคอะนะเจ้า แมจะมา
 ตานตอตงทงโครงเปล้าให้เขาร้องแรรก แมจะมาแบกความอายนี้ไม่

ชายหน้าหรือ แม่จะมาเป็นกระตือรือร้นพงศ์ แม่จะมารักคงนหรือกว่า
 เหยา แม่จะมารักเหานหรือกว่าผม จะมารักสมนหรือกว่านา จะมา
 รักถานหรือกว่าเรือน จะมารักเตอนนหรือกว่าตะวัน เออนแม่จะมารัก
 ออเด่านนยงกว่าตัวเล่า คุณักโศคเฉาชวชวชงหน้าหน้า กจุน ญาติกูเด
 ไปเสียเถิดนางอมิตตดาเจ้าอย่าอยู่ฟังพัว ไปหาญาติกาที่เขามักความเอ็น
 ดุให้เขาหาผัวให้ใหม่ ไหมนแก่กว่าออกตาเดบู่ จะได้ประชันคู่กับออเด่า
 อเชอเชอระนมงจะมาเฉอะแฉะเน่าเฉาเฉยอยู่ฉะนี้ ก็ ชินโนน จะมา
 รักใคร่อายคนแก่กลักระตางตาง ไครนเขาจะมีบ้างในเมืองคน รมนยิสลลตี
 กุมาน้อยใจด้วยว่าอจ่าใจจางนเจ้าอยู่ฉะนี้ มันจะเอาความยินดีมาแต่
 ไหน นั้นแล.

น เต พุราหุณ กจุนามิ	นทึ อุกกหาริยา
ติโย มั ปรีภาสนติ	ตุยา ชินเถเน พุราหุณาติ
มา เม ตูรั อกรร กมมัม	มา เม ตูรั อุกกมาหริ
อหึ อุกกมาหิสลตี	มา โภคิ กุปปีดา อหุ
นาหนตมฺหิกุเลชาตา	ยัม ตูรั อุกกมาหริ
เอวั พุราหุณ ชานาหิ	น เต วจฺจนามิหึ ขเร
สเจ เม ทาสี ทาสี วา	นानยิสลลตี พุราหุณ
เอวั พุราหุณ ชานาหิ	น เต วจฺจนามิ สนฺตีก
นตฺติ เม สิปปชานัม วา	ธนธญฺญจ พุราหุณิ
กุโตหัม ทาสี ทาสี วา	อานยิสลลามี โภคิยา

<p> อหิ โภคี อุปภูจิสฺสํ - เอหิ เต อหณภฺขิสฺสํ เอส เวสฺสณฺดรโร ราช คํ ตูวํ กนฺตฺวาน ยาจสฺส โส เต ทสฺสติ ยาจิโต ชินฺโนหฺมสมฺมิ ทุพฺพโต มา โภคี ปริมหเวสิ อหิ โภคี อุปภูจิสฺสํ ยถา อคฺนฺตฺวา สงฺกามํ เอวเมว ตูวํ พุราหุณ สเจ เม ทาสํ ทาสี วา เอวํ พุราหุณ ชานาหิ อมฺนาปฺนฺเต กริสฺสามิ นกฺขตฺเต อุตฺตฺพฺพेषุ อณฺเณหิ สทฺธิ รฺมฺมานํ อทสฺสเมณ มยฺहनฺเต ภฺยโย วงฺกา ปลิตา จ ตมฺตํ ปกาเสนฺโต ตโต โส พุราหุณ โภโค อทฺธิโต กามรณฺเคน </p>	<p> มา โภคี กุปฺปีตา อหฺุติ ยถา เม วจฺนํ สฺสํ วงฺก เวสฺสิ ปพฺพเต ทาสํ ทาสินฺจ พุราหุณ ทาสํ ทาสินฺจ ขตฺติเยติ ทีโฆ จทฺธา สฺสทฺกฺกโม มา โภคี วิมฺนา อหฺุ มา โภคี กุปฺปีตา อหฺุติ อยฺหฺุเชว ปฺราชิโต อาคฺนฺตฺวา ปฺราชิโต นานยิสฺสตี พุราหุณ น เต วจฺจามิหํ ชเร ตนฺเต ทฺกฺขํ ภวิสฺสตี ยทา มํ ทกฺขตี ลงฺกตํ ตนฺเต ทฺกฺขํ ภวิสฺสตี ชินฺนสฺส ปฺริทฺวโต พหุ เหสฺสนฺตี พุราหุณฺนาตี. สคฺกา อาห พุราหุณฺนียา วसानุโค พุราหุณฺณี เอตมฺพุรวี </p>
---	--

ปาณเดย์ย์ เม กโรหิ ฑู
มฐุปีถุเทิกา สุกดาโย
อานยิสส์ เมถุนเก
เค ต์ ปริจรัสสูติ

สงกุลโล สงกุลานิ จ
สตุตตุตตุตตุจ พุราหุณ
อุโก ทาสกุมารเก
รตุตุนทิวมตุนทิตาติ.

ตมคฤ์ ปกาสนโต สตุถา อห

อิท วตุวา พุราหุณพนุ
ตโต โส อามนุตยิตวาน
ปกุกามิ โส รุณณมุโข
สิวัน นกร์ ฝัด

ปฏิมุญจึ อุปาหน
ภริย์ กตุวา ปทกขิน
พุราหุณโณ สหิตพพโต
ทาสปริเยสนัน จรนต์.

ตมคฤ์ ปกาสนโต สตุถา อห

โส ตตุถ คนตุวา อวจาสิ
กุหิ เวตุสนุตโร ราชา
โส ชโน ต์ อวจาสิ
ตุมุเหหิ พุรหุเม ปกุกโต
ปพพาชโต สกา รฎจา
ตุมุเหหิ พุรหุเม ปกุกโต
อาทาย ปุตุตทารญจ

เย ยตุถาสุ์ สมากตา
กตุถ ปตุเสมุ ขตุติย์
เย ตตุถาสุ์ สมากตา
อดิทานน ขตุติโย
วงเก วสติ ปพพเต
อดิทานน ขตุติโย
วงเก วสติ ปพพเตติ.

ตมคฤ์ ปกาสนโต สตุถา อห

โส โจทโต พุราหุณโย
วณ พาทมิกากิณณ

พุราหุณโณ กามกิทูธิมา
ขกุกทูปันนิเสวิต

อทาย เวพฺฐวี ทณฺหํ	อภฺกัหุตฺตํ กมณฺหตุ
โส ปาวิสิ พุรหารณฺณํ	ขตุถ อสฺโสสิ กามทํ
ตํ ปวิญฺจํ พุรหารณฺณํ	โกกา นํ ปริวารยํ
วิกนฺทึ โส วิปฺปนฺนุโจ	ทฺูเร ปนฺดา อปฺกฺกมิ
ตโต โส พุราหฺมโณ คนฺดฺวา	โภกลุทฺโธ อสณฺณิโต
วงฺกสฺโสหฺรณ นฺนุโจ	สุนฺเขหิ ปริวาริโต
รฺกฺขสฺมิญฺจ นิสินฺโนว	อิมํ กถา อภาสถาติ.

(เดิน) (๘) ตาสํ สนฺตีกา ปริภาสํ ลภิตฺวา วันนํนาง

อมิตตตาสาวศรี เมื่อได้ฟังนางพราหมณ์ทั้งหลายมาเกาะเข้า นางก็
 หุณหันหวหม่อเปล่ากดับแต่กลางหน กระเดียดทะนนวนร้องไห้อกใจซุน
 เดินชมขมมนมุนมอเซตหน้าตา ส่วนออเด๋มานั่งคอยท่าคาเคียงบนไต้จรงร้อง
 ทักถามลงไปว่าเข็นไรระน่อง เจ้าจรงร้องไห้สะอึกสะอื้น หรือว่าเจ้า
 ลุยเลนเลอกถนแลวดมลงถาแลว่าหมอนามนหนกนก เจ้าจรงตั้ง เลือกชน
 มาหรือจะให้พี่เฒ่าชราลงไปรับ จะได้พะยู่พะยุงจวบหวปากคนละข้าง
 ฝ่ายว่านางกำลังไกรธกระทัชเท้าสะเทือนสะท้าน กลับเคืองซุนงุ่นงาน
 เอาออเด๋มา แล้วบอกเนอความพลางว่า (ซน) น เต พุราหฺมณ
 กจฺฉามิ ออพราหฺมณฺเอย ออพราหฺมณฺเดมา ทนแลหน้ามั้นฉาฉาวชน
 แลวทตนาหา แดงนออเด๋มาอย่าพีกว่าด้อไปเลย กูจะนั่งนงเฉิด
 เฉยไม่นำพา ทั้งหุงข้าวบั้งปลาหาพื้นไฟ กูจะทำไปโยให้เห็นอยมือ
 ทงแผ่นดินคันทาหรือ กูมิอยากไปย้ากราย กูจะนั่งแบกความอายุไป

ไยมี ทั้งความชอบ และความคดมนักไม้มั่ง ภิโย มั ปรีกาสนติ
 อพราหมณ์บ้านนมนนหนกหนา มนเคียงคอยก้อยททาทางจะคกนา
 กูจะไต่วาอะไรมนสักคาคาหนกนิกไม้ม ใจอะไรเช่นนมนช่างรายเหลือ
 ราวกับว่ายกชนผเสือกบมเทา มันมารุมกันร่าวด่ากู่เล่นเปล่า ๆ เข้า
 มานหรือออกมากมุง ตะลระว่าผู้งกาเข้ามาเดินตามตอมรุงกับมปาน
 ทั้งโคตรเค้าเฝ้าปรากนมันด่าเล่น ขิณณน ปตินา สห กูเค้นแต่ว่า
 มนว่ากูนี้ อัจใจจำเป็นจำมามยิวแกแทบจะเป็นพ่อของพ่อตวกว่าไต่
 พราหมณ์เอ๋ย กูอายุเขานกะไรเลยอายุเตี้ยจริง ๆ แทบประหนึ่งว่าจะ
 กลืนใจนิงตายเสียกว่าไต่ ทงนนทงนิกเพราะใครเล่าดีหว่าเพราะออแต่่า
 ชรานมันไม่เจยมตัว ทำเป็นหนุมนอขระริกรระรระเรอเร่า มันจิงแคะ
 ไต่ชุดเอาโคตรเคาชนชอนจ่านหรือทุกอัน มา เม คุ้ม เออเป็นเหตุ
 เท้านนตอกหรือนะแม่อมิตตดาผู้รูปงาม มันไท่เกิดวิบากเป็นชวาก
 หนามชนกบเพื่อนบ้าน อกรร กมูมึ ทงงานการเจ้าอย่าไต่ทา ทง
 หุงต้มตักตาดตามใจเจ้าเต็ดนระแม่ ขอแต่ว่ามานงไท่พนแล ๆ พอให้
 ชนใจ พักจะรบร่ากระทำไปไม่ละเลย มา คุ้ม อุทกมาหริ เจ้า
 จงนงนงเจ็ดเขยอย่าเหยียบย่างไปตีนท่า อหิ อุทกมาหิสู้ พังตัก
 นาดาชาวเฝ้าหอบหามาเลี้ยงเจ้า มีไต่นางน้องแม่หมองเค้ร่าลัดตนวล
 พังจะอุตล้าหิครุ่นครวญกระทำไปให้ทุกเวลา นานนตมูหิ กูเล ขาด
 เอะ ๆ เป็นกะไรกระนหนา ท่านพราหมณ์เอ๋ย อนัญยาดกาของกูนี้ไม่
 เคยจะเป็นเหมือนเช่นว่า ตัวเป็นภริยาท่านนะหรือจะหาญใช้ล้ามีเล่น

ต่างทาส ให้ผลิตบุราณราชทูรแต่ก่อนเก่า ถ้าแม่นท่านรักเราจะอยู่ไป
 ด้วยกัน จงผ่อนผันชวนชวาชหาข้าหญิงชายมาใหญ่ไซ้ ถ้าไม่หามาก
 อย่าสงสัยว่ากูจะอยู่ร่วมประเวณี กูจะรบรหนักกลับไปยังบ้านหาพ่อแม่
 นตฤ์ เม ลิปุ่ปชาน์ วา ไ้อัยค้ายจริงแล้วแต่ในครงน อ้ายเรือนคน
 กัจะเงยบเป็นเรือนยเลหดงป้าชฏ ด้วยเจาอยุนเบนทส่วสัดส่วางอารมณ
 อนิงศึลปศาศตรวทยาคม แลความรูกมไคศึกษา สำนักรูใหม่รรู
 กบเขายาง อนทจะบงเกิดมุนะรณงเงทงนน ธนธฤณณจ พุราหุมณ
 อมิตตดาเอัย ทุกวนนพเคยชยนักแต่จะเทยวชอทานมัน ก็ไม่ลู้ได้มาก
 ไคแต่ล็กทหรานถ้ายดุงหุงใส่ปากไปค้ำเช้า ลางวันขอไม้ไคกงานเจ้าจ่า
 ใจอด ทุกสิ่งสรพม้วยหมดไม่มีเลย ถ้าแล้วพมังกดงเคยแต่เก่าก่อน
 กัจะเบนโรม ทงทาสาทาสีและเงินทองของนานา มีให้องตองออก
 ปากว่าพจะหามาบ่าเรอเจานจริง ๆ อหิ โภคิ นิงเลัยเกิดนะเจ้าจะร้องไห้
 ไปไยเล่า พังพัวจะเลัยนวลเลัยน้ำตาเลัยเป่ล่า ๆ ทุกสิ่งสรพพ้เผ่าไม่
 ชัดชอง พังจะปฏิบคันวนลนองเจ้าทองอมิตตดา ทุกวันทุกเวลายนแล.

(เดิน) (๕) สาทเวตทา วิภุกหิตา หุตฺวา วันนันทางอมิตตดา

เทวดา เมาะ ภูมบเทวดา มีภูมินทรเทพยตามเหสรศักตสูรเทเวศร์
 เคยอนุเคราะห์พระเพสยนดรผู้เรองเดชราชรววงศ์ อนมิมโนปณิธิประ
 สังกศ์รอยสรพเพชณูดาญาณ คอยจะกอกเออกระทำการพุททการก ครง
 เมื่อพระองคัทรงขอยกสัดศสัดกมหาทาน ก็สำเร็จเพราะเทพยเจ้าเป็น
 พุตกรรมนำยุบลข่าวสารไปแจ้งเหตุ แก่กรุงกษตริยรัตนนเวศันทุกเขต

ชกนท^๔ จึงได้มารับพระราชทานทันทีในเวลาเช้า^๕ อันครั้งนั้นเล่าก็^๖
 เหมอนก^๗ เทพเจ้าเชือกยงกะธน^๘ มหาสตุ^๙ ปุตุตปริจุจก^{๑๐}
 กตุตุกามตาย^{๑๑} ปราธนาเพอจะยงพระมหาสัตว^{๑๒} พระเพดัยนตรจอม^{๑๓}
 จักรพรตพิงศ์^{๑๔} เชอชเนศรนามอนงคั่นอพุททางกู^{๑๕} จะให้พระองค์ทรง^{๑๖}
 เพิ่มพูนพระบารมีนยมยอดยงมกุกุทาน^{๑๗} คือพระปิยบุตรเขาวมาลัยบริจาก^{๑๘}
 เป็นปรมัตถบารมีอย่างยอดเยี่ยมผู้จะทำได้^{๑๙} วิกุทหิตา^{๒๐} ภูมมอุจาย^{๒๑}
 เทพเจ้า^{๒๒} จึงบัน^{๒๓} ดาลดล^{๒๔} ใจนาง^{๒๕} อมิตตดา^{๒๖} ให้รู้^{๒๗} จกกรุง^{๒๘} พาราพระรัตน^{๒๙} พิเชต^{๓๐}
 ทงเนอหนอนามนเรศรัราชวรวงศ์^{๓๑} อิกทงพระญาติประยูรยงยงสักกล^{๓๒}
 กิตตศัพททเหตุผลให้รู้แจ้ง^{๓๓} เทพเจ้าเชอเสเสสรังสังทรณหากเข้าตลใจ^{๓๔}
 นางอมิตตดาจึงว่าไดฉะนั้นว่า^{๓๕} (ชน)^{๓๖} เอहि^{๓๗} เต^{๓๘} เอะ^{๓๙} ๗ ออพราหมณเอย^{๔๐}
 ออพราหมณเฒ่าดอยไปไยเล่าดอยออกไปไย^{๔๑} กะดตเข้าให้ไกลเข้ามา^{๔๒}
 ไทถงนี้^{๔๓} เฒ่ายงจะรูอะไรมหรือว่ารูอยูม^{๔๔} อหมกขิสต์^{๔๕} กูจะเล่าให้ฟัง^{๔๖}
 ทรหมหูแล้วอย่าแพรงพราย^{๔๗} ถ้าแลอเฒ่ามวุ่นวายเห็นจะสมคะณ^{๔๘} บถา^{๔๙}
 เม^{๕๐} วอน^{๕๑} สุต^{๕๒} ออเฒ่ายงมิได้ฟังมหรือแต่ก่อน^{๕๓} ชาวพระนครเขาพูด^{๕๔}
 กัน^{๕๕} กิตตศัพททสนนกรูแจ้งจริง^{๕๖} ๗ นะเฒ่าอย่าแคลงว่ามุสา^{๕๗} เอสิ^{๕๘}
 เวสุสนตโร^{๕๙} ราช^{๖๐} อนว่าสมเด็จพระบรมหนอนรารัตนนิเศกสรัง^{๖๑} อคร^{๖๒}
 ราชเอกองค์อุตรพิเชต^{๖๓} ผู้ผ่านพิภพพงศ์เพศเพียงจุลจักร^{๖๔} คือพระเวดสัน^{๖๕}
 ทรหรรกษเวองพระเดชา^{๖๖} อันเกิดในตระกูลวงศาสดญชยตีวราสู^{๖๗} ท้าวเชอ^{๖๘}
 ทรงประสิทธิ์ประสาทคเชนทร^{๖๙} หนีดินขงจยนาคนาคินทรคาควรพระนคร^{๗๐}
 แก่พฤตพิงศ์ทชากรทงแปดคน^{๗๑} ชาวสกลพระนครเขารอนรนร้องทุกขราช^{๗๒}

27/04/2565

ให้ขึ้นขับเช่นพิฆาตลงโทษเป็นสองสถาน ส้มเต็งพระจอมเจ้าจักรพาล
 พระบิดุเรศ จึงเสริมสั่งไห้เนรเทศจากพระเวียงชัย ท้าวเชือกไม้ทุกซ์
 พระฤทธิโยมนัล ก็พาพระตระกูลแก้วเกศกษัตริย์ทั้งสามองค์
 คือพระยุพยงเยาวด ทงพระหนอนารอดรณทน้อย ๆ เสด็จตั้งญจรถลอย
 กลาดประพาสไพนพง วงเก วสติ ปพพเต สักษัตริย์พระองค์ทรง
 สำนึก ทรงหน้จอชนพยคสมจมาเพศ ทางสักขาบทปรเมธูรูปปฏิบัติ ยัง
 คิริรัตนบรรพตนครราชวงกฏา หนทางที่จะไปก็ไมไกลหน้กหน้าไมกรอย
 กพัน จะข้ามคนคางนนไมสักกวนก็จะกลับมา ค้ ทวี ถานตุวาน
 ยางลลุ ทานจงอุตสำไห้ไปเสี้ยนน้อยหน้จจะต ลากคองจะเกิดมันจริง ๆ
 ทาสี ทาสีญจ พุราหุมน พุราหุมนเฮย ถึงเข้าแล้วยานังจงทูลขอ
 ชงพระครุณน้อยหน้ทงสององค์ โส เต ทลลลติ ยาจโค เห็นท้าว
 เชือกจะทรงอุทิศประทานไห้ ทาสี ทาสีญจ ขตุคิเย ก็จะได้ขัตติโยรส
 มาใช้เป็นที่นา ในกลางเรือน ทงหุงต้มคักค้ำจะได้เดือนไห้หุงทา นั้นแลกู
 จะคอยเทียมหน้กากบเพื่อนบ้าน เออกันตวทานจะว่ากระไร จะไปหรือ ๆ
 จะไมไปก็อย่านัง ขันโธหมลุม โยชนพศายจริงแล้วถนะเจ้า ทุกวันน
 พกแกแฒาลงราระ ทูพพโล ทงกาลงกายพละนกลาเมอย แดจะชน
 เรอนกเหนอยไห้หวหอบ มกมนมอยหมอบคานันไคอยู่เป็นครู ทุกวัน
 นพมาชนชอยด้วยเจ้าผู้แม่เรือน ถึงว่าจะระงกระงนงมเงอนเหงาหงอย
 พกไมคค ด้วยว่านาใจพคคจะเป็นหน้มอยสักหน้ชอย ถึงว่าเจ้าจะใช้
 ส้อยเสริจสันในการเรือน เหนกจะชยชยนเชยอนยตยาวไมเหยะแหยง

เพราะว่ามีน้ไกล ๆ แม่แรงก็ไม่ถดถอย ทีโฆ จตุธา แม่เอ๋ยหนทาง
 วงกฏนมน้ไม่นอย ตงเคแเจดแปดเก้ารอยชนไป น้เงารกหรือว่าขงจิงจะ
 ไซ้ให้พไปอย่างนี้ มา โภติ ปรีเทเวลิ จะปลอบเจ้าสักเท่าใดก็ไม่มี
 ทวาจะหายวายหน้าตา มา จ คุ่ว วิมนา ยังจะมาขอคควนหน้าทำ
 ฮิตฮิต จะทุมโนโหมน้สน้อยใจไปโยนระน้องหญิง อห้ โภติ อุปภูจิตส์
 เอนดูพมงเดตนะแม่ ควยควพนกแกตงเพียงน ยอมแล้วดีหว่าจะเป็น
 ทาสีและทาสา มา โภติ กุบุปิตา เจ้ายิงจะหันหน้าหันหลัง หาย
 โกรธเสียมงเดตส์แม่ ยมเสียมนอยแล้วกแลแลมาขางนเดตนะเจ้า แต่
 พอลอต่อเทพแฉามเรงรชนหน้าใจ ยทา อคนตุวา หาหาว่ากระไร
 อ้ายแฉ่าจัญไรน้จะไม่ไปหรือ จิงมาครวญคร่ำครนหรือให้ใจอ่อน ทำ
 ฮิตฮิตอออนวอนพะเนาพะนง ออกมาไตค่างนกว่าแก่แฉ่า สองค้ำชา
 เล่าว่าทางไกล ข่างชลาตนี้กระไรไปเหต้อชลาต ตะลระว่ายกขณบศำจ
 มน้จะหักเอาคอไป น้ออแฉ่าได้ไปเมื่อไรจิงลวงรู้ ลุงคาม์ อยุทุโธว
 ปราชิตอ กุดคออแฉ่าเหมอนบรุษทไคตแฉามชาตอนชลาต ยกขงพล
 รอดชปวคอศ้วราชจตุรงค์ พรอมควยสิรรพาวุชยุทษยงยกออกไป ยังมี
 ทนทจะ ไตสักครงทาง ไตยนแต่เสียงศัพทบนตงผิงโผงผางทางพวกพลทัพ
 หน้า อยุทุโธว ยังไม่ทนจะไต่ยุทษนาการเข้าขงชัย ปราชิตอ ร้องว่า
 โอ้เราน้ไซ้ร้ปราชัยแพ้เขาแล้วยุบยับ ชวนกันถอยลาล่าทัพกลับเดี่ยเถิด
 นะชาวเรา เออเมว คุ่ว พุรหุเม กุดคออแฉ่ามน้ข่างแฉ่นอุบาท้วชลาต
 น้กระไรไปสิ้นหมด หตนี้กระไรไปสิ้นอย่าง ยังไม่ทนไปไต่แต่สักอย่าง

ทำหน้าที่เป็นนางงเหงางอวยง โอคนตุวาว ปราชิต ร้องว่าไอ้หนทาง
ไกล เกียงกะไรไปเกียงเหลือ ใครเขาจะไปเชื่อแต่่าจัญไร ใครเขา
จะตามใจแต่่าไว้วี สจ เม ทาล์ ทาลี วา แม้ออแต่่ามิไปหาข้า
หญิงชายมาให้กูไซ่ ก้อย่าส่งสัยทูกจะอยู่สันนิวาสหรืออย่าล้าคัญ อ้ายท
โหนทนนทอแต่่าไม่ชอบใจ ทมันแคนจนเลือดตาไหลไถวณยงค้ำ กูก
จะรับแรงกระทำรำไปให้หลายเดื่อ นกขคุดต ถึงยามตรุษยามสังกรานต
ฝูงชนชาวบ้านท่านทั้งหลาย เขาแต่งตัวกันเฉิดฉายทั้งชายหญิง กูจะ
แต่งขนบ้างให้เพราพรังเพริศพร้อมละม่อมหมดยุ่ตส่วย แลวกู
จะรำเรียงลำรวยระแระเล่นให้สำราญ ที่โหนมิมโหรทกขงฉบชบชาน
ประสาณขอ กูกจะวนเวียนเข้าไปเลียนล้อเล่นตาให้ติดใจ ออแต่่าเห็นกู
ก็จะดูไม่ได้ด้วยความแค้น ก็จะไปโสภเสว้าแสนสุดเวทนา ภियโย วงกา
ปลิดา จ อ้ายโรคชราจะกำเรบแรงจนทุกวัน อ้ายหลังทโองนน
มันก็จะโองหนักเข้าทุกที หนามิ่งก็จะชดเป็นหน้าผายผอมดรอมใจตาย
เพราะออแต่่ามิตามใจกูนั่นแล.

(เดิน) (๑๐) ภิกขเว ตูกรสังฆศีรรัตนวงศวิสุทธชาติ สุมณฺฑาน
วุฒยุดตยงเปรมปราชญ์ประหารหักกิเลส โส พุราหมโณ อันว่าแต่่า
พฤตมิเพศสัมพันธวงศ์ทชะพราหมณ์ ภักโต พุราหมณียา อ้ายจิตใจ
นั้นให้ครันคร้ามกลัวภรรยา วสานุโค เมาะ วลี อนุโค ด้วยแต่่า
ชราละเลิงหลงสุอำนาจมาตุคาม อหุธิโต กามราเคน อันกามราศ
ตันทาหากเบียดเบียน ให้จิตนนแปลกเปลี่ยนไปรังเปล่าเฝ้าเพื่อน

ตาแก่กลัวหนักกลัวหนากลัวนางอมิตตดาจะจากเรือนแร้ไปคบชาย จึง
 ละเลิกละลาบเลือนเลี้ยวจากถ้อยถอยคำที่พูดจา ว่าใครเขาได้ว่าหาว่าจะ
 ไม่ไป เมื่อเจ้าจะไซ้ให้ไปพักไม่พริ้นทำไมกับเขาวงกฏแค่นนทางล็กก
 พันกรอย แต่ก่อนร่อนชะโรพักเคยไปอยู่บ่อย ๆ ถึงว่าจะให้พเดินเกินเขา
 วงกฏไปอีกสักหน้อยพักไปได้ สุดแต่เจ้าจะไซ้ไปตั้งไหนพักไปได้จริง ๆ
 พุราหุณเณ อุตมพรวี ตาแก่จึงว่าเร็ว ๆ เข้าเถิดอย่านิ่งนะเจ้า อมิตตดา
 ไว ๆ เข้าเถิดชื่อนายอ่ามจันนี่ ปาถะยัย กโรหิ ตรี เจ้าจงแต่งเสียบยง
 กรังกระทำให้อื้อไซ้ สุกกุลโล เมาะ ดิเลน กิตขบุชก ทั้งขนมแข็ง
 เบ็นกอนกัต งามคคชาวดอกแก้วธวงาและแตกงา สุกกุลานี เมาะ ขุทุเทน
 บีสักวา กตปุเว ขนมร่าเรเรณา ทั้งขนมเทียนทาหัวทุกสิ่ง มธูปัญ
 ฑิกกา เมาะ สกุกรมธุกั โยเชตุวา อิกทั้งขนมสิงหิ้นฝันทอง เป็น
 เสียบยงของค่างไว้ได้นาน ๆ ใส่สำนางงาตาลเต็มหน้าอ้อยเหลว สุกตาโย
 กระทำไหเร็ว ๆ ล้วนแต่หลาก ๆ สดุดุภคตต์ ทั้งชาวดูชาวตากแต่ง
 ให้ต่าง ๆ เป็นของขามคนค่างเครื่องเสียบยงกรัง (ขนม) อานยีสลั พิ
 กจะเทียวเซซังไปแสวงหา พระเวสสันดรชคคิยาเข้าแค่นขอ เมถุนเก
 ชงพระดรุณน้อยหน่อเจ้าทงคู อุกโก ทาสกุมารเก เอาพระจอมจุกจุก
 น้อย ๆ นำเอ็นดูมาเป็นทาส รคตินทิวมคณทิตา ไซ้สอยกก็จะไม่นิราศ
 หลบตื ทุกทิวราตรีไม่เดินเลื้อ ปริงริตสุสนุติ จะได้บารุงบ้ำเวอดิต
 ตามเจ้า กจะงามหน้าพเฉ่าทุกเวลา พวกอ้อหญิงปากกล้าสำมานย ทมน
 แกล้งว่าตาประจานเยาะเยยเจ้า กจะต้องประสมประส่านกอบคนเขาขอ

ตด้วย เจากจะระรรระริกกระชิกกระชวยรวระเวิตเพริศพรัง จะได้เป็นเจ้าของ
 จอมหม่อมหญิงอย่างมีบุญ เขาก็จะเรียกว่าจอมครุณคุณแม่อมิตตดา
 เพราะว่ามีทาสีและทาส้านนแล.

(เดิน) (๑๓) สามี จิปปี้ ปาถะยี่ ปฎิยาเหตุวา วันนั้นนาง
 อมิตตดาสาวศรี เมื่อจะแต่งเสียบยงกรังให้ช้ไปทางไกล ออกเฒ่าสั่งสั่ง
 ใต้เจากทำได้อั่งนั้น ทุกสิ่งสรรพเสร็จสรรพสำหรับจะเดินทาง ทั้งลูก
 เตอยข้าวฟ่างต่าง ๆ ไม่อย่างเดียว ข้าวเหนียวข้าวเจ้าข้าวเม้าข้าวพอง
 เป็นของเดินป่า ถ่วงาสาคูข้าวตูกข้าวตอก หลากไม่น้อย ที่ใส่เนาออย
 อรอยดลา นามหวานชา นาดาลหวานเฉอย เหน็ดเหนอยแกรอน
 ผ่อนลงดูงไถ ยดไต้ยามละว่า หนักหนาช้ช้อน ที่ไหนกินก่อน ผ่อน
 ไร่ข้างบน ที่ไหนเมอจน จะกินกลางทาง จัดไร่ข้างล่าง ต่าง ๆ สรรพดี
 พุราหมณสุส อโรเจสี จึงบอกแก่ท่านตาพราหมณ์ ว่าเสียบยงเครื่อง
 ยามกพร้อมเสร็จอยู่ดวันถึ จะไปก็ไปเสียดยวันเร็ว ๆ เขาอย่าอยู่ ชาย
 คนอื่นมันรุ่มนจะงูไปเสียดก่อน จะเสียดุนเสียดรอนข้าวของเครื่องเสียบยง
 กินสิ้นเสียดเปล่า ๆ โส เกหทุพพลภูฐาน์ ถิริ กตวา ฝ่ายออกเฒ่า
 พฤตมาทลทก ให้คิดวิตกพะว่าพะวัง ด้วยอมิตตดาจะยังตัวสิจจะไป ฐี
 มีไว้ใจด้วยเคหาเก่าคร้าคร้าชวนไซเซ อ่อนโอเอเอียงโอเนเอน กลัวจะ
 เครนครันโครมลง โยให้ตรงกรานไมยนคางนท่นจุนจ้องไว้ เกลากลอน
 ไล่ช้กครุกระ มุงจะจจะจากห่าง ๆ แลข้างล่างโล่งตลอดฟ้า ชั้นหลังคา
 ครอบจากหลม กิ่งโค้งกบกดช้กรอม ฝ่ายไม้ครอบคร่อมอกไก่ ไม้

ข้างควายแหวะเป็นรู สอดเลียบทนแน่นขันชิต บันลมดัดหายหักห้อย
 กบทุยอ้อยยกแครงคราก จ้วงจกจากให้หายห่าง ฝ่าหน้าต่างแฉ่งให้มืด
 ล่องดูนบีตปลกชีฟาก ตงรอตครากเคียดตรงวัด เคามอชตคางขงขง ทวาร
 ปฏิสงขริตวา จักตอกมามตเป็นเกลียว ผูกแน่นเหนียวหน่วงประตุ ห่วง
 หวหุชชกชิต บีตมิตมิตไม้เห็นห่าง ไล่กลอนกลางเหน็บแนม ลืมเสียด
 แซมซาให้ชิต ไม้เคยบีตอย่าพักเบ็ด เทาถบเถตตุกไมลน บันโตขันขัน
 ชะเนาะ มันเหมาะเจาะจ้องจุนชาน ทำลนลานโน้นนี้เสร็จ กอบสะเกิด
 กวาดผงแผ้ว ทำเรอนแฉ่งเล่นเข้าป่า ทารูนิ อหริตวา เทยวหักหา
 หอบพื้นแห้ง ไต่พอแรงรวบรตเกยว แแบกทอดเตยวเตนตุมตึง ถึง
 ทอดทั้งแถบเตาไฟ จัดแจงให้ไม่หยุดยั้ง ขนเถน อุทกั อหริตวา
 ควยหม้อมาหมุนตักน้ำ เดินผลัดล้ามาผลอย ๆ สพุพพานานิ
 ปูเรตวา ไล่ภาชนะทอยนอกในเรอน ไม่ต้องเตือนให้หยุดพัก เต็ม
 เต็มตักจนสิ้นหมด คาปลวลิ สมหาขิตวา เป็นดาบสเบียงบายเพศ
 โยคิเวศหวังพินภย ไปทางไกลเกลือกอนันตราย เฌียงบ่าซ้ายสอด
 ลังวาล เครยมครบการเครื่องไสยศาสตร์ พุราหุมณี โอวทิตวา
 เฒ่าจึงให้โอวาทสั่งสอนนางอมิตตดาว่า (ชน) ภาทุเท ตูกรเจ้าผู้ม
 พรกรรมผิวหน้าอันเจริญ อีโค ปฏุชาย แมเอยตงเตนพะจะหางเห็นไป
 จากเจ้า แมงงอยู่กบเหยาเฝ้าอยู่เดกับเรอน อย่าเทยวพุดจาคบเพื่อน
 จะเสียดว อนชาติเช่นชายชวมนบกจะหยอกเอน ถ้ามันจะกรัดกราย
 เกรนกะแอมแอบเข้าเกยวพาน แมอย่าได้ล้ำมานยตวยวาจา มันจะ

ตามถ้อยคำเข้ามาประสมประสาน   เกลือกเยยมนส้าธารณเจ้าจะอดสู
 คอยก้มหน้าคาคาอยู่แต่ในเคหา   วิกาเล   มา   นิกุขมิ   ค้ามัตยิตเวลา
 อย่างล่งล่าง   บิดประตุหน้าตางเขนบันได   ทงตมกลอนสลักใ้ให้แน่น
 แพน   ถ้ามืดมนมนจะกะแอมแอบเข้ามา   แม้อย่าได้พูดจาทักทาย
 มนจะรูแบายกายว่าพไม่อยู่   อนนกลองเจ้าชูแบายกายมนมีมาก   ทงจะ
 พูดแลวักหวานแต่รากลลอดปลาย   ทำเป็นประเปรยปรายเข้ามาแอบอิง
 ทำทีเล่นทงจริงไมยมแย้ม   ทำเป็นสนทสนมเหน็บแนมน้อมตัวเข้าไป
 ใครมรูเชงชายก็ตายใจหลงไปด้วย   มนก็จะระริระรวยรับจนสิ้นตัว
 อนเมยงามกว่าส่วนนะมักได้ความเดอดรอน   เจ้าจงฟังคำพสั่งสอนให้
 โอวาท   อุปมตดา   แม่เอียงงอย่าได้ประมาทหมั้นระวังตัวของเจ้า
 ยาว   มม   อากมณา   ตราบเท่าพแต่จะกลับมา   จากอรัญราวมา
 โนนเกิด.

(เติน) (๑๒)   ภิกุขเว   ตูกรสงฆ์สมัญญาณพงศ์พุทธเวไนย
 ผู้มอฤษฐญาณูปนิสสัยสันเสรงกเสสสังคราม   พุราหุมนพนุ   อนว่า
 พฤตมิพราหุมนพนุแพศ   ผู้สับสั่มพนุโคตรเค้าทิสาเชฐ   เซอนิคคาหก-
 พราหุมนชาติ   (ชน)   อิท   วตุวา   เมื่อทชให้   โอวาทสั่งสอน
 อนงนาฏนางอมิตตดา   ทุกสิ่งสรรพแต่จะร่าจะพราสอน   ฬรพไร
 ชะอ้อนรำพันว่า   จนสุดสิ้นสติปัญญาด้วยความรัก   กลัวนางอมิตตดา
 จะหนี   ธชกทำเป็นคิกคักแข่งน้ำใจ   ปลืพพก   แต่กี้ยกยามใหญ่
 ใ้สรรพสะเบียง   หวสายสอดสะพักพาดแววยงวะวามวุตพะรุงพะรัง

ปฏิมุญจิ อุปาหนั ยงเท่าทั้งสองสวมใส่เกือก ก็นรอรกเรยวจะรับ
 หนาม ทำด้วยหนงน้อยนบาง ๆ เปาแตะชนเดยว เชอกกหวัด
 ริดแน่นเหนยวหน่วงแน่นให้ถนัด ถึงจะวิ่งก็ไม่พลงพลาดล้มก็ไม่หลุด
 หาย เฒ่าก็อดลุด่วนวายแดงตัวพะว้าพะวัง โล อามนุคยิตวาน ภริยั
 จึงเรียกนางอมิตตดาว่ามาเถิดนะแม่มา มาแต่พอให้พได้เห็นหน้า
 เสียขงแล้ว แต่พอให้พมองแแล้วภกรรมบรรนระงับเศิก ด้วยจะวิปปวาส-
 โยคจากเจ้าไปทั้งรัก กตวา ปทกขิณั เฒ่ากยงอมิตตดาตรุนเรศ
 ใหนงในทักขณประเทศสืบสายสำเนียง แล้วกระทำปทักษณวนเวียน
 วงโตสามรอบ ตามฉบับระบอบไสยศาสตร์เพท ว่าทั้งผู้ยูกจะไม่มี
 ภัย ทั้งผู้ไปก็จะมีเหตุ หากจะให้เจริญสุขสวัสดิ์ทั้งสองข้าง เป็น
 จารตเยยงอย่างว่าเกิดคุณ โล รุณณมุโข ออเฒ่าชราตาชุน มีแต่
 น้ำตาไม่หยุดยง ไหลละลุมหล่อคลอลงคคูลมคลงน้ำใจตน สยดสยของ
 พองขนคนสิ้นประพรนกลว ให้บวยปวดเวียนหัวมวมตทงหน้าตา ตั้ง
 จะดับเตตดวงชวาชวตจะม้วยมรณ บมประหนิงว่าจิตใจจะจรไปจากร่าง
 หากเป็นนิมคกลางลวณแต่อปัย ทงเหงอกาพกไหลระรลงโทรมกาย
 ส่อเหตุให้เห็นว่าจะไปตายมิได้กลับ สหิตพพโต เฒ่าก็ประดิษฐ
 ประดับกาย เป็นตาบสเบอนบายจำแลงเพศ สำหรับจะได้เดินตนคง
 ทูเรศทางไกล สำคัญว่าจะนิราศภยไม่บทา เฒ่าก็ลงจากเคหาพะว้า
 พะวัง เหลยวดูเรอนรงทเคยอยู่ ว่าไอ้ไอ้อกกุกในครงนี้ นมมนจะเป้น
 คนหรือเป้นผีไม่รู้เลย ไอ้เรอนกุกเอยทเคยอยู่ นมมนจะเรอนกุกหรือ

เรือนเขา ยังกิตยงศ์ร้อยเศร้าไศกสถิตระทดถอย หันหน้าหันหลังยั้ง
 อยู่บ่อย ๆ ถอยไปแล้วก็ถอยมา ตู้นกนาเวทน่าน่าลำบาก อทฺธิโต
 กามราคน ^{๒๕๕} ทงนคเพราะว่ากามราคหากรุ่มเร่งเอาตัวมา จึงใหม่จิต
 คิคกล้าเหี้ยวเซซึ่งไม่ยงกล้า มรณนุธิเคน วา อนึ่งจะว่าไซคชะตาพา
 ตัวของออเฒ่าชรา^{๒๕๔}นกกม เป็นมรณะไซคราศีมรณนตกลาภ จวบจวน
 มรณภาพใกล้ตายจะมีบุญ ^{๒๕๖} จึงพะเอินให้อาจทวนหุ่นม่มงมาระรา
 ษรรวย เพราะไฟระกะกกล้า ^{๒๕๗} ทงชะตากมาเบันด้วย ^{๒๕๘} จึงพุ่งพวยไปได้
 ในทางเป็ลยว ละลนละลानหลักเดียวลตลตมา สัวนี้ นคร เฒ่าก็
 ตงหนามายงศ์วรารูธานี ^{๒๕๙} ผัด เมาะ หิริยลลวณูณี ^{๒๖๐} อันม้งค้งด้วย
 ทรพยสัมบัติ ^{๒๖๑} ทุกสิ่งสรรพสารพัตรจะบริบูรณ์ ^{๒๖๒} เบันตนวาสัตครตนะ
 กเพียบพูนอยู่มูลมอง ^{๒๖๓} ทงอลงกรณวคฤพลตุแลเงินทองกนองเนอง
 อนนตอเนกด้วยเครื่องสุรศุงการ ^{๒๖๔} ทงพลรดคชพาหนะยานอเนกา ^{๒๖๕} ทง
 รัชชกโกชนากัดตอาหารอเนกนอง ทาสปริเยสน์ ^{๒๖๖} จร้ รัชกเหี้ยวเซซึ่ง
 สืบเสาะแสวงหาขุบลเหตุ ^{๒๖๗} จะใครรูวาลมเด็จพระศรีวิสุทธิเมขบรมมมิง
 มาศ ^{๒๖๘} ยังกอยเสด็จสู่สนนิวาสหรอนิราศแรมไกล ^{๒๖๙} ถ้ายงอยูกจะจูเข้าไป
 เเสนขอ ^{๒๗๐} ซึ่งสองกุมารน้อยหน่อไม่มีตั้ง ^{๒๗๑} เย ยตฤาสู่ สมากตา
 เห็นนรชาตินราทไหนดลุม ^{๒๗๒} สันนิบาตประชุมชวณกัณหุดจา ^{๒๗๓} โส ตตุถ
 กนุดวา ^{๒๗๔} รัชกแอบออมตะดุมตอมเดินเข้ามาท่าเมียงม่าย ^{๒๗๕} ประสม
 ประสานทักทายที่จะปริกษาว่า ^{๒๗๖} กุหิ ^{๒๗๗} เวสุสนุดโร ^{๒๗๘} ราชา ^{๒๗๙} ฮ้าเฮี้ยนะ
 ชาวเจ้าทุกฉวน ^{๒๘๐} อนวาลมเด็จพระบิณเกล้าเจ้าธรณิธรรมิกธิเบศร์ ^{๒๘๑} ผู้

ผ่านพิภพเวียงวิเขตเอกอัครนครเลิศโลก กตฤต ปสฺสเมมุ ขตฺติยํ ยัง
 อยู่เป็นบรมสุขหรือทุกข์ โศกแค้นเคืองพระหฤทัย เสด็จประทับที่ใด
 ใครยังจะรู้งมง ว่าให้แจ้งจริงจ้องอย่าเท็จโทษ โส ขโน คํ อวจาสิ สัน
 บรรดาคนทั้งนั้น เขากไกรธเช่นเขยวเคยวพันคำรามร้องว่าเหม่ๆ ตุมฺเหหิ
 พุรุหมะ ดูรูอายุเจ้าเล่ห์ทำเส้เส้รังพูดจានแอบแฝงเป็นแอบคาย ใคร
 เขาจะไม่รูเชิงชายชาติไอชขอ ล้วนเหล่าอายยกยออายยามใหญ่ มิ่ง
 นลุตแท้แต่ว่าใครเขาให้ก็ยังจะไปเวียม ยาจเนน อุปทุทุโต แต่มัน
 ชวนกันเบียดเบียนชอนทุกอย่าง อตีทานน ขตฺติโย เล่นเข้าขอ
 ช่างแกวญชราชาติไปได้ ปพฺพาชิตอ จนชาวเมืองเขาขัดใจจำให้
 เนรเทศ สกา รฎฐา จนพระองค์ต้องจรงจากนเวศนเวียงวัง อาทาย
 ปุคฺคทาร์ พาพระหน่ออ่อนยทั้งพระมเหสี เสด็จลัญจรสู่พนาถพงพนัส
 วงเก วสติ ปพฺพต สักษตรยเชอทรงประพาสพักเป็นนักพรต อยู่
 ยังเขาสิงขรบรรจงกฏไปตามเข็ญ (เดิน) เถณทุทณฺหาที่หตุธา
 ฮ้าเฮี้ยอายชาวเราเอาให้พอแรง บ้างก็ช่วยได้ ไมค่อนก่อนตนทแข่ง
 เช่นเขยวชยิกตาม พุราหุมนํ อนุพนฺธิสุ บ้างก็ทอดทงวงวะวูวาม
 ตามตตรองว่าเออวา บ้างก็รองแหวยเฒ่าชรากลับมาก่อนอย่าเพื่อไป
 พรุงนเขาจะแจกทานให้ทั้งหญิงชาย บ้างก็วงก้าวเดินสะกิดกายกัน
 กันเป็นพรวน บ้างก็ไล่แข่งเสียดสวณสะกิดหน้า เฒ่ากรองว่าออเจ้า
 อย่าเข้ามามีไ้การ ช่างมาทไ้หนูกูได้ไปชอทานจริง ๆ หรือฟ้าผ่า เขา
 กแหวยงวงทงถูกทแข่งชามวาหกลมลงนอนกลอง เฒ่ากดูกชนรองว่ามึงจะ

สองหรือเอาจริง หรือว่าทงทาทงจะหยอกเล่น ถ้าจะเล่นก็เล่นกัน ถ้า
 ใครดี ใครขยันก็สรรเข้ามาทีละคน เฒ่าก็วงระเหระหนหันไม่แท้จ้อง
 ทำท่าทางที่พลองแฉะส่ำมั่วแล้วร้องทว่าเออเจ้าจติกันเข้ามาทีใด ๆ
 จะเล่นกันทางกระบองกระบดไม้สั้นไมยาว หรือจะซัดส่ำมั่วส้อมกัน
 ด้วยมวยหมัด อนุกลงแกกแกกตตกดกันดุสิกตง หรือจะเล่นกันทาง
 เส้โล่หัดตงตามเดยวตักเข้ามา ปากออแต่ำนนกล้าว่าไม่กลัว แต่อ้าใจ
 นนสนระรววดวกสนอยู่จริง ๆ อายตนพาวังรงไม่อยู่ เฒ่าก็คอยมองดู
 เดินชวะไซ่ว คะเนได้คะเนเสียพอหมายมั่น เฒ่าก็ผละผลุนผลน้ญศ
 วิ่งออกวงนอก ขึ้นหน้ามาแล้วกแลบदनหลอกบอกรากูชครานอยู่
 เขาเล่นไล่สะพรังพรูรดเดยวกเข้ามา

(ชน) โส ทเวตาวีถุคหิโต หุตฺวา ฝ่ายเทพเจ้าเข้าตจิตใจให้
 ออแต่ำนล่งเข้าพงไฟรพณสีพรหา โส โจทีโต พุราหฺมณียา ทงน
 ก็เพราะว่านางอมิตตดาเจ้าหากไซ้ จึงตะโพงโต้งเข้าป่าใต้ดูเวทนา
 กามราเคน คหุธิดา เหตุกะพีตรัดดาด้วยไฟราก เร่งร้อนรันทนทุกข์
 ล้าบากลืออ่าสัง อมนุตฺ ปฏิวเสวิสุตี เมาะ ทูวิทุกุขิ อนุภวิตุถิ
 คือทุกขเวทนาทงสองสิ่งแล้งมาปะทะกัน มหาชเน อนุพนุชทุกุขิ
 หนึ่งทงขล้าบกลากนนวนดยชาวเมือง เขาเล่นไล่ติดตามเนืองนวดแน่น
 ไม่ปรานี ที่ไม่ทันนกกทง ทวงถงนกกตตาม พาโล จนปรีโยคาพู-
 หนทุกุขิ อนึ่งทุกขล้าบกลากเซชงเซอะชวนเข้ามำชฏ จน พาละ-
 มิกากิณฺเณ อันอาเกยรณไปด้วยสิ่งหีสจวี่ ส่ารพัตรพาลมฤคธาช

ชกที่บินเสวเต ล้วนเหล่าสรรพจตุบาทแตรรายเรื่อง ทั้งพยัคฆ
 ราชสีห์เสือเหลืองออกเอนองแน่น โส ปาวิสี พุรหารณณ์ เต๋มกั
 หลงเข้าสู่ดงเตนแคว้นนายเจตบุตรลุตทเวทยาคุง โกกา นั ปรีวารยู้ ผู่
 ด้้นชนายเจตบุตรนนักหนา วังนาหน้าแลนไปก่อน บ้างกวงแตรงเลียด
 ชกชอนสั้นนต่าง ๆ พรรณดอกค้ำเตนแดงต่างดาษคนไปทั้งไพร บ้าง
 กเห่าหอนเห่ โหมไล่เดี่ยวลอมเข้าเป็นวง เต๋มกัวงกรวดตรงชนคณไม
 รุกขสมิณจ นิสินโนว ชนบนค้ำคบไต่ดำรงตัวใหม่คอง แลดูแต่
 ล้วนพงพนัสหิมเวศ์ทุเรศกัณดาร เมื่อพฤตมาจารย์จะราพันถงคุณ
 พระเวสสันดรราช กักล่าวมาทพระคาถาว่า

โก ราชบุตร นิลกั	ชยนุตมปราชิต์
ภย เขมสุส ทาดาร์	โก เม เวสฺสนุตร์ วิฑู
โย ยาจต์ ปตัญจาสี	ภูตานั ธรณัริว
ชรณุปมั มหาราช์	โก เม เวสฺสนุตร์ วิฑู
โย ยาจค์ คติ อาสี	สวณุตินัว สากโร
อุฑูฐูปมั มหาราช์	โก เวสฺสนุตร์ วิฑู
กลุยานคิตุถ์ สุปิว	สีคฺฤทกั มโนรมั
กฤษทุรเกหี สณฺณนุณั	ยุดต์ กฤษชกฺขเรณฺนา
รหฐูปมั มหาราช์	โก เม เวสฺสนุตร์ วิฑู
อสฺสคฺถ์ ปเก ชาต์	สีตจฺณายั มโนรมั
สณฺทานั วิสเมนฺทานั	กิลนฺทานั ปญฺจิกฺกหั

ตถูปมํ มหาราชํ	โก เม เวสฺสณฺตรํ วิฑู
นิโคธฺรํว ปถे ชาตํ	สํตจฺจนายํ มโนรมํ
สนฺตํ วิสเมสนฺตํ	กิลนฺตํ ปฏิกุคฺคํ
ตถูปมํ มหาราชํ	โก เม เวสฺสณฺตรํ วิฑู
อมุหํ วิย ปถे ชาตํ	สํตจฺจนายํ มโนรมํ
สนฺตํ วิสเมสนฺตํ	กิลนฺตํ ปฏิกุคฺคํ
ตถูปมํ มหาราชํ	โก เม เวสฺสณฺตรํ วิฑู
สาลํ วิย ปถे ชาตํ	สํตจฺจนายํ มโนรมํ
สนฺตํ วิสเมสนฺตํ	กิลนฺตํ ปฏิกุคฺคํ
ตถูปมํ มหาราชํ	โก เม เวสฺสณฺตรํ วิฑู
มุหํ วิย ปถे ชาตํ	สํตจฺจนายํ มโนรมํ
สนฺตํ วิสเมสนฺตํ	กิลนฺตํ ปฏิกุคฺคํ
ตถูปมํ มหาราชํ	โก เม เวสฺสณฺตรํ วิฑู
เอวณฺจ เม วิสฺปโต	ปวิณฺณฺสฺส พุรหาวณ
อหํ ชานนฺติ โย วชฺชา	นนฺที โส ชนเย มม
ตาย โส เอกวาจา	ปสเว ปุณฺณํ อนปฺปกนฺติ
	ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตฺถา อาห
ตสฺส เจโต ปณฺธิสฺโสสี	อรณฺณํ สุหุทโก จโร
ตุมฺเหหิ พุรหุเม ปกฺกโต	อดิทานน ชตฺติโย
ปพฺพาชิตฺโต สกา รณฺธา	วงฺก วสตี ปพฺพเต

คุมุเหหิ พุระหุเม ปกุกโต	อติทานนช ชตฺติโย
อาทาย ปุตฺตทวารณจ	วงฺเก วสติ ปพฺพเต
อกิจฺจการี ทุมุเมโธ	รณฺธา วิวนมากโต
ราชปุตฺตํ กเวสนโต	พโก มจฺฉมิโวทก.
คสฺส ตฺยَاهํ น ทสฺสามิ	ชีวิตํ อีธ พุราหฺมณ
อยํ สี เต มยา นฺนโน	สโร ปาสฺสตี โลหิตํ
สีโร เต วชฺฉยิตฺวาน	หทยํ เณตฺวา สพนฺธํ
ปนฺถสฺสกุณํ ยชิสฺสามิ	ตฺยหํ มํเสน พุราหฺมณ
ตฺยหํ มํเสน เมแทน	มคฺคตฺยฺเกน พุราหฺมณ
อาหุตํ ปกุกเหตฺสามิ	เณตฺวาน หทยํ ตว
ตํ เม สฺยิณฺฺจ สฺหุตฺตํ	ตฺยหํ มํเสน พุราหฺมณ
น จ ตฺวํ ราชปุตฺตคสฺส	ภริยํ ปุตฺเต จ เนสฺสตีติ
อวชฺฉเณ พุราหฺมणे ทูโต	เจตปุตฺต สฺโณหิ เม
คสฺมา ทูตํ น หนฺนตี	เอส ธนฺโม สนนฺตโน
นิชฺฌณฺคฺคา สีวิโย สพฺเพ	ปีตา นํ ทณฺฑุมิจฺฉตี
มาตา จ ทฺพฺพลา คสฺส	อจฺรา จกฺขุณี ชียฺยเร
เตสํ ปหิโต ทูโต	เจตปุตฺต สฺโณหิ เม
ราชปุตฺตํ นยิสฺสามิ	ยถิ ชานาสิ ตํสเมตี.

(ขึ้น) (๓๓) โอ้พระเวสสันดรพุทธองค์ผู้ทรงพระเดชา อัน

เป็นยอดขัตติยะวราเรื่องพระยศ ชยนุเต มปราชาติ ข้าศึกยอมระทศ
ทวประเทศ สะท้านสะเทือนทั่วทุกขอบเขตชั้นชาติมา ทรงพระราช-

ศรทธานลนพน์ ปติภูชาลี กูตานิ เป็นทพงแกอกัสตวผู้ชดสน
 ธรณิรว เปรียบตั้งพสุธาตลแผ่นดินดาล เป็นที่ประดิษฐานแก่ฝูงสัตว์
 ย่อมอาศัยสืบกันมา สากโรว มีฉนวนตั้งสายกระแดร์สิ้นธุ้สาครคงคา
 อันมีคุณคณนานับมิได้ อลุสตุถิว ปเล ชาติ มีฉนวนตั้งวาตนโพธิ
 และต้นไทร เป็นที่อาศัยแก่มหาชน อันเดินหนเมื่อยามร้อน อัน
 พระสีทธาของพระพุททพวงศ์เพสสันดร ก็เหมือนกันตั้งนไม่มยิต ทำทาน
 นันนิตไม่เลือกหน้า จะหาไหนมาเทียบเปรียบประเสร์รูเสมอสงตงน
 ไม่มีเลย เอวญจ เม วิลปโต โอ้อาตมาเอ้ย มาหลงอยู่ในพนัส
 พงโพธิใครเขาจะปรานี เห็นก็เ็นสุดทมิแต่จะตาย โย ปุคฺคโล
 แม้แต่ว่าบุคคลผู้ใดใครเขาเดินมา วชฺชา เมะ วเทยฺย จะพังกถาว
 วาจามาเกรนกราย ประหนึ่งว่าจะรุจกตกทายตามถึงทุกขเรา ทางที่จะ
 ปรานธชเฒ่าทนบางว่า อหิ ชานิ ทานเอ้ย อयर้องให้ไปเลยมัน
 ไม่ต้องการ เราจะบอกแก่ตัวท่านให้แจ้งใจ อันหนทางที่จะไปเรารุจก
 ยังพระอรญญิกวาสค้ำหนักไม่เนิ่นนาน สู้ล้านถพระจอมจักรพาพอคร
 ราชฤาษี นนุที โส ชนเย มม จะรำไปไขมีทชอบคุณ เสมอน
 หนงจะเกิดเบ็นกองบุญแก่บุคคลผู้นน เพราะว่ายังความเกษมสันตสุดท
 จะยนิดี ไทชนชมบงเกิดมแก่อาตมา ปสเว ปุญญิ เมะ ปสเว
 ปุญญผลิ บุคคลผู้นนก็จะได้เส่วยอานิสงส้บุญในมคคุเทศกคฺคณกันดาร
 อนปุปกิ เมะ อนปุปมาณิ จะนับจะประมาณมิได้ส่า เพราะวจักรกรม
 บอกมตเดยวตาย โส รอกวาจาบ ติวยตอຍคานเดยวอนนเด.

(เตน) (๑๔) ภิกขเว ดูกรสังฆัสมาทานชุดงค์อรัญญิกาวาส
 ผู้สิ้นเสียสิ้นโดยปติโพธซึ่งข่มขาดควรจะคำนึง เอโก วนจรโก ยัง
 มกระทาชายพระนายหนุ่มหนงนอรัญญจบเงนจร ทงน้ำใจเพื่อนกเหยม
 หัวหาญหักห่างนอนเนาเป็นชานาญป่า ลุกุโท เมาะ มิกุลุกุโท
 กวดแกงการหยาบซาหารุณหุนหกกกชพระลวันร้ายกาจ แต่เพื่อนฆ่าเสีย
 ชงมฤคชาตินี้มีไซน้อย ทงน้ำใจก็ไม่ระทดถดถอยทนสู้ตาย สัตรูสู้สิ้นไม่
 ระคายเคืองสังคอง ทงรูปร่างก็ใหญ่เยยมทรงสูงสูดทหารเห็นสมตัว ทง
 น้ำใจก็มูทะลุกระไมคดกลวแกลวกลาหนาขมทง ทงอกใหญ่กลายผิง
 ผะง่านใจเงอมเขอมขย่น ทงควักเขยวเขมชนชายชวา หน่วยดาเป็นมัน
 เขมมันมุงมะเมียงมอง ทงไฟแลहनวดตั้งลวดทอง ทะลุมุมะไมคิตใคร
 ครังเคราครุกระชนรำไรอกอนชนเขยวชนชดแซง ผมเฝ้ากยุงยงหยกหยิก
 ยะหยองเหียง หนดแดงอกหงกเงยวุดตั้งเขยวงะเง็งงอน ผ่าประเจียด
 ประจงจกจบชอนส์วมเคียร แล้งตะแบงบิตโปกผูกพันลักกระสันสาม
 รวดรตกระหมวดกระหมุดกระหมัด นุดชดชกชายน้อยห้อยหูกระดาเย ทง
 เรยวแรงแซงชงชงทงกายแซงชอมอดอหน้าไม ลุกุเหลาล้วนแหลม ถาน
 พับสลับแซมไล่สิ้นไวเป็นไบบิต ปลายกชมชาบอาบยาพิษสะพักสะพาย
 แล้ง ผ่าคาคพุงพันชนตะแบง แซงเช่นคร่าพราวดเอว ทงเตนเห็นกรวด
 เร้วรายร้องตะเวนดำ เจโต เมาะ เจตปุกโต เพื่อนเป็นลูกของช่าวบ้าน
 เจตรัฐนคร เป็นโคตรเคาสัมพันธพเนจรเนองมาแต่บตา จึงชื่อว่าเจต-
 บุตรพรานป่านามบัญญัติ อารกษณตุถาย จปีโต อันกรุงมาตุลรัฐเจต-

27/04/2565

ราชทงหาหมื่น มีพระหฤทัยชมสนประสาทตั้งสะพานพร้อม ปรีกษา
เสร็จแล้วยกมอบอาณาสิทธิ์ ให้เพื่อน้อยคอยระวังขอบังจามิตรหมื่น
อรินทรราช ถ้าพบเขาแล้วกอยาวางเว้นเช่นพิฆาตคอยตระเวนไพร
อรณฺณ ลุกุทโก จโร เมื่อเพื่อนเที่ยวจรจบตระเวนไปปะเขาค้น สทุก
ปฏิสูตลี ได้ยินเสียงแฉ่าครวญครนสนนไปทั้งไพร เอนจะเป็นเสียง
อะไร ฟังไปก็ไม่ได้ศัพท์ คอยเอียงเอียงเงยหูลงสุดบดุกเห็นหลาง น ใคร
หนอมาทำอะไร เสมือนหนึ่งเสียงร้องให้อยู่ว่าง ๆ ว่างฟงทตรงนอย่า
เลยจะเดินเข้าไปดูสักที อย่างย่องเข้าไปแต่คอย ๆ อย่างเข้าไปทีละนิด
ซิดเข้าไปทีละน้อยค่อยเข้าไปให้ใกล้ เห็นแล้วกฮืดฮือ อุเหมงุกิดว่า
ใครหรือมรูก ก็อ้ายจัญไรอ้ายพรหมณ์แฉ่ามันมาร้องไห้หาจอม-
จักรพรรดิพระลูกเจ้าจะเจตนาอันใดหนอ อ้นอายพรรณน ตกแต่ว่าจะขอ
คนไม่รู้อาย ถ้ากูนึงให้เขาหา เห็นจะวุ่นวายเกิดกาตี แม่ไม่ขอพระโอรส
ก็พระมเหสีสักตั้งจริง ถ้ากุนั้นนางนึ่งเหือด ความผิดนกกจะมมาถังกู
เหม่ออายศัตรุแล้วลีหว่า ตามพฆาตฆากจะผิดด้วยรบสัง ทสุต สนุติก็
กนุควา เพื่อนจึงตกเขมนขนมวงจรตชดกระเบนเขมนมุ้งหมอบยอมเข้าไป
จึงปลดเปลื้องปลงหน้าไม้ชกลูกหลุดออกจากแล่ง ไล่ปากเข้าชบคายน
ชยีนเขยงเขยอนชยตเข้ามา ธนุ อารโงเปควา จึงยกเท้าหน้าเหยียบ
คันขมลงไว้ ก้มสอดสายสพักพาดไหล่ไล่เฉดียงแสงท้าย มีอกระหวัด
หน่วงเหนี่ยวสายสนสอดชนกับคน จึงนงเหยยคยกล้องเท้าทอดกระท้น
ถยคันตันไหถนต กลับสายนำวโอบอ้อมสะพัดพาดสวมไล่ถึง ขยิ

อากหุณิตวา ส่องมือเข้าเช่นคร่าคุณกระชากลากสายชก เลี้ยงตั้ง
 กะกักกักชกสายพาดชนกับไถ จึงเอาลูกลงวางใต้กับสายสวมกรวมร่อง
 ราง แล้วลุกชนโยงโยเหี้ยยดหยดยะเยอย่างย่อเท่าหน้ายง ชดคู้เข้าย่อ
 เท่าหลังคอก หนึ่งตงชนบนเข้า ยกสั้นรางประทบกับแกมเข้า แล้ว
 เล็งหลวนวแนกจะยิง แล้วกวตกรกรกรงนงคตอยุเป็นครูด ๆ ก็เห็นเป็นใจ
 เบา ถ้ากูยิงอายนเดยจนกตวยเสียเปล่าไม่น่าทำ อย่าเลยนะจะถามมันสัก
 คำฟังมันดู ดชฺเชลี ก็ตวาดชูรร้องว่าเหม่ ๆ (ชน) ตุมเหหิ พุรหุเม
 ปกุกโต ดูหรูอายเชโกไวเวทาเลห์หลอก นมิงออกมาไรถึงทนทกลาง
 บ้า นมิงเบียดเบียดบีทาทำวเธอจนหมดสิ้นแล้วหรือ จึงตงตงตอออก
 มาถึงพงไพร ขอขอเข้ายกยอเอาที่ใหญ่ ๆ ใส่เอาที่โต ๆ อดิทาเนน
 ขตติโย แล่นเข้าขอเอาแก้วกฤษโรกฤษรชาติเป็นศรีเมือง ปพพาชิต
 จนชาวสิ่วราสูเขาแค้นเคืองให้ขยับได้ สกา รณูธา พระองค์ต้องจรจากพระ
 เวียงไซยนิราศยศ อาทาบ ปุตุตทาร์ กับทั้งพระราชโอรสอัครมเหสี วงก
 วสติ ปพพเต ไปทรงพรตพิธิในตาบสเพศ ในห้องหิมเวสบรรจงกฐ
 ทุมเมโร อ้ายทรยศโง่หรือโหดหาบัญญัติได้ อภิจุการี จะได้ไป
 รัเอาใจใส่ทำไรนาก็ไม่มี ตกแต่จะเที่ยวขอทาน รณูธา วิวนมากโต
 นี้ใครบอกแกมหรือ ดงตอดตงชมชานเซอะเซิงมากตงนี้ ใครเขาจะ
 ปรานอ้ายชั่วชาติ ราชปุตุต คเวสนโต ยังจะมาทำโอดไอ้ โรทมาโน
 ร้องไห้หาพระจอมกษัตริย์แลสร้างไฟทำไมหรือ มิ่งนัสต์แท้แต่ใคร
 เขาให้ก็จะไปฮือแห่โหมเอาให้สิ้น อ้ายเตือเตือจาศีลใครเลยจะรูเลห์

พโกล มอณมิโวทเก ทำเส้เส้งชนชอก ตังหนงวานกยงกรอกชอก
 ชิมเขา แท้สอเส้ข้าสับปลา ตสุต ตุยาห้ น หลุสามิ กุเอาเด็คสิ
 หนาไเหนมึงจะเบ้นคน ทมึงจะหนุกูไปพันอย่าพงคิค อธิ ชีวิต กุกสิ่ว
 แตะว่าหวมงจะขาดกระเตนตอดนระแต่ว ๆ ลงกลางดินพอสิ้นใจ อัย หิ เต
 อาวูชของกุนไชรได้ยงน่อง มยา นุนโน เมาะ มยา วิสุตญุไซ กุ
 จะลั่นลองเล่นสีกนบ จะชยบัยกยงเล่นสีกเบ้งกล้วแต่ว่าจะไมผิตเอ็งอย่า
 อวดอาจ ปาสุสคิ โลหิต์ อ้ายตุกศรมันจะตอตาชตุตติมเอาโลหิต สิโร
 เต วชุณยิตวาน ศีระชะของเอ็งจะเตดกระเด็กเบ้นปลิตตกตามไม้ค่าน
 ทาน คังกะโหลกตุกตาลหล่นหลุตลงจากชวี หหย์ เนตุวา สพนุชน์
 แล้วกุจะผ่าอกให้ทวแถกถึงทวใจ ทงเนอหน้งและพุงกระเพาะดัยไตได้
 สันยาว จะคุลักรรมชยาเขากบเควองปรุง ตุยห้ ม้เสน เมเทน
 มคุดลุนกน กุจะประติษรูประตุงตุไหมนยอง กับเนอชกสันมันสมอง
 ในตัวมึง จะใส่ดัยคาบนาบพเนงน้งให้สรรรพเส้ง อหุค้ ปกุกเฮล
 สามิ แล้วกุจะปลุกศาลเส้ใส่ใจเว้ตวางเควองพลกรรม ทำทชายบ่า
 ปนุถสกุณิ ขชิสุสามิ กุจะสรวงเช่นเทจวอารักขศาสตร์ ปันธสกุณ
 เทวราชทรมทาง อันลึงลิตทยานกว้างพระไพรพฤกษ เห็นก้จะสมมโน
 นิกในใจคะเน ต้ เม สุกุญ์ สุกุค้ ก้เห็นจะเบ้นเล้ทเล่นกันในวันนั เทพ
 เจากยนตด้วยเควองกระยาเส้วย อันกুবวงสรวงสังเวยศึกคิตส์ทชนทุกวัน
 (ชน) น จ คุวิ กุเห็นมึงจะตายเบ้นแม่นมัน ไม่สมคิตอันกุจะให้
 ชีวิตอย่างสงสัย เอาให้สาแก่ใจอ้ายไว้ว้ ภวิยิ ปุคเต จ เนตุสคิ

แล้วมัจจะคอยไซ้เชชกชนออกไปขอ อนงค์นางน้อยหน่อคือเมื่อเป็นผี
 ภูเอานะเอาเดยวนเนนชนไปตุล็กฉบ เอาให้หวนนหนกกกลบลงตาดิน
 ดนชนชฟ้า เอาละนะเอาล็กฉาง เอาให้กว้าง ๆ คว่าลงมาดินดินอยู่
 เทา ๆ เอาให้ตายห้ามนอากาศ ขาดใจบนกลางหาจ หน้ลงมาท
 กลางย่านนนแด มัจจะจรรูกมมอกมุชอว่าเจตบุตรพราน อนันตบทาง
 ตระเวนตานนแด.

(เดิน) (๑๕) โส ตลุต ตํ ปรุสวณํ สุตวา วันนัณเฒ่าชรา
 ทิชาชงค เมื่อได้ฟังเจตบุตรพรานพงศ์เพื่อนหาจหาย กล่าวดแต่คำ
 ส่ามานยกกชพระวาท ล้วนแต่ตะคอกชูตว่าดว่าสารพัตร มรณภยตชชิต
 พนแต่พาโตโฉวัดหวังว่าจะยิงให้ตาย เฒ่ากคนตกอกใจหายตะครัน
 คราว ตวนนสน้อยหาจ ๆ แทบจะพลัดตก เฒ่าจึงเอาอกเขาแอบองกบกก
 ไม้ให้ถนัด ยกแต่เมื่อชนบ้องบัดไบกไม้เท้า นึกว่ากูจะปดอายนล็กคราว
 เอาตัวรอดแต่ล็กครั้ง เฒ่าจึงร้องว่า (ชน) มา เม กโรหิ ตูว์ ออย่านะ
 ออย่าเหนออย่าเพอลัน ะไรจะมาทำหุนหันไม่ยงหยุด เจตปุตต สุนโณหิ
 เม เอ๊ะ ๆ เจ้าเจตบุตรจงหยุดก่อน ออย่าดูต้นเตือดรอนทำร้องแรก ออย่า
 หัวน้กม้นม็กแตกต่อไม้ตติ เออเอ็งนักระไรช่างไมพินจกตคะเบนหน้าตา
 จะเป็นหน้านายหรือหน้าชาคตตุ้ให้จงมาก จะเป็นผู้ตหรือคนยากยาก
 หรือมิใช่ อย่างกุนหรือจะเป็นพราหมณ์ไพร่พลัดแพลงมาขอทาน
 พราหมโณ ทูโต กุเป็นพราหมณ์มหาศาลปุโรหิต ทั้งเป็นเสวกทูต
 สำเรจกกิจการทงพระนคร อวชโณ เมาะ อวชกรูโป เองรู้หรือหาไม้

แต่ก่อนแต่ใครใครเขาข่มขู่หน้่า ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
 นเื่องกระไรจะไปเป็นบ้าบุ่มบ่ามทำ
 ผางโผง ไม่รู้จักความฉิบหายตายโหงฮึกฮักไป มิ่งมีแต่หน้าไม่มุ่มนไม่
 เห็นผิด ตสุม่า ทูต น หนุตี ถ้าใครฆ่ากูให้สิ้นชีวิตวายชีวาตม์ ทง
 เจ็ดชั่วโคตรประยูรญาติยบสิ้นทงนน เอส ธมโม สนนตโน อนน
 นกเทียงธรรมทางบูรณราช ไม่มีใครจะฆ่าพิฆาตมิดแต่ว่าจะนับถอ นมิง
 จะยิงกูจริง ๆ เจียวหรือหว่า หรือว่าเป็นทางทงจะสัพยอก เขียอายชาวบ้า
 หน้าบ้านนอกมากูจะบอกคดี ลีวโย สพเพ ในทุกวันนชาวสีวารู
 คลายจากอาฆาตไม่หุขจิต นิชฌกุกา เมาะ นินุโทสภารี สณตนา
 รุแล้ววาพระลูกเจ้าไม่มีผิดหาโทษบมิได้ จะให้คนเข้าเวียงไชยเจริญ
 ราชากิเศก กษัตริย์จะนิวัตินเวศนเวียงวง บิตา นั ทณุมิจฉติ ทงพระ
 อีสสรราชบตศรัสนุชยบิตุเรศ ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
 กมพระกมลจิตเจตนคอยเคลอนคตาย
 ประทุษ โทษนนเหอดหายเห็นรักใคร่ กลับโศกเศร้ายีเนหะให้หันหา
 มาตา จ ทพุพลา ตสุต อนงส้มแดงพระมารดาผู้สัดดวงกษัตริ ^{๑๐๐} ^{๑๐๑} ^{๑๐๒} ^{๑๐๓} ^{๑๐๔} ^{๑๐๕} ^{๑๐๖} ^{๑๐๗} ^{๑๐๘} ^{๑๐๙} ^{๑๑๐}
 ทรงพระกันแสงโศกพิไรราพิราป จนพระกมลทูลพลาภาพพางเพียงจะ
 วอดวาย ถึงพระโอรสสืบสายศรีสุดสวาทเวสสันดร สองพระหัตถ์เชอ
 รุมนันช้อนอุระควรวจะเอ็นดู อจิรา จกขุณี จิยุบเร จนพระเนตรนางทง
 คู่เป็นคราบคร่ำ ตงแต่ว่าจะทรงพิไรราปริเทวษ อสุสูนิ จนน้าพระนัย-
 เนตรนองเป็นธारा ถ้าว่าเนนนานเห็นพระโรคาจะเคองระคาย ถ้ามี
 ตอมตอยกตรายจะเป็นหมอกมว เราคิด ๆ แล้วนากลวเกลือกไม่หยุด
 ยิง เกลสหั ปหิโต ทูโต ท้าวเชอจิงตรสัดงเฉพาแแก้ตัวเรา เห็นวา

เป็นพฤตมิพราหมณ์เฒ่าแก่มหาศาล มีตระกูลประกอบด้วยศฤงคาร
 วรวงศบุรุษมัย พอกที่จะสำเร็จทุกกรรมกิจการแจ่มแจ้ง เจตปุตต สุโณหิ
 เม นีแน่นายเจตบุตรเอ๋ยฟังคำเราว่า เราผู้ถือพระราชสารตราตรงมา
 ถงนี้ หมายจะไปให้กระทงถึงทพระตำหนักไพร่ ถึงว่าทางจะไกลเท่าไกล
 ก็มีไต่คิด จะสู้ไปให้สำเร็จราชกิจตามรับสั่ง ราชปุตต์ นยิสุสามิ จะไป
 ให้กระทงถึงหิมเวศ จะได้เชิญพระศรีวิสุทธิชนฤเบศร์มกุฏโมลี ให้ลา
 พรตพิธีทงสีพระองค์ นำเสด็จจากแดนดงกลับมาผ่านเขตร เจ้า
 เจตบุตรพเนจรจงคิดดูให้จงดี ถ้าหากเหตุไม่ใครเขาจะมาทนต์ตวร้าย
 เราคิดว่าจะอาสาเจ้าจนตายตามสุภายศ ถ้าพอน้อยนายพรานหลานมี
 ความคิดกตริตรองดูให้รอบคอบ จะคิดควรหาความชอบก็จะเป็นไร
 ตาจะไปทูลสน้ำเส่นอให้หรือความชอบท่าน กลัวแต่ว่าจะรวยเรือนฝา
 กระตานสามสี่หาห้อง ทงทาสทหารเงินทองถ้วนทุกสิ่ง ทงยศศักดิ์ก็จะยวด
 ยิ่งเป็นเจ้าจอมหม่อมมเจตบุตร ลูกหลานก็จะไต่ยิ่งหยุนั้นจริง ๆ อย่าง
 กรังตรี กลัวแต่ว่าจะกนขาวเหนยวนากระที่ทุกวันไม่ไหว ยที่ ชานาลี
 ถ้าเจ้าเจตบุตรแจ้งใจหนทางที่จะจร ยังเขาสั่งขรรจงวงฏ จะเป็นทุเรศ
 กำหนดเนิ่นนานสักเท่าใด ช่วยแนะนำนิเทศให้เราไปได้คล้อง ๆ ตาก็
 จะช่วยทูลยกย่องอย่าปรารมภ์ ว่ามาได้ในไพร่พเนรมเพราะพรานป่า ลีส
 เมาะ มกุล กเถหิ ท่านจงบอกให้เราไป เราจึงจะทูลความชอบให้
 แก่ท่านนั้นแล.

(เดิน) (๑๖) โส คสุส ต์ มุสวาหิ สุตฺวา ส่วนนายเจตบุตร

พรานป่า เมื่อได้ฟังแต่อาชราาร่างร้ายทุกสิ่งสรรพบรรยายเท็จทงนนั้น ก็
 หายประทุษโทษทัณฑ์ทั้งโทษ โสมนสุสप्तโต ก็ชื่นชมโลมนัส
 ประสาท ว่าพระจอมตลกกลลลาศเลิศโลกพระลูกเจ้า จะได้คงคณพิภพตั้ง
 เก้ากอบด้วยพระเกษมยศ จึงเลื่อนลดหน้าไม้แสวกหอยไว้มกขกพฤกษา
 ก็ส่มใจเพื่อนจินตนาอันกระเน ลุนเข พนธิตวา จึงเอาเคสอวลดมาทำ
 เป็นบ่วง บิดเป็นห่วงหูกกระชกชดุดกระชากชัก ไล่ล้อมกรวมคอ
 สุนัขเข้าไว้ใหม่ นปลายเชือกข้างหนึ่งลอคกระสันลตวรดเข้าไว้กับกอ
 หญ้า พุราหุมนั โอตบรตุวา จึงยงแต่อาชราทชาพงศให้ชยตเขยอน
 เลื่อนลงทีละน้อย ๆ เข้าประคบบประคองแต่ค้อย ๆ พะยุพะยุงถุงแลยาม
 ไตยนเสียงกรุกกรกทกถามว่าอะไรนั่นเจ้าขา ตาแกกกลบกลกพริกกลก
 งว่ากลกไล่สารตราพระราชสีห์ เจตบุตรกียนตยกชนทุลหวั แต่กรอง
 ล้าทบรารบแต่ค้อย ๆ ของมันหนัก กลกนนมไซ้ชวเหวียงวางลงให้
 ราม เจตบุตรกียนตยกชนทุลหวั นี้ก็จริง ไหว้กลกพริกกลกจริงไม่สงสัย
 แต่กนกว่าเอาให้ล้าแก่ใจอ้ายคนร้าย มันขู่มันดามันว่ากุนมากมาย เอา
 ให้มันไหวให้จิ้งหนักหนา (ชน) ลาชลนุจร นิสีทาเปตุวา เจตบุตร
 จึงเชื่อเชิญแต่อาชราทชาชาติ ให้นั่งบนใบไม้ลาดเป็นอาสน์ป่า กระทำ
 ลักกัจจะการวะเรียกว่าตาลุง โภชนั ทตุวา เมื่อบ่าเรอบำรุงด้วยของ
 กิน ตามประเภทแถวถิ่นทางกัณดาร ปฏิสนุณาร์ กโรนุโต เมื่อเพื่อน
 จะกระทำปฏิสันถารโดยโลมนัส ก็กล่าวเป็นอรรถคาถา

ปิยสุส เม ปิโย ทูโต   ปุณฺณปตฺตํ ททามิ เต
 อิทฺถจ มธฺโน คุมฺพํ   มิกสคฺคฺติยจ พุราหฺมณ
 ตณฺจ เต เทสฺมกฺขิสฺส   ยตฺถ สฺมมตี กามโทตี.

(ขัน) (๑๗) พุราหฺมณ ข้าแต่ท่านผู้เป็นพราหมณ์พร้อม

พฤตศาศตรฺ์ไสยทรง ศิวเวศบวรรามวงศฺ์ทรหัตถ์ไตรศุคฺ์ อันว่าท่าน

อาจารย์มานกตคฺุจกฺ์เศกสฺม ด้วยว่าเป็นพฤตศาศตรฺ์พราหฺมณฺ์พรหมพรา

เสนอนุสนธิ ทูโต เมาะ ทูวินฺน์ กิจจการสมตฺุโถ สามารถจะนำ

ยุบลทั้งสองข้าง เพราะเหตุเป็นวิสุทฺ์ทฺุคฺุททางทวงทังพรหมเมศฺ์ ปิโย

เมาะ เวสฺุสนฺุตรสุส ปิโย ก็จะสมพระทัยเสฏฺุสุเกษมโสิต ทางบิย

ปราโมทย์โสมนฺ์ส ทุกสิ่งสรรพเจริญฺ์สวัสดิพระดุกเจ้า จะคอยประ

เทืองทุกขบรทาในหิมเวศ ด้วยจะเชิญให้ลาพระพรตบรรพชาเพศ

ผ่านสมบตี ปิยสุส เม เวสฺุสนฺุตรสุส อันพระองค์เจ้ากบหลานเลาก

ปฏิพทศภกตด้วยพระบาท โดยเสวกราชสวัสดิอาสาอยู่ทนพทกษรกษา

ททามิ เต พอมาพบท่านพฤตมาเขาทน เรวกระทงทนทตวนจะไป ถ้า

จาวตคางคนหนงจะไดยงเนอสดไหฉน พลาภมูลออนนชยนยงพอใจ

นจวนแลวก็จะจัดแจงแต่งให้เป็นเครื่องสะเบียงกรัง อิทฺถจ มธฺโน

กุมพฺ์ ทงกระบอกนายงพนแต่โสิต เป็นมธฺุรลหวนยง ปกุกมิกสคฺุคฺ์

หนงชาทรายย้างสังแต่ละอย่าง ๆ กัน ฉนกับนายงทคฺมสนวเศษเป็น

ชองป่า ปุณฺณปตฺตํ เมาะ อชฺุณาสยปฺุณคฺุคฺ์ หลานก็จะให้สมปรารถนา

เพิ่มอชฺุณาสย ด้วยรีบเร็วเร่งจะไปเอาราชการ อันหนทางที่จะไปไม่

27/04/2565

กัณดารเดินได้ไม่ลดเลี้ยว เป็นเอกปทิต่างบทธจผู้เดียวไม่เลี้ยวรก หลาน
 ก็จะเป็นมัคคุเทศก์นายกรับเป็นพนักงาน เวลสุสนุดโร อันสมเด็จพระบรม-
 จอมจักรพาพพิภพพงศ์ไพศ ผู้ยานพิชิตพิเชตพิชัยพระนครพุทธพงศ์ไพศ-
 ยันตรดวงตลกเลิศโลก กามโท เมาะ สพุกามสมิทธิโท ให้สำเร็จซึ่ง
 อาโภคพูนมโนรถ เรื่องพระเกียรติปรากฏออบด้วยพระทานชญาสัย
 สรรพยาจกอันจโนใจบ่นพิไรรำ ดังว่าต้นกัลปพฤกษ์ นึกได้ตั้งใจฉำชะ
 ชนชม ยศถ สมมุติ เสร็จทรงพระภินเนษกรรมณกก่อสร้าง สืบซึ่งพระค
 พรหมจรรยทางสุนทรพิธ ด้วยพระราชบุตรอัครทาเรศ สถิตในหิมเวศ
 สักกหัตตยาवास หว่างพนัสพนมมาศเวียงไพโร อันท้าวสหัสสนัยทิพย-
 จักษุเทเวศร์บริรักษ์เรื่องพระเดชา หากใช้ให้พระวิศวกกรรมมานฤมิต
 สถาปสร้าง ในพนัสแนวทางทุเรศแนวเนินไศล ณทางที่ใดในพนัสแห่ง
 ห้องหิมวันต์ ดยจเต เทสมกขิสูลี หลานก็จะพรั่ำรำพันไม่อำพราง
 ตามระยะย่างที่ทิวทางไกลแลไกล จึงจะบทธจเจริญเชิญท่านอาจารย์ไป
 ตั ปเทศ์ สู่ประเทศที่นั่นแล.

ชูชกปพพิ นิภูจติ.

ประดับด้วยพระคาถา ๗๘ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๒ รุทพน

ความสมเด็จกรมพระปรมาภิไธยชิโนรส

บัพเพศไชยเพลงกุกพาท

เอวี เจตปุตโต พุราหุณั โภเชตวา ปาถยบสุตตถาย
คสุต มธฺโน ตุมพณฺเจว ปกุกมิกสณฺธิลฺลจ ทตฺวา มกฺเค ชปตฺวา
ทกฺขิมหตฺถํ อุกฺขิปิตฺวา มหาสคฺตสุต วสโนกาสิ อัจจิกฺขนฺโต
อาห.

(เดิน) (๑) เอวี เจตปุตโต อันว่าจนพเนจร เจตบุตรมฤค-
ลุตทพรานไพร ใจนี้กวัดแก้งกักขละกล้าแข่งกำแหงห้าว ชัดห่างนอน
ในพนัสราวอรัญญิกประเทศ อันบรมัญญาเจตราชดาร์สสังคังไว้ ให้
ตรวจตระเวนระวังด้านประคุดงแดนไพร ลุตฺวา เมื่อได้สติบพฤตมา
เดมาชราชุกษชชาติ ไม่รู้กลทตาแกเส้นฉลาด ด้วยเล่ห์หลนหลกแหลม
ในเชิงลวง บอกว่าเป็นพระหุตหลวงอันล่อชา นำซึ่งสุภลักษณสารา-
ราชสาร แห่งพระผู้ผ่านพิภพลีฬี ให้ออกมาเชื่อเชิญพระยาชศิรับรม-
บพิตรพงศ์ทิพากร เข้าไปสู่พระนครกรุงไกร เจตบุตรกสันสังสัยไม่
เคลือบแคลง ถ้าคัญคะเนแจ้ง ว่าจริงดังวจา พุราหุณั โภเชตวา
จึงยังพราหุณั ให้ภคตกัจจมธรมังสังย้าง ต่างกระยาโภชน์พอกำเลาะ
แรง ปาถยบิ ทียงเหลือเนื้ออย่างแหงกหอหวิเหเป็นพวง ทงนาฝงก

คักตวงใส่เตาเต็มบริบูรณ์ จัดให้ธไปเป็นต้นทุนตามมรรคา ทกขิน-
 หตุถิ อุกุขิปิตวา จึงพาพราหมณ์ไปสถิตที่สถิตอันอรุณญจิติ แล้ว
 กยกทกษณหตถชนชมรรคาพนาเวศ เบื้องจะเนะน้านิเทศทูมาไม้และ
 ไพเราะ อนเป็นที่ล่านกเนาหน่อนฤเบศร์เวสสันดร ก็กล่าวเป็นบาท
 พระคาถา

เอส เสโล มหาพรมุหม	ปพพโต กนุธมาทโน
ยตุถ เวสฺสนุตโร ราชา	สห ปุตฺตเทหิ สมมุติ
ธารนฺโต พุราหุณวณฺณ	อาสทญฺจ มสญฺชญ
จมนฺวาสิ ฉมา เสติ	ชาตเวทํ นมสฺสตีติ
เอเต นีลา ปทิสฺสนฺติ	นानาผลธฺรา ทูมา
อุกุกตา อพุกุกฺกว	นีลา อญฺชนปพพตา
ธวสฺสกถฺตนา ขทิสฺรา	สาลา ผนฺทนมมาลฺวา
สมฺปเวธฺนฺติ วาเตน	สกี ปิตาว มานวา
อุปริ ทุมฺปฺรียายสฺ	สงฺคีตีโยว สุขฺขเร
นชฺชฺหา โกกีลา สํชา	สมฺปตฺนฺติ ทุมาทุมํ
อวฺหยนฺเตว กจฺจนฺตํ	สาขาปตฺตสมฺมิตฺตา
รมฺบณฺเตว อาคณฺตุ	โมทยนฺติ นิवासํ
ยตุถ เวสฺสนุตโร ราชา	สห ปุตฺตเทหิ สมมุติ
ธารนฺโต พุราหุณวณฺณ	อาสทญฺจ มสญฺชญ
จมนฺวาสิ ฉมา เสติ	ชาตเวทํ นมสฺสตีติ

(ชั้น) (๒) มหาพुरुหมะ ตูกรมหาพราหมณ์ พฤตมาแต่ผู้
 ถอสสาร เอส เมาะ เอโส ปพุดโต อันว่าเขาพระหิมพานต์ภูมิ
 พันธ์บรรพตพิสัยสูงเต็มอเมฆ เกล็ด เมาะ เกลมโย เทียรย่อมคีตา
 ลายแลอดิเรก อรามรุ่งราวกับรายรัตนมณีนพเก้าแกมเกิดกับก่อนผา
 บางกเรอเรื่องเหลือองบุษไมราจรัสจรูญรวงเป็นสร้งพวงพันเพยงอมพรพน
 นภากาศ ข้างกเด่นแดงเป็นแสงตาษ คุงดวงประพาพเพชรประกศร
 ทัดแลัดกัถอดชอนส์ลับซบกับด้านเส้น มรกตภูก้ามกับโกเมนมุกดาหาร
 เห็นพิจดังเจียรในอุไรเรียบ ไพฑูรย์ทบทิมประเทืองเทียบขัทมราช
 รัตนนิลเนม แกมพลอยผลึกเลอมเมดองแสง ทเชยวชาบคคาบแข่ง
 ขจิตขกาย ข้างเป็นลือญชนะช่อวิเชียรฉายโชติช่วงชัชวาลาว ประดุก
 ดาวประกายพฤษพรายพร้อยประพร่างพรบ เมอดองแสงสุริยะกระยับ
 วัชวาบ เป็นรุ่งแววงามจาวสว่างตา ทิมุตเส้นเป็นแผ่นผา ภูตระเพิง
 พอก ข้างแห่งเห็นนกเงอมงอกเป็นเงงารุมชะโงกชงันหงาย ลาง
 เหล่ากทะเลลายคลื่นสะบันบัน หินเห็นกระเด็นเคาะ เหมือนบุคคคมา
 เช่นเคาะเราะร้อร้อนให้หรร้อย เป็นรอยราวรานระคายควระพิศวง
 ทเวงวุนชะวาก วงเวียนไศลไตร ตรวยห้วยหุบคุดหาเหว เห็นเป็น
 ปล่องเปลวไปรงปลอดคตลอดแลดะลิบละลानตา ทภาคพนเป็นน้ำผาพ
 พุงพุงขกายเป็นสายไปรย คุงไซสุหว่ายโรยรวงเป็นเรณูน้ำสร้งสนาน
 ทहनหอยยอยยานเป็นน้ำหยดหยาดหยด ยะเยอกเยนอย่างอมฤตยวาร
 ในทองถานนเป็นแท่งทระโหรฐานกาญจนแก้ว เกยประกอบกันเป็น

หล่นส่วนมโนศิลาลาด ย่อมเป็นที่อาศัยไกรสรสิงหราชเรีงแรง แฉ่น
 ส่นุกทุกหนแห่งห้องเหมหิรญรัตนไพโรจน์ เป็นที่ภรมย์ปราโมทย์
 อมรพิมาน มรुकณานกรบีศางสิง ทุกมิ่งไม่บรรตามิในคิริประเทศ
 พิเศษทรงทศเสาวคนธคันทรชจาย พึงจรงใจเป็นอาจิณ กนุธมาทโน
 จงเรียกนามชื่อศิขรินทรคันธมาทนับรรพต เหตุปรากฏกอบด้วยไม้หอม
 สิบประการมี เชิญช้จงครรวไลเดี่ยวระเบียบ ไม้ละเมามุ่งมิขมาต
 หมายอย่าเหม่อเมิน โดยทศอูตรเดินข้างเฉียงเหนือ ตำเหนียกไป
 หน้าโน้หนักหมูไม้มีอยู่มากมาย หลายพรรณเพียงประหนึ่งว่าพุ่มพนม
 ฉัตร น้ลา แลดูเชยวชะอุมอดอกอรชรช่อมกกาเกิดทุกกิ่งก้าน อุกุกตา
 ยอดทะยานเยยมพะโยมอย่างพยับเมฆมหิมา อญชนปพฤคา ตละ
 หนึ่งว่า เนินพนมนิลอญชนะศิขรินทรรายเรีงระดับตงดูส้าง ฐวสุส-
 กณณา หน้าโน้หนักพฤษหูกวางยางยงพะยอมใหญ่สรพช้กชากโคก
 ไทรมะทรางสำตสีเสียดสนสะพรง พรรณรุกขเต็งรงร่วมเรีงเหียงหัน
 มะหาดเห็นระโหฐาน สมบุเวเทนติ ครันต้องพายุรำเพยพานรำพาย
 พัดพรรณพฤษกพร้อมกันไกวกวัดสะบัดใบก ลำต้นยอดกโยงโยก
 อยู่โยนเยนเอนอ่อนทะท้าวทบ อิว มาณวา เส่มีอนหนึ่งว่ามาณพ
 หนุมนอยทหนานวล ไม่เคยควรมสสุราเข้ม คราวเดยวกเสยวสร้านสน
 สมปฤติ จะดำรงทรงชงอินทรยกบมิได้ด้วยกำลังเมา อุปริทุมปรีบายสุ
 ษนยอดไม้นนเลากละเวงไปด้วยเสียงสกุณคณานกร ก็เพรชกพร้อม
 กัมกงพฤษนาพงพง สุกกิติโยว สุกุยเร ระรเรอยราวกับเพลงขับ

อัปสรสร้างศรีสุราทิพยเทวโลก นชชุหา ล้วนคณานิกโรโระโตก
 ตูเหวารองสนนกองอยู่ไม ไนม แลวก โจนมาจับชิงไมน ร้องทอกัน
 ชกชจจะจจะแจ สุธ้าเนียงนนแซงแซ่ประสานศัพทรมกับกกรกช เมื่อ
 มารุตรำเพย รมยบุตร ตูกรชเอย สุนทรภรมย์ไพเราะ เหมือนจะ
 เรียกสัจจบุรุษให้หยุดร่มสำราญเรียง เมื่อท่านถึงจึงประทมโหมนเทิง
 บรรเทาเรือน นอนเสียดักตนหนึ่งจึงค่อยไป ก็จะไปพระหน่อไทยธรรม
 ธิเบศร์เวสสันดรราช กับด้วยพระนุชนาฏมเหสีสองตรุณไปตกดวง
 กษัตริย์ ทงสทรงพระโลมนต์ในอมรินทร์สุราศรม อุดมไปด้วยเพศ
 พิธวชบรรพชากร จมูวาลี ทรงพยัคฆจันมาภรณ์ผูกชฎาเกศ
 กระหมวดมุ่นเป็นมณฑล ถือขอเทียวเกี่ยวผลผลลาพฤกษ์ ประพฤติ
 พรตพรหมจรรยา ฉมา เสด็จ บรรทมเหนือใบไม้ปฐพีภูมิตถาน
 ชาติเวท คิงพิชกรกองกฤษณ์กระทำนมัสการไม่ขาดวันสำคัญว่าอริย-
 ธงไชยชายจิวร แห่งพระปัจเจกโพธิ์แต่ก่อนนั้นแล.

อมุพา กบิตถา ปนสา	สาธา ชมพู วิเภทกา
หรัตถิ อามลกา	อสุสตุธา พทรานี จ
จารุติมพรุกษา เจตุถ	นิโคธธา จ กบิตถนา
มธุมธุกา เถวนคิ	นีเจ ปกุกา จุฑุมพรา
ปาเรวตา ภเวยยา จ	มุฑทิกา จ มธุตถิกา
มธู อเนพกั ตตุถ	สกมาทาย ภูณชเร
อณฺเณตุถ ปุปฺพิตา อมุพา	อณฺเณ คิฏฺฐนคิ โทวิทา

อณฺเณ อามา จ ปกุกา จ	ภิงฺควณฺณา ตทุภยฺ
อเตตฺถ เหนฺจฺจา ปุริโส	อมุพฺปกุกานิ คณฺหติ
อามานิ เจว ปกุกานิ	วณฺณกนฺธรสฺสฺตฺตมา
อเทว เม อจฺจฺริยฺ	หิงฺกาโร ปฏฺิภาติ มํ
เทวานมิว อาวาโส	โสภติ นนฺทนุโปโม
วิเกทกา นานิเกรา	ขชฺชฺร์ณี พุรหาวเน
มาลาว คณฺทิตา จนฺติ	ธชกฺคาเนว ทิสฺสเร
นานาวณฺเณหิ ปุปฺเพหิ	นภํ คาราจิตามิว
กฺุชฺชํ กฺุชฺชตฺตฺกฺรา	ปาตลฺโย จ ปุปฺพิตา
ปุณฺนาคา คิริปุณฺนาคา	โกวิพารา จ ปุปฺพิตา
อุทฺธารกา โสมรฺกฺษา	อคฺคฺคฺลฺลฺลฺยา พหุ
ปุคฺตฺชีวา จ กฺุฏฺกฺุฏฺา	อสนา เจตฺถ ปุปฺพิตา
กฺุชฺชา สรลา นีปา	โกสมฺพฺลพฺุชา ชวา
ลาลา จ ปุปฺพิตา ตตฺถ	ปลาลขลสฺนฺนิภา
ตฺสฺสาวิหฺุเร โปกฺุขเร	กฺุมิภาเก มโนรเม
ปทุมฺปุปฺลสฺลจฺจนา	เทวานมิว นนฺทเน
อเตตฺถ ปุปฺพรสฺมตฺตา	โกกิลา มณฺชฺภาณิกา
อภินาเทนฺติ ตํ วณฺํ	อุตฺตมฺปุปฺพิเต ทุม
ภสฺสฺนฺติ มกรนฺทหิ	โปกฺุขเร โปกฺุขเร มธฺุ
อเตตฺถ วาตา วาชนฺติ	ทกฺุชฺฌา อถ ปจฺฉิมา

ปทุมกัญชกชเรณูหิ
 ฤตา สงฆาตกา เจตถ
 มจฺฉกจฺฉปพฺยาวิทุธา
 มธฺ ภิเสหิ สวตี
 ลุรภิ ตํ วจนํ วาตี
 สมฺโมเทเตว คณฺเชน
 ภมรา ปุปฺพคณฺเชน
 อถตถ สกฺกนา สนฺตี
 โมทนตี สห ภริยาหิ
 นนฺทิกา ชิวปฺตุตา จ
 ปิยาปฺตุตา ปิยานนฺทา
 มาลาว คณฺถิตา จนฺตี
 นานาวณฺณเหหิ ปุปฺพเหหิ
 ยตถ เวสฺสสนฺตโร ราชา
 ธาเรนฺโต พุราหฺมณฺวณฺณํ
 จมฺมวาเสี ฌมา เสตี

โอกิณฺโณ โหติ อสฺสโม
 สสาทียา ปลาทียา
 พหู เจตถ มุปฺยานกา
 ชีรํ สปฺปิ มุพาลิกิ
 นานาคณฺธสเมริคํ
 ปุปฺพสาขาคี ตํ วนํ
 สมฺนตามภินาหิตา
 นานาวณฺณา พหู ทิชา
 อณฺณมณฺณํ ปกฺขชฺชิโน
 ปฺตุตชฺชวา ปิยาชฺชิโน
 ทิชา โปกฺขจฺฉนํ ฌรา
 ธชคฺคาเนว ทิสฺสเร
 สกเลเหว คณฺถิตา
 สห ปฺตุเตหิ สมฺมตี
 อาสทญฺจ มสฺสชฺฉํ
 ชาตเวทํ นมสฺสตีติ.

(ขม) (๓) มหาพฺรหฺมม ตูกรมหาพฺราหฺมณฺพฤตฺมาจาร์ยฺจอม

พระทนต์หลวง อมฺพา กบิตฺถา ทางทึงจะครรไลกั ไม้มวงหนุมะชีวิต

แขวนทุกชวชวน ปนสา หนานนิกขนุนเป็นชนิดแน่นอเนกผล ดัดเต็ม

แต่โคนต้นตลอดยอด เขียววงทน่าขงควรรจะบริ โภคผลพวาหว่าหวาน

27/04/2565

วิเศษ วิภทกา สมอภิเษกเทศไทยเป็นทิวแถวที่เดือนทาง ทังรังเรียน
 ตะเคียนคางแค ช้อยมะค่าเขยมนั้นสะพรังพร้อม พรรณมะขามบ้อม
 บัวเจ้าแจ่งจกจนทนต์ประจำป่า จารุติมพรุกุขา เหล่ามะพลับพลองคอง
 แดวมะตูมตาด มะเตอดกเตนแดงดงแสงชาติประชุมช่อละออผล
 กทูลโย ทังกล้วยกลายกเกลอนกล่นดงแกลงหล่น สรรมาปลุกไว้ใน
 ดงดอน จังนวนมนางไกรสรสรพกลวยสนทนตหดกมอยมลมอง
 หมูโน้นกหอมทองประเทืองปลี หัวเขื่อนน้เต็มอ่อมเอมไอชารส
 ทานไปอย่างลวอดที่เดือนทาง มธุ อเนพกั ทังผิงร้างว่างแม่ไม้แห
 หวง เจริญรวงมธุรสวาร เชิญธชังชิมฉนให้ชื่นใจ ดับนั้นไปก็ไม้
 มวงหมูอนอกออยแออด อัยรมรอบบริเวณวงวัตวนาศรม ตูอดมไป
 ด้วยดอกออกผลพนพรรณชบเฝ้าะ บ้างก้าเตาะตีบห้ามทรามสักทุก
 ลำต้น ถึงกวนณา อันพะผลมพรรณเป็นสองสถาน บ้างก้เขยวปาน
 ประหนึ่งว่าหลังป่าด ท้เหลืองเล่ห์พรรณชาติชมพูนุท เหงูชา ปุริโส
 ลำต้นแต่พอบรูษหยุดย่นอยพนภาค ภายไค้กเออมเก็บกิน ได้สะตวกตาย
 ผลส่วยหวานวิเศษทรงสุคนธรสจริญพรรณ หีกาโร ปฏิภาติ มี
 ดงจะอศัจรรยประจำดงตงอยู่ทง ๆ ในทิมเวศ พนาสนท้สกลประเทศ
 ทิศาภาคภิมย์ใจ ดงนั้นทวโนทะยานในอมรแมน แล่นสะพรังพร้อม
 ไปด้วยพฤกษพราวตาลดัดเต็มแต่ล้วนผล หล่นลงเคยรดาษทิตนทาน
 เอดฤท พุรหาวเน ในห้องพระหิมพานตภูมิพนัสเนินแนว อเนกไป
 ด้วยถ้องแถวทุมชาติ ประชุมดอกคูนหลายหลาก ดละหนึ่งว่าช่างชาญ

ฉลาดหากพิงคระณะจรรยห้อยไว้ในเตนตง ตูตติเรกเนกนายตั้งชายธง
 ประเทืองทั่วทุกราวป่า นานาพรรณเนหิ ปุปฺพิตา แต่ล้วนสรรพมา
 สลับแสง อร่ามรุ่งราวกับจะแข่งคั่นมพรพนนภาภาค อันเด่นดาศไป
 ด้วยดวงดาราราย ยังรุกขชาติที่ชายเชิงเขาเป็นคั่นเขต กอบด้วย
 เบญจโกฐเกดกฤษณากรรณการแกมกับพุดตง เหล่ามะลิลีและ
 กาหลงกุหลาบล้วนล้วนตออดูดุสลัง ปาตลियो ทั้งแคฝอยและอ้อย
 ช่างชูช่อเป็นชั้น ๆ ประกวดกันทุกก้านกิ่ง โนนกับนาคกากระทิงกะถิน
 ทั้งกะทุ่มและทองกวาว เหล่าทองหลาง ล้วนมะเกลือกลุ่ม ประคำไก่
 แก้วกุ่ม มะรุมรักราชพฤกษ์สีประดังดอกตูดดาชดา โกสมุผลพุชา ชวา
 ทั้งขนุนลำมะลอโตโตเดี่ยวแลมูกหลวงหุหลวงเป็นเหล่า ๆ สรรพ
 ประตุหมูตระเบาตระแบกเบญจพานไสว รังรุกขล้าโยประยงค์แย้มสาย
 หยุดแลยมโดย แต่ล้วนหล่นลงร่วงโรยรายตอกลงมูมองเหมือนบุคคล
 ชนมากองไว้ตระการตา ปาลาลชลสนธิภา เพียงประหนึ่งว่าพอนชาว
 อันเต็มไปด้วยฟางก็ปานกัน ในห้องพระหิมวันต์นั้นแล.

(ชน) (๕) มหาพुरुหมะ ตูกรมหาพราหมณ์รามวิสัย ดสุตา-
 วิหุเร โปกุขรณี เบื้องหน้าแต่ขึ้นไป ก็สรรสนานนามชื่อว่าโยกขรณี
 เป็นดีเหลี่ยมเบี่ยมไปด้วยสินธุธารา ตั้งมณีนโมหรจินดาตวงตูละอาด
 ริมบริเวณอาวาสศิวาศรม มโนรม ในภาคพื้น ภูมิภิมมัยเจริญใจ
 ดังทิพยโยกขรณีในสุนันทา ปทุมบุปปลสณฺณนา ตาตาศไปด้วยบัว
 เบญจพิชพรรณประไพดี โคมลงงกลน้อเนกแน่นในกระแแต่สินธุ สัตต-

บุษย์ โกมุทหมูลินจงชยายบานในคิมหาเหม็นตกาล กอบด้วยตอกน
 ตาษตน กาทนตนาทนกตนแต่เพียงเข้าควรจะปราโมทย์ ด้วยเรณู
 เกสร สำโรชกัโรยล่องลงในใบบัว ระคนด้วยนาค่างทวงกลวกกลับ
 ชนเข้าเป็นก้อนปรากฏ นามชื่อว่าไบกขรมชुरुลาวารี วายนุติ ตูกรรช
 ยงมพายูราพายหลายจำพวกพดกะพ้อหอบ กอบเอาละอองเกสร อบลไป
 ปนปรุงปรายไว้ในอาศรม หอมระงมไปด้วยกลิ่นรจนาใจ สิงขากกา
 อันว่าผลกระจำบัวใหญ่ยอมเยียดยุดอยู่ที่ทองธารที่ขอบฝั่ง นนิกพชชาวสาร
 สาลิลละอองรวง เม็ดดาวราวกับเพชรรัตนหลวงจำรัสราย มจณกจณ
 ปพยาวิธา สรรพเต่าปลาทั้งหลายก็ลอยโถดโตนเล่นในมุขลินที่สิ้นธุ
 ธารา ทังเทไพโลมาก่มากหมาย หมู่วายแสงวัง ตะโกกกาแกม
 กับกตคลังเหียวกินโคล แล้วเคล้าคุณวลงนทรพรรณเน้ออนแอม
 อาศัย อยู่แอ่งกะอูกอาย คางเบือนกบังกายกับโกมล หมู่วะดีชะโตตุก
 ก็โตตตันต่ำลงดาลดิน กะโห้กะแหหาอาหารกินทุกหนแห่ง กระจคลัย
 คลายก้วยแว้งฉวัดเฉวียนตามเฉนียนนอง แมลงภูพาพวกตะเพียน
 ทองล่องเล่นสลอนลอย สรรพชีวซ่าปลาสร้อยก็สืบสนระคนแข่งเคียง
 ชนานเล่นเป็นคู่ ๆ อุปยานกา พวกพรรณเบี้ยวปูหมู่วอยกัคลาน
 คล้าเต็มโคลในวาริน ทงกุงกมังกกรกุ่มภักกมุตแผ่นเล่นนาคะนองเซย
 ตูกรพราหมณ์เอ๋ย ประหลาดหลากด้วยรากอบลบัว บังเกิดมีประมาณ
 เท่าอันใด เป็นน้ำเปริยมประษัรมิใส่สะอาดขาว ราวกับขีโรทกมธุ
 รสเจริญหวาน เชิญธอจารย์จงบริโภคให้พ้อครอง นานาคนุศลเมริต

ยิงหมู่ไม้ก็มุดมองมออยู่รอมรอบชอบสัระระตะตอก ตุสลับสลอนต่าง ๆ
 คณธจรรยา กลิ่นธรรสัระเหยหวนไม่หายหอมในหิมวันต์ สมุโหมทิ-
 เตว จะยังคนอันสัญจรไปถึงให้พึงเปรมเกษมใจ ด้วยสรรพบุษผาภา
 ไม้ทเบิกบาน ระเบะบตบนกังก้านตระหลบ ออบอาบใจให้มัวเมา
 หมู่แมลงมาศภมรกกคลังเกล้า เอาชาติเรณูนวลผกาเกสร หิง ๆ บิน
 วะวูว่อนร่อนร้องอยู่โดยรอบขอบจตุรัสไบกขรณี นานาวณูณา พหู
 ทิชา เหล่าคณานิกรบักขิมัพรตผลากหลายประหลาดเลิศ ล้วน
 กำเนิดเป็นสองหน เป็นฟองก่อนแล้วกเกิดเป็นควัดนค่อภายหลัง
 อลุลมณณ์ ปกุษชิน เสนาะไปด้วยสำเนียงสนั่นดงดงอยู่เพรงเพรียก
 เรียกกุกันคดอแคลซ้อแซ่ประสานก นนุทิกา คณานิกรวิหคประหิต
 หงส์เหมหน่านกเห็นบิน ลงลอยเล่นมุจลินท์ชโลทกกกกินเกสรบัว
 ปิยาชิน นกกระสาพากันเมยผัวแสวงภักษมาบักบ่อนไปดกในเรือนรัง
 ประดงเสียงอยู่เซ่งเซียบ เหล่าอิลุมกระแลเลียบกระลึงลเข้าลับไม้
 พรตณกานากตาไล่เหล่ามัจฉาในวาริ สุกุณชาติทงหลายเล่านกยอม
 อาศัยสัระเส้พภักษาหาร สัราญรังอยู่รูกขอบดราเวียงร้องระงมไพโร
 สกเลหว คณฤตา บ้านนักรุงสว่างไปด้วยพรตณบุษผาภาบาน
 ประสานสัสลับกลีบ ดงแกล้งจับประจงตรง ปานประหนึ่งว่าชายทอง
 ประเทืองท่วทุกถิ่นแถว ควรจะทศนาแนวในตำแหน่งวนาศรม แห่ง
 สัมเด็จพระเพสัยันตร ผู้เจริญพรหมประพฤติพรตพร้อมไปด้วยสอง
 ตรุณวโรรสราชชายา อันอยู่ในห้องหิมวานันแด.

อิทฺยจ เม สดฺตุกฺกตฺ	มธฺนา ปฏฺิสํยตฺ
มธฺปฺณทิกกา จ สุกฺตาทโย	สดฺตุกฺกตฺ ททามิ เต
ตุมฺเหว สมฺพลฺ โหตุ	นาหํ อิจฺฉามิ สมฺพลฺ
อิโตปฺปี พุรฺหุเม กณฺหาหิ	กจฺฉ พุรฺหุเม ยถาสุขํ
อยํ เอกปฺที เอติ	อุขํ กจฺฉนฺติ อสฺสมํ
อิสฺปี อจฺจุโต ตตฺถ	ปงฺกทนฺโต รชสฺสิโร
ธารนฺโต พุราหฺมณฺวณฺณํ	อาสทญฺจ มสฺสยฺฆํ
จมฺมวาสี ฉมา เสติ	ชาตวทํ นมสฺสตี
ตํ ตฺวํ กนฺตฺวาน ปุจฺฉสฺส	โส เต มกฺกํ ปวฺกฺขตฺตี.

(เดิน) (๕) เบื้องว่าเจตบุตรพรานไพร พร้าพรรณนาแนะนำ
 พันธ์ลำเนาเขาและไม้ ให้แก่ชัชชุกรชราจารย์ อันจะไปสู่อาศรมสถาน
 ที่สถิตแห่งบรมบพิตรเพ็ชรรัตนดวงกษัตริย์ พราหมณ์ก็ไล่มนต์
 ประมปรัด จึงกล่าวสุนทรพจน์ทางปฏิสันถารว่า ดูกรเจตบุตรผู้เป็น
 หลานลัลเลขตง สดตุกตต์ ข้าวงศ์คุณงส์ตตุก่อน กวนด้วยน้ำผึ้ง
 พิเศษหวาน อันอมิตตาเยาวมาลย์ผู้มพกตรมืองใส่ แกล้งประเจียน
 จัดประจงให้มาเป็นสะเบียงเลี้ยงทองที่เถื่อนทาง ตาจะแบ่งให้เจ้าข้าง
 บริโภคเล่นหลากหลาก ประสาซากที่กลางไพร (ขึ้น) เจตบุตรจึง
 ตอบว่าขอบใจเจียวนะธอาจารย์ สมพลล์ อันว่าขนมหวานวรวิเศษ
 สะเบียงป่า ที่คุณตาจะให้หลาน ๆ ก็ไม่ประสงค์ เชิญธอาจารย์จง
 เอาไปกินในอรัญญวิถึ ไปเถิดนะตรงนี้ตรงมือหลานช้อย่าเดินเลื้อ

เป็นทางน้อยร่อยเร่อพอจุบาทบทรเดินได้แต่ผู้เดียวไม่เคยหวด ตรง
 ไปสู่อาศรมบทพระนักษัตรมาเพ็ญมาน ชื่อพระอรุณจอมใจอาจารย์
 อุดมเพศ ปงกทมนุโต พันชาวพิเศษดงสังข รชลสิโร ยมเฝ้านั้น
 นระรุงระคนช้องไปด้วยไปด้วยละอองธุลีผง ทรงพยัคฆ์มาภรณ์
 ลายละเลอมกับทงเล็บ ถอชอเทียวเกี้ยวเกบกันผลไม้กระทำอัคคิวนทนา
 บูชาไฟเป็นเนืองนิตย์ โดยพิสัยพระนักษัตรสืบโบราณ ย่อมสถิตใน
 สถานละแวกหว่างวนวิถ เมื่อท่านถึงจึงยกกรอญชลเคารพราภกราบ
 กราน กระทำปฏิสันถารถามถึงมรรคา พระผู้เป็นเจ้าก็จะพรรณนา
 แนะนำทิศเดือนทางให้ท่านไป สู่สำนักบรมไทยทานาธิบัตศรีเวสสันดร
 อันอยู่ในอาศรมสังขรนั้นแล.

คตมตุถิ ปกาเสนุโต สตุถา อาห

อิทํ สุตฺวา พุราหุณฺณพนฺธุ เจตํ กตุวา ปทกฺขิณํ
 อุตฺกุกฺกจิตฺโต ปกุกามิ เยนาสิ อจฺจุโต อิติติ.

(เดิน) (๖) ยี่ อตุถิ อันว่าอรรถอันไดยังมิได้แจ้งปรากฏ
 จุณฺณียปเท ในจุณฺณียบทบั้งฉาภาคภายหลัง ตํ อตุถิ อันว่าสมเด็จ
 พระบรมนาถศาสดาจารย์ เมื่อจะไปรดประทานอรรถอันนั้นให้แจ้ง
 จึงตรัสว่า (ซน) ภิกุขเว ตูกรสังฆผู้กล่าวภยในวิฏฐสังสาร พุราหุณ-
 พนฺธุ อันว่าเฒ่าผู้เป็นเฝ้าภาวทวาชโคตรทิวชงควิสัย สุตฺวา เมื่อได้สดับ
 สุนทรคติสิ้นเสร็จสุด อันนายพเนจรเจตบุตรบอกแจ้งจำถนัดในพนัส
 วิถเดือนทุเรศ (ซน) อุตฺกุกฺกจิตฺโต เฒ่าทิวเชษฐูกษณยานบันเทิงใจ

ยกยามละว้า^{๒๕}ไน้ใหญ่ สะพักแล้งละล้าละล้ง ปทกขินิ กตุวา เฒ่า
 กักระทำปทกขินิ^{๒๕}สันตติยวารเวียนรอบขอบที่ อจจุโต อันว่าพระ-
 อจตุ^{๒๖}ษผู้สร้างพรต ยตุลา ปเทศ สำเร็จอิริยาบถบำเพ็ญผลเพิ่ม
 ผนวชในประเทศที่โต ปกุกามิ เฒ่าก็บายพักตร์เฉพาะไป ตั ปเทศ
 สูประเทศ^{๒๖}ที่นั่นแล.

จุลลวณณณา นิฎฐิตา.

ประดับด้วยพระคาถา ๓๕ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๗ มหาพน

ความพระเทพโมลี (กลั่น)

ปิณฑุ์ไข้เพลิงเช็ดกลอง

กจฺจนฺโต โส ภารทฺวาไซ	อทุทส อจฺจตุํ อีสึ
ทิสฺวาน ตํ ภารทฺวาไซ	สมฺเมทึ อีสึนา สห
กจฺจิ นุ โภโต กุสลํ	กจฺจิ โภโต อนามยํ
กจฺจิ อญฺเณน ยาเปถ	กจฺจิ มุลผลา พหู
กจฺจิ หัสสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	กจฺจิ หีสสา น วิชฺชตีติ
กุสลญฺเจว โน พุรฺหุเม	อโถ พุรฺหุเม อนามยํ
อโถ อญฺเณน ยาเปมิ	อโถ มุลผลา พหู
อโถ หัสสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	หีสสา มยฺหํ น วิชฺชตี
พหุณี วสุสฺปุกาณิ	อสฺสเม สมฺมโต มม
นากิขานามิ อฺปนฺนํ	อาพาธํ อมโนรมํ
สฺวาคตฺนฺเต มหาพุรฺหุเม	อโถ เต อทุราคตํ
อนฺโต ปวีส ภทฺทฺนฺเต	ปาเท ปกฺขาลยสฺสุ เต
คิณฺฑุกาณิ ปิยาลาณิ	มธฺก กาสมาโรโย

ผลานิ ขุฑุทกปุปานิ	ภุญช พุรหุเม วรี วรี
อิหंपิ ปานีย สัต	อภคต กิริคพุกรา
ตโต ปิว มหาพหุเม	สเจ ตูว อภิงเขสตี
ปฏิกุคหิต ยิ หินน	สพพสส อคฺขิมย กต
สณฺชยสฺส สกํ ปุคฺค	สิวหิ วิปฺปวาสิต
คฺมหํ ทสฺสนมากโต	ยหิ ชานาสี สํส เมติ
น ภว เอตี ปุณฺณคณ	สิริราชสฺส ทสฺสน
มณฺเณ ภว ปคฺคยติ	รณฺโณ ภริยํ ปติพุคฺค
มณฺเณ กณฺหาชินํ ทาสี	ชาลี ทาสญจ อิจฺฉสิ
อถ วา คโย มาตาปุคฺคเต	อรณฺเณ เนคฺคมากโต
น ตสฺส โภกา วิชฺชนติ	ชนธณฺณญจ พุราหุมนชาติ
อกุฑุฑรูปาหํ โภโต	นาหํ ยาจิตฺคฺมากโต
สาหุ ทสฺสนมรียานํ	สนฺนิวาโส สทา สุข
ทิจฺฉปุพฺโพ สิวิราชา	สิวหิ วิปฺปวาสิโต
คฺมหํ ทสฺสนมากโต	ยหิ ชานาสี สํส เมติ.

(ชั้น) (๑) ภาวทฺวาโซ อันว่าพราหมณชราภารทฺวาชชาติเชญฺใจ
 คจฺฉนฺโต ตาแกกัไดเต้าตามอรัญญวิถีมี่สำคัญเขาและไม้ อันนาย
 พเนจรเจตบุตร บอกแจ้งแล้วแต่หลัง อทฺทส อจฺฉตํ ก็ประสพพบ
 พระสิทธาจารย์ จอมอจฺฉตใจจงเจริญฺจรรยายอดโยคี กัอกองกฺุณทพิช
 กระทานมัสการ จึงกล่าวปฏิสันถารได้ตามถึงทุกขภยพยาธิแลเหลืออบ

ยุงบุงร่านรังกินโลหิต สรรพภัยอสรพิษพวกพาลมฤคร้ายกาจอันจะรบ
 กวน ถ้ามถถวนถึงทเหยวแสงวหามูลผลาหาร พระดีททอาจารย์เจ้าจง
 แจงเหตุ ว่าสรรพภัยอาเพศไม่พาธากระทำร้าย ทั้งมูลผลาก็กหางายไม่
 ผิดเคืองขัดสน ผลเอมโอรอันจะชบฉนั้น เชิญธชชาระเท่าเสียให้สิ้น
 รุลีในโรงน้ำ กระทำกตตักกกันผลไม้มืออยู่มากครั้น ผิวจะฉนกกังฉฉนั้น
 เกิด น้ำฉฉนเวากตักไว้ในคุ่มเต็มตามแต่จะปรารธนา ท่านทุเรศสัจญจ
 มาในฉฉนั้น นามศรีสวัสดิศิวเคษเขตเกษมสำนค การเจริญอัยารังรอ
 เร่งฉฉนเกิดนระชช พระเจ้าข้าเจ้าประคณใจอารีรบจะให้รบประทาน ทรง
 พระคณหาอันใดไปนบ้อมได้ ข้าธอาจารย์จะขอรับดำรงไว้ทหว่างเกล้า
 ด้วยข้าแต่เอาอุตสาหะสับเสาะเฉพาะหน้ามาทงน ด้วยมกมลมุ่งมาด
 ทหมายประสงค์จะใคร่ประสพพบพระองค์คือบรมทานาธิบดี มีพระนาม
 พระเพสยันตรอดุสยตวงติลกเลิศกษัตริย์ในสากล ยทิ ชานาสี สัสเม
 ผิวแลพระผู้เป็นเจ้าแจงดาบสพิตรทสถิตสถาน จงโปรดเกล้าข้าพฤตมา
 จารย์ให้ทราบเหตุสักหน้อย เหม่มงนชรอยถ้อยทรลกษณฉฉลามกธรรม
 ใช้จะมาด้วยหวังสวัสดิเป็นทางสวรคณนหามิได้ มณเฑ ดงกุนนกแน
 ในใจไม่ผิดเนตร ชะรอยจะมาขอองค์พระอัครเรศราชชายา ถ้าหาไมก
 พระชาติแลกณหาทงสององค์ เอออีกท้าวเธอออกมาทรงสร้างแสงบุญ
 บ้าเพญผล เพิ่มฉนวนรในพนัสตงตอน มีแต่ลูกรักสายสรมกับมเหสี
 เป็นสองสามสองคด้วยกันแทนเห็นหน้ากันเมอกาลไร ล้อมทรพยสังโต
 ชงจะไต่ตตพระองค์มา มันช่างไม่คิดอนิจจา ตักแก่ใจอย่างไรหนอนระชชช

อกุทุรูปาหิ โภโต พระเจ้าข้า พระฤๅษเฌออย่าเพ่อโกรธ ข้าชฌนเฌอ
 พราหมณเฌอ โหดห็นชาติเหมื่อนเชนนว ไม่งหวังตั้งหน้ามาขอทาน
 กระทำให้เสฌยจาวัตรามราชวิสัยมหาศาลสืบประเพณี ถึงจะบริภาษพ้อ
 จนลงเพียงน ฆานอยกหนักแนนนกเกรงไมโกรธคอบ ด้วยตัวตั้งอยู่
 ในความชอบไมแฌกผิด มานเฌอหวังจะใคร่ประสพพบพานบพิตรพุทธ-
 พงศทิพากร อนเฌอเป็นศรัตวสตุถุทธทางทิศานุตตริยธรรมอนนุตม
 ด้วยได้เคยสโมสรสมาคมคบหา กับพระองคเฌอผู้ทรงพระปริชาเชอปราชญเฌอ
 ไมมีเปรียบประยुरยศอนใหญ่ยง แต่จากเมือมมาอยู่บ่าเป็นความจริง
 ฆาเจายงมโตเห็นพระองคเสยพระคุณเจ้าเอย เอนดูเถดถารูแห่ง จง
 ชวยชตาแห่งแนวนิวาศสถาน ให้แกฆาธอาจารย์ ณกาลบดินเถด.

(เดิน) (๒) ทเฌอ สุทวา ตาปโต พระองจตุฤๅษเฌอได้สดับสารคดี
 มุสาวาท ธชชาติทรชนฆางร่าพันพูดให้เชออกเชอพง จึงให้พราหมณเฌอ
 ยบยงอยู่อาศัยในอาศรมสั่นส่วนแห่งราตรี ยงธชเฌอมาทลทกให้รับ
 ประทานมูลยลาหารของบ่า ครนรุ่งสว่างเวลาอรุณเฌอทัย จึงพา
 พราหมณเฌอไปสถิตทดินทางเถอนวด จงยกทกษณทตถชนช ให้ชชจา
 ระยษมรรคา กีกถ่าวเป็นสารพระคาถา

เอส เสโต มหาพรหมเม	ปพพโต กนชมาทโน
ยตุถ เวสตุสนุทโร ราชา	สท ปุคเตหิ สมมตติ
ธารณโต พุราหุมนวณณเฌอ	อาสทญจ มสณชฎเฌอ
จมนวาลี ฉมา เสติ	ฆาตเวทเฌอ นมสตุสตี

เอเต นีลา ปทิสฺสนฺติ	นาณาผลธรา ทูมา
อุกุกตา อพุกุกฏาว	นีลา อณฺชนปพพตา
ชวสฺสกณฺณา ขทฺธา	สาลา ผนฺทนมมาลฺวา
สมฺปนฺเนชนฺติ วาตณ	สกี ปิตาว มาณฺวา
อุปริ ทุมปรียาเยสฺ	สงฺคีติโยว สฺยฺยเร
นชฺชฺหา โกกิลลา สงฺฆา	สมฺปนฺตฺนฺติ ทุมาทุมํ
อวฺหยณฺเตว กจฺจนฺตํ	สาขาปคฺตสมฺวีรฺตา
รมฺมยณฺเตว อาคณฺตํ	โมทยณฺติ นีวาสิณํ
ยคฺต เวสฺสณฺคโร ราชา	สทฺ ปุคฺเตหิ สมฺมตฺติ
ธาเรณฺโต พฺร่าหฺมณฺวณฺณํ	อาสทณฺจ มลณฺชณฺ์
จมนฺวาสิ อฺมา เสดฺติ	ชาคเวทํ นมสฺสตี
กิเรริมาลา วิคตา	ภุมฺภิกาคเ มโนรม
สทฺทลลา หริตา ภูมิ	น ตคฺตณฺทุสฺสเต รโข
มฺบูรทิวสงฺกาสา	คฺตผลฺสฺสสมฺบุปฺมา
ติณานิ นาคิวคฺตณฺติ	สมนฺตา จตฺรจฺกุลลา
อมฺพา ชมฺพุ กปฺปีอฺฐา จ	นีเจ ปกฺกา จุทุมฺพรา
ปริโกเคหิ รุกฺเขหิ	วณฺนตํ รติวทฺตณฺ์
เวพฺุริยวณฺณสนฺนิกํ	มจฺจนฺคฺมพนฺิเสวิตํ
สฺจ สฺคณฺธํ สลิลํ	อาโป ตคฺตณฺี สนฺทตี
ตสฺสาวิทฺุเร ปกฺขรณฺ์	ภุมฺภิกาคเ มโนรม

ปทุมปุป্পลลยฉนนา	เทวานมิว นนุทเน
ตีถิ อุปุปลชาตานิ	ตลุมิ สรสิ พุราหมณ
วิจิตรนีลาเนกานิ	เสตา โลहितกานิ จาติ
โขมาว ตตถ ปทุมมา	เสกโสทกนุธิเขหิ จ
กลมุพเพหิ ลยฉนโน	มูจจลินโท นาม โส สโร
อถตถ ปทุมมา ผลุลา	อปริยนดาว ทิสสาร
คิมุหา เหมนตกา ผลุลา	ชณนุตกุกมา อุปคุดรา
สุรภี สมุปวายนติ	วิจิตรรา ปุป্পผลณจิตา
ภมรา ปุป্পคณุเชน	สมนตามภินาทิตา
อถตถ อุตกนุตลุมิ	รูกุขา คิมุจนติ พุราหมณ
กทมุพา ปาณูตี ผลุลา	โกวิฬารา จ ปุป্পิตา
องุโกลา กจจิการา จ	ปาริชณญา จ ปุป্পิตา
วารณา วุขุหนา รูกุขา	มูจจลินทมุกโต สรี
สิริสา เสตปาริสา	สาธ วาขนติ ปทุมกา
นิกณฐี สรณิกณฐี	อสนา เจตถ ปุป্পิตา
ปงกุรา พหุลา เสตา	โสภณชนา จ ปุป্পิตา
เกตกา กณิการา จ	กรวีรา จ ปุป্পิตา
อชชุนา อชชุกณณา จ	มหานามา จ ปุป্পิตา
สุป্পุฬิตกุกา คิมุจนติ	ปชชทนุเตว กีสูกา
เสกปณณิ สตตปณณา	กททลियो กุสุมกรา

<p> ธนุตกการิปุเปเห อจฉิปา ลิมพลีรูกษา เสตฤเณรุ ตฤคริกา ทหระ รูกษา วุฑฒา จ อสสมํ อุกโต ชนติ อเจตฤ อุกนคสมํ มฤคคตโย กรตโย อุกษาปวตตํ อุลลหิตํ ทาสิมกณจโก เจตฤ เอลมพรูกษสณณนา สดคหํ ชาริยมานานํ อุกโต สรณจ มจจลินทํ อินทิวรหิ สณณนํ อหคมาสํ ชาริยมานานํ นิลปุปผิเสตวาริ กเลรูกเขหิ สณณนํ สมุไมทิตเวว กนเชน ภมรา ปุปผคนเชน ตัณนิ กฤการูษาทานิ กุมภมตฺตานิ เจกานิ </p>	<p> สีสปาวรรณานิ จ สฤลคโย จ ปุปผิตา มลิกโกฏฐา กุลาवरा อकुฏฐิตา เจตฤ ปุปผิตา อคฺษาการํ สมนคโตคิ พหุ ชาคา พณิษชกา เสवालํ สีลคํ พหุ มกฺชिका หิงฺคุษาลिका พหุ นิจे गलमपका รูกษา ตिฏฺชนติ पुराहमण कन्चि तेसं न निषुचति वपुषा तिष्ठन्ति भाकसि वनन्तं उपसिगतं कन्चि तेसं न निषुचति ปุปผิตา คิริกณณिका वनन्तं तुलसीहि ज पุป्पसाखाहि तं वनं समनतामणिनाथिता คสมํ สรสิ पुरาहमण मुरमत्तानि वा อุโกति </p>
---	--

อเนกุต	สาสโป	พหุโก	นาทโย	หริคายุโต	
อสีतालาว	ติฏฐนติ		เฉชชา	อินุหิรรา พหุ	
อปฺไพตา	สุริยวल्ली	จ	กาลียา	มธฺกนฺธิยา	
อโสกา	มุกฺทยนฺตี	จ	वलฺลิกโ	อุทฺทปฺปฺฝโย	
โกรณฺจกกา	อโนชา	จ	ปฺปฺฝิตา	นาคมลฺลิกกา	
รูกฺขมารุຍุห	ติฏฐนฺติ		มฺลฺลตา	กีสุกฺวลฺลโย	
กเชฺรฺรหา	ปวาเสนฺตี		โยธิกกา	มธฺกนฺธิยา	
นํลียา	สุมฺนา	ภณฺที	โสภตี	ปทฺมุตฺตโร	
ปาศลฺล	สมุทฺทกปฺปาสี		กณฺนิการา	จ ปฺปฺฝิตา	
เหมชาลาอ	ทิสฺสนฺตี		รุจฺจิรรา	อคฺคิสฺสิชูปฺมา	
ยานิ	ตานิ	จ	ปฺปฺฝานิ	ถลชานูทกานิ	จ
สพฺพฺพานิ	ตคฺค	ทิสฺสนฺตี	เอวํ	รมฺโม	มโหทธีตี
อดสฺสลา	ไปกฺขรณฺนิยา		พหุกา	วาริโคจฺรา	
โรหิตา	นลเปสฺสิงฺกุ		กุมฺภิลลา	มกรรา	สฺสู
มธฺ	จ	มธฺลฺลยฺจ	จ	มฺยงฺกกา	
กุกฺทชชา	ภทฺทมฺุตฺตลา	จ	สคฺคปฺปฺฝยา	จ	โลลฺลฺปา
สุรภี	มรฺุตฺตกรรา		พหุกา	ตฺุงกฺวลฺลโย	
ปทฺมกา	นารทา	โกฏฺฐา	ณามกา	จ	หเรณฺกกา
ทลฺลิตฺทกา	คณฺธเสลา		หริวฺรรา	จ	กุกฺกฺลลา

วิภททา โปรโกอุธา กปฺปุรา จ กลิงฺกุกา
ทิวโพลเถหิ สมฺชฺณนฺติ เอวํ รมโม ตโปวเนติ.

(ขึ้น) (๓) พุทฺหม ตูกรมหาพราหมณํ พรหมบุตรบรรพชา-
ชาติทิสงคพิสัย เอส เสโธ แลตฺนัตในเบองหนานัน เขาใหญ่ยอดเยี่ยม
พระโยมอย่างพระยัพเมฆ มีพรรณเขียวขาวแดงดุดิเรก ดังรายรัตน-
นพมณีน่านน้ำใคร่ชม ครันแสงพระสุริยะส่องระดมกุดเด่นดังดวงดาว
วาวแววระวาว ๆ ทเวงวุงวิ จตรจาร์ลีจาร์ญรุงเป็นสีรุ้งพวงพินเพียง
คคณมีพรพนนภาภาศ บ้างก็เกิดกอกอนประหลาดศีลาลายแลละเลื่อม ๆ
ทองกงาเป็นเงงอมกชะงุมชะงอกชะงอนผา ทยุติเฝินเป็นแผ่นภู-
ตะเพิงพัก บ้างแห่งเล้ากเหียนหักหินเห็นเป็นรอยราวรานระคาย ควร
จ.พิศวงด้วยธารอุทกทตกลงเป็นหยาดหยดหยดย้อยเย็นเป็นเหน็บหนาว
ในท้องถาที่ลัดตไกรสรราชสถาน บังเกิดแก้วเก้าประการ กาญจน-
ประกอบกัน ตลอดโล่งโปร่งปล่องเป็นช่องชั้นช่อวิเชียรฉาย โชติช่วง
ชัชวาลสว่างตา แล่นส่นุกในห้องเหมคูลาทุกหนแห่งระโหฐาน เป็น
ที่เสพอาศัยสำราญแห่งสุรารักษราภษสรรมมีสาจมากกว่าหมื่นแสน
สระพริ้งพถุกษ์พิมานแมนทั่วทุกหมู่ไม้บรรดามี ในเขานั้น ย่อมทรง
ทศพิศสุคันธจรอาจจจะจับใจเป็นอาจิณ กนุธมาทโน จึงเรียกนามว่า
คีชรินทรคันธมาทนมัทมา เหตุประดับด้วยพถุกษาทรงสุคันธชาติ
สืบประการมี เชิญธซึ่งได้เต้าตามคินเขา ช่างอุตตราภิมุขเขม้น
หมายเชิงเห็นออข่านอนใจ โนนันคือหมู่ไม้มอเนกนานานันมถวัน

27/04/2565

นีลา แลสล้างล้วนสูงส่งลอน บ้างก็ออกช่ออรชรผลึกกาเกิด กับกึ่งก้าน
 ระกุกแถมแนมใบวิบุลระบัดบัง เขียวชะอุ่มเป็นพุ่มดงดงจอมเมฆมัว
 เป็นหมอกมูต สรรพสกุณตระกูลทิชากรกเกริ่นรื่องกับกิ่งรุกขเวียงราย
 ครั้นเมื่อเวลาลมชายรำพายพัด กิ่งก้านก็ไกวกวัดสะบัดใบก ล้าต้น
 ยอดเขยอนโยกโยนอยู่ไปมา อิว มาณวา เหมือนมานพเสฟสุรา
 เมื่อเริ่มแรกพวงรุรส ได้ตูดตมคราวเดียวไม่ทันหมดก็เมามาย จะ
 ดงตรงตำรงกายบร่างรอดด้วยสุราร่ายฤทธิ์แรงเมา ในพินภูมิภาคนั้น
 เล้ากแลเลือน ล้วนผลากุ่มหล่นลงกลาดเกลื่อนทกลางดินตูดาษาตา
 ลทุทลา หริดา พรรณหญ้าแพรกกชนสะพรังเขยว คือสร้อยคอ
 ชนมยุรยระยับอ่อนละอออย่างสำลีโย ยอดไม่ยาวสั้นสองคูมิม
 เส่มอกันไม่กำเกิน อันหนทางที่จะเดินนั้นสะตวกตาย สบายบาทบพทจร
 เจริญใจ ผงไผ่กัศมรุติละของอันละเอียต เป็นผุ่นพุงกมิได้เฟื่องพิน
 ด้วยหญ้าแพรกปูปกไปเป็นพินภูมิพนัสสถาน เทียรยอมให้เกิด
 วัชฌนาการกำหนดใน กำหนดนามมิ่งไม้อันมีผล มีอัมพพฤษ
 เป็นต้น ดังสำแดงมาในจุลลวงวรรณานันแล.

(ชน) (๕) พุระหุเม ดูกรมหาพราหมณ์ผู้ประพฤติพรต-

พรหมจรรยา เราจะพรรณนาถึงสระศรีอันมีอยู่ทแทบพระอาศรม-
 ศิวาวาส แห่งสมเด็จบรมบาทบพิตรพิริตพิไชยเฉลิมราชเวศดุทธราช-
 ธานี มีนามมุจลินทสินธุสระสนาน สี่เหลี่ยมเปี่ยมไปด้วยชลธาร
 ชโลทกเทียบเทียมไพทุริยจินดาดวงดูใส่สะอาด เย็นยะเยือกหยาด

อย่างอมฤตยวารีณ ระร่นรวยด้วยกลิ่นอายอบอวล ผุ้งกินนรคณานาง
 ย่อมชักชวนกันมาอาบกินเกษมสำนัด แล่นสุขสำราญสารภิมย์
 ระรำเรงบันเทิงใจในสระนั้น อเจตฤต ปทุมมา พุดลา อำพนด้วย
 บุชชยบัวเบญจพรรณมีประเภทพิจิตรอาจจับเอาใจ ที่ชาวก็ขาวแข่ง
 ไสวสีเสวตวิสุทธีสดสะอาด โขมาว ดังสุขุมโขมพัตรลาดแลละลิบ
 ละลานตา พรรณทเขยวแดงกิดาษดาตูดังแล้งระตบ สดปลอนลั่น
 เป็นเหล่ากัน พวกอุบลบัวผันแลเหมือนมุกมุกหมื่นจางายบาน ใน
 คิมหันตเหมันตกาลประกอบ เกิดกบนาگاهนตตนิยนเพียงเขาควาทจะ
 ปราโมทย์ อันว่าโกสุมภลโรชกโรยรายรวงรสเรณุนวลผกาเกสร
 หมู่มแมลงมาศภมรก็มัวเมาเอาชาติละออง อันละเอียดยืดแชงไซ้
 สร้อยเสาวคนธจรร หิง ๆ บินวะวูว่อนร่อนร้องอยู่โตยรอบขอบ
 จตุสระศรี สรรพพืชผลในวาริแลริมเฉนียน อเนกนับมากกว่าหมื่นสิ่ง
 เบ็นต้นว่าสำรายสายดังตบแลตบเตา เหล่าถวเขยวถวราชมาศ
 พนพรรณผกภาคแกมกะเทียมหอมเห็นใบไสว เต้าแดงแพงพักใหญ่
 ยิงเท่าเกรี วาริโคจรา หมู่มัจฉาชาติในสระศรีสุดที่ระรำ กล้าย ๆ
 ว่ายอยู่คล้า ๆ เขากินโคลแล้วเคล้าคู่ ตะเพียนทองล่องลอยอยู่ทหลังชล
 กินเกสรอุบลเบือนเข้าแผ่บัวให้บังกาย นวลจันทร์พรรณเน้ออ่อน
 แอบสรวายแสงวงวัง นลเปสังกิ กุมภิตา กรกฏกุงกมังกกรกมภิต
 ตะโกกกาแกมกะติ๊ะโตตุกกะโตตตัน เทยวเล็มล่าหาอาหารกินในที่องธาร
 แล่นสนุกในสระสนานอเนกา ดังสระสวรรค์สุนันทาพิพสาโรชโขก-

ชรณี อันมีโนโตตรงสี่ตรเนตรสหัสสังกะษุเทเวศร์วชิรนทร ทชอม
 สัระนินเป็นทรายอ่อนระคนดินดูสะอาด พนพชคามชนประหลาดล้วน
 พิเศษสรรพโอสถทุกสิ่งสมตำรา คือพิมเล่นเล่นยดกฤษณาหนาดไลต
 ทะนง จันทนามหาสะอาดางมะเดอดินดินนคราช โภฏฐู่กะลำพักเพ็ชร
 สักฆาตชอนดอกดงกำยาน ราเชนชะมดหมู่กะวานว่านวิเศษ สหัสสคุณ
 เทศขันทองเทพทาโรราชพฤกษ์กะเพราแดง พระยาสัตตบรรณสมุล
 แวงวรรณว่านนอนเนกนุกสุดที่จะคนนา ยังเล่าเหล่าพฤกษาทเนนทราย
 ก็เรียงรายร่มระรินชนอนุ โดยรอบโรงพิชกุกุณท์ แห่งสมเด็จอดีต
 บดินทรสุริยสรพเพชญ์พุทธวงศ์เพ็ชยันตร ยมโดยประดู่ดอกออกาสลอน
 สลับมลลิกะดั่งงา สลุลกิโย จ ปุปพิดา กะท่มทองแทงทวยทังกรวย-
 กร่าง จิกแจงดอกกะจางแลช่างนาว กิ่งก้านกกายกาวเกยวประสาน
 สุรภิกุลกาญจนแก้วเกศกรรณิกการไคเม มหาหงประยงค์แย้มยแข่งเข็ม
 พรรณพุดตานก้านแค้นแค้นล้วนเหล่ากุหลาบดลมง รวย ๆ ลำดวน
 ทรงสร้อยสุอนธา หอมประทีปกลิ่นโยธกาตระการใจ จำปาออกดอก
 ไสวเรณูนวลล้วนกาหลงเหล่าบุษนาค กากะทิงกะดินกลิ่นหอมหลาก
 ล้วนวิเศษ ตุกรชชหเศต อันชนนอกนินดาชตปนพนพฤกษาสูง เหล่า
 ยางยุงพะยอมใหญ่ย่อมเยียดยต์ อกุกุฎา ลำต้นตะละคันฉัตรเจ็ดระหง
 ตรงละดิวแลสูงสะพรัง พรรณพฤกษแต่งรังรมเรียงเหียงหาดเห็นเป็น
 เหล่า ๆ สิมพลีรุกษา หมู่งวงจางกิ่งออกงามตระหง่าน ฝานประหนึ่ง
 ว่านายช่างหากพิงตรมจงเขยน ทงคุษช้อยแคคางนางตะเคียนกคคคค

พวกฝูงพวกนั้นมาจับประจำกระทำรังเงร็ญรวงมธุรสวาริ ทเดยค้อมค้อม
 คตกะทตกะทนนกมอยู่มาหลาย กทุทธิโย อนึ่ง ผลกล้วยกล้วย
 ดิบสุกห้ามทราวมกาดัดกินก็เกลื่อนกลาด ย่อมมีอยู่ในที่ใกล้พระอาวาส
 บริเวณวนาศรม แห่งพระผู้อุตมด้วยศีลจัตตวรรวิเศษ สืบสร้างแสง
 เพศผนวชในพนัสกันดาร อันเป็นเขตพระหิมพานต์นั้นแล.

อเกตตุ สี่หา พุยกมา จ	ปฐิสาลู จ หตุธิโย
เอณเษยา-ปสทา เจว	โรหิตา สรภา มิกา
โกฏฐสุณา สุโณปี จ	คูลุเลีย นพสนุนิกา
จามรี จลนี ลงขี	ฉาบีตา มกุกฎา บีจ
กกุกฎา กตมาษา จ	อิกุกา โคนสิรา พหู
ขกุกา วราหา นงุกุลา	กาพเกตตุ พหุตโส
มหิสตา โสณา สิงคาสา	จมุปกา จ สมนตโต
อากุจจา จ ปลาภา จ	จิตุรกา จาบี ทิปโย
เปลกา จ วิฆาสาทา	สี่หา โกกนิสาฎกา
อฏฐปาทา จ โมรา จ	ปกสุตรา จ กุกุกุฎฐกา
จงโกรา กุกุกุฎฐา นาคา	อณณมณณ ปกขุชโน
พกา พลาภา นขุขุหา	ทินทิกา โกลยจวาทิกา
พุกุขินสา โสหปีฎฐา	จมุปกา ชิวชิวกา
กขีลชรา ติตุติราโย	กุลาวา ปตีกุตุลกา
มณฑาลกา เจลเกสุ	ภณทุ ติตุติรนามกา

เจลาวกา ปิงกุลาโย

กรวิกา จ สกุกา จ

นानาทีชฌณากิณณ

อเนตฺต สกุกา สนฺติ

โมทนฺติ สห ภรียาหิ

อเนตฺต สกุกา สนฺติ

เสตทฺธิกุกฺคา ภทฺรทฺธา

อเนตฺต สกุกา สนฺติ

สิขินฺที นีลคฺวา หิ

กุกุกุตฺตกา กุพีรกา

กาพเวยฺยา พลฺยทฺธา

หฺลิตฺทา โลหิตา เสตา

วารณา ภิงฺคราชา จ

อุกุกุสา กุรุรา หึสา

จากหึสา อติพลา

ปาเรวฺฉา รวิหึสา

วารธเวภีรฺทา รมฺมา

อเนตฺต สกุกา สนฺติ

โมทนฺติ สห ภรียาหิ

อเนตฺต สกุกา สนฺติ

โคธกา องฺกเหตุกา

อฺหุงฺการา จ กุกุกุหา

นानาสรณิกุชฺชิตนฺติ

สาลิกา มณฺชฺฐานิกา

อณฺณมณฺณํ ปกฺขชฺชิโน

ทฺธิชา มณฺชฺฐสฺสราสีตา

อณฺทชา จิตฺรเปกฺขณา

ทฺธิชา มณฺชฺฐสฺสราสีตา

อณฺณมณฺณํ ปกฺขชฺชิโน

โกณฺฐา ปกฺขรสาณฺคา

กทฺมพา สฺวสาลิกา

อเนตฺต นพกา พหู

กทฺมพา สฺวโกกิตา

อาณฺา ปรีวเทนฺตিকা

นชฺชฺหา ชฺวีชฺวีกา

จากวากา นทฺจรา

อฺโก กาลุปกฺขชฺชิโน

นानาวณฺณา พหู ทฺธิชา

อณฺณมณฺณํ ปกฺขชฺชิโน

นानาวณฺณา พหู ทฺธิชา

สหุเพ มณชุนิกุชชีสุ
 อเถตุถ สกุกณา สนุติ
 โมทนคติ สห ภริยานี
 อเถตุถ สกุกณา สนุติ
 สหุเพ มณชุนิกุชชนุติ
 เจณเยยา ปสทากิณณ
 นานาลตahi สณนุณ
 อเถตุถ สามา พหุภา
 สาลี อกกุชปาโก จ
 อัย เอกปที เอติ
 ขุหุท ปิปาส อรติ
 ยตุถ เวสุสนุติโร ราชา
 ธาเรนุโต พุราหุมนวณณ
 จมมวาลี ฉมา เสดติ

มุจจลินุทมุภโต สร
 กรวิกา นาม เต ทิชา
 อณณมณณ ปกุชชีโน
 กรวิกา นาม เต ทิชา
 มุจจลินุทมุภโต สร
 นากสงุขานิเสวิต
 กทุทลิมิกเสวิต
 นิวาโร วรโก พหุ
 อุจจุ ตตุถ อนปุโปโก
 อุขุ กจจติ อสุสม
 ตตุถ ปตุโต น วินุติ
 สห ปตุตหิ สมมุติ
 อาสทญจ มสณชญ
 ชาตเวท นมสสุตติ.

(๕) (๕) พุระหุเม ตูกรรชชีชาติทิงคเชอมหาศาล เอตุถ

พุระหาวน ในห้องพิมพ์านตภูมิพนสวีสยสุดทิงระราพัน พวกคณานิก
 สัตวทิงหลายนัน อนันตอเนกนัยมากกว่าหมิ่นแค้น ย่อมอาศัยในด้าว
 แตนดงกันดาร ไพรพฤษชาสารสโมสร สรรพสัตว์จับทิงกรกั
 ทวิบาท เป็นต้นว่าสัตว์สรสหัสชาติ สัจจพวกพาสมรสุรรายราวี่ หนง
 นามชอว่าตณราชสหัสเสพชงเส้นหญ้าเป็นอาหาร หนงชอว่ากาลสิงห

แลมันทุสุระมฤคินทร์ เสพซึ่งมั่งสะนิกรกินเป็นภักษา ตามราชสิทธิ์
 มีลัทธิระกายาพยพ อย่างโคชนพิกลหลากหลาย ๆ กัน พรรณที่หม่นมัวเป็น
 มันหมักมิดดำสำลายเหลืองเลื่อมแลประหลาด หนึ่งนามไกรสร-
 สัหราชฤทธิเรงแรง ปลายหางแลเท้าปากเป็นดีแต่งดงย้อมครึ่ง พรรณ
 ทอนเอี่ยมตงสีไสวไสววิสุทธีสีดสีอัน สำลายวิไลผ่านกลางพัน
 ปฤษฏางค์แดงดังบุษชาติ อันนายช่างชาญฉลาดกลาดลงเด่นพุกัน
 เซียน เบื้องอรุณนเป็นรอยเวียงวงทกษณวัตต์ เกสรสร้อยสอดตงผ้า
 รัตติกัมพล ย่อมสถิตในคูหาเหมหิรัญไพโรจน์รัตนผลิกเลื่อมมโน
 คีลาตาย ครนแสงพระสุริยะบทยายสิ้นชยาบาท กิตนจากไกรสร
 ไสยาสน์ เยี่ยมออกมาจากถ้ำแกว๊กนกรัตนคูหาห้องระโหฐาน เขยิบ
 ยนพนประพาสพรรณประไพแผ่นผลึกเลิศคีลาทอง แล้วเหยียบหยัด
 สลัดลงไซซึ่งลมพาน ให้สุรศัพทส์ท่านสะเทือนตงตงเสียงฟ้า ึงฉวัด
 เฉยนิไปมาด้วยสำมารถ โฉนแผ่นทะยานผาดแผดเสียง พวกพยัคฆ์
 กัหมอบเมียงเขม้นหมาย หมุ่มฤคค้ำรามรนแล้วเรื้อง อิศ์มุข
 คะนองพาคณาเทียวในเดือนทาง หตุถิโย ผุ่งซ่างกชกไซลงคละคล้าย
 คลาเคลอนคลาชนจากท่าแสงธาร ทุกแห่งหุบห้วยละหานเทียวหากัน
 มีหัตถ์นอกรอานวยวงศ์ ทรงศุภลักษณ. พิเศษสารตีบตระกูลเกิดกับมา
 ทงพวกพรรณหมูมามงมงคลลक्षणหลายอย่าง เขยวชาวต่างตาแดง
 ตูดเรกร่องฤดูหรรษ หมูทรายกัส่งเสียงกะสันแซ่แข่งประสาน ฟานผู่
 คณาเนอนักรกวางคองคองแดงดาษ หมูละมั่งละมาตระมัดกาย ชะมด

ฉมัทน์หมายเม่นหม่มหมุ หมุ่กระทั่งเถอนโคตกเหี้ยวทูลสถาน กาชร
 กำเเหละลานกลบเขาเขาคึ่งคู กระจงจามรรูระวงษนิให้ขาดกระจาย
 ตูลลียา นลสนนิกา กระรอกตุนกะแดกโคตเต้น เหล่าลนแลเหยเหน
 กระเหหันหาภกษา พวกพรรณเลียงผากฝั่มเย่นโผน มกุกฎา ผุงพานร
 กระโจมโจน ทะยานยุดโยนโยกยะยวบไม้ หมุ่ค่างข้างชะนีให้กระ-
 โหยหวล เสียงไซมตนางไม้เล่าก็คร่ำครวญครครมคราง ข้างเมื่อ
 ยามข้างเช้าสายณหิยายอแสงสีหส์สภานูมาศ ไตพงแล่วนกوابหวาด
 วังเวงวิเวกวณาสันต์ เสียวสะท้านสะเทือนพรงเย็นระย้อยเยเยอกสยต-
 สยอง หิ่ง ๆ เไรไร้องทูกราวรุกชระงมมา แจ้ว ๆ จักกระจันเจ้า
 ประจาดง นานาทิชกณากินุณี พวกพรรณวิหคหงส์กเท หินเขาหาคู
 คอยคณานางนกแนบไฉริงเรียง หมุ่มยุรก็ส่งเสียงกระสันเมฆมาตหมาย
 เป็นภาษา ปกตุสรา จ กุกุกูจกา สกุกนกดโก้แก้วกะหระอกกระเรียน
 ร้องระวงไพโร จากพราวเพรียกจับพฤกษาไสวแสงเหยอมาเผื่อเพื่อน
 สัตตะวาวายุกักษเดือนชะลอลม เหล่ากถึงโกกิลากะระลุมพูไฟรดก
 ก็ไผ่ผิน พวกพรรณประหิตหส์ดินแลดอกบัว กระด้วกระเด็นเด็น
 เบญจวรรณาน โนริสาธิกาทระเวนวัน พรรณขาบคุ่มกระหาชันกางเขน
 เขา เหล่าล่วนเลิศด้วยชนเขี้ยวขาวต่างดำแดงตูประหลาด อณูทษา
 ทวทชคณานันมีชาติเกิดแต่ฟองฟัก เสียงสุโนคเสนานะนักล้าไคร์พั่ง
 ย่อมอาศัยทำรวรงอยู่โดยรอบ ขอบจตุรสระกระแสด่างดิษฐ์ ชือ
 มุจจลินทสาโรชไบกขรณิ คูกรรชื่อนันหนทางที่จะเดินนั้นไตรกตรง จง

อุตสาหไปอย่างกลัวอด ด้วยป่าอ้อมเอนไอซารสนันนมเรียกมรรคา
 เวสสันดรโร ราชานันว่าสมเด็จบรมหน่อนรารัตนวิเบศร์เวสสันดร
 กับกษัตริย์ทั้งสามสโมสรรทรงพรต เป็นบรมตาบสราชญาณี อาสทณจ
 มสณขมู ทรงกระหมวดมุ่นพระโมลีจุฬาเลิศอสังการ เฉวียงเวียดบวร
 สึงวาดวิจิตรจุมมาภรณ์ ฉมา เสด็จ กระทำพนพสุธาธรเป็นแทนที่
 พระผชม ทรงน้อมพระองค์ลงถวายกรก้องก้องที่พิชักระทำนมัสการ
 ยศุต ปเทเส สำเร็จพระอิริยาบถสำราญในสถานทีใด เชิญชสีทชงค
 จงไปสู่สถานทีนั้นเกิด.

คมคุดั ปกาเสนโต สตุตา อาห

อิท สตุวา พุราหุณพนุฑ อีสึ กตุวา ปทกขินิ

อุทกุกจิตโต ปกุกามิ ยศุต เวสสันดรโร อหุติ.

(เดิน) (๖) ยี่ กตุถั อันว่าอรรดอันไดยังมิได้ปรากฏ ใน
 จุณณิยบทภายหลัง ตั อตุถั สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธบรมนาถ
 นราศกศาสตร์จารย์ เมื่อจะไปรดประทานอรรดอันนั้นให้แจ้ง จึงตรัส
 ว่า (ชั้น) ภิกขเว ตูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลสังวรวินัย ผู้เห็นภัยในสังสาร
 วัฏฏโดยพิเศษ พุราหุณพนุฑ อันว่าแต่มาทีเขตชาติทชงคพงศ์เฝ้า
 ภารทวาชโคตรคนภิกขาจาร สตุวา ครันได้สดับสารพระนภัสทสน
 สงสัยโลมนัสสปราโมทย์ น้อมเคียรศิโรตมด้วยมโนภิมยร์ระรินเริง
 รับคำพระอจุตฤษีรื่องสาธุการสรรเสริญ ปทกขินิ กตุวา เมา
 กตอมเดินกระทำประทักษิณสันตติยวารกำหนด นมัสการประณต

ประณมลา บ่ายภิมุขมุ่งพฤษชาสำเหนียกเดินไสลไป โดยอุตรทิศ
 สดลมารคละมตกาย ผู้เดียวเดินสันโดษตายในแดนดงพงพนัสส์แสน
 กันดาร เห็นแต่ไพรพฤษชาสารกับเสื่อสี่หัตถ์รพสัตว์นกรอนร้ายกาจ
 เวตุสนุดโร อันว่าพระพงศ์กานูมาศมีงมไหสวรย์พระเวสสันดร
 ราชฤษี อหุ เมาะ อโหสิ แลมี ยศุต ปเทส ในอมรินทร์สุราศรม
 บรมนิवासสถานเทวนกมิต สถิตประเทศที่โต ปกุกามิ พราหมณ์
 กรบรอันสญจรไปด้วยใจหวัง ตั ปเทส สู่ประเทศที่นั่นแล.

มหาวนวงนุณา นิจูจิตา

ประดับด้วยพระคาถา ๘๐ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๘ กุมาร

ความเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

บัพพัตย์ใช้เพลงโศกเข็ดฉิ่ง

ชูชโกบี อัจจุตตาปเสน กถิตมกุเคน ยาว จตุรส-
ไปกษรณิตรี ปตฺวา จินุเตสิ อชฺชาติสายนุเห อิทานิ มหุที
อรณฺณโค อากมิสฺสตี มาตุคาโม หิ นาม ทานสฺส อุนฺตรายกโย
โหติ เสว ตสฺสา อรณฺณกตกาเล อสฺสมปทํ กนฺตฺวา เวสฺสอนุตรํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ทารเก ยาจิตฺวา ตาย อนาคตฺยา เวนฺนเต กเหตฺวา
ปฏกมิสฺสามิติ.

(เดิน) (๑) อลฺสโม อันว่าพระอาศรมบรมนิเวศวงกฏ เป็น
ที่เจริญพรตพรหมวิหาร แล่นสนุกรัมมณียระโหฐานทิพาวาส ตั้ง
ชะลอมณทุกมพลศีลาตมาลอลยลง ตักษัตริยเสด็จดำรงตำรวมกิจ
เอาเพศผนวชเป็นนภกสิทฐสืบโบราณ โดยอุปนิสัยสมภารหน่อ
พุทธางกูร ท้าวเธอสูเสี่ยสละละขงมโหศุรยัลวรราชค ออกมาก่อสร้าง
ซึ่งพระสมเด็จสภารมึ นำพระทัยท้าวเธอไปรงเปรมปรีดปราโมทย์
ชูชโกบี แม้อันว่าแต่่าหญโหดหินชาติทาสเมตฺน กนฺตฺวา ตาแกก
ม่ม่ม่งเขม่น ถ้อกายแก่นตะเกียกเดินโดยพนัสแถวเดินทางเฉพาะ ตาม
คำพระอจุตเจ้า เจ้าเงาะแจ้จคตี พอล่วงวิถีระยะโยชน ถึงสโรช

โยภครณีนแนวพนัสแน้นหน้าป่าระหง พอพระสุริยงเธอเยื้องรถ บทจร
 เย็นยอแสงสังทวิป ผุงทิวากรกรอนรบเขารังเวียง ไตยินเสียงป่าไผ่
 ไผ่เบ่งกู่ก้องร้องกระห่ม ผีผัวพมพังชนพอง เสียงระนโรงอยู่โหวย
 โหวยวิเวกวะหวมอก พราหมณกหยุดย่นตนตกลดลง นกวานกุมมา
 ดิ่งโหนแล้วสัหว่า เหลียวซ้ายแลขวาเห็นช่อฟ้าอยู่ลิบ ๆ ล่องดาตะแก
 ไผ่ระพริบเพ่งเล็งแล ทมายน่นว่าโน้นแล้ สิ้นออ้อพระอาศรม ฐี
 ก็มมโนภิมย์ปรารภว่าพิงการ ว่าเวลาปานณะนน่าที่จะมีลุดังใจ
 กูเจตนง ด้วยส่มแดงอนงคณาางนาฏมทร เขอคงจรลกลบจากแต่วงหา
 ผลิตผล เล็ดจรับรณเข้ามายังพระอาศรมตถาน อนังกเป็นคำบุราณ
 ทำนย้อมว่า ว่าซ้าซ้าจะได้พริาสองเล่มงาม ด่วนไต่ด้วยสามผลาม
 มกพิลิกแพลง มาตุคาโม ธรรมดาว่าสตรนเป็นเกาะแก่งกิดกระแต่
 กุศล มมังกรยมตมณชคอดตัวมาร ยามเมื่อล้ามจะท่าทานมกทำลาย
 ด้วยแยบคายเขาคอนดิง เขาทกทวงให้หอดทงเสยส์ทธาผล มาตรฐาน
 ว่าอาตมะจะรุกรันโลกเข้าไปขอ ซึ่งพระบิษบุตรน้อยผู้แนบอก ทโหน
 พระนางเธอจะยอมยกซึ่งพระบิษบุตรทานบารมี นาทังจะเสยส์ทงสอง
 ทาง ฝ่ายพระองคผู้ทรงสร้างกจะเสยส์ทธาผล ทงตวกูผู้แค้นจันกจะ
 ปราศจากลาภควาณาเหลวอยู่ล่งเล เสว เออต่อวันรุ่ง รุ่งนเกิดสิ้น
 คอยให้พระนางเธอหล้าละพระเจ้าลูกทงกูเข้าสูดง ยังแต่องคส่มแดงพระ
 ชินวงศ์วรราช อุปสงกมิตวา เราจะลลาศลอดเลาะ เข้าไปสู่เฉพาะ
 พระเพณูปักตร์ จะทูลขอพระยอดรักมีโยรส ได้แล้วก็จะบทจรมุ่งไปหา

เมย เห็นจะไม่เสียที่ทอธางมาหอบรวน คิดแล้วเฒ่ากั้นหวนหา
 ทนอน พองจะปล้นปลอกชอกซอนให้พันสัตว์จตุบาท เฒ่ากั้นบนทะเลด
 ทะลาดชนสู่ชงอนเขา พราหมณกนงชบเซาคานงนว เสียงสกุณรอง
 กอังกกให้หวนหวาด พระพายชายพัดบยบยชาติหอมระรวยมา เฒ่าก
 เหวยงยามละวาลงต่างหมอน นอนไขว่ห่างทางสาธยายมนต์ ตะแก
 กกรนอยครดครอกบนชอกผา พระพายชายพัดมาอยู่ขวเฉอย พราหมณ
 กนอนหลับเรอยบดเดียวใจ เห็นอสังขรเนินไศลนั้นแล.

(เดิน) (๒) คัม ปน รตตี ในเมื่อราตรีชชอนเห็นอสังขร
 ขอบเขตพระอาวาส ส่วนสมเด็จพระนางนาฏมุทรเล็ดจบรรทม ใน
 ห้องพระอาศรมบรรณศาลา ยงมทนทงะนทราระงบพอหลับพระเนตร
 เกิดอาเพศเป็นลางหลาก ยามเมื่อจะจำจากพระลูกรักทั้งสองศรี พระ
 อินทรีย์เชอต้นระรวริก สะดุงพระองค์พลิกตังใครผลักให้ปลัดแพลง
 เสียว ๆ สยะแสยงยะเยอกเย็น ว่าเอ็งจะเป็นพิกลฉนใด หรือว่า
 ภัยจะบังเกิดมี เรอกแผ่ไมตรีลงสู่ทนทรารมณับรมได้ยาสัน พระนาง
 ให้หวาด ๆ จนเพลายัจจุสมยจงมอยผลอยหลับสนิท เสวยพระสบัน
 นิमितตประหลาดลามกธรรมว่า เอโก ปุริโส ยังมีบุรุษผู้หนึ่งนั้น
 เต็บโตด่าล่าสันเห็นพิลึก ผิวกายดำเป็นหมอกหมักมตตังมหาเมฆ
 ดูน้โกกเกกแก่งฉกาจ ปรีทหริตวา นุ่งผ้าย้อมฝาดคาคกาสาวสักกะสัน
 พันเป็นเกลียวเหนียวเหนียวบรังกาดพุงจงมึงทะมัดทะแมง ปลันธิตวา
 ทัดดอกไม้แดงทงสองหูตูลง่า อารุหตุโถ มีหัตถเบองชวานนถอ

ดาบ คมเขี้ยวเป็นมันปลาบเลือนแสงแกว่งกวัดฉวยฉวยงูเข้า
มาถึง ถีบทวารตงท่าลากลู่ ดชฺเชนฺโต กระทับเท้าตะคอกชุกคาราม
ล้ำราก ฉวยชฎานางกระชากจุดให้หลุดพลัด รวบพระกรกระหวัดหง
ซ้ายขวา ให้พระนางเธอออกตามภาพ ฟาดด้วยดาบเหวี่ยงลงตรงพระ-
พาหา หงสองซ้ายขวาขาดเป็นสิ้น พระกรกระเด็นตนอยู่แต่ตาม แล่วมิ
หน้าชาแฉะคว้านควักพระนัยเนตรหงสองปลิ้นให้เวียนหวัะ อรุ ภิณฺทิตฺวา
เอาดาบฉะเชือดพระทรวง ล้วงชำแหละเหวอะเหวหาพระหทัยพระนางนน
ตสุตา วิรวนฺตฺยา ในลักษณะนี้ว่า พระนางเธอมิได้ต่อเถียง แต่
ร้อง ๆ จนสุดสิ้นพระสุรเสียงสำเนียงกรดกรดหวัดหวาด ชายนนก็
ประลาดแล่นไป มีหยาดพระโลหิตไหลระลุมลง สะดุ้งพระองค์ออก
พระโอษฐ์ โสดลอยพลอยสวาดนชนทันที ในปัจฉิมราตรินนแล.

(เดิน) (๓) สทา ปพฺพชฺฌิตฺวา เมื่อนางพระยาสวาดนตรระ
หนักตกประหม่าไม่มีขวัญ พระทัยนางเธอไหวหวั่นหวัดหวาด เจียน
หัวใจจะขาดอยู่ร่อแร่ สำคัญว่าเป็นแม่นแท้เหมือนความฝัน จึงสอด
พระกรพันวันลูบไล้หา พระกายายังปรากฏจึงกำหนดแน่ว่านิมิต
เอ๊ะอัศจรรย์จริงจริงเจียวสีหว่า จึงทรงพระจินตนาโดยเหตุ ว่าไอ้ไอ้
อาเพศช่างผิดสวนมิบังควรเคยนิมิต ก็มาวิปริตผิดประหลาด จนตก
ไรรินราศรัตนบุรีเรือนจันทร์ ออกมาโศกศัลย์แค้นทรพล เชิญใจ
จนเหลือลำบากแล่วมิหน้า ช่างจะยากระย้าขยับไปถึงไหน จะยื่นหน้าไป
หาใครในกลางป่าที่จะเป็นโหรารูทำนายทายทักให้แจ้งประจักษ์ว่าร้าย

หรือดีไม้มเนตร เห็นแต่พระปิ่นปกเกศผู้เพื่อนขวัญ ท้าวเชือกเป็น
 มิ่งมงคลฆราวาส คิดแล้วก็ลุกขึ้นจากอาสน์โอบอุ้มประคอง พระเจ้า-
 ลูกทั้งสองสายสุดสวาท ประโลมให้ไสยาสน์หลับดินิทแล้ว นางแก้วก็
 เล็ดจมายังอาศรมบรมราชธานี น้อมพระเกตุส์มาโนช ขออริกรณ์โทษ
 ทางค่านับ ชยบายกพระกรภายกรัตตติเคาะ ตังกะเกาะก่องกิง ศัพท์
 ต้าเนียงถันนดินถึงพระกรรณตรระหนัก ท้าวเชือกจึงตรัสทักออกมาว่า
 โท เอโส ไครนั้นสิหว่าไครนั้นหนา พระพุทธเจ้าชาเกล้ากระหม่อม
 ฉนมัทธ เอ๊ะเจ้ามาโยเวลาบ้านฉะนพระน้องเอ๋ย ผิดเวลากาล หรือ
 เจ้าลืมคำปฏิญาณแรกนิยาม ว่าจะไม่คบหาสมาคมกันเป็นเชิงฉันท
 ฆราวาส เวลานั้นกษัตริ์ประหลาดอยู่แล้วนะเจ้า โยเล่าจึงลวงมา
 พระพุทธเจ้าชา เลเกล้ากระหม่อมฉนมผนพกล จึงรอนรนเป็นธุระ
 ครนว่าจะนั่งเฉยเลยละเกรงว่าจะล้มหลง มานั้หวังว่าจะให้พระองค์ทรง
 ทำนายทายทัก ออกระนนตอกหรือพระน้องรัก เจ้าฝันเป็นประการใด
 อย่าเข้ามาข้างในนั่งอยู่แต่ นอก บอกความฝันเข้ามาเถิดพจะช่วยทำนาย
 ส้มเต็งพระมัทธเธอกั้ทูลถวายพระสุบินสนทุกประการ แก่พระราชา-
 สัมภารนั้นแล.

(เดิน) (๕) โส โพธิสคโต ปางนั้นส้มเต็งพระหน่อชินวงศ์
 องค์โพธิสัตว์ เจียพระโสตสตั้บอรรถตั้งแต่ต้นจนอวสาน ก็ทรงทราบ
 ด้วยพระอนุมานบัญญัติบาบเมศว่า เสว วันรุ่งพุ้นจะมีเหตุด้วย
 ปฏิกาทก ยากจะมารับพระราชทาน โอ้สังสารด้วยสองพระเจ้า

ลูกผู้เพื่อนยาก พรั่งนเข้าเจ้าจะพลัดพราก พราหมณ์จะพาไปไกล
 จากอกพระบิดาแล้ว ส่งสารด้วยนางแก้วเกศกษัตริย์มทรเอ๋ย จะ
 เสวยทุกข์เพียงพินาศ ด้วยสองตรนราชปิโยรสร่วมฤทัย ครั้นอาตมะ
 จะอาลัยหลงอยู่ด้วยความรัก ไหนจะหักเส้นหาให้เห็ดเตหาย ด้วย
 อาตมะจะมุ่งหมายพระโพธิญาณทานธุระจะเร็ดร้าง แม้นอาตมะจะ
 ทำนายทางบุพพนิมิตแต่ตามจริง ไหนนางจะทอดทิ้งพระลูกเกล้าด้วย
 อาลัย ก็จะเป็นพาหิรภักย์แก่โพธิญาณ จำจะทำนายด้วยโวจารให้
 เห็ดเตหาย จึงมีพระสุนทรราชบายด้วยพระบัญญัติว่า ตูกรมทร เป็นเหตุ
 หงนด้วยเจ้าเป็นนางกษัตริย์ เคยเสวยไอศุริยสมบัติอันอุดม เจ้า
 เคยสถิตบรรทมพระยภู่ออนละออส้าอององค์ ยามเมื่อเจ้าจะได้ทรง
 สรงเสวย ล้วนแต่เครื่องสุพรรณภาชนัน ยามเมื่อเจ้าเยื้องยุรยาตรรัก
 มิได้ยาลงเหยียบดินกระเดื่องใจ บัดนี้เจ้ามาตกไร่นิราศปราศจากที่
 อันเจริญ ออกมาโศกศัลย์แสนกนดาร์เดินในดงดอน ต้องแดดลมเสวย
 แต่ผลไม้อันเปรี้ยวขมเหมือนฝาด นอนเหนื่อใบไม้ลาดล้วนละออง
 ทราย เทพเจ้าขอมยกขยายชงราศี ธาตุทงสนนวิปริต จึงเสวยสุบิน
 นิมิตผิดประหลาดลามก เจ้าจะละตั้งคกพระทัยไปโยมิ จงกลับไป
 ยังกันชกฤฎีโดยสำราญ (ขึ้น) ล้วนสมเด็จพระมัทรีรับสุนทรสารได้
 เกศา ถวายบังคมลามายังพระอาวาส พอรุนโองภาสรุ่งเรือง
 จำรัสฟ้า ผุ่งสกุณาออกหากินบินเกร็นร้องก้องอยู่แจ้ว ๆ พระนาง
 ก็ประโลมปลุกพระลูกแก้วทงสองราเขาวเรศว่า เจ้าผู้ดวงนัยเนตร

หงคฺของแม้นหนา ลูกชนเกิดอย่านอนสายพระพักตร์าจะหมองศรี เชน
 จงอุมแกวกณหาชาลชนไล้ดก วกเอาวารมาโสรจสร้งตำอางองคฺเอี่ยม
 ละออง ทรงชะโลมขม้นทองประเทืองผิวให้ม้องผัด มุ่นพระเกศ
 จุไรรัตร้อยสุมาลี มาสอตแซมพระเกศิตามประสาชาก น้าพระ-
 ชลนย่นเชอไหลลงพราก ๆ แลวกพราเถ่า ว่าโอ้พระทูลเกล้าของแม่เอ๋ย
 คณนแม่ผ่นรายผิตประหลาด ไปทูลถามพระบิดุราชท้าวเชอกกัตรีสว่า
 มิเป็นไร แม่นยงไม่วัวใจเลยนะพ่อ ๆ ชาล เจ้าอยู่หลังระวังนอง
 ให้จงดี ผิตชอบอย่าดาตผังแม่ว่า แม็กณหาเอ๋ย เจ้าอย่าหลงละเลิง
 เลยเล่นไปนัคนะแม่ ๆ จงเส็งยม อย่าตะลิตะเลียมชะล่าไปให้ไกลพิ
 พ่อชาลเส้ากอย่าเดินเล่อ ละพระนองให้เล่นเล่นแต่ลำพัง จงพิง
 ค้าแม่พราสอนพราสึงทุกสิ่งอน เชอกกรบมิงรบขวัญพระลูกรักทึงสองรา
 ว่ามาเถิตมาพ้อมาแม่มา แม่จะพาไปเฝ้าฝากเสี้ยยงแล้ว ตรัส
 พलगนางกอมแกวกณหา พระหตถเบองชวาจุงพระชาล มาสู่สำนัก
 พระราชสาม แล้วทูลฝากพระเจ้าลูกผุเพอนยากทึงสองรา ว่าพระพุทธิ-
 เจ้าชา ได้ไปรดกระหม่อมฉนด้วยช่วยเฝ้าแม่พระบารมีปกเกศลูก เอา
 พระทัยผูกตรัสประภาษเรียกหา ให้เล่นแต่ไกล ๆ พระบาทาทองพ
 นอง เจ้าสัทรามคระนองปองแต่ทึงจะเล่นเล่นลีลาศ เหมือนไปดกมฤคมาศ
 อันอ่อนแอ ครันพลกแม่อยู่แต่ลำพังแล้วกจะตงพากันผาดโผนโจน
 เล่นตามประสาสัตว์ ไม่รู้ว่าภัยพาลพิบัติจะมาเบียดเบียนเมื่อปางใด
 กระหม่อมฉนมมิไว้ใจเหมือนทุกคราวครั้ง พระคุณเอ๋ย ได้ไปรดด้วย

ช่วยระวังในครงน เหมือนหนงเห็นแก่ชาพระบาทมทรเถตนะว่าเป็น
เพื่อนยาก พระนางทูลฝากพระลูกแก่แล้วถวายบังคมลา มาจัด
หาขอเสียมกระเช้าสาน ส้าเหรกกานชนใส่พระองค์่าเตดจจรนาพระทย
เรือชอน ๆ คิดไม่ขาด เตดจจนวนตลลาคคินหลัง กลับมาทรงกันแสง
สั่งสอนบงอรอกเล่า ว่าทูลเกล้าของแม่เอ๋ย ถ้าอกแมนแลได้ออกเป็น
ภาคพอที่จะแบ่ง แมกจกแรงแลงออกไว้ ภาคหนงถงจะไปภาคหนง
จะอยู่ จะได้ประโลมเลียงพระลูกรักทงคุมไหเคองพระทย โอ้ความ
เซญใจในครงนนเหลือขนาด เจาเกิดมาก่าพราญาตีไรพระประยูรวงศ่า
แต่จะไหเห็นหนามารดาเล่ากไม่เต็มวัน ต่อเพลาสายณหระยอย่า
แม่จิงจะไดกลับมากอุปถัมภถนอมเชยโหชนชู ครนเซาครูแลวกพลต
แม่เป็นก่าพรา จะมีใครเลียงรักษาพระลูกเล่า เลียงกันเองเตดนะเจ้า
แต่พกบหนองเห็นหนากนแต่สองตามประส่ายาก เพราะมกรรมแลงจิง
จำจากด้วยจำเป็น ใจแมนจะเตดกระเด็นออกไปเสียแล้ว นะ
ทูลกระหม่อมแก้วจก้อยอยู่ โอ้เจ้าดวงเนตรคูของแม่เอ๋ยแมนจะ
ขอลา พระนางกยาดครักพลางทางเหลยวมาแลดู พระลูกทงคูนอย ๆ
ละห้อยไห น้ำพระชลนัยเชอไหลลงหลัง ๆ กลับหน้าดังกลับหลังสั่ง
จนลับบงพระนยเนตร ยิงส่งส่ารสองตรกนเขาวเรมิลิมเลย จนลับดวง
เข้าสู่ป่า เพื่อจะแสวงหาผลไมทในดง มาปฏิบัติกษตริยทงส่าม
พระองค์นนแล.

(เดิน) (๕) โส ปาโตว ครนอรุณรุ่งจาร์สพระเวหน พฤตมา

เฒ่าหลับกรนอนอยู่ในชอกผา ได้ยินเสียงสกุณโกไลกาพะเพรียกร้องก้อง
 พนาเวศ เฒ่าก็สังเกตเห็นว่าเอ๊ะเพลากรุ่งแล้วกรรมัง ลูกขนยันทัด
 ตัดหลังอยู่เครียด ๆ บิดขเกยจอยู่อดอด ขวดยยามละว่าสลัดชดชน
 ใส่ไหล่ หมายมุ่งไปพระอาศรมบรมศิวาว่าสยบทจรมุ่งมาตฺรโดยมรรคา
 อด มหาลตฺโต ปางนั้นสมเด็จพระมหาสัตว์ เสด็จออกนั่งหน้าพระ
 อาศรมบท งามปรากฏดุจรูปทองทั้งแท่งอันบุคคลเกล้งหล่อแล้วมาตั้ง
 ไว้ มีน้ำพระทัยราฟงถึงยากก่อนจะรับพระราชทาน สุราโสณฺโท ปีม
 ปานประหนึ่งว่า นักเลงสุราขานคอยหาเจ้าเหล่า ปุตุตาบี แม้นอันว่า
 พระโอรสเจ้าทงคูเล่นอยู่มิได้ห่างพระบิดุเรศ ส่วนพระโพธิสัตว์ทอด
 พระเนตรเห็นชชกชนชม เห็นเชิญภริมายเรียกพราหมณฺตโดยความปริดา
 ว่า เอहि วต โภ พราหมณฺเอย เชิญท่านผู้เป็นมหามงคฺลนิมิต อัน
 จะนำเราไปยังทิศพระนิพพาน เชิญเถิดพฤตมาจารย์มาช่วยเรา ยก
 บิยบุตรทานบารมี เมื่อท้าวเธอจะตรัสเรียกพระชาติให้ออกไปรับ
 พราหมณฺพฤตมา จึงกล่าวเป็นบาทพระคาถาดังนี้

อุฏฺเฐหิ	ชาติ	ปติฏฺฐ	โปราณิ	วีย	ทิสฺสตี
พฺราหมณฺ	วีย	ปลฺสุสามิ	นนฺทึโย	มาภิกิรเรตี	
อหํปี	ตาค	ปลฺสุสามิ	โย	โส	พฺรหฺมาว ทิสฺสตี
หตฺถิโก	วีย	อายาตี	อตีถิ	โน	ภวิสฺสตีตี

(ซัน) (๖) ตาค พ่อเอ๋ย พ่อชาติศรีสุริยารูพระทัยของบิดา
 เจ้าจงยื่นชนตรงหน้าโน้นพราหมณฺหรือไร โปราณิ วีย เหมือนเมื่อ

เราอยู่ในพระพารา หมู่วณิพกทั่วทิศมารับพระราชทาน นนทิโย เมาะ
 โสมนสุลา ความพระบิดาเกษมสำนคักรมย์ โสมนัสจันตังมหิทธิ-
 สิโรเพศ ดังบุคคลเดินประเทศทางกันดารแดดร้อน มีผู้เอาชโลธร
 มาท่อมเทรดให้เย็นใจ เออกระนั้นหรือกระไรพระลูกแก้ว (เดิน) พระ-
 ชาลพึงรับสั่งแล้วทูลฉลองด้วยพระปัญญา ซึ่งไปคมาทางนักษอบ
 ด้วยเกล้า แต่พราหมณผู้เฒ่านถอเพศเป็นตาบสฟาเหียร ตีร้ายจะ
 มาเบียดเบียนขออะไรสักสิ่ง ทูลแล้วพระชาลรับสั่งวงออกไปรับ
 พราหมณ ครนถงจงถามว่า ท่านดาท่านลุงลุงได้อะไรหนัก ส่งมาเถิด
 หลานรักจะช่วยรับเอาไป ชูชกเฉลียวใจปากอยู่เงาะๆ ว่าละกุมาร
 นิชางขอเลาะคมต้นนสนที่ นำที่จะเป็นเจ้าชาลลูกกษัตริย์แล้ว ชรรมดา
 ว่านกยุงข้อมมีแววไม่รู้หาย ดังหนามไม้ไม่เสียมปลายก็แหลมเอง
 แม้นขอได้จะ โฉงเฉงใช้จะยาก ทังรูหลกนักปราชญ์มากปากจะ
 กล้า จ้างจะลำทับด้วยวาจาแต่แรกพบ อจูนร์ ปหริ ตาชกัตต
 นวมอดระดมตะถบรื่องลำทับด้วยวาจา ว่าฮ้าเฮี้ยลูกใครนืหว่าใจแข็ง
 เข้ามาเดินเคียงแข่งผู้ใหญ่ อเปหิ จงหลีกออกไปเดี่ยอย่าอยู่อกเล่า
 กูเหวียงลงด้วยไมเทานเถดหรือ ตะแกกทาฮัดฮ้อฮักฮักยกเทาแยกขา
 ทำทางะติ พระชาลเธอกหลีกออกไป เธอกคิดว่าพราหมณผู้เฒ่าในหนอ
 จงร้ายกาจ ตูกเห็นรูปชวชาติหฤโหด ประกอบด้วยบุรุษโทษแทบ
 ทุกสิ่ง เออมนชวกระนจริงเจียวลิหว่า พระชาลผู้ปรัชากนังไว้แต่ใน
 พระทัย ส่วนเฒ่าจัญไรตะแกได้ช่อง ก็เหาะย่องยอมกายหมาย

ภิมุขหมอบประณม   มีอดวายบังคมพระเวสสันดร   เอือนโอษฐ์
 ตวายพระวรสัทธาผล   ทูลตามถึงกังวลแต่จันทวันท้าวเชอนิราศพระราชา
 มาณวชในพนาวาส   ก็กล่าวเป็นบาทพระศาถาว่า

กัจฉิ นุ โภโต กุสล	กัจฉิ โภโต อนามย์
กัจฉิ อุณฺณณ ยาบถ	กัจฉิ มุลผลา พหู
กัจฉิ ชํสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	กัจฉิ หีสา น วิชฺชตีติ
กุสลญฺเจว โน พุรฺหุเม	อโถ พุรฺหุเม อนามย์
อโถ อุณฺณณ ยาบถ	อโถ มุลผลา พหู
อโถ ชํสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	หีสา มยฺห์ น วิชฺชติ
สตุตฺต โน มาเส วสตี	อรณฺเณ ชีวิโสภินิ
อิทฺธิปี ปถมํ ปสฺสสามิ	พฺุราหุณฺณิ เทวณฺณิกํ
อาทาย เวพฺุวี ทณฺฑํ	อกฺกนิหุตฺตํ กมณฺฑลํ
สุวาคตฺตุนฺเต มหาพฺุรฺหุเม	อโถ เต อหฺุรํคตํ
อนฺุโค ปวีต ภาทฺุทฺตุนฺเต	ปาเท ปกฺุขาลยสฺสุ เต
ติณฺฑุกานิ ปิยาลานิ	มธฺุเก กาสมาโรโย
ผลานิ ชุทฺทกปฺุปานิ	ภฺุณฺฑช พุรฺหุเม วรี วรี
อิทฺธิปี ปานิยํ สิตํ	อาภตํ กริกพฺุภฺุรา
คโค ปิวั มหาพฺุรฺหุเม	สเจ คฺุวี อภิกงฺุขสตี

อด ตูว์ เกน วัฒนเมณ
 อนุปฺปตฺโตสิ พุรหารณฺณํ
 ยถา วาริวโห ปุโร
 เอนนฺตํ ยาจิตากณฺณํ
 ททามิ น วิกรมปามิ
 สนฺตํ น ปฏิกุญฺหามิ
 ปาโต กตฺตา ราชปฺตฺตํ
 เอกรรตฺตํ วสิตฺวาน
 ตสฺสา นหาคฺเต อปฺตีมาเต
 เอกรรตฺตํ วสิตฺวาน
 นานาปฺปฺเพหิ สณฺณนฺเน
 นานามูลผลากิณฺเณ
 น วาสมภีโรจามิ
 อนุตราโยปปี เม อสฺส
 นหตา ยาจโยกึ นํ
 อิกฺกโย มนฺตํ ชานนฺติ
 สทฺธาย ทานํ ททโต
 อนุตราโยปปี สทฺ กิริยา
 อามนฺคยสฺส เต ปฺตฺเต
 สทฺธาย ทานํ ททโต

เกน วา ปน เหตุนา
 ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺตํ
 สพฺพการํ น จียติ
 ปฺตฺเต เม เทหิ ยาจิตฺตํ
 อิสฺสโร นย พุราหุมน
 ทานเ เม รมนฺตํ มโน
 สายํ อญฺญาโต เอหิติ
 ปาโต กจฺฉสิ พุราหุมน
 อด เม มาลชารินเ
 ปาโต กจฺฉสิ พุราหุมน
 นานากนฺเชหิ ภูสิตเ
 กจฺฉิสฺสาทาย พุราหุมนาคิ
 กมนํ มยฺหํว รุจฺจติ
 กจฺฉณฺเณว รเถสภ
 อนุตรายสฺส กิริยา
 สพฺพํ กณฺหนฺติ วามโต
 มา สมหุทกฺขิ มาตฺรํ
 กจฺฉณฺเณว รเถสภ
 มา เต มาตฺรสมฺหุทสฺสุ
 เอิํ ปุณฺณํ ปวทุตฺตํ

อามนตยสสุ เต ปุตฺเต	มา เต มาตรมทุทฺสฺ
มาทิสฺสฺส ทานํ ทตฺวา	ราช สกฺกํ กมิสฺสคฺคิ
สเจ คุวํ นิจฺจนฺตฺเส ทฏฺฐํ	มม ภริยํ ปติพฺพตฺ
ออยฺยกลฺลปิ เม เทหิ	ชาติ กณฺหาชินฺนญฺจโกติ
อิมे กุมาร ทิสฺวาน	มณฺชฺเรก ปิยภาณิน
ปิตฺโต สุมโน จิตฺโต	พหุํ ทสฺสตี เต ชนฺนตี
อจฺเจหนฺตฺสส ภายามิ	ราชปุตฺต สฺวโนหิ เม
ราชทณฺฑาย มํ ทชฺชา	วิกฺกิณฺเอยฺย หนฺนชฺช วา
ฉินฺโน ชนฺนจ ทาส จ	การเยตฺสสฺ พฺราหฺมณฺพนชฺชยาตี
อิมे กุมาร ทิสฺวาน	มณฺชฺเรก ปิยภาณิน
ชฺมเม จิตฺโต มหาราชา	สีวันํ รณฺจวชฺชฺมโน
สทฺธา ปิตฺโตสมนฺตฺส	พหุํ ทสฺสตี เต ชนฺนตี
นาหนฺตมฺปิ กริสฺลามิ	ยํ มํ คุวํ อนุสาสตี
ทารภว อหํ เนสฺส	พฺราหฺมณฺิยา ปริจาริกเต

ตมคฺคํ ปกานสนฺโต สตฺถา อาห

ตโต กุมารา ภยภีตา	สฺตฺวา สฺวทฺสฺส ภาสีตํ
เตน เตน ปชาวีสุ	ชาติ กณฺหาชีนา จโกติ.

(เดิน) (๗) เมื่อชูชกรชี้เข้าไปถึงแล้ว เฒ่าใจแกล้วกระทำ
ประพฤติปราศรัยเป็นสั้มไมโทนัยนัยกถารวมสวัสดิ์ พระบรมโพธิสัตว์
ก็เปรมปรีดิ์ปราศรัยตอบ โดยระบอบประเพณี เชิญชื่อนั้นผลไม้อัน

โอรสา เฒ่าชราได้โอกาส ด้วยตะแคงลาดในเชิงภิกขาจาร เมื่อจะทูลขอ
 ส่องตรนราชกุมาร เฒ่าก็พูดหวานล่อมด้วยคำย่อ ชักเอาแม่นำ
 ทงห้าเขามาหล่ออุปมาถวายเสียก่อน แลวงจงหวนย้อนขอต่อเมื่อภายหลัง
 (จน) ว่าพระพุทธิเจ้าข้า วาริวโห เมาะ ปญจ มหานทีโย พระ-
 คุณเจ้าเอ๋ย อันว่าแม่นำทงห้ากระแเส่สายชลชลาไหลมาจากห้วงคงคา
 เป็นห้าแถว นองไปด้วยน้ำแนวเต็มฝั่งฝ้า นามชื่อว่าคงคายมุนา
 อจรวัดสรภูณทัมหิมหาลาคเรศ จึงแตกเป็นนิเทศ์กุนนทีน้อยๆ ประมาณ
 ห้าร้อยโดยสังขยา ปุโร ไหลหลังถึงมาลบลันกระทบกระทั้งฟากฝั่งเป็น
 ฝอยฝ่น บางก็เป็นวงวนวุ้งชะวากเวง บางก็เป็นกะพักมะเพิงกะพังกะ
 บางก็เป็นคันทุกะเต็นดาษดั่งดวงแก้ว ตามทางแถวที่ธารไหลซ่าซ่า
 ซ่านชะชะเอวไทรม เลียงระระระโรมโครมครนครนพลกถนมนลือ
 หฤหรรษ บางก็เลียวลัดตตตตชลาไหล บ่าไปสู่มบึงบางน้อยใหญ่
 นบอเนกอนันต์ เป็นคลื่นหม่นมหันตมให้ไหลฟุ้งซ่านสุดที่จะพรรณนา
 ย่อมเป็นที่อาศัยทวีไปแก่งฝุ่งปลานานาฉรรพสัตว์ ในภูมิพนงจังหวัด
 มงคลทวีป ฝุ่งชนโตเลียงชัพกชุมชน ถึงจะวัดวัดกตถวงทุกคำคิน
 ทิวาวัน ถึงจะทอดทอระหัดหันเข้าท่งนาบ่าและตง น้ำในสาครจะน้อยลง
 ก็ห้ามได้ เหมือนหนงนาพระทัยพระทูลกระหม่อมแก้ว อนยาก
 มาถึงแล้วไม่เลือกหน้า ตามแต่จะปรารธนาทุกยวดยาน กาญจน-
 อสงกตรรัตน อศิวสรรพสารพัตรพิชโกโค จนกระทั่งถึงภายใน
 บัญจมหาบริจาค อันเป็นยอดยากยิ่งทานไม่ทอดย ด้วยพระองค์

หมายมั่นพระสร้อยสรพชญดาญาณ พระคุณเจ้าเอ๋ย ข้าพระราช-
 สัมภารนเป็นคนจนทุพลภาพสุดเข็ญ จะหาเช่าได้กนเขนกทงยาก
 ครองนุคตล้าท่บ้ายบากบุกป่าฝ่าพงพนัสเส่นกัณดาร หวังจะรับพระราช-
 ทาน พระชาติกัณหาไปเป็นทาสาทาสี ขอพระองค์จงทรงยกยอดบิย-
 บุตรทานบารมี ให้แก่ชาธชนเดด.

(เดิน) (๘) โส โปชิตโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมนา-
 พิษฐ์พัทธานุกร ไต่ฟังพราหมณ์อธิบายทูลขอสองกุมาร มีน้ำ
 พระทัยชนบานเอิบอาบด้วยกุศลลาภอันเลิศฟ้า อุปมาเหมือนบุรุษอัน
 ยากไร้ มีผู้นำทรัพย์มาขายให้พินดาลงดมอแล้วเมื่อใด นำพระทัย
 ท้าวเธอปราโมทย์เหมือนฉะนั้น เมื่อจะยังเขาวงกตให้บันลือสน
 กัมปนาท ท้าวเธอจึงตรัสประภาษว่าพราหมณ์เอ๋ย ท่านมาออก
 ปากขอสองกุมารพระลูกรักเราอย่างดวงตา เรากะตัดท่วงเส่นหาให้
 แก่พราหมณ์ แต่ทว่าเราจะขอทูลเอาเดือนสิกราตรีพอให้ทันพระมัทรี
 เธอตามสนอง เสียแรงนางได้อุมท้องทนทเวษ ถนอมเลี้ยงบงเกิด
 เกศสองกุมารมา อนึ่งนางจะได้อนุโมทนาสามภักตบาเพญเพิ่มพระ-
 บารมี แล้วจะได้ชาติสรระสรองสองตรุณมุนจุกไร ร้อยมาลัยประดับเกศ
 แก้วกุมาร จะได้มอบให้เป็นทานถึงมอชชี เราเห็นว่าจะตละตวงงาม
 งตก่อนเดดถือนะพราหมณ์พรงนจงไป หามิได้พระพุทธิเจ้าธา ซึ่ง
 พระองค์เนะสนองชกชองมาหนักหน่วง ถ่วงให้อยู่ชาคอยท่าพระมัทรี
 ชอนยงตติใจอยู่จริง ๆ อคติโย มนุติ ชนชื่อว่ามารยาหญิงนแล่นแยบ ตี

แต่ว่าจะคิดแคบเสียตายของเคยครอบครัวของภริมายรณคอยแต่จะรวบรวมริบ
 ยากที่จะยกหยีบเขาออกยื่นให้เป็นยอดทาน ชื่อว่าสามานยมัจฉริยะ
 เกิดกนกกุล หมิ่นแค้นจะได้ดีแต่ละคนนทงยากแล้ว อันสมเด็จ
 พระนางแก้วมงมทร จะเหมือนตงสัตว์ทงปวงกห้ามได้ เกลือกว่า
 พระนางจะอาลัยด้วยพระลูกกรก จะมีหักเส้นหาให้เหือดหาย จะมุง
 หมายพระบารมีเป็นแมนมัน เต็มอเหมือนพระองค์ผู้จางชงทาง
 สวรรคแล้วเสลือพระพุทธรเจ้าชา แมนพระองค์ทรงพระดีทธาแท้แล้ว
 จงโปรดเรียกพระลูกแก้วมาพระราชทาน กระทบอนันจะพาไปเป็น
 ทาสชวงใช้ให้นางอมิตตดาผู้ โฉมตรู เห็นว่าจะดีกว่าอยู่นี้แล้วแล.

(เดิน) (๘) โส โปธิสตุโต ปางนั้นสมเด็จพระโพธิสัตว์

ได้ฟังคำพราหมณ์ทูลทตชตแข่งโต้แยงด้วยวาจา จึงตรัสว่า พราหมณ์
 เอ๊ย ท่านมออยู่ชาทามทรแล้วกทาเนา แต่ทว่าจงพาสองกุมาร
 เจ้าเข้าไปสู่สำนักพระอัยกา ให้ท้าวเชอทราบว่พระนัดดาตวงสวาท
 เข้าไปสู่พระราชาน ท้าวเชอกจะพระราชทานเงินทองของดี ๆ หลาก
 เหลือหลาย ทงววกวายชางมาชาใช้สอยศฤงคารเครื่องบริโภค ตะแก
 จะมีไซครวยฉุยเสียอคนะชชี่ เต๋ม่ากทูลตอบคตในทันใด ว่าไม่ได้
 ไม่ได้พระพุทธรเจ้าชา ซึ่งจะทรงพระกรุณาไม่เห็นด้วย ฉวยว่าเสีย
 หลิมเป็นการ คำบูรณท่านกล่าวไว้แต่ก่อนปลาย ชุนนางใช้
 พ่อแม่หินแง้ใช้ตายาย อันจะให้พาสองกุมาร ถ่อกายเข้าไปยังสำนัก
 พระเจ้าบู ท้าวเชอกจะโหมพระกระทูชกถามชา จะละลิกละล่ำว่าหน้า

เป็นหลังตกตลงล้มตัว ด้วยความกลัวใช้พอดเธอกจะลงเอาว่าข้าราช
 นลภพระเจ้าหลานหลวง แล้วจะให้กระทำตามกระทรวงพระราชกิจ
 ส้มเด็จพระพุทธท้าวเธอจะทรงพระราชทนต์เขียนด้วยหวาย ฉารอดตาย
 ตาแต่่าก็จะยับเยินเป็นพื้นดี ไปเมื่อหน้าอปากกล้าตามนเส้นคม มัน
 จะชุ่มน้ำเอาเปรียง ๆ ตาแต่่าก็ไม่อาจจะเดียงสักคำเดียว จะเหลียว
 หน้าไปหาใคร เมื่อลาภที่จะได้ก็กลับเป็นเสียเมียนก็จะดำ กระหม่อม
 ฉนมมาทงนด้วยวารีกันาง หวังจะเอาชีวิมาวางไว้ ได้ฝ่าพระบาท แม้
 มาตราว่า พระองค์ทรงพระราชสิทธิ์ธาแท้แล้ว จึงเรียกสองพระลูกแก้ว
 มาพระราชทาน ในกาลบัดนี้เถิด.

(จีน) (๓๐) เตะ กุมาร่า ควรจะส่งสารเอ่ยด้วยพระชาติแสนาง
 กัณหา สุกุวา เมื่อได้ฟัง ผรุสวจน์ ซึ่งถ้อยคำอันหยามช้า ก็ดำ
 เจากัสะตุงกระหนกตกพระทัยไหวหวั่นขวัญไม่มี ตั้งไปดกมฤคอัน
 อ่อนแอ ได้ยินเสียงพยัคฆ์คารามแสร้งตระหนกหนี ปลายิตวา เจ้า
 กัจะพาพระน้องจรัสลาศลงจากอาสน์อาศรม เข้าไปซ่อนอยู่ในสุ่มทุม
 พุ่มไม้ร่มอันรกชืด ยังกลัวว่าจะไม่มีตพรามณจะแลเห็น ออกใจนี้หรือ
 เตน้อยูทกทก พระพักตร์สองกุมารเผือดผืน พระกายสิ้นระริววิกตังติ
 ปลา พระชาติจึงกระซิบบอกแกวกัณหาว่า กัณหาเอ๋ย เจ้าค่อย ๆ ย่อง
 ครันเหยียบต้องใบไม้ไหวกริบ เจ้าขยับตัวให้แกวกัณหาหมอบ ครัน
 เหยียบต้องใบไม้ไหวกรอบ เจ้าพากันหมอบอยู่แน่นิ่ง เตน เตน
 ธาปวีสุ สองเจากัวงวนจนถึงมงคลสระศรี สองกุมารกุมาริทรงผ้า

คากรองเข้าใหม่คนคง แล้วเสียดยรอยหลังลงสู่สระศรี เออวารินัน
บึงองค์ เอาใบขมขมบังพระเกศ หวังจะซ่อนพระบิคุเรศกับพราหมณ์
อยู่ในสระบัว นั้นแล.

(เดิน) (๑๑) โส ชูชโก ส่วนชูชกใจของหอง อทิสวา มิได้
เห็นสองกุมารในสถานทนน เฒ่าอาธรรมให้หนักแหนงในตำริ จึงกล่าว
ติเตียนดัดพอดวยลมพาลอยู่ฉานฉะ โภ เวลุตุนโร ตูกรมหาเวส-
สันตร เขาขนชอลอชจรวาใจบุญริบสุทร แต่เดิมทียุตติจริง ใจสัทธา
ไม่ย่อท้อ เรามาเอ่ยปากขอคำเดยวกให้ลูก ถูกกับคำเขาลือเล่าว่าเลิศ
กษัตริย์ บัดเดยวลิมิตจะให้อยู่ที่พระมัทรี ครั้นว่าชชมิยอมอยู่ กลับ
จะให้พาไปสู่สำนักพระเจ้ากรุงสัญชัย ครั้นว่ารู้เท่าเขา มิไปเหมือนใจคิด
กัจจนจตนงนิงทำหน้าเฉย ขยับตาชำเลอะเสยลอบแลลอด สอดพะยัก
หน้าให้ลูกหนี ชะออสาลักไวเหลือเชื่อลูกประดม เห็นพ่อทำตาคม
คคยชัยบ พอเบื่อนหงบักไปเงียบไม้ทันเงย ตยา สทิส เจาชาเอย
บุคคลผู้ใดเสียในโลกนี้ ที่จะเจรจากลบเสยลอดสัด ๆ ร้อน ๆ เหมือน
เจ้าพระยาเวสสันตรชีไพรเป็นว่าหามไदनแล้วแล.

(เดิน) (๑๒) โส โพธิสตโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์
ตรัสได้ทรงฟังพราหมณ์บริภาษ กุมปมาโน ตกพระทัยไหวหวาดไป
ทงพระองค์ ทรงพระจินตนาในเหตุว่าสองตรุณเรศกลวัภย จึงตรัส
ประภาษไปว่าพราหมณ์เอย อย่าเพื่อเลขน้อยใจแก่เราก่อน เราจะพา
สองกุมารบ้รามาให้จงได้ ตรัสแล้วก็เสด็จไปมะระนิมมนา ตามรอย

ยทวล์ญชาสองกุมาร จนถึงสถานโยกขรณึ ก็แจ้งว่ากัณหาชาติอยู่ใน
 สระสร้ง เมื่อพระองค์จะตรัสเรียกพระอุกยา ก็กล่าวเป็นสารพระคาถา
 ดังนี้

เอहि คาค ป็ยบุดต	ปุเรถ มม ปารมี
หทยั เมภิสญเจถ	กโรถ วจัน มม
ยานนาวาว เม โหถ	อจลา ภวสาครา
ชาติปาร์ คริสฺสามิ	สนฺตนาเสฺสฺ สทวกนฺติ
เอहि อมฺม ป็ยา ชีดา	ป็ยา เม ทานปารมี
หทยั เมภิสญเจถ	กโรถ วจัน มม
ยานนาวาว เม โหถ	อจลา ภวสาครา
ชาติปาร์ คริสฺสามิ	อุทฺธิริสฺสฺ สทวกนฺติ
ตมคฺถึ ปกาสนฺโต	สคฺถา อาท
คโต กุมาร อาทาย	ชาติ กณฺหาชินญฺุโก
พฺราหฺมณเสฺส อทา ทานั	สิวินั รณฺจวทฺตโนติ
คโต กุมาร อาทาย	ชาติ กณฺหาชินญฺุโก
พฺราหฺมณเสฺส อทา จิตฺโต	ปฺตฺตคเก ทานมฺคฺตมึ
คทาสิ ยั ภีสนํ	คทาสิ โลมหฺสนั
ยั กุมาร ปทินฺนมหิ	เมทนี สมกมฺปถ
คทาสิ ยั ภีสนํ	คทาสิ โลมหฺสนั
ยั ปญฺชลีกโต ราชา	กุมาร สุขวจฺฉิเต

พราหมณสูต อทา ทานํ สิวํ ฤจวหุชมโนติ

ตมตถํ ปกาเสนโต สตุถา อห

ตโต โส พราหมโน ลุทโท ลคํ ทนเตหิ ฉินุทีย

ลตาย หตุเถ พนุชิตวา ลตาย อนุมชชถ

ตโต โส รชชุนาทาย ทนุทญจาทาย พราหมโน

อาโกญยนโต เต เนติ สิวราชสูต เปกขโตติ

ตมตถํ ปกาเสนโต สตุถา อห

ตโต กุมารา ปกุกามุ พราหมณสูต ปมุญจีย

อสสุปฺณเมหิ เนตเตหิ ปิตฺรํ โส อุกิกุขติ

เวธมสฺสคฺลปตฺตํ ปิตุ ปาทานิ วนุทติ

อุมมา จ ตาต นิกุขนตา อิทํ วจนम्मพฺรวิ

ยาว อุมมาปํ ปสฺเสมุ คฺวญจ โน ตาต ทสฺสสิ

อุมมา จ ตาต นิกุขนตา อต โน ตฺวํ ตาต ทสฺสสิ

มา โน ตฺวํ ตาต อททา คฺวญจ โน ตาต ทสฺสสิ

ตทา ยํ พราหมโน กามา ยาว อุมมาปํ เอติ โน

พลงฺกปาโท อนุชนโฆ วิกุกีณาตุ หนาคู วา

ทีโฆคฺตโรญฺโฆ จปโล อโล โอพทฺธปฺณทิก

กุมโกทโร ภคฺคปฺณฺจิจ กพาโร ภคฺคนาสโก

โลหฺมสฺสฺ หริตเกโส อโล วิสมจกฺขโก

โลหฺมสฺสฺ หริตเกโส วสุสฺนํ ติลกาหโก

ปิงฺกโล จ วินโต จ
 อชินานิ จ สมนุทฺโธ
 มนุสฺสโต อุทาหุ ยกฺโข
 คามา อรรถฺถมาคम्म
 ยกฺโข พุราหฺมณวณฺณเณ
 นิยฺชมานเณ ปีสาจเณ
 อสฺมา นฺน เต หทฺยํ
 โย โน พนฺธ น ชานาสิ
 อจฺจายิเกน ลุทฺเชน
 อีเชว อจฺฉตฺถ กณฺหา
 มิกิวั ชีรสมฺมตฺตา
 น เม อิทํ ตถา ทุกฺขํ
 ขณฺจ อมฺมํ น ปสฺสามิ
 น เม อิทํ ตถา ทุกฺขํ
 ขณฺจ ตาตํ น ปสฺสามิ
 सा नूनं कल्पना अम्मा
 कण्हासिन्नि अपसฺสนฺตี
 सो नूनं कल्पिणे ताโต
 कण्हासिन्नि अपसฺสนฺโต
 सा नूनं कल्पना अम्मा

วิกฺเณฺจ พุรหา ขโร
 อมนุสฺสโต โส ภยานโก
 มํสโลหิตโกชโน
 ธนฺนตฺตํ ตาต จาจตี
 ขาทิตฺตํ ตาต เณตี โน
 กิณฺนุ ตาต อุทิกฺขลสิ
 อยสา ทพฺพพนฺธนํ
 พุราหฺมณเณ ธเนสิเน
 โย โน กาโว สุมกฺติ
 น सा चानาति किस्सิมิจ्ฌิ
 ยฺยูถา หีนาวกนฺนทตฺตี
 ลพฺภา हि पुम्भना อิทํ
 ตํ เม ทุกฺขตรํ อโต
 ลพฺภา हि पुम्भना อิทํ
 ตํ เม ทุกฺขตรํ อโต
 จีรํ รตฺตาย รุจฺจตี
 กุมาริณฺจารุทสฺสนี
 จีรํ รตฺตาย รุจฺจตี
 กุมาริณฺจารุทสฺสนี
 จีรํ รุจฺจตี อสฺสเม

กณฺหาชินฺ ํ อปฺสฺสนฺตํ	กุมาริณฺจารุทฺสฺสนํ
โส ฆฺน กปฺโณ ตโต	จํ ํ รุจฺจติ อสฺสเม
กณฺหาชินฺ ํ อปฺสฺสนฺโต	กุมาริณฺจารุทฺสฺสนํ
สา ฆฺน กปฺณา อมฺมา	จํ ํ รตฺตาย รุจฺจติ
อหฺมรตฺเตว รตฺเต วา	นทิว อวสฺสฺสตี
โส ฆฺน กปฺโณ ตาโต	จํ ํ รตฺตาย รุจฺจติ
อหฺมรตฺเตว รตฺเต วา	นทิว อวสฺสฺสตี
อิม เต ชมฺพุกา รุกฺขา	เวทิสฺสา สินฺธุวาริตา
วิวิทฺตานํ รุกฺขชาตานิ	ตานิ อชฺช ชหามเส
อสฺสคฺคฺคา ปนฺสา จ เม	นิโครฺธา จ กปฺตฺถนา
วิวิทฺตานํ ผลชาตานิ	ตานิ อชฺช ชหามเส
อิม ตินฺนุจฺจนฺติ อารามา	อํ สํ ํ สํ ํ ทกา นทํ
ยตฺถอสฺสํ ปุพฺเพ กํพาม	ตานิ อชฺช ชหามเส
วิวิทฺตานํ ปุพฺผชาตานิ	อสฺมํ อฺปริ ปพฺพเต
ยานสฺสํ ปุพฺเพ ชาเรม	ตานิ อชฺช ชหามเส
วิวิทฺตานํ ผลชาตานิ	อสฺมํ อฺปริ ปพฺพเต
ยานสฺสํ ปุพฺเพ กุณฺชาม	ตานิ อชฺช ชหามเส
อิม โน หตฺถิกา อสฺสา	พลฺพิทฺธา จ โน อิม
เยหิสฺสํ ปุพฺเพ กํพาม	ตานิ อชฺช ชหามเสตี

อดชนแอนอกกอดกนกกะหนาบคาบแก้วกุม ครันได้ฤดูเดือนมรสุมแล้ว
 ก็แซ่ซ้อง บรรทุกสิ่งของลงต่าง ๆ ไว้ระวางทางวิตน้ำทำเป็นโงงโงง
 อับเนาอันโคลงประจุเรียบ ลำเก่านพายเพียบเพียงราโท ครันได้ฤกษ์
 แล้วให้เลิกโห้ซันสามลา ยิงปืนปากปลาเสียงฆางฆางดังตัง คนการยั้น
 สะพร้งอยู่พร้อมเพรียง ศัพท์สำเนียงเสียงเฮโลและเฮล่า เข้าจุดคร่า
 สายส้มอ ต้มดาลออยู่ต่าง ๆ โบกธงอยู่กว้าง ๆ แล้วแกว่งกวัด พอ
 พระพายชายพัดติดใบบน ลำตาและต้นหนกมุงมอง ดึงเชมล้อมกล้อง
 สลัด โดยกำหนดชนัตตะเนหมาย นายท่ายกยกายชวยเบียงเฉลียง
 แล่นออกทะเลเล็กไม่เห็นฝั่ง ครันบังเกิดลมสลาตงตงเป็นลูกคลื่นอยู่
 ครันเครง ลำเกาก็โคลงเคลงไปตามคลื่นต้นเต้น เสากระโตงหัก
 กระเด็นกระดานแตก คลื่นใหญ่ โยนกระทบกระแทกกระทงผะผิงผาง
 ลำเกาก็อับปางลงในท่ามกลางทะเลหลวง ผุงมนุษย์ทั้งปวงไม่เหลือ
 เหลือล้วนเป็นเหยยแก่เต่าปลา ด้วยเป็นโลกียนาว่าไม่จริงเลย พระลูก
 เอย พ่อเห็นแต่หน้าเจ้าพระพนอง เจ้าจงมาเป็นลำเกาทองธรรมชาติ
 อันนายช่างชาญฉลาดจำลอง ทาด้วยกงแก้วประกาดตรงด้วยเพชรแน่น
 หนา แก้วประพาพแผ่เป็นดาษฟ้าฝาระเบิดเบ็ดช่องน้ำ แก้วไพฑูรย์
 กระทำเป็นราโท โมราประดับสลัมสลัก กรอบลายรายดอกกรัก
 เนาวรัตน์ นดุฉลักเป็นรูปสัตว์ ภาพเพชรนิลเนม เกมหงส์วิหค
 กนกคาบลดารัต มังกรกตกอดแก้วเกยวเป็นก้านขตตุสดีใส ครันลำเรือ
 ลำลำเกาแล้วเมื่อใดได้พิ ไชยมงคล พระบิดาจรทรวงเครื่องตันมงคล

พิไชยสำหรับกษัตริย์ จะเอาพระสวามีที่กระหวัดทรง เป็นสร้อยสังวาล
 วงอยู่สรรพเสร็จ จะเอาพระชนิต่างพระขรรค์เพชรอันคมกล้า สุนทร
 จะยางเยื้องลงเกศราศีทันทายอันสูงระหง บั๊กทวนธงเศวตฉัตร ครั้น
 เวลาวายพิมาเฉื่อยฉิว สำเภาทองก็จะล่องลิ ไปตามลม สรรพสัตว์
 ก็จะชื่นชมโลมณัส ถึงจะเกิดลมภาพพานระพอพัดคือโลโก ถึงจะ
 โดแล่นโตตงตเป็นลูกคลื่นอยู่ครนโครมโถมกระแทก สำเภานักมิได้
 รอกแวกวาทหวนไหว ก็จะแล่นระเรื่อเรื่อยเรื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว อัน
 กล่าวแล้วคืออมตมหานครนฤพาน พระลูกเอ๋ย เจ้าจะนั่งนานอยู่โย
 ในสระศรี จงขึ้นมาช่วยยกยกยอดมียบุตรทานบารมี แต่ในครั้งเดียว
 เกิด.

(เดิน) (๑๕) ชาลิกุมารโง่ แมื่อนว่าพระชาติราชกุมาร เมื่อ
 ได้สดับวโรงการพระบิดุราช จึงคิดว่าอาตมะนเป็นลูกกษัตริย์ขัตติยะ
 ยอดยิ่ง อะไรจะมานั่งนงให้พระบิดาเรียกตั้งสองคำมั้งควรรัก ถึงว่า
 อ้ายเฒ่าทรลกษณมนจะตตำมาเสี้ยกตามเถิด คิดแล้วเธอกก็เปิดใบบัว
 จากเค็ยรเกล้าขนมมา กอดพระบาทเบองขวาพระบิดุรงคทรงกันแสงเค็ร่า
 ท้าวเชอตรัสถามว่าพระน่องอยู่ไหนเล่าพ่อชาติ เธอกก็กราบทูลคดีโดย
 คำกลาง ว่าพระพุทธีเจ้าชา อิม สตุตา เยียงอย่างสัตว์ทงหลาย
 ภยจะมาถึงกายยอมเอาตัวหนี ท้าวเธอกก็ทราบคตด้วยปวิชา จึงตรัส
 เรียกแกวกณหาคุงตรัสเรียกพระชาติ พระเจ้านองกคตเหมอนพระพิ
 ไม่นิดเพียน ขนมมาชบพระเค็ยรกอดพระบาทเบองซ้ายส่มเด็จพระบิดา

(จัน) เต กุมารา ควรจะตั้งสาวเอ๋ย ด้วยสองตรุษนทรามรกันน้อย ๆ
 ทงคู พิศแลดูหน้ากนแล้ว ก็ตั้งแต่ว่าจะร้องไห้ นำพระอัสสุชนนัยน์
 เรอไหลลงหลง ๆ ตกต้องหลงพระบาท พระบรมราชฤษีตงกลบ
 บุษย์มาลีประทุมเมศ มารองนำพระชลเนตรสองกุมารพระเจ้าลูก
 ท้าวเธอไว้ ส้มเต็งพระนราธิปโดยพิสุทธชินวงศ์ ท้าวเธอพลอยทรง
 กันแสงให้ จมพระอัสสุชนนัยน์ไหลลงริน ๆ ไทรมพระพักตร์ ตกต้อง
 พระปฤษฎางค์พระลูกกรกทงสอง ดุงแผ่นกระดานทองมารองรับไว้ทงคู
 กมุปมานมานโต นำพระทัยเธอห่อหุ้ยย่นสลดลง ประหนึ่งว่าจะตำรง
 พระทานนันทมิได้ ปรมสนโต เธอหลบหลังสองอรตณัยพระลูกแก้ว
 แลวกรบขวัญ กุมพระกรพระลูกกรกทงสองนั้นให้ทรงยืนประดิษฐาน
 พลางประโลมปลอบบียกุมารทงสองว่า พระลูกเอ๋ย ยินชนเกิดสิ้นะเจ้า
 พงบิดาว่า กนกหาเอ๋ย เงยหน้าชนเกิดนะแม่ แลดูหน้าพระบิดาเสีย
 ยงแลวให้ชนมน เจ้าจะมัวสะอึกสะอื้นไปว่าไร พระบิดานมหรือหาไม่
 เจ้ากยอมแจงอยู่แกใจเจ้าแล้วทงสอง มาตราว่าบิดานมเงินแลทองเล่า
 เกิดรา มิให้ลูกกำพร้าตองระเหินระหกตกไปไกล ไอครงนบิดานยากไร
 สันร้ายเสียที่สุด เห็นแต่พระบียบุตรเจ้าทงสองยังกว่าเงินและทองได้
 ร้อยเท่าพันทวี (เตน) พระบรมราชฤษีเธอจึงคาค่าสองกุมาร เหมือน
 นายโคบาลอันสันหัตคาค่าโค โส กิร ปุตุโต จึงตรัสว่าพระลูกเอ๋ย
 เจ้าจงจำคำของบิดาไว้ สจ ฤษีสุโส มาตราว่าเจ้าอยู่มิได้จะใคร่พัน
 ทาสวิสัยให้พันธิ พ่อชาลจิงเพียรพยายาม หาทองทุนทรัพย์ตามให้

ถวนลงนับตาลได้พันเท่า นั้นแลส่วนค่าตัวเจ้าพระชาติ ส่วนของพระ-
 น้องกณหาณเจ้าอย่าลมหนา หตุณาทิสเตน วา จำบิดาจะคาดค่า
 แก้วกณหาไว้มิได้น้อย สิ่งระรอยระรอยทั้งโคอัสภราช ทาสทาสีรัต-
 พาหนาลงกต คชสารมามังกรบทุกสิ่งสิ้นสุวรรณทองระยตาลง ยืนให้
 ดึงมอชชแล้วเมื่อใด กณหาพระน้องเจ้าจึงจะได้เป็นไทยชนเมื่อนั้น
 อย่าใศกศัลยเศราสร้อยน้อยพระหทัยไปนักละย พระลูกเอ๋ย อย่าว่าบิดาน
 ด้ไฉยรักลูกเล็กไม่เที่ยงเล่นอกัน ไช้กระนั้นตอกหนาพ่อชาติ พระ
 บรมราชาษะเธอจึงตรัสประโลมแล้วว่า พระลูกเอ๋ย มาเถิดนะเจ้าอย่า
 ช้านักพราหมณ์จะคอย เธอก็จูงพระลูกน้อยพาเข้ามาสู่อรญญิกาวาส
 นิ่งเหนือศีลาอาสน์หน้ามุขพระอาศรม ทรงพระเต้าอนุดมเต็มด้วยวารี
 จึงตรัสเรียกชชราชาจารย์ว่า เอहि วัต โภ พราหมณ์เอ๋ย จงมารับ
 พระราชทานสองกุมารแต่โดยดี เธอก็หลอหลังอุทกวารีลงในมือ
 พราหมณ์ ดังพระหทัยไว้ ไห่งามดังดวงแก้ว แล้วยกออกอุทานวาจาอัน
 แจ่มใส ว่าพราหมณ์เอ๋ย ลูกทั้งสองของเราไนไซ้ เรารักดังดวงใจ
 นัยเนตร เหตุว่าเรารักพระโพธิญาณยิ่งกว่าสองกุมารได้ร้อยเท่าพันทวี
 (ขึ้น) อิทํ ทานํ เดชะผลทานไนครั้งน จงสำเร็จแต่พระสร้อยสุวรรณ-
 เพชญ์พุทธรัตนอนาวรรณญาณไนอนาคตกาลไน้นเกิด.

(เดิน) (๑๕) ภิกขเว ตูกรสงฆ์หฺรวงศีลสมาธิบัญญัติ เวสสันดรโร
 ราชา อันว่าพระมหาเวสสันดรอดุลยดวงดิลก เมื่อพระองค์ทรงขอยก
 บิษยมุตรทานมัทนชา จึงหลอหลังอุทกธาราให้ตกลงเหนือหมอชราชาจารย์

อัจฉรรยกับนิตาลบังเกิดมี (ชน) อภัย มหาปจวี อันว่าภาคพื้นพระ
 ธรณอันหนาแน่นได้ส่องแสงดีหมื่นโยชน์ เตี้ยงอุโฆษครันครันตั้งไฟ
 บรรลัยกัลป์จะผลาญโลกให้ทำลายวายวินาศ ผุ่งสัตว์จตุบาททวิบาทก็
 ตันเดินแผ่นดินโชนโชนดิน ประหนึ่งว่าบุรุษินจะพลิกคว่ำพลาแพลงให้
 พลิกหงาย ออกนางพระธรณีจะแยกแตกกระจายอยู่รอน ๆ สะท้อ
 สะเทือนเลื่อนลั่นอยู่ครัน ๆ ตุงหนึ่งว่ายืนสักแสนนิตมากหน้าชายัง
 อยู่เปรี๊ยะ ๆ เตี้ยงฉะฉาดฉาน ทงพระยาชลาธารชาตชนทนต์ ทะลึงถลัน
 ร้องวะแห้วแห้วประเปรี้ยวแปร้นเล่นทะเลวงวงกว้างาแงะ ประหนึ่งว่าจะ
 ส้อยเสี้ยเอาดวงดาวเหี่ยมห้าวงกะหมัดกมันอยู่ฮัด ๆ ตั้งว่าใครมายูแยง
 แกล้งพุดพาน เตือดทะยานอยู่ฮักฮักสะอึกเข้าแทงเงาอยู่ผลงผลัง ไม้
 ไต่พังผะผางโผงลัมพินาศ ทงพระยาพาลมฤคราชเสื่อโครงค้ำรามครัม
 กะหมเตี้ยงสำเนียงก้อง ร้องปะเบียบบับตบทะยานย่องแยกเขี้ยวเคี้ยวพัน
 คิวสั้นอยู่ริก ๆ ประหนึ่งว่าจะดาโตมโงมจิกจับเอาสัตว์ในไพรวัน มา
 คาบคนกนเสี้ยค่าเดียวเป็นภักษา ทงพระยาภษรตวกลากลับเขาไชยด
 โลดสองเชิง เริงฤทธิไกรไล่ชีวิตควัวอยู่ฉาน ๆ ประหนึ่งว่าจะควาน
 ควักตักแผ่นดินดอน สีนรูปพุดราชา ทงพระยาเขาพระสุเมรุก็เอน
 อ่อนอยู่ทบเทา แก้วเก้าเนาวรัตนเส้นตัตตรตนเรืองรอง ช้องล้ำการ
 อยู่อิงมี สากโร ทงพระสมุทรส้าครว้งวน บันดาลน้ำฟุ้งเป็นฝอยฝน
 พระยานาคฤทธิรณเล็กพังพานสลอนลอยอยู่ไปมา ทงพระยาครุฑ
 ราชบัณฑุก โผยบินชนเวहन เล่นลมบนอยู่ลิบลิ่ว เมฆหมอกปลิวอยู่

เกิดอนกกลาก บนอากาศก็วกกลเป็นหมอกกลุ่ม อัมพรชรอุ่มอ้อดเวง
 เฝียงกระโศรมเครงครนครน ฝนสวรรค์ก็พองพองเป็นพองฝอย เมฆลา
 เหาะก้อยล่อแก้อยู่แว้วว รามสูร์ชยบชยิกชย แสงสายมณีนเวชวาบ
 วาวสว่าง อลู่ก็กว้างขวางประหารอยู่เป็เรียง ๆ เฝียงสนั่นโลก
 วิจลจลาจล นาคราชในเบ้องบนกเบ้องนบิตนฤมิตกาย ชูเศียรถวาย
 ลักการบูชา เทพยดานิกรนัยโกฏี ต่างน้อมสโรคม้อยู่ใส่ว ยอพระกร
 ไหว้อยู่แออัด ว่าเจ้าประคุณของสัตว์ผู้ยากเอ๋ย อันทานนยากทบทบุคคล
 ผู้ใดเลยจะทำได้ เว้นไว้แต่หน่อพระชนสิทธิ์ อันทรงสร้างพระบารมี
 มากมาแล้ว ขอให้พระทูลกระหม่อมแก้วจงสำเร็จแก่พระวิสุทธิสร้อย
 สรรเพชญพุทธอัครอนาวรณญาณ ในอนาคตกาลโน้นเถิด.

(เดิน) (๑๖) ภิกขเว ตูกรทรงส่งผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา โส
 พุราหุมนโณ อันว่าแต่ชราทิสชาติ เมื่อได้รับพระราชทานสองกุมาร
 ได้แล้ว เฒ่าใจแก่ล้วยก็อุตลาภกระชากสองกุมารมา เอกโคต พนุธิควา
 ผู้กพันพระพาหาพนองสองกระสันเข้าใหม่กับมอ ปลายเชือกข้างหนึ่ง
 นนถอตตามตคอนสองบงอรรมา ต่อหน้าสมเด็จพระบิดาไม่ปรานี ฝ่าย
 พระชาติจิงกราบบังคมทูล (ขึ้น) ว่าข้าแต่เรนทรสูร์ยสมเด็จพระบิดา
 เจ้าชาเอ๋ย กระไรเลยไม่ปรานี ว่าพระแม่ทรนเป็นเพื่อนยาก
 เมื่อเข้าพระแม่เจ้าจะจากไปสู้ป่า ก็พาลูกทั้งสองราม่าฝักฝิ่ง ทรงพระ
 กรรแสงสั่งเส้นเทวศ์ ควรหรือพระบิดเรศมานิ่งได้ ให้แต่เจ้าญูไรตะแก
 มาด่าไปต่อหน้าพระที่นั่ง ยี่ไม้กระไรตั้งอยู่ขวบเขี้ยววเสี้ยวแสบแทบ

จะบรรลย เจ้าประคุณของลูกเอ๋ย ลูกนยกมอชนไหวตะแกยงโกรช
 ลูกร้องขอโทษตะแกยงดี แดกทุกทีทุกฝัไม้ เดือดทไหลลงหยดย้อย
 พระบิดาเจ้าเอ๋ย โปรดทอดพระเนตรหลังลูกนอย ๆ นบาง ลูกทชดท
 ขวางตะแกข้างไมคดเลย เจ้าประคุณของลูกเอ๋ย สดทลูกนจะกลนจะ
 ทนพันก่าลงแล้ว แดคอย ๆ พระชนนจะวิเววม่ากห้ามมิได้ พระบิดา
 เจ้าเอ๋ย ช่วยโปรดห้ามพราหมณไว้ให้สงบ อยู่ทพระมารดา ทง
 เวลนเลากบย ทรายพระแมจะม่าทน เอกนยงวนอยุไซ ยาว
 มุม่าปี เอคิ โน โอเวลาปานฉนั พระแม่ทรจะมิกลับม่าแล้ว
 แลหรือตงกลางทาง แม้นพระบิตุรงค์ทรงแย้มพระโอษฐโปรดประกาย
 บางกยงชว ตะแกจะไดเกรงกลัวพระราชาชญา ถึงจะตจะด่ากจะ
 อชฌาตัย นตะแกทำเล่นตามอ่าเภอใจของตะแกเอง พราหมณจะ
 กลัวเกรงใครมึเล้า ด้วยพระทูลเกล้าม่านงเฉย กณหาพระนองเอ๋ย
 จะเอาพระคุณของใครม่าปกเกล้า จะฟังพระบิดาเลากหลากแล้ว เจ้า-
 ประคุณทูลกระหม่อมแกวของลูกเอ๋ย มิโปรดช่าชาดแล้วกทเเนา จง
 โปรดเกล้าแต่จกณหา พระนองของชายงเยาवनก ทรามรักพระ
 มารดา มิได้ทรงพระกรุณาทำนงชง ดุงแผ่นกระดานอนดรงกระหน้า
 แน่นมิได้หวาดไหว ทูลพลาทางพิไรร่าว่า กณหาพระนองเอ๋ย
 ทเเนาเลยจะไดกลับมาเห็นหน้าสมเด็จพระบิดาแลมาตุเรศ จะตองทน
 ทุกชเทวชมอดม้วยด้วยอาญา ของชชชรานแล้วแล.

(เติน) (๓๗) เมื่อพระชาติศรัตรุนราชโอรส ทรงพระกำสรดทูล

พระบิดุราช ท้าวเธอตั้งสมาธิมหายัสถมิได้ตรัสจําบรรจา ส่งสารพระ
 ชาลีเหยยวมาตุพระน้องแก้วกัณหา แล้วก็ทรงพระโศกาพิไรร่ำว่า
 (ชน) กณฺเห ตูกรเจ้าแก้วกัณหาเอ๋ย หญิงชายผู้ใดเลย เกิดมาใน
 หัวงมหรณพภพส่งสาร ยงมถงชงพระนิพพานตราบใด ก็ยอมต้อง
 ทุกข์โศกภัยประหาร ปานประหนึ่งว่าตัวเรานะเจ้าพี่ ดถา ทุกข์
 ทุกข์ทงนกมสูทุกข์เทาทุกชดงพระแม่เจ้า จะกลับเข้ามาแต่บ่า เมื่อ
 มิได้เห็นหน้าเราพนองแล้วก็จะทรงกรรแสงให้ ด้วยว่าลูกเพื่อนไรมา
 จากอก จะทรงพระวิดกมิวายเลย พระคุณเจ้าเอ๋ย พระคุณเคยได้
 เชยชมแก้วกัณหาชาลีทุกเวลา กปณา จะเป็นกำพร้าพลัดพระลูกแล้ว
 นะพระแม่เจ้า โส นุน กปโณ ตาโต ทั้งสมเด็จพระบิดุนรินทร์
 บินเกล้าของเรา อปปลุสนโต เมื่อมิได้เห็นเจ้าแก้วกัณหาในอาศรม
 ท้าวเธอก็จะทรงพระปรารมภ์ละห้อยหา อิม โน หตฺถิกาอสุลา
 ไอคตชนมากน่าเสียดายแต่รูปสัดวทงหลาย คือกระต่ายโตโคกเดือน
 ไล่ล้อลากเลือนเขยอนยั้น พระบิดุรงค์บรรจงบันให้เราเล่น ไอคตจะ
 นานเห็น เมื่อใดจะได้กลับมาเล่นของเราอีกเล่า กัณหาเอ๋ย เราพิ
 นองนั่งแต่ว่าจะโศกเศร้าไป เป็นข้าพฤตมาจารย์ในมรรคากันตาร
 นั้นแล.

ตมคฺถํ ปกาเสนโต สตุถา อาห

ตโต เวสฺสนตโร ราชา ทานํ วตฺวาน ขตฺติโย

ปญฺณสาลํ ปวิสิตฺวา กณฺฐํ ปรีทวยีติ

กนุวชชจุมมาตา คลิตา	อุปรุจเจนติ ทารกา
สายั ลัเวสนากาเล	โก เม ทสฺสตี โภชนั
กนุวชชจุมมาตา คลิตา	อุปรุจเจนติ ทารกา
สายั ลัเวสนากาเล	อมุม ฉาตมฺห เทถ โน
กถนฺนุ ปถิ กจฺจนฺติ	ปตฺติกา อนุปาหนา
สนฺดา สฺุณฺเหหิ ปาเทหิ	โก เม หตฺเต กฺhesฺสตี
กถนฺนุ โส น ลชฺเชยฺย	สมฺมุขา ปหฺริ มม
อหุสกาณํ ปุคฺคานํ	อลชฺชี วัต พฺราหฺมโน
โยปึ เม ทาสีทาสฺส	อญฺโฆ วา ปน เปสิโย
คฺสฺสาปึ สฺุวิหีนฺสฺส	โก ลชฺชี ปหฺริสฺสตี
วาริชฺสฺเสว เม สโต	พนฺธสฺส กุมฺมิโน มุเข
อกฺโกสตี ปหฺรตี	ปึเย ปุคฺเต อปฺลฺสโตติ
อาหุ จาปึ กฺhesฺวาน	ขกฺคํ พนฺธิยา วามโต
อานนฺยยามิ สเก ปุคฺเต	ปุคฺคานํ หิ วโร หุโข
อญฺจานเมตฺติ หุโขรูปึ	ยํ กุมารา หิรณฺณเร
สคฺญจ ฐมฺมมณฺญาเย	โก ทคฺวา อนุคฺปปฺตีติ
สจฺจํ กิเรวมาหํสฺ	นรา เองจฺจฺยา อีธ
ยสฺส นคฺติ สกา มาตา	ยถา นคฺติ คเถว โส
เอหิ กณฺเห มริสฺสาม	นคฺตฺโต ชีวเตน โน
ทินฺนมนฺหาปึ ชนินฺเทน	พฺราหฺมณฺสฺส ฐเนสิโน

อจุจายิกลฺลส ลุฑฺฐสฺส	โย โน คาโวว สุมฺภติ
อิม เต ชมฺพุกา รุกฺขา	เวทิสสา สินฺธุวาริตา
วิวิธานิ รุกฺขชาตานิ	ตานิ กณฺเห ชหามเส
อสุตฺตถา ปนฺสา เจเม	นิโครฺฐา จ กปฺปิตฺถนา
วิวิธานิ ผลชาตานิ	ตานิ กณฺเห ชหามเส
อิม ติวฺจันฺติ อารามา	อัย สิวฺทฺถา นที
ยตฺถสฺส ปุพฺเพ กิพฺพาม	ตานิ กณฺเห ชหามเส
วิวิธานิ ปปฺพชาตานิ	อสมฺมึ อฺปริ ปพฺพต
ยานสฺส ปุพฺเพ ชาเรม	ตานิ กณฺเห ชหามเส
วิวิธานิ ผลชาตานิ	อสมฺมึ อฺปริ ปพฺพต
ยานสฺส ปุพฺเพ ภูฏชาม	ตานิ กณฺเห ชหามเส
อิม โน หตฺถิกิถา อสุตา	พลีพฺทฺฐา จ โน อิม
เยหิสฺส ปุพฺเพ กิพฺพาม	ตานิ กณฺเห ชหามเสติ
ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต	สตุถา อหา
นियฺยมานา กุมารา เต	พฺราหฺมณฺสฺส ปมฺมุจฺย
เตน เตน ปธาวิสุ	ชาติ กณฺหาชีนา จุโกติ.

(เดิน) (๑๘) โส โพธิสตุโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์
 ตรัสได้ทรงฟังพระลูกน้อย ทรงพระกันแสงทูลละห้อย วันนั้นกลิ่น
 พระไศกมิได้ละอายพระทัยแก่เทพยดา ปณฺณสาลิ ปวิสิทฺวา เสด็จ
 เข้าสู่ภายในพระบรรณศาลา ชยพระพักตราทองพระกันแสงส่องให้

(จีน) ว่าโอเจ้าเพื่อนใจของพ่อเอ๋ย เจ้าเคยกระทำกรรมไว้เป็นไหน
จึงมาตกเชื้องไรยากอนาถา ให้พราหมณ์ชราว่างร้ายทาง ตะแบกมา
ทำสัญญาทโปยโฆยติ โอเวลาปานขณะนักสายณห์ คนทั้งหลายเขา
เรียกกันกินอาหาร บ้างก็เอาโลมลูกหลานให้อาบน้ำแล้วหลับนอน แต่
สองบึงอรของพ่อฉัน ใครจะปรานีให้นมฉัน ก็จะทำกราดรำล้ามากใจที่
ไหนจะเดินได้ด้วยพระบาทเปล่า ทั้งไธแดดจะแผดเผาให้พุงพอง จะ
ชอกช้ำกล้าเป็นหนองลงลามไหล สองสุริยวงศ์ตั้งแต่ว่าจะทรงกันแสงให้
สุกอาลัยของพ่อแล้วที่จะติดตาม จะบ้ายหน้าไปหาพราหมณ์เมื่อยาม
เย็น เต็ม่าจัญไรไหนเลยจะเห็นแก่สองเจ้ามแต่จะรูกเราคำรามคิ (เดิน)
ธรีเอ๋ย กระไรเลยไม่เกรงขามเราบ้างเมื่อยามจน จะคิดดูบ้างเป็นไรว่า
ลูกทั้งสองคนคู่ชัวคัม ยังตัดใจให้ชาตมิให้เสียประโยชน์ แต่ก่อน
ไล่ตถึงคำสิ้นใจโตโตตัดอ ผู้อนรุยกยังยอต่อกลวเกรง ใครไม่ซ่มเหง
เหมือนพราหมณ์ผู้ น วาริชสุสว เม สโต เสม่อนหน่งพราณเบต
มาตปลาทหน้าไซ บรรดาปลาจะเข้าไป ให้แตกฉาน ตัวเราผู้ทำทาน
เหมือนตัวปลา พระโพธิญาณในภายหน้านนคือไซ ปราภตนาจะเข้าไป
ไปจึงยกพระลูกให้เป็นทานบารมี พระลูกทั้งสองศรีตั้งกระเส็ตสินธุ
พราหมณ์ประมาทหมิ่นมาตาคี เสม่อนกะทุมวารให้ปลาคน น้าพระ
ทัยท้าวเรือพินจากอุเบกขา บังเกิดอวิชชามาห่อหุ้ม พระบัญญัติอันกลด
กลุ่มไปด้วยโมโหให้ลุ่มหลง โทโล่เข้าชาลิ่งไหบังเกิดอหิงสาชนทนต์
ว่าอูเหม่ออูเหม่ พราหมณ์ผู้อนอาจองทะนงหนอ มาตลูกต่อหน้าพ่อไม่

เกรงใจ รัชชเอ๋ยกุนาอยู่ป่าเปล้าเมื่อไร ทงพระขรรค์ศิลป์ไชยกถอมา
 ธนุจาปี กเหตวา กทรงควาพระแสงธนูศรกระสันม่นกบมอ ฉา
 พราหมณผู้ นเสียเถิดลือ เธอฮัดฮัดอยู่แต่ในพระทัย ภายหลังจึงตั้ง
 จิตพิจารณา ในพระอริยประเพณีหน่อพุทธางกูร กรูวาอาตมานเพิ่ม
 พูนมหาปุตตบริจาตเจิวสีหวา. เมื่อพระมัญญาบังเกิดมีพระบรม-
 ราชฤษเชอจึงตรัสสอนพระองค์เองว่า โภ เวสฺสนฺตฺร ตูกรมหาเวสฺสน-
 ตรอย้าอาวรณ์ไว้เว้ทาเนาเขา ซักบเจ้าเขาจะตักนไม่ต้องการ ให้ลูก
 เป็นทานแลวยังมาสอดแควลวเมอภายหลัง ทาวเชอกตงสมาธิระงับ
 ตับพระวิโยค กลั้นพระโสภสงบแล้วพระพิตรก็ส่องแผ้วแจ่มใส ตุง
 ทองอุไรทงแห่งอันบุคคลแกล้งหล่อแล้วมาวางไว้ในพระอาศรม ตั้งแต่
 จะเชยชมพระปิยบุตรทานบารมี แห่งหน่อพระสีหนนแล.

(เดิน) (๑๘) เมื่อชุกกพฤตมาจากรยพาสองกุมารไปวันนั้น เฒ่า
 อาศรมลมแล้วลูกชนได้ ตะแกฉวยเร็ววไมไล่ต้อนสองบ้งอรมาต่อ
 หน้าพระที่นั่ง ส้มแดงพระบิดาไม่ซ้าที (วัน) ควรจะส่งสารเอ่ยด้วย
 พระชาติศรัตรณเขาวลักษณะ ผันพระพักตร์มาทูลลาพระมาตุเรศอยู่
 แจ่ว ๆ แลวกทรงพระกันแสงละห้อย ทรงปรึกษาพระน้องน้อยกนิษฐา
 ว่า กณฺเห ตูกรแกวกณหาเอ่ย พิไดยนเนอความท่านเล่าสืบกันมา
 ว่ากำพร้าสองประการสืบสันดานโดยประเพณี นรา เอกจฺจฺยา กุมารา
 กุมาร ไตโรนราศปฺราศจากพอยังแต่แม่ผู้เดียว ก็พอแลพอเหลือว ซอ
 ว่าอยู่พร้อมทงบิดาแลมารดา ทารกาทารกผู้ ไตโรนราศปฺราศจากแม่

ยิ่งแต่พอผู้เดียว ก็เปล่าเปลี่ยว ไตชื่อว่าศุภยสนทงบิดาแลมารดา ถึง
 จะประโลมเลี้ยงรักษาเล็กก็ไม่ถึงใจ ถึงจะได้ทุกชกยสักร้อยสิ่ง อันบิดา
 แลวก็ถึงได้ไม่นำพา อันคุณของพระมารดาท่านพรพรรณนาไว้ว่าเป็น
 ทิยง สจจัม คำทวามานนทสมจริงอยู่แลวนะพระน้องแก้วกณหา เสมือน
 หนึ่งเราทั้งสองในครวงพระชนนี ไม่อยู่ อ้ายพราหมณมนจงชมชูเคียว
 เชิญกระทำโทษ นตฤตโต ขีวิตน โน ไ้อ้จะประโยชนอันใดกับด้วย
 ชีวิตเราเท่านั้น พระน้องเอยกณหาเจ้าผู้เพื่อนไร จะอยู่ไปโยให้
 ทนทุกขทรมาน เมอมาไ้ความรำคาญเคองแค้น พราหมณนี้ตะแกดให้
 แล่นแล่นลำบากยากแค้น้อย ๆ นมนิตนำหน้อยหนึ่งกมไ้เสวย กณหา
 พระน้องเอยมาเถิดนะเจ้ามาเราจะส่วมส่อดกอดคอกัน เขาให้มนกสนใจ
 ตายเสียให้พนเดมาแล่นรายนเถิด.

(เดิน) (๒๐) เมอชุกพฤตมาจารย์พาสองกุมารมาเต็มพัก ถึง
 ทางสะกุกตะกักกอนศีลา เฒ่าชราเดินทะเลลุดทะเลตเหยียบบพลาตลิม
 ฝูง เครอเขาสะตุงหลุดออกจากข้อพระกร ส่องบงอรกวงมาสู่สำนัก
 พระบิดา เฒ่าชราฉวยไ้เร็ววไม่ไ้ชบพันนุคลากระชากรันด้วยโทษ
 อากทุณนุโต เสมือนหนึ่งจะเชือดเนื้อหนึ่งกนเสียทงเขนเห็นเวทนา
 เข้านุคคร่าพาลากส้ารากชู้ ว่าดุดเด็กนอย ๆ ทงคนรูไ้แต่ว่าจะหน ครัน
 พราหมณตลิวาพราหมณราย เออเมอชุลมนุ่นวายไปก่อน
 พราหมณนินไม่วา ตะแกกเทลยวมาตพระชาลเขาตาผาง แลวก็เทลยว
 มาตนางกณหาให้ร้องอยู่กรตกริตหวัดหวาดดูเวทนา (จน) ควรจะส่งส้าร

เอียด้วยแกวกัณหา พระชลนาลงฝอย ๆ ชะม้อยแลดูไม้ที่พราหมณ์
 ตี แลวกดงแต่จะทรงกันแสงโคกก่อนว่าให้พระบิดาช่วย ว่าชีวิตลูก
 จะม้วยเสียจริงแล้ว เป็นไฉนพระทูลกระหม่อมแกวจึงนั่งเฉยเสียได้
 ในครงนี้ โอณาเวทนาด้วยนางกัณหากุมารี เธอทรงพระโคกกันแสง
 ให้ น้ำพระนัยน์เธอไหลลงหลัง ๆ พลากร่องทูลตั้งอยู่แจ้ว ๆ ว่าเจ้า
 ประคุณทูลกระหม่อมแก้วของลูกเอ๋ย ตีลูกเสียแล้วหรือจงนั่งเฉยเสีย
 ได้ ปลอยให้พราหมณ์จัญไรแกดดาคร่าไปต่อหน้าพระที่นั่ง ชมเรชาติ ตั้ง
 ว่าช้าครอกเกิดในเรือนเบี่ยง โขยตีประดาเสียสุดกำลัง น จายี พุราหุมโณ
 มิใช่พราหมณ์แล้วนะพระพ่อเจ้า ตาเด๋มานี้แกร้ายกาจ ยกโทษ ชะรอย
 ว่าผู้มีสางมันแกลงแปลงมาขอทาน ตีประจานให้เจ็บใจจะชาติ ชู
 ตอนควาตกระทำเชณ จะฉีกเนื้อลูกกินเสียทั้งเป็นนนมได้ จึงแกลงตี
 ด้วยไม้ ไม้ให้ล้มพระเนตรพระบิดุเรศเจ้าแล้ว ก็ระหกกคอกแก้วลงกลาง
 ดน จะฉีกเชือดสับเลือดกินเป็นภักษา พระพุทธเจ้าชา ไม่โปรดแล้ว
 ลูกแก้วจะขอลา พระบิดาอย่าได้นอญพระทัยเลย เจ้าประคุณของลูก
 เอียดอย่าว่าลูกนตถก ที่จะได้กลับมาเป็นพ่อลูกกับสืบไปนั้นอย่าสงกา
 ด้วยว่าเลือดและเนื้อจะเป็นภักษาของตาพราหมณ์ ลูกนกราบทุกความ
 สักเท่าใดโตไม่เชื่อเลย ชะรอยว่ากรรมกัณหานอนนได้เคยกระทำไว้
 แต่ชาติปางหลัง จึงให้ชะเอิญพระพ่อเจ้าซึ่งชัง ไม่ตหน้ามาเมินเฉย
 โอกรรมเอ๋ยเห็นจะสิ้นวาสนา ของแกวกัณหาเสียจริง ๆ ลูกหญิงขอ
 ถวายบังคมลา เป็นไปตามเวลานั้นแล้วแล.

ตมตถํ ปกาสนโต สตุถา อห

ตโต โส รชชุนาทาย ทณฺทณฺจาทาย พุราหุมนเณ
 อาโกณฺชนโต เต เนติ ลีวีราชสูส เปกฺขโตติ

ตมตถํ ปกาสนโต สตุถา อห

ตํ ตํ กณฺหาชินาโวจ อัยํ มํ ตาต พุราหุมนเณ
 ลญฺจยา ปฏิกอณฺเฑติ ขเร ชาตํว ทาสยํ
 น จายํ พุราหุมนเณ ตาต ฌมฺมิกา โหนฺติ พุราหุมนเณ
 ยกฺโข พุราหุมนวณฺณน ขาทีตํ ตาต เนติ โน
 นียฺยมนน ปีสานจน กิณฺนุ ตาต อุกฺกขสํตี
 อิม โน ปาทุกา หุกฺขา ทีโข จตุธา สุกฺกุลโม
 นีจ วัลมพเก สฺริเย พุราหุมนเณว ตเรติ โน
 โอกนฺทามฺหเส กุตานี ปพฺพตานี วนานี จ
 สรสฺส ลีรสา วนฺทาม สุปฺติตฺตเถ จ อาปก
 คินฺลตานี โอสถฺย ปพฺพตานี วนานี จ
 อมฺมํ อาโรคฺยํ วชฺชาถ อัยํ โน เนติ พุราหุมนเณ
 วชฺชนตฺถุ โภนฺโต อมฺมณฺจ มทฺที อสมฺมากมาตริ
 สเจ อนฺุปฺติตฺตกาма จิปฺปํ อนฺุปฺเตยฺย โน
 อัยํ เอกปที เอติ อุชฺํ กจฺจติ อสฺสมํ
 ตเมว อนฺุปฺเตยฺยาสี อปี ปสฺเสสิ โน ลหฺํ
 อโห วต เร ชญฺีนี วนมฺูลผลาหาริยา

สุณณ์ ธิสุวาน อสุสม์	ตมุต หุกข์ ภวิสฺสตี
อติเวลี นุน อมฺมาย	อุณฺณลาหุธิ อนปฺปกั
ยา โน พนฺธ น ชานาคี	พฺราหฺมณน ธเนสีนา
อจฺจาเยเกน ลนฺธน	โย โน คาโว สุมภตี
อปฺปช อมฺม ปสฺเสมฺ	สายิ อุณฺณาโต อากตฺ
ทชฺชา อมฺมา พฺราหฺมณฺส	ผลิ ชุทฺเทน มิสฺสภ
คทายิ อสิโต ฉาโต	น พาทฺหิ ตระเยย โน
สุณา จ วัตโน ปาธา	พาทฺหิ ตาเรตี พฺราหฺมโณ
อิตี ตคฺคต วิลปิตุ	กุมารา มาตฺกฺทิหฺธิโนตี.

(เดิน) (๒๑) โส โทธิสฺสโต ส่วนสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์

ได้ทรงฟังพระสุรเสียงแก้วกัณหา เลี้ยวพระสกลกายาเย็นระย้อ เคี้ยว
 สลตระหดท้อพระหฤทัยเช็ดออยหลัง พระนาสิกอดอดคังอัสสาสมีสสาส
 ณาพระเนตรเชอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือด ไม่เว้นวายหายเหือดชง
 ไศกา จึงเอาพระบัญญัติาฉินจฉายเข้ามาชมโคก ว่าบุตรวิโยคตรงน
 บังเกิดมีเพราะความรัก จำจะเอาพระอุเบกขาเข้ามาประหารหักให้
 เสื่อมหาย ท้าวเชอกลั้มสุขเกษมเปรมสบายพระกายใส่สัด ตั้ง
 พระจันทร์ทรงกลดนนแล.

(เดิน) (๒๒) ทิริทวาริ อสนฺปตฺตา เมื่อพราหมณ์ชุกชราพา

สองตรุณดำแพพงศ์ เกือบจะออกประตูงพระหิมเวศ (ขึ้น) ควรจะ
 สังกสารเคย ด้วยนางกัณหากุมาเรศเธอทรงพระกัณแสงจนสุดสิ้นกำลัง

แกรงระหวายอ่อน จากสะอากอ่อนวอนพระพญา ว่าชาแต่พระเชษฐา
 ชาลของน้องเอ๋ย น้องนหวออ่อนด้วยอดนมวงเวียนเจียนจะล้มเสียจริง
 แล้ว พระชาติจึงปลอบแก้กัณฑ์ ว่ากัณฑ์เอ๋ย อดสำหัดเดินเถิดนะ
 แม้อย่าระย้อท้อแท่ทางนักษิงไกล ใครจะช่วยเราได้ไม่มีเลย เจ้าเพื่อน
 ยากของพี่เอ๋ย มาตราว่าพระน้องเจ้าจะรอดวาย ตัวพี่จะขอตายไปตาม
 เจ้า จะอยู่ไปใยเล่าให้ทนทุกข์ทรมาน ควรจะส่งสารด้วยสองกุมารพริ้ง
 ปรักษากัน ว่าเราจะอภิวันท์ไหว้แก้เทเวศร์ สิ่งให้ช่วยบอกเหตุทุกถึง
 มารดา ว่าพลางทางก็แอบพระองค์ษาชบพระเคี้ยว ถวายต่างประทีป
 รูปเทียนประทุมชาติ พระพี่น้องกรองประกาศด้วยวาจา (ขันสูง) ว่า
 โภคนุโต เทวสงุมาโย ชาแต่เทพเจ้าทั้งหลาย อันศักดิ์สิทธิ์สถิตใน
 เครือหน้าดาววลล อันทรงพิภพกรรมแลทิพเนตร ได้โปรดเกศเกล้า
 กระหม่อมฉันด้วยช่วยบอกพระมารดา ว่ายังมีพราหมณ์ชราบุรุษโทษ
 พาลูกทั้งสองไล่ดมาทางน ขอว่ากัณฑ์ชาลได้ส่งความ ให้พระมารดา
 เร่งติดตามมาให้จึงได้ โดยมรรคาลัย ไพระหงตรงตลอดทอดเดี่ยวกระทั่ง
 ถึงประตูป่า แต่พอลูกได้เห็นพระพักตร์ราฆ่าพระบาท อโห วัต เร ชฎินี่
 ไ้พระชนนศรัสมาคูของลูกเอ๋ย เวลาปานฉนั้นแล้วมตามมา ออก
 เกือบจะพ้นประตูป่าไปแล้ว ที่ไหนเลยจะได้เห็นหน้าพระลูกแก้ว
 ทั้งสองรา มาศุกิหุธิโน ไ้ส่งสารเอ๋ยด้วยสองดรณทราวมสวาท เมื่อ
 นีราศร้างห่างพระมารดา พราหมณ์ชราคะแก่ศพระพี่น้องเทพเจ้ากรอง
 หวดหวาดไม่เวนองค์ ครนพราหมณ์คะแก่ศพระพลงเจ้ากรองอยู่กรัด ๆ

เทพเจ้ากรอหวดชนพร้อมกัน เสียงสนั่นทุกอกล้วน วายุพานพตมาเฉื่อย
 ฉิว ไบพฤษภาปลิวระยับเยนทุกเส้นหญ้า พอโพล้เพล้เวลาพลบค่ำ
 ย่าสนชเยศ พราหมณ์กพาสองครุณเขาวเรศลับดวงประดู่ป่า อิติ เมาะ
 อมินา ปกาเรน โดยประการดังแสดงมาฉะนี้.

กุมารปพพ์ นิภูจิตต์.

ประดប់ด้วยพระคาถา ๓๐๓ พระคาถา

กณทาท ๙ มทร

ความเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ป้าพาทย์ไขเพลงทะบอยโอด

ยี่ ปน รณณา มหาปจวี อุณาเทตวา พุราหุมนสุส
ปียปุตเตส ทินนเสนุ ยาว พุหุหมโลกา เอกโกลาหลั ชาคิ เตนาบี
ภิชุชิตหทยา วิย หิมวนุตวาสิโน เทวตาโย เตส พุราหุมน
นียบยมานานิ คิ วิลาปี สุตวา มนุคยีสู สจ มหุที สกาลสุเสว
อสสมิ อากมิสฺสติ สก คคฤ ปุตเต อหิสฺวา เวสฺสนนฺตร
ปฺจฉิตฺวา พุราหุมนสุส ทินนภาวี สุตวา พลวลิเนนหน ปทานุปท
ธาวิตฺวา มหนตฺ หุกฺขิ อนุภเวยฺยาตี.

(เดิน) (๓) ยี่ โกลาหลั อันว่าโกลาหลัอันใดเป็นวิสัยแสน
กัมปนาท รณณา เมาะ เวสฺสนนฺตรน อันพระมหาบุรุษราชชาติอาชา
ไนยเชอชินวงศ์ทรงบำเพ็ญเพิ่มโพธิสมภาร ด้วยเดชอำนาจทานโพธิ
สัตวเป็นปัจฉิมปรมัตถบารมีอันหมายมั่น คิ โกลาหลั ก็บังเกิดมหศ
จรรยในไตรภพจกนพรหมเศวรี ทินนเสนุ ปางเมื่อท้าวเชอชกสอง
ครุณเรศผู้ยอดรัก รวกับว่าเขวะควกซึ่งตวงเนตร ทั้งสองข้างวางไว้
ในมือพราหมณ์ เฒ่าก็พาสองพะงางานไปในทางกัณตารควรจะลงสาร
แสนอนาถา ด้วยพระลูกเจ้าเป็นกำพร้าพราภพระชนนิตน่อย ๆ ยังมี
วายนม พราหมณฺฐรมเช่นเชอชวคัรามคิตอนให้ตวนเดิน ตามป่าระหก

ระเบียบหอหญิงแล้วให้ไทย มีแต่เสียงเชอโอดโอยระอ้อนร้องรำพัน
 ส่งทุกเส้นหญ้า หวนวังเวงวิเวกป่าพรหมพานต์ เดลี ลาลบีตี
 สุตวา ฝ่ายผู้งเทพทุกสถานพิมานไม้ไคลเกร็นเนินแนวพนาวาส ได้
 สดับคำประกาศสองกุมาร ทรงพระกันแสงสั่งสารจนสุดเสียงดังที่พย-
 พิมานจะเอนเอียงอ่อนลงช้อยชด เทพเจ้ากเศร่าสลดพิลาปเหลียวมา
 แลดูคูมิได้ ภิขุชิตหทยา วย บีมประหนึ่งว่าดวงหทัยจะประทุทะลุสน
 ละเอียตออกทุกอกอกงค์ ด้วยทรงพระอาลัยนินใหญ่หลวง ก็พากันกุม
 กรช้อนทรงทรงกันแสงไค้กอยู่ชมเชา จึงปรารภว่าชาวเราเอ๋ยจะคิด
 ไฉนค ถ้าแม้นสมเด็จพระมัทรีเชอกลับมาแต่กาลยงวณมทนเย็น อทีสุว
 เมื่อท้าวเชอมิได้เห็นพระเจ้าลูกก็จะทูลถาม ครั้นแจ้งว่าพราหมณ์มันพา
 ไป นางฉจะอาลัยโศกแล่นไปตามติดไม่คิดตาย มหนต์ ทุกข์ คิดไป
 แล้วใจหายเห็นน่านาตาตก ไอ้อกมทรเอ๋ย จะเสวยพระทุกขแทบชีวิตจะ
 ปลิดปลง ด้วยพระลูกรักทั้งสององค์นี้แล้วแล.

คมตุถิ ปกานสนุโค สตุธา อาห

เดลี ลาลบีตี สุตวา	ตโย พาลา วเน มิกา
ลีโห พยคุโฆ จ ทึปี จ	อัท วจนมพรวุ
มา เหว โน ราชปุตตี	สายิ อุลญาโต อากตา
มา เอมุหาค์ นิพโกเก	เหยยิตถ วเน มิกา
ลีโห เจนั วิเหเจยยุ	พยคุโฆ ทึปี จ ลกุขณั
เนว ชาลิกุมารสุต	กุโต กณหาชินา ลียา

อุกเขเนว ชิบเขถ
 ขณิตุติกั เม ปติต
 อผลา ผลิโน รุกขา
 คสุสา สาขณฺหฬากมฺหิ
 อตฺถงคคฺมฺหิ สุริเย
 นีเจโวลมฺพเก สุริเย
 ยณฺจ เนลฺล อีโต หาส
 โส นฺน ขคฺติโย เอโก
 โทเสนฺโต ทารเก ฉาเต
 เต นฺน ปุตุตฺถกา มยฺห
 สายํ สํเวสนากาเล
 เต นฺน ปุตุตฺถกา มยฺห
 สายํ สํเวสนากาเล
 เต นฺน ปุตุตฺถกา มยฺห
 ปจฺจุกฺกตา มํ ตินฺนุชฺนติ
 เต นฺน ปุตุตฺถกา มยฺห
 ปจฺจุกฺกตา มํ ตินฺนุชฺนติ
 เต นฺน ปุตุตฺถกา มยฺห
 ปจฺจุกฺกตา มํ ตินฺนุชฺนติ
 เอกายโน เอกปโต

ปตี ปุตุเต จ ลกฺขณาติ
 ทกฺขินฺนุชฺชํ จ ฝนฺนติ
 สหฺพวา มฺยฺหณฺนติ เม ทิสา
 อสฺสมากมฺนํ ปตี
 พาลา ปนฺนเต อฺปฺนฺนุชฺหุ
 ทูเร จ วต อสฺสโม
 ตนฺนเต กุณฺนเขยฺยฺ โภชนํ
 ปนฺนเสลาถาย อจฺฉติ
 มํ ทิสฺวา อนายตี
 กปฺณาย จราเกีย
 ชีริ ปิตาว อจฺฉเร
 กปฺณาย จราเกีย
 วาริ ปิตาว อจฺฉเร
 กปฺณาย จราเกีย
 จจฺฉา พาลาว มาตริ
 กปฺณาย จราเกีย
 หังสาจฺจูปริ ปุตุตฺเต
 กปฺณาย จราเกีย
 อสฺสมสฺสสาวิทฺูโรโต
 สรา โสพฺภา จ ปุตุตฺโต

อลนํ มกฺคํ น ปุสฺสามิ	เบน กจฺเจยฺย อสฺสํ
มิกา นมตฺถุ ราชานอ	กานนสฺสุมิ มหพฺพลา
ธมฺเมน ภาตโร โหถ	มกฺคํ เม เทถ ยาจิตา
อรุหุชฺชสฺสาคํ ภริยา	ราชปุตฺตสฺส สิริมโต
ตณฺจําห์ นาคิมณฺณามิ	รามํ สิตาवनุพฺพตา
คฺมุเห จ ปุตฺเต ปสฺเสถ	ลาวํ สํเวสนํ ปตี
อหฺลจฺจ ปุตฺเต ปสฺเสยฺย	ชาติ กณฺหาชินนฺจฺจโก
พหุญฺจิทํ มุทผลํ	ภกฺโข จายํ อนปฺปโก
ตโต อฺปทุตฺตํ ทสฺสามิ	มกฺคํ เม เทถ ยาจิตา
ราชปุตฺตี จ โน มาตา	ราชปุตฺโต จ โน ปิตา
ธมฺเมน ภาตโร โหถ	มกฺคํ เม เทถ ยาจิตาติ.

(เดิน) (๒) ภิกฺขเว ตฺวกรสงฆํผู้ทรงศีลสังวรญาณ เทวสงฺฆาโย
 ฝ้ายฝูงเทพทุกสถานพิมานไม้ไพรพนม มีอารมณ์อันรอนเฝ้า ส่วนเทพ-
 เจ้าจอมสักด จึงมีเทวยุบลบังคบบ แก่เทพอันดุษตงสามองค์อันทรง
 มหิทธิฤทธิ์ศักดิ์กา ว่าท่านจงพากันนฤมิตบิตเขื่อนกายกกลายอินทรีย์ เป็น
 พระยาราชสีห์สองเสือสามสัตว์ล็กกตหน้านางพระยามัทรีไว้ ต่อที่พากร
 คลาไคคคล้อยเย็นเห็นดวงพระจันทร์ชนอนอยู่กลางๆ ท่านจึงลุกหลีกหนทาง
 ให้แก่นางงาม ดโย เทวปุตฺตา ส่วนเทพเจ้าทั้งสาม ก็อาลาลึลาคี
 ฆาตแผลงจำแลงเป็นพระยาไกรสรราชฆาตแผลงเพียงสนั่น ตั้งสายอสนี
 ลันตลอดป่า องคหนึ่งเป็นพยคฆพระยาเสือไกรงคัารณรอง ออกองคหนึ่ง

เป็นเลื้อยเลื่องเนืองกระนองย่องหยัดสะบัดบาท ต่างองคิกกระทำดีหนาท
 นาดียองชน พากันจรดลไปนอนคอยที่ช่องแคบขวางมรรคา ที่พระ
 นางเชอจะเสด็จสู่พระบรรณศาลานันแด.

(ชน) (๓) มหุที ปางนั้นสมเด็จพระมัทรีศรีสุนทรเทพกัญญา
 จำเดิมแต่พระนางลีลาล่วงลับพระอาวาส พระทัยเธอหวนหวาดพะวง
 หลง ตั้งแต่จะเป็นทุกขถึงพระเจ้าลูกมโสมมเลย เดินพลาทางเสวยพระ
 โศกพลา พระนัยเนตรทั้งสองข้างไม่ขาดสายพระอัสสัสน พลางพิศ
 ดุยลาผลในกลางไพร ทนนางเคยอาศัยทรงสอยอยู่เป็นนิตย์ผดสังเกศ เหตุ
 ไฉนไม้ทมิฬผลเป็นพุ่มพวง ก็กลายกลับเป็นดอกดวงเตยรดาษอนาถ
 เนตร แถวโน้นนั้นแก้วเกศพิศุณแกมกับกาหลง ถัดไปก็สายหยุดประยงค์
 และยมไทย ยามพระพายพัดเคยร่วงโรยรายดอกลองมูลมอง แมยงไต่เก็บ
 เอามาร้อยกรองไปฝากลูกเมื่อนาน ก็เพียนผิตพิศดารเป็นพวงผล
 ผิตวิกสแต่ก่อนมา สพุหา มุยหนุตี เม ทิสา ทั้งแปดทิศกมด
 มนมวทวทุกหนแห่ง ทงขอบปากดาษแดงเป็นสายเลือด ไม่เว้นวาย
 หายเหือดเป็นกลางร้ายไปรอบข้าง ทกขินกษี นยันทาชวากพร่าง ๆ
 อยู่พรายพรอย ดุจจิตใจของแมนยงน้อยอยู่นิดเดียว ทงอนทรยกเสียว ๆ
 สันระรกรก ล้าแหวกคานบันดาลพลกพลตกลงจากพระอังก์สา ทงขอบน้อย
 ในหัตถาที่เคยถือ ก็หลุดหล่นจากมือไม่เคยเป็นเห็นอนาถ เอื้อประหลาด
 หลากแล้วมิเคยเลย ไ้ออกเอยชางอศัจจรรยจรง ยิงคดียังกรง ๆ ตรอม
 พระทัยเป็นทุกขถึงพระลูกกรกทั้งสององค์ เดินพลาทางกริบทรงเก็บผลา

ผลแต่ตามได้ ไส้กะเช้าสาวพระบาทหจรตุ้มเดินมาโดยด่วน หอ
 ประจวบจวนพระยาพาลมฤคธาซ สี่ดั่งพระทัยไหวหวาดหวะหวัดว้าง
 วนแวงข้างทาง พระทรงนางสิ้นระรกรกเดินดงตปลา นางพระยาทรง
 พระกันแสงไท้ไพโรรา จิงตรัสว่ากรรมเอ๋ยกรรมกรรมของมัทรี ไอ้
 เวลาปานฉะนี้พระลูกน้อยจะคอยหา อนึ่งมรรคากชองแคบหว่างคร
 เป็นตรอกน้อยรอยวัดทเฉพาจร ทั้งสามสติควกมาเนองนอนสะกิด
 หน้า ครันจะลลาหลกสัดตไปทางโตกก็เหลือเดิน ทั้งสองข้างเป็นไซด
 เขนขอบคนชนกันไว น้เง โวลมูพเก สूरिय ทั้งเวลากเย็นลงรำไร
 ไกลจ้กำแล้ว ยังไม่เห็นหน้าพระลูกแล้วของแม่เลย ออกเอ๋ยจะทำไฉน
 ดจิงจะได้วิถทางที่จะครไร พระนางจึงปลงหามคอนลงวอนไหวแล้ว
 อภิวาท ว่าข้าแต่พระยาพาลมฤคธาซอันเรืองเดช ท่านกเป็นพระยา
 สัตว์ในหิมเวศวนาสถนท จงผินพักตร์ปริมณาลทั้งสามรา มารับ
 วันทนาน้อมด้วยทศนชเบญจางค แม่ เมาะ มทุทียา แห่งน้องนาง
 นามชอวามัทรี ราชปุตตี นองเป็นกัลยาณหนอกษตริยมททราษ-
 สूरิวงศ์ อนึ่งนองกเป็นเอกองค์อครบริจาจจอมนเรศวเวสสันดร อนึ่ง
 จากพระนครมาอยู่ไพร นองนตงใจสัจจิตตตามมาด้วยกตเวที อนึ่ง
 พระสूरยศร์กเย็นยาสันธยาสาຍกนหแล้ว เป็นเวลาพระลูกแก้วจะอยาก
 นมกำหนดเสวย พระพเจ้าชองนองเอ๋ยทั้งสามรา ขอเชิญกลับไปยัง
 รัตนคูหาห้องแก้ว แล้วได้เชยชมชงลูกกรกและเมยชวณู อนึ่งนองน
 จะแบ่งปันผลไม้ให้สักกิง ครงหนงนนองจะขอไปฝากพระหลาน

น้อย ๆ ทั้งสองรา มุกต์ เม เทถ ยาจิตา พระพระเจ้าทั้งสามของ
 น้องเอ๋ย จงมีจิตคิดกรุณาสิ่งเวชบ้าง ขอเชิญล่องครรรได้ให้หนทาง
 พนาวันอันสัญญาจรแก่นองทรวงวอนอยู่นเกิด.

คมตฤ์ ปกาเสนโต สกฤา อาห

ตสุลา ลาลปฺปมานาย	พหุการุณฺณสณฺณิต์
สุตฺวา เนลปตี วาจ	พาลา ปนฺถา อปกุกฺกมุขติ
อิมฺมहि นํ ปเทสมฺหิ	ปฺตุตฺกกา ปฺสูกุณฺณจिता
ปจฺจุกฺกตา มํ ติฏฺฐนฺติ	วจฺฉา พาลาว มาตริ
อิมฺมहि นํ ปเทสมฺหิ	ปฺตุตฺกกา ปฺสูกุณฺณจिता
ปจฺจุกฺกตา มํ ติฏฺฐนฺติ	หํสาวูปริ ปฺลุลเล
อิมฺมहि นํ ปเทสมฺหิ	ปฺตุตฺกกา ปฺสูกุณฺณจिता
ปจฺจุกฺกตา มํ ติฏฺฐนฺติ	อสุสมฺลฺลสาวิฑูรโต
เต มิกกา วิย อุกฺกณฺณา	สมนฺตามภิธาวิโน
อานนฺทีโน ปมฺุฑิตา	วตฺตมมานาว กมฺุปร
ตฺยชฺช ปฺตุเต น ปฺลฺลสामी	ชาติ กณฺหาชินนฺจฺโก
ฉกิลีว มิกิ ฉาปี	ปกฺชี มุตฺตาว ปณฺชรา
โอหาย ปฺตุเต นิกฺขมฺม	ลีหฺวามิสกิทฺธินี
ตฺยชฺช ปฺตุเต น ปฺลฺลสामी	ชาติ กณฺหาชินนฺจฺโก
อิหํ เนลฺล ปฺรกกฺกนฺต	นาคานมิว ปพฺพเต
จิตฺกา ปฺริกิณฺณาโย	อสุสมฺลฺลสาวิฑูรโต

คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสामी	ชาลี กณฺหาชินนฺจฺจุโก
วาลุกายปี โอกิณฺณา	ปุคฺคตกา ปัสฺสกุณฺจิตา
สมนฺตามภิชาวณฺตี	เต น ปสฺสामी ทารก
เย มํ ปุเร ปจฺจุเทนฺตี	อรณฺญา ทูรมายตี
คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสामी	ชาลี กณฺหาชินนฺจฺจุโก
ฉกิลัว มิกิ ฉาปา	ปจฺจุกฺกนฺตฺวาน มาตริ
ทูเร มํ ปฏฺวิโลเกนฺตี	เต น ปสฺสामी ทารก
อิทฺถจฺ เณสิ กิพฺนํ	ปตฺติตํ ปณฺฑเวพฺพํ
คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสामी	ชาลี กณฺหาชินนฺจฺจุโก
ถนา จ มยฺหิเม ปุรา	อุโร จ สมฺปทาสิภิ
คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสामी	ชาลี กณฺหาชินนฺจฺจุโก
อุจฺจฺงเก เม โก วิจฺฉินฺตี	ถนา เมกาว ลมฺพตี
คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสामी	ชาลี กณฺหาชินนฺจฺจุโก
ยสฺสา สาขณฺหสมฺย์	ปุคฺคตกา ปัสฺสกุณฺจิตา
อุจฺจฺงเก เม วิวตฺตฺนฺตี	เต น ปสฺสामी ทารก
อํ โส อสฺสโม ปุพฺเพ	สมฺมชฺโช ปฏฺฐิภาติ มํ
คฺยชฺช ปุคฺคเต อปฺปสฺสฺสนฺคฺยา	ภมฺเต วิย อสฺสโม
กิมิทํ อปฺปสฺสฺสทฺโหว	อสฺสโม ปฏฺฐิภาติ มํ
กาโกลาปี น วสฺสฺสนฺตี	มตา เม นฺน ทารกา
กิมิทํ อปฺปสฺสฺสทฺโหว	อสฺสโม ปฏฺฐิภาติ มํ

สกุณาปี่ น วสุสนธิ	มตา เม นูน ทารกา
กิมิท่ คุณหิภูโตสิ	อปี รตุเตว เม มโน
กาโกลาปี่ น วสุสนธิ	มตา เม นูน ทารกา
กิมิท่ คุณหิภูโตว	อปี รตุเตว เม มโน
สกุณาปี่ น วสุสนธิ	มตา เม นูน ทารกา
กจจิ นุ เม อยยุปุตต	มิกา ขาหิสุ ทารเก
อรณเณ อริเณ วิวนน	เกน นิตา เม ทารกา
อาหุ เต ปหิตา ทูตา	อาหุ สุตตา ปียัวทา
อาหุ พหิ โน นิกขนุตตา	ขิททาสุ ปสุตา นุ เต
เนวาลิ เกสา หิสสนธิ	หตุถปาทา จ ชาลิโน
สกุณานนจ โอปาโค	เกน นิตา เม ทารกาติ.

(เตน) (๕) คโย เทวปุตตา ส่วนเทพเจ้าทั้งสามองค์ได้ทรงฟัง
 พระเสาวนพระมัทรีเธอไหว้วอนขอหนทาง เห็นพระพักตรนางนองไป
 ด้วยนำพระเนตร เทพเจ้าก็สังเวชในวิญญาน จึงพากันอุฏฐาการ
 คลาไคลให้มรรคาแก่นางพระยามัทรี พอแจ่มแจ้งแสงศรีศศิธร นาง
 ก็ยกหาบคอนขนได้บ่า เอาพระภูษาคาดพระเต้าเข้าใหม่มั่นคง วิ่งพลาง
 นางทรงกันแสงพลาง ยะเหยาะเหยาทุกฝัอย่างไม่หัยอนหยุด พกหนึ่ง
 กตงที่สุดบริเวณพระอาวาส ทพระลูกเจ้าเคยประพาสเดินเดิน
 ประหลาดแล้วไม่เห็นก็ใจหาย บิมีประหนึ่งว่าชีวิตนางจะวางวายลง
 ทนที จึงตรัสเรียกว่า (ชน) แก้วกณหาพ่อชาลของแม่เอ๋ย แม่มา

ด้งแล้ว เหตุไฉนโยพระลูกแก้วจึงมีมาเล่าหลากแก่ใจ แต่ก่อนแต่ไรลี
 พร้อมเพรียง เจ้าเคยวงรรระเรียงเคียงข้างกัน มารับพระมารดา ทรง
 พระสรводตำรวลาราระรินเรียง รับรับเอาชอกชาน แลวกพากันกราบกราน
 พระชนนี พ่อชาติเจ้าเลือกเอาผลไม้ แม็กถนหาชะอ่อนวอนไหว้วาจะ
 เสวยนม ผสมเหนอพระเพลาพลาางขอเลาะแม่ นิต่าง ๆ ตามประสา
 ทารกเจริญใจ วุณา พาลาว มาตรี มีอุปไมยเส่มือนหนึ่งลูกทราย
 ทรามคะนอง ปองท้วาจะชมแม่เมื่อสายณห์ โอ้พระจอมขวัญของ
 แม่เอ๋ย เจ้ามิเคยได้ความยากอย่างเท่าลงเหยียบดิน รนก็มีได้ใดไรก็มี
 ได้ดอม เจ้าเคยฟังแต่เสียงพลเสียงเขาชบกล่อมบ้ำเรอรับกับตนตร
 ยามบรรทมลมชุกกิม ได้พดมาแผ้วพาน แม่สู้รักษาพยาบาลบำรุงเจ้า
 แต่เยาว์มา เจ้าไม่เคยห่างพระมารดาสักราตร โอ้ความซึ้งใจใน
 ครงนเหลือขนาด สิ้นสมบัติพลัดญาติยงแต่ตัว ต้องไปหามาเลี้ยงลูก
 แลผัวค้าเข้าทุกเวลา แม่มาสละเจ้าไว้เป็นกำพร้าทางสององค์ หัสาว
 เส่มือนหนึ่งลูกหงส์เหมราชบั๊กษิน ปราศจากมุงลินท์ไปตกคลูกใน
 โคลนหนอง สิ้นสืทองอันผ่องแผ้ว แต่ก่อนแม็กลับมาด้งแล้วได้เซยชม
 ชนจิตสบาย ทเห็นอຍยากกเสื่อมหายคลายทุกซทุกเลาลง สิ้นสมบัติ
 ชัดตยวงศ์ในวังเวียง โอ้แต่ก่อนเอ๋ยแม่เคยได้ยมนเสียงเจ้าเงรจาแจ้ว ๆ
 อยู่ตรงน อิท ปทวลณซ์ นันกรอยเท้าพ่อชาติ นรอยเท้าของกถนหา
 แม่ยงแลเห็น ไน้นก็กรวดทรายเจ้ารายเล่นเป็นกอง ๆ สึงของทงน
 เป็นเครื่องเล่นยังเห็นอยู่ น ทิสุสเร แต่ลูกรักของแม่ทงกูไปอยู่ไหน

ไม่เห็นเลย อัย โส อสุโหม ไ้อัพระศาศรมเจ้าเอ๋ย ก็น่าอัศจรรย์ใจ
 แต่ก่อนตุนตุ๊กใส่ด้วยสีทอง เฝียงนกกักร้าร้องสำราญเรียงเคียงคู่
 แล้วดูชน หงจกจนพรรณดองในเรไรร้องอยู่ หริง ๆ ระเบียบโรย
 โหยล้ำเนียงดั่งเสียงสังคตขมประโคมไพร ไ้อัเหตุไฉนจึงเหงาเงียบ
 เมื่อยามน หงศาศรมกัหมองดีเหมือนหนึ่งว่าจะเสรำไค้ก เออชะรอย
 ว่าพระเจ้าลูกจะวิโยคพลัดพรากจากอกของมารดา เฝียงจริงแล้วกรรมัง
 ในครงน นางก็เข้าไปทูลถามพระราชล้ามด้วยสงสัย ว่าพระพุทธิเจ้าข้า
 ประหลาดใจระหม่อมฉัน อันสองกุมารนั้นไปอยู่ไหนไม่แจ้งเหตุ
 หรือพากันไปเที่ยววัดพระเนตรนอกตำแหน่ง สิ่งหัตถ์วทรายแรง
 ครอบงมฤทธิมาพานพบชบกตตชวตพระลูกข้าพาไปกินเป็นอาหาร ถึง
 กระนั้นก็จะพบพานชงกเพวระร้าง มเลอดกเเนอจะเหลอออยู่บางตักสั่งอัน
 แต่พอได้รู้สำคัญว่าเป็นตาย นสุดที่จะมุ่งหมายพันประมาณแล้ว ไ้อั
 เจ้าแวงแก้วส่องสว่างอกของแม่เอ๋ย แม่เคยได้รับขวัญเจ้าทุกเวลา
 เป็นไรเล่าเจ้าจึงไม่มาเหมือนทุกวัน มตา หรือว่าพระลูกเจ้าอาสญ
 ศูนย์สนพระชนมาน อยู่ในป่าพระหิมพานตนแล้วแล.

อิหิ คโต ทุกขตรี	สลุตวิทุโธ ยถา วโณ
ตยชช ปุตเต น ปสุตامي	ชาลี กณฺหาชินนฺจุกโก
อิหิปี หุติยํ สลุตํ	กมฺเปติ หทยํ มม
ยณฺจ ปุตเต น ปสุตامي	ตวณฺจ มํ นาภิกาสสิ
อนฺเขว เม อิมํ รตฺตี	ราชปุตต น สัสสิ

มณเฑ โอกกนุตสตุคฺ ม	ปาโต- ทกขลี โน มคฺ
นนุ มททึ วราโรหา	ราชปุตฺตี บสสุสินี
ปาโต กตาสี อุณฺณาย	กิมิทํ สายมากตา
นนุ คุวํ สหุทหมสุโลสิ	เย สรํ ปาคูมากตา
สี่หสฺส วินทนุตสฺส	พุกขมสฺส จ นิกฺขชิตํ
อหุ ปุพฺพนิมิตฺตํ เม	วิจรนุตฺยา พุรหาวเน
ขณฺติโต เม หตฺถา ปติโต	อุกฺกิวญจาเป อัสโต
อภุตปุพฺพํ เม การณํ	ทกฺขินกฺขํ จ ผนฺนาติ
ตทาทํ พุยธิตา กิตา	ปฺถุํ กตฺวาน ปณฺชลี
สพฺพา ทิสา นมสฺสิสฺสํ	อเป โสตุถิ อโต สียา
มา แหว โน ราชปุตฺโต	หโต สีนฺน ทึปฺนา
ทารกา วา ปรามญฺชา	อจฺฉโก กตรจฺฉกิ
สี่โห พุกฺโข จ ทึเป จ	ตโย พาลา วเน มิกา
เต มํ ปรียารุํ มคฺคํ	เตน สายมฺหิ อากตา
อหํ ปตฺติจ ปุตฺเต จ	อาจริยมิว มาณโว
อนุญฺจिता ทิวารตฺตี	ชฺฉินิ พุรหฺมจารินิ
อชินานิ ปรีทหิตฺวา	วนมฺูลผลหาริยา
วิจรามิ ทิวารตฺตี	ตฺยหํ กามา หิ ปุตฺตกา
อิหํ สุวณฺณหาลิทฺทํ	อาภตํ ปณฺชเวพฺุ
รฺกฺขปฺกฺกานิ จาหาสิ	อิเม โน ปุตฺตถิพฺนา

อิหฺมฺ ภูลาตีวคฺคกํ	สาธุกํ ชีณชโรหกํ
กฤษฺช ขุทฺแทน สํยุดฺคํ	สห ปุคฺคเตหิ ขคฺคตีย
ปทุมํ ชาลโน เทหิ	กุมุทํ ปน กุมารียา
มาลิเน ปสฺส นจฺจนเต	ลิวิปุคฺคตาคิ อวฺหยํ
ตโต กณฺหาชินาบายิ	นิสํมเหหิ รเมสภ
มณฺชฺสุสฺสราย วคฺคฺชยา	อสุสมํ อุกฺกจฺจนตียา
สมานสุขทฺกฺขมฺหา	รชฺชชา ปพฺพาชิตา อุโก
อปี ลิวิปุคฺคเต ปสฺสเสตี	ชาตี กณฺหาชินนฺจฺจโก
สมณฺเน พฺราหฺมณฺเน นฺน	พฺรหฺมจฺริยปรายเน
อหํ โลกเก อภิสฺสตี	ลิตฺวานเต พหุสฺสุเต
คฺยชฺช ปุคฺคเต น ปสฺสํมิ	ชาตี กณฺหาชินนฺจฺจโกตี.

(เดิน) (๕) เมื่อสิ้นแจ้งพระมัทรี เชอกราบทูลพระราชสามี

สักเท่าใด ๆ ท้าวเชอมีไตรสรณ์ปราศรัยจําบรรจํา นางยังกลุ้มกลัด

ซัดอระผัววร้อน ชอนพระทรวงทรงพระกรรแสง (ชน) ว่าเจ้าแม่เอ๋ย

แม่มีเคยไต่เคอองแค้นเหมอนหนงครน เมอจําบุรทุเรศมา ก็พร้อม

หน้าทงลูกผัวเบนเพื่อนทูกฯ สําคัญวํจจะเป็นสุขประสํายากเมอยามจน

ครนลูกหายทงสองคนกสิมคิด ทูลพระสํามกมิได้ปรานสิกนตสิกหน้อย

หนง ท้าวเชอกสิบนงชงตงพระองค ติเหมอนทรวงซดเคอองด้วยเรอง

อันใด อนิจจํนํนํอัยใจมาจํจน อุปมาเหมือคนไขหนกแล้วมิหน้า

แพทยยงซาเออยาพิชมาวางให้เวทนา ไทนชิวานจํจะรอดไปสิกกวัน

27/04/2565

พระคุณเอย เมื่อแรกจากไอสวรรย์มาอยู่ตง ข้าพระบาทก็งานงปลงจิต
มิได้คิดเป็นใจสอง หวังว่าจะเป็นเกือกทองฉลองบาทยุคลพระทูลหัว
ไปกว่าจะสิ้นบุญตัวตายไปเมืองผี อนิจจาเอย वासนามัทรีไม่สมคะเน
แล้ว พระทูลกระหม่อมแก้วจึงชิงชิงเม่นำพา ทั้งลูกกรกตงแก้วดาก
หายไป ออกเอยจะอยู่ไปโยให้ทนเวทนา อุปมาเสมือนหนึ่งพฤษชา
ลดาวดลล์ ย่อมจะอาสัญลงเพราะลูกเป็นแท้เทียง ถ้าแม่นพระองค์ไม่
ทรงเลียงมัทรีไว้ จะเฝ้านงมัยรตตเยอโยไม่โปรดบ้าง ก็ให้เห็นแต่
กเพวระร้างชากศพของมัทรี อันวายชีวโทรมกลึงอยู่กลางตง เลี้ยเป็น
มันคงในครงนแล้วแล.

(เดิน) (๖) อถ มหาลตฺโต สม่เต็งพระราชสมภารเมื่อได้สตับ
สารพระมัทรีเธอแสนวิโยคโศกศัลย์สุดกำลัง ถ้าแม่นจะมีตรัสแก่นางมิ่ง
จะมีเป็นการ จำจะเอาโหวหารการหิงหวงเข้ามาหัดโศกให้เต็มลง
พระองค์จึงเออนอรรตตรัสประภาษว่า นนุ มทุที ตูกรนางนาฏพระ-
น้องรัก ภทุเท เจ้าผู้มพกตรอนผู้ตม้อง เด่มอนหนึ่งนำทองทาบทับ
ประเทืองผิว ราวกะว่าลอยตัวเลือนลงมาจากฟ้า ใครได้เห็นเป็น
ขวัญดากละเลิงหลงละลายทุกข ปลุกปล่มอารมณ์ชายให้เชยช้น จะ
นง นอน เดิน ยน กตองอย่าง วราโรหา พร้อมด้วยเบญจางคจิริรูป
เจริญโฉม ประโลมโลกหล่อแหลมวิไลลักษณ ราชปุตตี ประกอบไป
ด้วยเชอศักตสมมุติวงศ์พงศกษัตรา เออกเมอเขาเจ้าจะเข้าบ้านาสงสาร
ปานประหนึ่งว่าจะไปมิได้ ทำร้องให้ฝากลูกมรู้แล้ว ครันคลาดแคล้ว

เคลื่อนคล้อยเข้าสู่ตง ปานประหนึ่งว่าจะหลงถูกลูกเสว็ด ต่อมตมมาดี
 จงกลับเข้ามา ทำเป็นบับนาตาตอกว่าลูกหาย ใครจะไม่รู้แยกกาย
 ความคิดหญิง ถ้าแมนเจ้าอาศัยอยู่ด้วยลูกจริงเหมือนวาจา ก็จะมี
 กลับเข้ามาแต่ตะวันไม่ทันรอน เออนเจ้าเที่ยวพเนจรตามสนุกใจ
 ชมนกชมไม้ ในไพรวันสารพัดจะมี ทงฤาษีสัทธวิทยาจรคนธรรพ์
 เทพารักษ์ ผู้มพกตรอนเจริญ เห็นแล้วก็น่าเพ็ดเพ็ดไม่เมิ่นได้
 หรือเจ้าประสงค์ไม่ประหลาดตรัส สดสูทรามเสวยไม่เคยกิน เจ้าช่วยชิม
 ซอยดินกหลังณอยู่จึงซ้ำ อุปมาเสมือนหนึ่งกุมรินบีระว่อน เทียว
 ซบซาบเอาเกสรสุคนธมาเรศ พยดอกไม้อันวิเศษต้องประสงค์หลง
 เคล้าคลงรังจันลิมรัง เขาเดือนเจ้าเต็มพริ้ว ได้หน้าแล้วลมหลังไม่
 เหลียวกลับ เทียวทอดประทับมากกลางทาง อันว่าพระยานางลีเป็น
 หนอกษตรีย์ จะไปไหนก็เคยมีแต่กลดกัน พานจะเกรงแดงพระสุริยัน
 ไม่คลาดเคลื่อน เจ้ารักเดินด้วยแสงเดือนชมดาวพลาจ ได้นาคาง
 กลางคืนชื่นอารมณ์สัมคะเน พอมาถึงก็ทำเลขนเสียงเสียงพาโลว่า
 ลูกหาย เออนเจ้ามีหมายว่าใครๆ ไม่รู้หนกระนั้นกระมัง หรือเจ้าเห็น
 ว่าพนปลงจิดคตองงจงหงพยสน เพราะว่าเป็นดาบสอดอารมณ์เสีย
 (ซน) เจ้าเป็นแต่เพียงเมียควรหรือมาหมั้นได้ ถ้าแมนพอยู่ในกรุง
 ไกรเหมือนแต่ก่อนเก่า เจ้าทำเช่นนั้น กายของมทรก็จะขาดสะบับลง
 ทันตา ด้วยพระกรเบ้องชวาของพนแล้วแล.

(เดิน) (๗) สามีที่ ส่วนส้มเต็งพระยอดมิ่งเยาวมาลัยมัทรี

เมื่อได้สดับคำพระราชสาส์นปริภาสนางานาง ที่ความโศกก็เสื่อมต่าง
 สงบจิตเพราะเจ็บใจ จึงก้มพระเศียรลงกราบไหว้วันทนาพลาถ นาง
 จึงทูลสนองพระราชบัญชา (ชน) พระพุทธเจ้าข้า ควรมีควรสุดแท้
 แต่จะทรงพระกรุณาโปรด ที่โทษานุโทษเป็นอันเกล้า ด้วยข้าพระ-
 พุทธเจ้ากลับมาเวลาดำทงน เพราะเป็นกลฉนในไพรวัน พฤกษา
 ทุกสิ่งสารพันก็แปรปรวนไปทุกประการ ทงพบบำพระหิมพานตกพดณ
 หวันไหวอยู่วงเวียน เปลี่ยนเป็นพะยบมดไม่เห็นหน ข้าพระบาท
 นกรอนรนไม่หยุดหย่อนแต่สักอย่าง แต่เดินมากบงเกิดประหลาดกลาง
 ชนกลางพนาถ พบพระยาราชสีห์ตองเสื่อทงสามสัตว์ัดะกตหน้าไม่มาได้
 ต้อสันแสงอโณทัยจึงได้คลาเคลื่อน ไซ้จะเป็นเหมือนพระองค์ทรงดำริ
 นั้นห้ามได้ พระพุทธเจ้าข้า คงแต่เกล้ากระหม่อมฉนไซ้รดกมาเป็น
 ช้าน้อย พระองค์ทรงเห็นพระรอรอยที่ตรงไหน ได้ทอดพระเนตร
 สังกัดไว้แต่ปางก่อน จึงเคองค่อนด้วยคำหยาบให้เจ็บจิตจนเหลือกำลัง
 พระคุณเอ๋ย จะคิดตมึงเป็นไรเล่า ว่ามทรนเป็นข้าเก่าแต่ก่อนมา
 ดงเงาตามพระบาทากเหมือนกัน นอกถวานนทแนนนคือนางใด
 อันสันนิษิตไซ้แต่ก่อนกาล ที่จะติดตามพระราชสัมภารมาบ้างแลหรือ
 ไตแต่มทรเสณตอผู้เคยวดอก ไม่รู้จักปลนปลอกพลิกไฟลเอาตัวหนี
 มทรสวามภกตรกภวเพียงบิดากว่าไต้ ถึงจะยากเย็นเชญใจก็ตามกรรม
 วนมูลผลหารिया อุดสาหะกรากกร้าเตรังเตรังเหาผลไม้ ถึงที่ไหนจะ
 รกเรียว ก็ชอกซอนอุดสาห์เทียวไม่ถอยหลัง จนเนอหน่งเป็นรวรอย

โลหิตไหลย่อยทุกหย่อมหนาม ด้วยอารามจะใคร่ได้ผลสาธตไม้มา
 ปฏิบัติลูกแลเจ้าประคุณมัว ถึงกระไรจะคุ้มตวงทงยากน่าหลากใจ
 ไอ้ออกของใครจะอาภัพยับพิกตเหมือนอกของมัทรี ไม่มีเนตร น่าจะ
 ส่งสารสังเวชโปรดปรานี้ ว่ามัทรีนเป็นเพื่อนยากอยู่จริงๆ ช่างค่อนข้าง
 บริภาษได้ดังคอไม้คิดเลย พระคุณเอ๋ย ถึงพระองค์จะส่งสัย อันน้ำใจ
 ของชานกตเวท เป็นไมเหากาวเขาสู้ทางทดแทน รามิ สิตาวนุพพตา
 อุปมาแมนเหมือนนางสีดาอันภักดีต่อสามีรามบัณฑิต หรือประหนึ่ง
 ว่าศษยกกับอาจารย์ พระคุณเอ๋ย เกด้ากระหม่อมฉานทำผิดแต่เพียงนี้
 เพราะวาล่วงราตรีจงมีโทษ ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดซึ่ง
 โทษานุโทษแห่งชามัทรี แต่ครั้งเดียววันเถิด.

อิม เต ชมพุกา รุกษา	เวทิสา สินธุวาริดา
วิวิธานิ รุกษชาตานิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อลุตตฺตา ปนฺสา เจ เม	นิโคธา จ กบีตฺถนา
วิวิธานิ ผลชาตานิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อิม ติญฺจนฺติ อารามา	อัย สิตฺตฺถกา นที
ยตฺถลลฺลํ ปุพฺเพ กิพฺปิสฺส	เต กุมารา น ทิสฺสเร
วิวิธานิ ปุพฺพชาตานิ	อลฺมึ อุปฺริ ปพฺพเต
ยานลลฺลํ ปุพฺเพ ธารีลฺลํ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
วิวิธานิ ผลชาตานิ	อลฺมึ อุปฺริ ปพฺพเต
ยานลลฺลํ ปุพฺเพ กุณฺธิลฺลํ	เต กุมารา น ทิสฺสเร

อิม เต หตุถิกา อสุสา	พลีพทุธา จ เต อิม
เยหิสฺสุ ปุพฺเพ กิฬฺสิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อิม สามา สสาธุกา	พหุกา กทฺหลิมิกา
เยหิสฺสุ ปุพฺเพ กิฬฺสิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อิม หังสา จ โภจฺจา จ	มยุรา จิตฺรเปกฺขณา
เยหิสฺสุ ปุพฺเพ กิฬฺสิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อิม ตา วนคฺมุพาโย	ปุปฺพิตา สพฺพกาลิกา
ยานสฺสุ ปุพฺเพ กิฬฺสิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
อิม ตา โปกฺขรณิ รุมฺมา	จากรากุปกฺขชิตา
มณฑาลเกหิ สณฺณนา	ปทุมฺปุปฺตเกหิ จ
ขตุถสฺสุ ปุพฺเพ กิฬฺสิ	เต กุมารา น ทิสฺสเร
ว เต กญฺจานิ ภินฺนานิ	น เต อุทกมาภตฺ
อกฺกปิ เต น หาสิตฺ	ภินฺนุ มนฺโทว ฉายสิ
ปิโย ปิเยน สงฺกมฺม	สมฺโมหํ พุยฺสพลฺลยติ
ตฺยชฺช ปุตุเต น ปสฺสามิ	ชาติ กณฺหาชินฺนจฺุโก
น โข โน ทเว ปสฺสามิ	เยน เต นินฺตา มตา
กาโกลาปิ น วสฺสนติ	มตา เม นฺน ทารกา
น โข โน ทเว ปสฺสามิ	เยน เต นินฺตา มตา
สกุณาปิ น วสฺสนติ	มตา เม นฺน ทารกาติ

ตมคฤ์ ปกาเสนโต สตุถา อห

สา คตุถ ปรีเทวิตวา	ปพพตานิ วนานิ จ
ปุนเทวสุสม์ คนตวา	สามีกสุสนติ โรหติ
น โข โน เทว ปสุสามิ	เยน เต นีหตา มตา
กาโกลาปี่ น วสุสนติ	มตา เม นุน ทารกา
น โข โน เทว ปสุสามิ	เยน เต นีหตา มตา
สกุณาปี่ น วสุสนติ	มตา เม นุน ทารกา
น โข โน เทว ปสุสามิ	เยน เต นีหตา มตา
วิจรนต์ รุกขมุเลสุ	ปพพเตสุ กูหาสุ จ
อติ มหฺที วราโรหา	ราชปฺกฺติ ยสสุสินี

พหหา ปกฺคฺยห ปกฺกนฺทิตฺวา ตตุถเวว ปติตา ฉมาติ.

(เดิน) (๘) เมื่อสมเด็จพะยอดมิ่งเยาวมาลย์มัทรี กราบทูล
 พระราชสามีสักเท่าใด ๆ ท้าวเธอจะได้ปราศรัยก็ไม่มี พระนาง
 ก็ยงหมองศรี ไศกกาสรตสะอัน ถวายบังคมทูลออกมา เทยวแสงงหา
 พระลูกรักทุกหนแห่ง กระจ่างแจ้งด้วยแสงพระจันทร์ ส่องสว่างพัน
 อัมพรประเทศวิถิ นางเสด็จจรลีไปหยุดยืนในภาคพื้นปริมณฑล
 ได้คันทว่า จึงตรัสว่า (ชน) อีเม เต ชมุพฺกา รุกฺขา คฺวรจ
 สงสารเอ๋ย ด้วยคันทว่าใหญ่ไกลอาราม งามด้วยกิ่งก้านประกวดกัน
 ไบชะอุมประชุมช่อเป็นชั้น ๆ ดังฉัตรทอง แสงพระจันทร์ตนส่องต้อง
 นาค่างที่ชงไบไหลลงหยดย้อย เสมือนหนึ่งน้ำพลอยพร้อยอยู่พราย ๆ

ต้องกับแสงกรวดทรายที่ ไต้ต้นอร่ามงามวาววนดูเป็นแวว ตั้งบุคคล
 เอาแก้วมาระแนงแกล้งปรายไปรยโรยรอบปริมณฑลก็เหมือนกัน งาม
 ดั่งเอาไม้ปาริชาติในเมืองสวรรค์มาปลูกไว้ ลูกรักเจ้าแม่เอ๋ย เจ้าเคย
 มาอาศัยได้นั่งนอน ประทับร้อนตำราญรมริน ๆ ตำรวลเล่นเย็นสบาย
 พระพายรำเพยพัดมาฉิวเฉื่อย เรไรระริวเรียวร้องอยู่หึ่ง ๆ โอ้ลูกรัก
 ของแม่ทั้งชายหญิงไปอยู่ไหนไม่เห็นเลย มหานิโคจรชาติ อนิจจาเอ๋ย
 ต้นไทรทองที่ตัดไป กิ่งก้านใบรากห้อยเป็นระย้า เจ้าเคยมาห้อยไหน
 โยนชิงช้าชวนกันแกว่งไกว แล้วเล่นไล่บีตดาหารัน เทพหลัง
 บริเวณพระอาวาส อิมาดา ไปกุชรณี รมมา เจ้าเคยไปประพาส
 สรงสนานในสระศรี ไบกษรณีตำแหน่งนอกพระอาวาส นางเสด็จลีลาศ
 ไปเที่ยวเวียนรอบ จึงตรัสว่าน้ำเอ๋ยเคยเปียมชอบเป็นไรจึงขอذنลง
 ชุ่มหอมอง พระพายเจ้าเอ๋ยเคยพัดมาต้องกลับอุบล พากลับสู่คนธจักรวรรต
 มารวยริน เป็นไรจึงเลื่อมหอมหายชื่นไม่เฉื่อยฉ่ำ ผุ่งปลาเจ้าเอ๋ย
 เคยผูกกล้าดำแผ่ฟอง บ้างกชนลองแล้วลอยเลื่อน ชมแสงเดือนอยู่
 ปราย ๆ เป็นไรจึงไม่มาวายเวียนวง ผุ่งนกเจ้าเอ๋ยเคยบินลงไล่จิก
 เหยื่อทุกเวลา วันนช่างแปลกเปล่าตาไม่แลเห็น พระลูกเอ๋ยเจ้าเคย
 มาเที่ยวเล่นไม่เห็นแล้ว โอ้แลเห็นแค่สระแก้วอยู่อ้างว้างวังเวงใจ
 นางก็เสด็จครรลัยลวงดำบล เทยวค้นหาพระลูกตามล้าเนาเนินป่า
 ทุกสุมทุมพุ่มพฤกษา ป่าสูงขงยางใหญ่ไพโรระหง พนัสเตนตงเย็น
 ยะเยียบเงียบสังัดเหงา ไต่ย่นแต่เสียงตุเหว่าละเมอร้องก้องพนาเวศ

พระกรรมเธอถึงเกล้าว่า ส่องตรุณยาวเรศเจ้ารองชานอยู่แว้ว ๆ ให้
 หวาดว่าสำเนียงเสียงพระลูกแก้วเจ้าชานรบพระมารดา นางเสด็จลลา
 เข้าไปดู เห็นแต่หมุ่สวดวิชาทกลาดกลุมเข้าสู่มนอน นางกยงสะท้อน
 ดอนพระทัยเทวษครวญ เล็ดจดวงนตะคุมเค้นเมินมุงละเมาะไม้แล้ว
 มองหมอบ แต่อย่างเหยียบเกรียบกรอบกเหดิยวหลัง พระโสดพิ้ง
 ให้หวาดแว้ว ว่าสำเนียงเสียงพระลูกแก้วเจ้าชานอยู่ม ๆ พุ่มไม้ครม
 เงา ๆ ชะโงกเงอม พระเนตรเธอแลเหลือบให้สายเลื่อมเห็นเป็นรูป
 ตะคุม ๆ อยู่คล้าย ๆ แล้วหายไป สมเด็จพระทัยเธอเทียวตะโกนกุก้อง
 พระพักตร์เธอพุ่มพองนองไปด้วยน้ำพระเนตรที่ไค้กา จึงตรัสว่าไอ้ไอ้
 เวลาบ้านฉะนจะมตกตณ จวนจะสิ้นคนคอรุ่งแล้วหรือกระไรไม่รู้เลย
 พระพายรำเพยพดमारเรอยอยู่เฉื่อยฉิว ออกแมนให้ออนทิวสุดละห้อย
 ทงดาวเดือนกเคิลอนคดอยลงลับไม้ สุดที่แม่จะติดตามเจ้าไปในยามนี้
 ผุ่งลางข้างขะนทนอนหลับ กกลางกลบเกลือกตวยยวเยย ทงนกก
 กงวงงยเหงาเงียบทกรวงรัง แต่แม่เทียวเซซงเสาะแสวงทุกแห่งห้อง
 ทิมเวศ ทัวประเทศทกราวป่า สุดสำนัยนาที่แม่จะตามไปเล็งแล
 สุดโสดแล้วที่แม่จะชับทราบฟังสำเนียง สุดสุรเสียงที่แม่จะรำเรียก
 พิไร้อง สุดผีเทาที่แม่จะเยองยองยกย่างลงเหยียบดิน เป็นสุดสิ้น
 สุดบัญญัติ สุดจะหาสุดค้นเห็นสุดคิด จะได้พานพบประสพพรอยพระลูก
 นอยแต่นกนตไม่มีเลย จึงตรัสว่า เจาตวงมณฑาทองทงคูของแม่เอ๋ย
 หรือว่าเจาทงขวางวางจิตไปเกิดอื่น เหมือนแม่ฝันเมอกนนแล้วแล.

(เดิน) (๕) ภิกษุเว ตูกรสังฆ์ผู้ทรงพรหมจารี เมื่อส้มแดงพระ-
 มัทรทรงพระกำลักรตเส้นกัมปนาท เพียงพระสันดานจะขาดจะดับศุนย์
 ปรีเทวิตวา นางเสวยพระอาตุรพูนเทวษในพระอุรา นำพระอัสสุ-
 ชนนาเธอไหลนองคลองพระเนตร ทรงพระกั้นแสงเส้นเทวษพิไรรา
 ตังแต่ปฐมยามค่ำไม่หย่อนหยุดแต่สักโมงยาม นางเสด็จได้แต่ติดตาม
 ทุกตำบล ละเมาะไม้ไพรสนทศิขรินทร ทุกห้วยธารละหานหินเทวนุบ
 ห่องคูหาวาส ทรงพิไรร้องก้องประกาศเกริ่นสำเนียง พระสุรเสียงเธอ
 เยือกเย็นระย้อทุกอกสัตว์ พระพายก็มีไฉราเพยพัดทุกกิ่งก้าน บุษบง
 กเบิกบานผกากร รศมพระจันทร์กลมวงหมองเหมือนเศวราโศก แสงวิโยค
 เมื่อยามบังจลัมย แสงพระสุริโยทัยพอเรือเรือเกลือกชนขอบฟ้า
 เสียงชะนีเหนียวไม้ให้หาละห้อยโหย พระกำลักรนางกอดโรยยังรำร้อง
 พระสุรเสียงเธอก้องกิงวาลดง เทพเจ้าทุกพระองค์กอดพระหัตถ์เงย
 ไล่ดลดับสาร พระเยาวมาลย์เธอเทียวหาพระลูก พระนางเธอเสวย
 ทุกชนนเส้นเชญ ตังแต่ยามเย็นจนรุ่งเช้ากสุดสิ้นที่จะเทียวคืน ทุก
 ตำแหน่งแห่งละสามหนเธอเทียวเวียนหา ปณฺณรสโยชนมกุคฺ์ ถ้า
 จะคลคลายชยายมรรคากได้สืบห้าโยชน์โดยนิยมน นางจึงเซซงเข้าไปสู่
 อาศรมบังคมบาทพระภัสสตา ประหนึ่งว่าชวาจะวางวายทำลายลวง
 สองพระกรเธอชอนทรวงทรงพระกั้นแสงครวญคร่ำแล้วรำพันว่า (ซน)
 โอเจ้าดวงสุริยจันทร์าทาทั้งคู่ของแม่เอ๋ย แม่ไม่รู้เลยว่าเจ้าจะหนีพระ-
 มารดาไปสู่พาราใดไม่รู้ที หรือว่าเจ้าชามนทีทะเลวนหิมเวศประเทศ

แดนใด ถ้ารู้แจ้งประจักษ์ใจแม่ก็จะตามเจ้าจนสุดแรง นกเหลิชท์แม่
 จะเหยวแสวงสืบเสาะหา เมื่อเช้าแม่จะเข้าสู่วา พ่อชาลแมกณหา
 ยังวอนสั่ง แม่ยังกลับหลังมาโลมดูบุบกระหม่อมจอมเกล้าทงสองรา
 กดินยงจบนาสาอูรวยริน โอ้พระลูกชานจะไม่คนเสียแล้วกรรมังใน
 ครองน กณหาชาลลูกรักแม่ นบวันแต่ว่าจะแลลบลวงไปเสียแล้ว
 แลหนอ ใครจะกอดพระศอเสวยนมละครมด้วยแม่เล่า ยามเมื่อแม่จะ
 เข้าสูทบรรณร เจ้าเคยเคียงเรียงหมอนนอนแนบข้างทุกราตรี แดนแม่
 จะกล่อมใครให้นิทรา โอ้แม่อุ้มท้องประคองเคียงเคียงเจ้ามา ก็
 หมายมั่นสำคัญว่าจะได้อยู่เป็นเพื่อนยาก ผากผิงลูกทงสองคน มีรูว่า
 จะไม่เป็นผลมาอาเพศผิดประมาณ เจ้าเอาแต่หวังส่งสารนหรือมาสวม
 คล้อง ให้แม่นัดตดองชองอยู่ด้วยอาศัย เจ้าทงแต่ขอแลโฉมไว้ให้
 ปรากฏในแววตา เมื่อเช้าแม่จะเข้าไปสู่บายังได้เห็นหน้าเจ้าอยู่หลัด ๆ
 ควรแลหรือมาพรากพลตสลัดแมนไว้ เหมือนจะเตือนให้แม่นับบรรลย
 เสียจริงแล้ว ควรจะส่งสารเอ่ยด้วยนางแก้วกัลยาณี น้อมพระเกศีลง
 ทูลความ หวังจะติดตามพระลูกทงสองรา กราบถวายบังคมลาแล้ว
 ลูกเลอน เขยอนยกพระบาททงจรเยออย่าง พระกายนางให้เสียวสัน
 หวันไหวไปทงองค์ ดุงชายตรงอนตองกำลังลมอูรว ๆ สันแรงโรยเชอ
 โหยหิวระหวยทรวง พระศอเชอหงษ์วงดวงพระพักตร์ผิดเผือดไม่
 แปรมัน จะทูลส่งกมทันทว่าจะทูลเสย ตรัสว่าพระคุณเจ้าเอ๋ย ได้
 คำเดียวเท่านั้นนกกหายเสยง เอียงพระกายคีโรเพศ พระเนตรหลับหับ

พระโอรสผู้ลงทนต์ วิสณฺณ หุตฺวา นางกติงวิสิญฺญีสลบลงตรงหน้าฉาน
 ปานประหนึ่งวานดรทองอนตองสายอสนีฟาด ชาติระเนนเอนแล้ว
 กลมลง ตรงหน้าพระทนต์นนแล.

(เดิน) (๓๐) อถ มหาสตุโต ปางนั้นสมเด็จพระเพทนต์
 อุดฺยตวงกษฺรวิย ทอดพระเนตรเห็นพระอัครเรศถึงวิสิญฺญีภาพสลบลง
 วันนั้น พระทัยท้าวเธอสำคัญว่าพระนางเชอวางวาย ตั้งพระทัย
 หายว่า โออินิจจามทรของเจ้าพ่อย บุญพนนอยแล้วนะเจ้าเพื่อนยาก
 เจ้ามาตายจากพี่ ไปในวงวัด (ซัน) เจ้าจะเอาป่าชฎนหรือมาเป็นป่าช้า
 จะเอาพระบรรณศาลานหรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง จะเอาแต่เสียง
 สาลิกาอันร่ำร้องมาเป็นกลองประโคมใน จะเอาแต่เสียงจกจันเรไร
 ต่างแต่รสังข์แดพิณพาทย์ จะเอาแต่เมฆหมอกในอากาศกันเป็นเพดาน
 จะเอาแต่ขลุ่ยขางในป่าพระหิมพานต์มาต่างฉัตรเงินแลฉัตรทอง จะเอา
 แต่แสงพระจันทร์อันสุดส่องมาต่างประทีปแก้วงามใสภาส อนิจจา
 มทรเอ๋ย มาตายเอนตอนาถไว้ญาคืออยู่กลางตง.

(เดิน) ครันท้าวเธอค่อยคลายลงที่ไศกศัลย์ จึงฝันพระพักตร์
 มาพิจารณาตูกูรูวายังไม่อาสฺนุ จึงเข้าไปยังพระคันชกุฎิ จับเอาคนที่
 อันเต็มไปด้วยน้ำมาทันใด ต่างแต่พระองค์ทรงผนวชไพโรมาได้ถึง
 เจ็ดเดือนปลาย จะได้ตองพระกายนางมทรนนหามิได้ เม่อมความทุกข์
 พนวิสัยมออาจที่จะกำหนด ว่าอาตมานเป็นคาบสฤาษ ท้าวเธอยกพระ-
 เคียรพระมทรชนใส่ตัก วกเอาวารีมาใสรงสรลงที่อระพระมทร หวัง
 จะให้ชุ่มชื้นพันสมปลูกดี แห่งนางพระยามทรเจ้านนแล.

ตมตฺถํ ปกาเสนโต สตฺถา อาห
 ตมชฺช ปตฺตํ ราชปฺตฺตํ อุตฺเทนากิสิญฺจ
 อสฺสตฺถนุํ วิทิตฺวาน อถ นํ เอตทพฺรวิตี
 อาทึเยเนว เต มทฺที หุญฺ นกฺขาตุมิจฺฉิสฺสํ
 ทลิตฺโต ยาจโก วุฑฺฒิโน พฺรหฺมโน ชรมาคโต
 ตสฺส ทินฺนา มยา ปฺตฺตา มทฺที มา ภายิ อสฺสสิ
 มํ ปสฺส มทฺที มา ปฺตฺเต มา พาทฺหํ ปริเทวยิ
 ลจฺฉาม ปฺตฺเต ชฺวันฺตา อโรคา จ ภวามเส
 ปฺตฺเต ปสฺสจ ฐณฺณจฺจ ยลฺลจ อลฺลจ ชเร ฐนํ
 ทชฺชา สปฺปริโส ทานํ ทิสฺวา ยาจกมากเต
 อนฺโมทาหิ เม มทฺที ปฺตฺตเก ทานมฺตฺตมฺนฺติ
 อนฺโมทามิ เต เทว ปฺตฺตเก ทานมฺตฺตมํ
 ทควา จิตฺตํ ปสาเทหิ ภิกฺขุโย ทานํ ทโท ภว
 โย ควํ มจฺจเรภฺยเตสฺส มนฺสฺเสสฺส ชนาธิป
 พฺรหฺมณฺสฺส อทา ทานํ สีนํ รุญฺจวฑฺฒโน
 นินฺนาทิตา เต ปจฺวี สหฺโต เต ติทิวฺจโคโต
 สมนฺตา วิชฺชฺตา อาคฺคฺ คิรฺนํว ปตฺติสฺสฺตา
 ตสฺส เต อนฺโมทนฺติ อฺโปกฺ นารทปพฺพตา
 อินฺโท จ พฺรหฺมา จ ปชาปฺติ จ
 โสโม ยโม เวสฺสวโน จ ราชา

สพฺเพ เทวา อนุโมทนตี   ดาวตีสา ลอนฺทกา
 อิติ มหฺที วราโรห   ราชปุตฺตี ยลลฺสินี
 เวสฺสฺสนฺตรสฺส อนุโมทึ   ปุตฺตเก ทานมุตฺตมนฺตี.

(เดิน) (๑๑) ภิกฺขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลวิสุทธิลึกล้ำ เมื่อ
 สัมเด็จพระมัทรีเธอได้ล้มปฤดีคืนมา นางพระยาละอายแก่เทพยดานัก
 ด้วยเห็นวานอนอยู่บนตักพระราชฤๅษณ์บังควร อุชฺชาย จึงอุฐฺฐการ
 โดยด่วน เลื่อนพระองค์ลงจากตักพระราชสํามิ พระมัทรีจึงทูลถามว่า
 พระพุทธเจ้าข้า พระสูกฤษ์ทั้งสองราไปอยู่ไหนนะเฝ้าพระบาท ท้าวเธอ
 จึงตรัสประภาษว่า   ดูกรเจ้ามัทรีอันสองกุมารนพ ให้เป็นทานแก่
 พราหมณฺแต่वनวานนฺแล้ว   พระน้องแก้วเจ้าอย่าไศกศัลย์   จงตั้งจิต
 ของเจ้านั้นให้ ไส้มนัสสัทธา   ในทางกฤษฺฎาภินิหารทานบารมี
 ลจฺฉาม ปุตฺเต ชฺวานฺตา ถ้าเราทั้งสองนยงมีชีวิตสืบไป อันสองกุมารน
 ไชรก็คงจะได้พบกันเป็นมั่นแม่น   ถึงสรรพสิ่งแสนสัตตัตนระอดังการ
 ให้ทานไป เราก็คงจะได้ด้วยผลทาน ทชฺชา สปฺปริโส ทานํ มัทรีเอ๋ย
 อันอริยสัปฺบุรุษเห็นปานดังตวพ   ถึงจะมีชาวของสักเท่าใด ๆ   ทิสฺวา
 ยากมากเต ถ้าเห็นยากเข้ามาใกล้ไหววอนขอ ก็ย่อมไม่ย่อท้อใน
 ทานาน   จนแต่ชนสูกฤษ์ยกอดสังสารเพียงยกให้เป็นทานได้   อันสอง
 กุมารนไชร   เป็นแต่พารรกทานภายนอกไม่อ้อมหน้า   พงะใครให้ช่า
 ชงอชณตตกทานอกนระเจ้ามทร   ถ้าแม่นมีบุคคลผู้ใดใคร่ปรารถนา
 ชงเนอหนงม้งสาโลहितดวงหทัยนยเนตรทงนนไชร   พกจะแหวะเฝ้าเอา

มาให้เป็นทานไม่ย่อท้อลงเพียงน มัทรีเอ๋ย จงสัทธาด้วยช่วยอนุโมทนา
ทาน ในกาลบัดนี้เถิด.

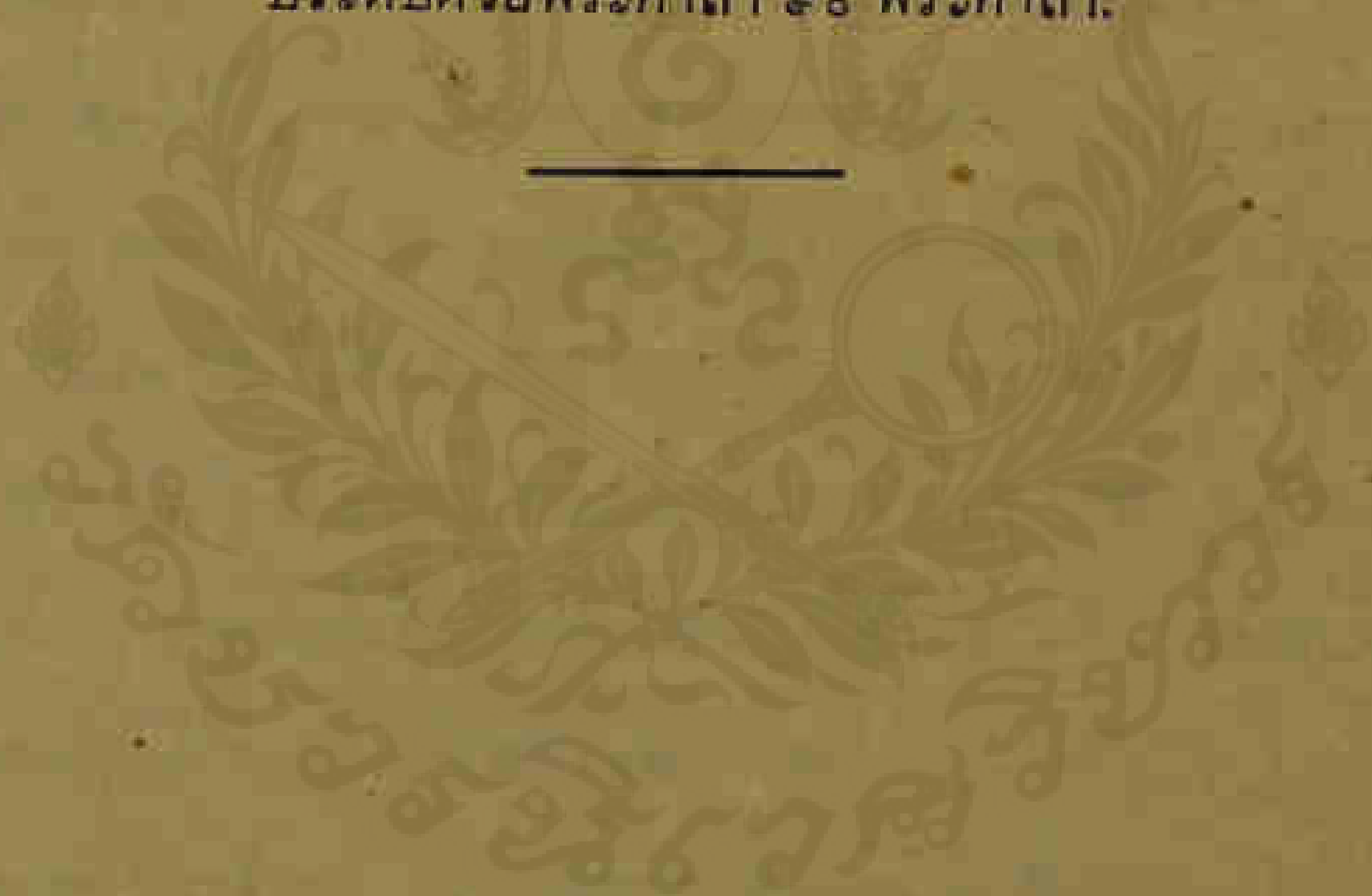
(เต็น) (๑๒) ส้มเด็จพระมัทรีจึงทูลสนองพระโอองการว่า
พระพุทธเจ้าชา แต่วันวานนเหตุไฉนจึงไม่ครัสแจงยุบลสารให้ทราบ
เกล้า ท้าวเธอจึงตรัสเล้าว่าพระน้องเอ๋ย พังเจ้าให้เจ้าฟังที่สุดใจ
ด้วยเจ้ามาแต่ป่าไกลยงเห็นอยนง พเห็นว้าความร้อนความรึกจะรุมอก
ด้วยสองตรุณทหารกเพื่อนไร เจ้ามัทรีเอ๋ย จงผ่องใสอย่าสออดแควด้วย
สองพระลูกแก้วไปไกลตา พระนางจึงตรัสว่า พระพุทธเจ้าชา อัน
สองกุมารนไชร เกล้ากระหม่อมฉันได้อุตสาห์ถนอม ย่อมพยายาม
บำรุงมา ขอถวายอนุโมทนาด้วยบิยบุคคลทานบารมี ขอพระองค์จง
เปรมปรีดปราศจากมัจฉริยธรรมอกุศล ออย่ามาปะปนในน้ำพระทัย
ของพระองค์เลย ท้าวเธอจึงตรัสว่าพระน้องเอ๋ย ถ้าพมได้ไหด้วย
เลื่อมใสสัทธาแท้ในทางทาน ที่ไหนเลยแผ่นดินดาลจะกัมปนาท
หวนไหวจงลางล ท้าวเธอจึงนำอนุสนธิมหัสจรรย์อันมอยู่ในกณทกุมาร
บรรพกลบมาเล้าให้พระมัทรีฟัง ตามกาลหนหลังนนแล.

(ขึ้น) (๑๓) สานทุกที่ ส่วนสมเด็จพระมัทรีศรีสุนทรบรร
ราชธิดา มหาสมมตวงศวิสุทธีสืบสันดานมา วราโรหา ทรงพระ
พักตราผิวงมืองเนอทองไม้เทียมศรี ยสุลสินี มีพระเกียรติยศอันโอฬาร
ลาเลิศวิไลลักษณะยอดกษัตริย์ อันทรงพระสัทธาไสมนัส นบนิ้ว
ประณมน้อมพระเศียรเคารพทาน พระนางเธออกชนบานบริสุทธี ด้วย

บิณฑุตรมกุฎทานอันพิเศษ ฝ่ายผู้อมรเทเวศร์ทุกวิมานมาศก็ปราโมทย์
 ต่างองค์ก็เยี่ยมพระโอรสผู้ตบพระหัตถ์อยู่ณาดาน ช้องสารการสรร-
 เสริญเจริญทานบารมี ทั้งสมเด็จพระอินทร์เป็นโกลีเยเจ้าฟ้าสุราลัย อัน
 เป็นใหญ่ในดาวดึงส์สวรรค์ ก็ไปรยปรายทิพยบุบผาลาวรรณวิไลกรอง
 ทั้งพวงแก้วแลพวงทอง ก็ไวยร่วงลงจากกลีบเมฆกระทำสักการบูชา
 แก่สมเด็จพระยามทรเจ้า ด้วยท้าวเชอทรงกระทำอนุโมทนาทาน
 เวสสันดรสูส แห่งพระราชสมภารเพสสันดรราชาผู้เป็นพระภัสสตา
 อิติ เมาะ อิมินา นิยามน โดยนิยมมาดงนแล.

มทูปพพ์ นิภูจิตต์.

ประดับด้วยพระคาถา ๕๐ พระคาถา.

กัณฑ์ ๑๐ สักกบรรพ

ความสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส
ปีพาทย์ไขเพลงกลม

เอวนุเตสุ อณฺณมณฺณํ สมุโหมทนียํ กถํ กถณฺเตสุ สกฺโก
เทวราชา จินฺเตสิ อัย เวสฺสนุตรมหาราชา หิโยโย ชุชกสฺส
ปจวี อุณฺนทตฺวา ทารเก อทาสี อิทานิ นํ โกจิ หีนปุริโส
อุปสงฺกมิตฺวา สพฺพลกฺขณาสมุปนฺนํ สีสวตี มหฺที ยาจิตฺวา
ราชานํ เอกกํ กตฺวา มหฺที คเหตฺวา กจฺเจยฺย ตโต เอส
อนาโก นิปฺปจฺจโย กเวยฺย ยนฺนุนาหํ พฺราหฺมณฺวณฺณน นํ
อุปสงฺกมิตฺวา มหฺที ยาจิตฺวา ปารมิกุญฺญํ คาหาเปตฺวา กสฺสจ
อวิสขุชนียํ กตฺวา ปุณฺ ตํ ตสฺเสว ทตฺวา อาคมิสฺสามีตี.

(ชั้น) (๓) เตสุ ขตุติเยสุ ในเมื่อสองสุริยะราชนรินทร์อัสสัม
ภินพวงศ์พิสุทธกษัตริย์ ทรงพระโสมนัสในบิณฑุตตทาน ต่างพระองค์
ทรงสโมสรรเกษมสำนัดสนทนา ด้วยสัสมโหมทนิยกถาทางทานบริจาค
ยิ่งเพิ่มพูนพระปริตปราโมทย์มากในกมลหฤทัย (เดิน) สกฺโก
เทวราชา ส่วนสมเด็จพระสหัสสนัยนอัครเทวราช ก็ทรงพระอนุสรค่านึงถึง
บรมบาทบรรพชิตเขตเพศสันตรดาบส์ว่า (ชั้น) หิโยโย จานันพระองค์
ทรงสละพระปิโยรสทั้งคู่แก่ชูชกพฤตมาจารย์ มหิศจรรยกบันดาลดินฟ้า

สาคกรกัมปนาท โภจิ หีนปุริโส แม้วามีชายห็นชาติผู้ใดผู้หนึ่ง จะ
 สืบเสาะแสวงมาถงพระอาศรมล้านก เข้าทูลขอพระเลิศลักษณ์กตยาณี
 มทรผู้ทรงศีลวัตตวรวิเศษ ท้าวเธอก้จะทรงบำเพ็ญพระทานบารเมศ
 มหากริยบริจาต เอกกั กิดวา จะกระทำไห้เสวยทุกข์ล้ำปากอยู่
 เองค้ บำราศไ้ผู้รองบาทหงส์ท้จะปฏิบัติ ก้จะหม่นหมองในคตอง
 พรหมจรีวัตต หวังประโยชน์พระบรมโพธิญาณ ยนุณนาห้ ควร
 อาตมะจักจรจากสถานสุท้ศันเทวบุเรศนิมิตเพศเป็นรัชชรา จะเข้าไป
 ทูลขอพระเกศแก้วกัญญาเยาวลักษณ์ะวิลาศ แล้วจะทูลถวายพระ
 นุชนาฏไห้คั่นคอง จะขอปฏิญญาไว้อัยไห้พระองค์ทรงประสาทสละ
 แก่ผู้ใดผู้หนึ่งชงจะมาพานพะณเถอนทาง จะซาขอพระน้องนางสืบไป
 ในภายหน้า แล้วจะถวายอัญชลิตานีวัตตนาการ สู้สุราลัยพิมานัน
 แล้วแล.

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาท
 ตโต รตุยา วิวลเน สุริยสุศุกคมนตรี ปติ
 สกุโก พุราหุมนเวณณน ปาโต เนล อทิสสุถาติ
 กจจิ น โภโต กุสลั กจจิ โภโต อนามย์
 กจจิ อุนณเนน ยาเปถ กจจิ มุลมลา พหู
 กจจิ หัสสา จ มกสา อปปเมว สิริสปา
 วเน พาลมิกากิณณน กจจิ หีสา น วิชชตีติ
 กุสลญเจว โน พุระหุเม อโถ พุระหุเม อนามย์

อโธ อุณฺเณน ยามฺเปม	อโธ มุลผลา พหุ
อโธ ทัสสา จ มกฺสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	หีสสา มยฺหํ น วิชฺชติ
สตุตฺต โน มาเส วสคํ	อรณฺเณ ชฺวีโสภินิ
อิทฺธิปํ ทุติยํ ปฺลสฺสามิ	พฺรามาณํ เทวณฺเณกํ
อาทาย เวสุวํ ทณฺฑํ	ธารณฺตํ อชินิกุจิปํ
สุวาคตฺตเนตฺต มหาพฺรหฺม	อโธ เต กทฺุรารคํ
อนฺโตะ ปวิส กทฺุทฺตเนตฺต	ปาท ปกฺขาลยสฺสุ เต
ติณฺฑกานิ ปิยาลานิ	มธฺุเก กาสมาริโย
ผลานิ ชุทฺทกปฺปานิ	ภฺุช พฺรหฺม วรรํ วรรํ
อิทฺธิปํ ปานิยํ สิตํ	อาภคํ กิริคพฺุภรา
ตโต ปิว มหาพฺรหฺม	สเจ ตฺวํ อภิกงฺขสฺสตี
อถ ตฺวํ เกน วณฺเณน	เกน วา ปน เหตุนา
อนฺุปฺปตฺตโตสิ พฺรหารณฺณํ	คํ เม อภฺุขาหิ ปุจฺฉิตฺตตี
ยถา วาริวโห ปุโร	สพฺุพกาลํ นุ จียตี
เอวณฺตํ ยาจิตากณฺเณ	ภฺุริยํ เม เทหิ ยาจิตตี.

(เดิน) (๒) ภิกฺขเว ตฺวกรสงฺฆมฺุทฺรํคีลวิสุทฺธิสํวร ตโต รตฺยา
 วิวสเน ปางเมือพระอาทิตย์อุทัยที่วาทกรกระจำจรัส สกฺุโก ส่วน
 สมเด็จพระรัตนเทวเศียร ก็แปลงเป็นทวิชาเศษรู้เดินตง มีทงเครื่องบูชา
 พรตตามพราหมณพงศ์พชฺุณนท ตูตั้งยมเสียมสารสุนทรสวัสดิภาพ

ค่อยขอยบย่อชาติราเขามากราบกราบกรอญชลี ส้มเต็งพระบรมตาบส
 ตาสิ้นทงสองกษัตริย์ ซึ่งทรงสถิตในหน้ามุขพระอาศรมนิเวศน์วัดวงกฏ
 ศิขเรศ แล้วก็ทูลตามยุบสเหตุอันเนาณนวงไพโร กระทำประพฤติ
 ปราศรัยว่า (ชน) โภคาปส ข้าแต่พระบาทบรมราชันกษัตริย์ ตั้งแต่
 พระองค์มาบรรพชิตในห้อมทิมวันต์ ยังนिरาศโรโรคนชั้นธมาร เสวย
 สวัสดิสุขสำราญอยู่หรือ พระพุทธเจ้าข้า อุณณน ยาบปถ ทรงเสวย
 มูลผลาเลียงพระชนมชีพด้วยง่ายไม่ลำบาก ทงเหลือบยุงบุงหากไม่
 ขบกัด ผุงที่ขชาติมิได้มากกระทำภยพิบคเบียดเบียน วณ พาลมิกา-
 กิลณณ ในพนสันทสสาเกียรณไปด้วยพาลจตุบาท ยังมีมาบทาถึง
 พระอาวาสบ้างหรือว่าหามิได้ (เดิน) ท้าวเชอจิงตรัสตอบว่าขอบใจ
 ธอจารย์ ซึ่งท่านถามทุกสิ่งนนักสำราญบริบูรณ์มไต่เคอตรอน สตุค
 โน มาส วสค ตั้งแต่เนาพนาตรกไต่ถงเจตเคอน เลียงชนมชีพใน
 แดงเดือนทนต์พนม ระทมไปด้วยความโศก ด้วยเสวยทุกขวิโยคแรม
 ร้างพระพารา ทุคิย์ ปลุสามิ พงเห็นท่านสญจมาเป็นค้ำบสอง
 พิศิวพรรณมุตมอองเพียงพรหมพฤตมาจารย์ ทงกรยาอาการกอบไปด้วย
 มรรยาท ถอไมเทาส์เหลือองวิลาศเล่ห์ผลมะตุม อุมเครื่องกระยาพรด
 พธิ ทงนงหมหนังสือพยคชเครื่องอัสเพศ สุวาคตนุเต ท่านมานเป็น
 ศรีสวัสดิศิวเศษสารภิมย์ มาแต่ไกลค้เหมือนไกลได้ส้มาคมเคยคูน
 เป็นกัลยาณมิตรสโมสรสุนทรสถาพร อนุโต ปวิส ภาททนุเต เชิญ
 ฐช้เข้าไปประงับร้อนในโรงน่านน จงล้างเท้าแล้วอาบคั้นสันธุใส่สะอาด

เรานำมาแต่หุบห้วยศิลาลาดละหานธาร แล้วบริโภคมูลผลอาหารล้วน
เป็นของป่า กับนำฝังสตรัสโอสาทตามแต่จะชอบใจ (ชน) เกน วา
ปน เหตุนี้ อนึ่งท่านจะประสงค์สิ่งใดหรือธอจารย์ จึงค้นดัดพันส์
สถานมาตงเรา อย่าเกรงใจจงบอกเล่าโดยสารคดี ในกาลบัดนี้เถิด.

(เดิน) (๓) อถ สกุกโถ ลาดับนั้นท้าวโกสีย์ลัทธิกเทวราช เมื่อ
จะทูลขอพระเยาวมาลย์มาศมิตรศรีสุนทรเทพกัญญา จึงชักทำเนียบ
เปรียบพระราชสิทธิ์ในทานบารเมศว่า (ชน) วาริวโห เมาะ ปญจ
มหานทีโย พระพุทธเจ้าข้า อนึ่งว่ากระแสสายสินธุวาเรศในบึงยมหา
นทีธาร ย่อมไหลหลังตั้งสันทนาการไม่รู้ขาดสาย สรรพนิกรสัตว์
ทั้งหลายได้กินอาบก็เย็นซาบสรระอินทรีย์ เกษมสำนดสำราญรมย์ถดี
คืบอาตุรเดอดรอน บรรเทาทุกขทวทศาดรสันดานสัตว์ ก็เต็มอเหมอน
พระกมลโลมณัสในมหาทาน ด้วยพระกรุณวิบูลญาณหยั่งไปทั่วทุกตัว
ประชาชาติ ในไตรโลกสันนิวาสไม่เว้นตน ชำชชนชดสนยากไร
ไม่มีผู้ใดที่จะปฏิเสธ จะขอพระเกศแก้วกษัตริยนาริรคนไปร่วมภรมย์
จะไต่เป็นคู่ครองสองสมในครงน จงทรงประสาทพระมัทรีให้เป็นทาน
แก่ข้าพฤตมาจารย์นเถิด.

ททามิ น วิกรมปามิ ยี่ มี่ ยาจลี พุราหมณ

สนนค์ น ปญิกุຍุหามิ ทานน เม รมเต มโนติ

ตมคุด์ ปกาเสนโต ลตฤตา อหา

มทุที้ หคฤเถ กเหตุวาน อุกกลุส กมณทลู้

พฺรหฺมณฺสฺส อทา ทานํ	สีวันํ รมฺยวทุณฺโณ
ตทาสี ยํ ภิสนํ	ตทาสี โลมหํสนํ
มทฺที ปริจฺจชนตฺสฺส	เมทนี สมนฺกมฺปถ
เนวสฺส มทฺที ภกฺกฺยํ	น สนฺธิยตี น โรทตี
เปกฺขเตวสฺส ตฺถุณฺหิยา	เอส ชานาตี ยํ วรรณตี
โกมารี ยสฺสาหํ ภริยา	สามิโก มม อิตฺสโร
ยสฺสิจฺฉณ ตฺสฺส มํ ทชฺชา	วิกิณฺเอยฺย หนฺเอยฺย วาตี
ตมคฺคํ ปกานเสนฺโต	สตุถา อหา
เตสํ สงฺกปฺปมณฺญา	เทวินฺโท เอตทพฺรวิ
สพฺเพ ชิตา เต ปจฺจุหา	เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
นินฺนาทิตา เต ปจฺวี	สทฺโท เต ติทิวงฺกโต
สมนฺตา วิชฺชุตา อากู	กัรฺนํว ปตฺติสฺสุตา
ตฺสฺส เต อนฺโมทนต์ิ	อุโก นารทปฺพพตา
อินฺโท จ พฺรหฺมา จ ปชาปตี จ	
โสโม ยโม เวสฺสวโณ จ ราชา	
สพฺเพ เทวา อนฺโมทนต์ิ	ทฺถุกรํ หิ กโรตี โส
ทฺถุทฺทํ ททมานานํ	ทฺถุกรํ กุมฺมกฺุพฺพตํ
อสนฺโต นานุกฺุพฺพนต์ิ	สत्ตํ ชมฺโม ทฺรณฺวโย
ตสฺมา สตณฺจาตตณฺจ	นานา โหตี อิตฺโต กตี
อสนฺโต นิริยํ ยนต์ิ	สนฺโต สกฺกปฺรายนา

ขเมต กุมาร อททา

ภริย อททา วเน วส

พฺรหฺมยานมโนกฺกมฺม

สกุเก เต ตํ วิปจฺจตุติ.

(เดิน) (๔) มหาสตุโต สมเด็จพระบรมพงศัพทธานุกรมหาสัตว์
 ได้ทรงสดับอรรถสารคดี ซึ่งชชมาทูลขอพระเยาวมาลย์ ก็ทรงพระ
 โสมนัสเบิกบานปรีดา มิได้ทรงพระจินตนาตงน ว่าเมื่อวันวานได้
 ประสาทสองกุมารไอรสแล้ว วันนี้จะอำนวยนางแก้วกระไรได้ ไม่
 ย่อหือพระหฤทัยถอยหลัง พระสติดำรงตั้งคือพระโพธิญาณ จึงมีพระ-
 ราชโองการว่า ตูกรชชี ท่านมาขอพระมัทรีศรีเสาวภาคย์ อันเป็นเพื่อน
 พเนจรจากพระนครเมื่อยามไร้ จิตเราก็ก็นองไล้โสมนัสในทาน มิได้
 ห้วนไหวด้วยมัจฉริยะหมุมารมลทิน อันเป็นทานราคินหินโทษ จะยก
 ให้สำเร็จประโยชน์พฤษมาจารย์ แลกเอาพระสัพพัญญุตญาณในกาย
 หน้า พลาทรวงพระเต้าอุทกวาร แล้วกุมพระกรมิ่งมหีสสุขุม กษัตริย์
 มัททราชวงศ์ จึงหลังอุทกให้ตกลงเหน่อมอชชี ก็เปล่งพระปณิธานว่าที่
 มัตนุพรประกาศ (ชน) ว่าพราหมณ์เอ๋ย อนองค์เอกอัครราชกัญญา
 เราก็ก้านเส้นหน้าดวงหทัยแดนชัยเนตร ปิยตรี แต่เรารักพุทธรัตน-
 สวรรยศ วิเศษสุดยิ่งกว่าองค์อนงค์นุชสักก้านเท่า อีที่ ทานัน อันว่า
 ภริยาทานของเราจงให้สำเร็จ แก่พระสร้อยสรพชญาญาณ ใน
 อนาคตกาลโน้นเถิด.

(เดิน) (๕) ภิกฺขเว ตูกรสงฺฆมฺพุทฺธสิลฺลสมาธิอนทริย ปางเมื่อ

พระปิ่นภพสิัพพุทธานุกรราชเบศร์ว้ ทรงสละพระอัครเรศราชพงางาม

ในยามนั้น ก็บังเกิดมหามหัจฉรรยงดาจล ทวีตกลจงหวดจกรवाद
 (ชน) พันพสุธาธารกัไหวหวนทงขุนเขาสดตบริภณทสี่เนรราช ต่าง
 น้อมยอดอย่างจะอภิวาทประกาศก้องช้องสาธุการ สะเทือนท้องพระ
 หิมพานตเพียงจะเพิกพังภินทนาการถล่มทำลาย มหาสาครกตฟอง
 คณองสายสินธุธาราธาราฉาน ผุงทวยเทพอุโฆษณาการประณมกร
 น้อมเกศ อนุโมทนาพระอุปบารเมศมี ดำเนียงเสียงเสนาะสนันเนียร
 นาท เบื้องตาดงแต่อชฎากาศเท่างวักคพรหม สะท้านสะทักพิลิก
 ระทมเบนอนหนงอนเดยวดงน ปางเมือท้าวเชอชยกยอพระบารมมหา
 ภรียทาน แก่อินทร์พฤตมาจารย์นนแล.

(เดิน) (๖) ส้มเด็จพระยอดกัญญานารรัตนมัททราชบุตร เมื่อ
 พระบรมราชสามิทรงประสาทพระราชทานแก่พฤตมาจารย์วณน นาง
 ท้าวเชอจะได้ ไหวหวนพรันพระทัยโถมนัสรันทต ถึงพระพักตร์เศรั
 สดตอัสสุสลกลอลองพระนัยนานันหามิได้ พิมพ์พระพักตร์ผองได้
 บริสุทศศิริวิลาศ ดุงดวงบงกชณกามาศอันแบ่งบาน ด้วยทรงพระ
 วิจารณ์จินตนา ว่าท้าวเชอทรงพระราชสิทธิ์าบริจาค ซึ่งนางแก่วันหา
 ยากอย่างอาตมา ด้วยพระทัยมิได้กรุณาแทนหน้าย เหตุเคลือบ
 แคลงระเวงเรื่องร้ายสิ่งใดกมิได้มิ ทรงประสาทเพราะประสงค์ศิริ
 สรรเพชญไพธิสมบัตติ จะแลกเอาพระพุทธรัตนวรรณาณ อันเป็นเอก
 อริยธนสารพิสุทศพิเศษ จะซำมสดวให้พันเขตส่งสารสาคร นองท้าว
 เชอทรงพระอนุสสรตงน ก็บานเบิกพระกมลเปรมปรีดปราโมทย์ ไมมิ

มุขวิการโทษยินยอมพร้อมด้วยพระราชเสนา ท้าวเธอจึงทอดทศินา
 พิมลพักตร์ พระนอกรักจักวิกลประการใด จะมีวหมองหรือผ่องใส
 ในครั้น จักร่วมบำรุงพระทานบารมีหรือหม่นหมอง เมื่อพิศพักตร์
 พระนางนงเห็นผ่องผุด เพียงศศิธรบริสุทธสว่างเมฆ กทราบว่านางน
 เป็นเอกอัครนารี เป็นคู่สร้างพระบารมีมาแต่ก่อนกาล ทรงพระเกษม-
 สานต์ไสมนัสนั่งนิกไนพระทัย พระมทรกทราบอชฌาตย์ของพระภัสสกา
 (ชน) จึงทูลว่าข้าแต่พระจอมจุฬารจรโลงโลก จะนำนิกรชนให้พัน
 จตุรโอยสาศคร ดงล้อมาทรงพระอนุสรเคลือบแคลงแห่งในข้า
 พระบาท ผู้ได้ฉลองระอองบทรณูมาศพระร่มเกล้า แต่แรกรุ่งนตรฤณ
 ยุกเขายยามเสวยสวัสด มิได้เคยระกายชุนหมองชองชัตพระอาชญา
 กยอมทราบอยู่ใต้พระบาทาทชวด เมื่อพระเป็นเจ้าจะบริจาคนาผู้ทาส
 ให้แก่ผู้ใด จะนำไปเป็นทาสชวงไซหรือจะจ่านงจำหน่าย ด้วยมกมล
 มุงหมายประสงค์ทรพย หรือปรารถนาเนอเลอดจะเชือดลิบให้สิ้น
 ชิวาสัญ ก็ตามแต่เจตนาผู้นนจะปองประโยชน์ ชามทรนมได้มมนัส
 พิโรชให้เคองชอง จะเอาชวดและกายนถววยฉลองพระเศษพระคุณ
 วิบุลยงกชบาทพระราชสาม ด้วยกตัญญูกตเวทีทางธรรมสูงจริต ขอ
 พระองค์อย่าทรงพระอาโภคพินิจนิกแห่งพระทัย จงมีพระกมลผ่องใส
 ไสมนัสเปรมปรีดี ด้วยภริยทานบารมีค้อชาพระบาท อนนยอม
 พร้อมด้วยพระราชเสนา ในกุศลเจตนาอันแล้วแล.

(เดิน) (๗) ภิกขเว ตูกรสังขมูทรวงศีลาธิคุณพิเศษ สัมเด็จ

ท้าวสหัสสเนตรจอมลีเนรราช เมื่อทราบพระกมลประสาทสองกษัตรา
 ทรงสโมสรรสัทธาภิรมย์ร่วมหฤทัยในพระทานบารมี จึงเปล่งสุนทร
 เทวาทิอนุโมทนาว่า (ขึ้น) พระพุทธเจ้าข้า บรรดามัจฉริยะหมู่मार
 อันเป็นบั้งจันทานมลทิน อาจระห้ามมิให้ได้ทิพยโภคามนุษย์สมบัติ
 ทงสิ้น ก็พ่ายแพ้วพาศ ด้วยพระองค์ทรงประสาทภริยมหาทาน บังเกิด
 มหัทศัจริยบันดาลกลางลทั่วสกลพิภพโลกา ผู้งเทพอนุโมทนาสาธุการ
 ทุกกริ หิ กโรติ โส พระรุ่มเกล้าบำเพ็ญปุตคทานอันยอดยาก
 บุคคลผู้ใดใครจะบริจาคได้ตั้งนี้ พุระหุมนยานิ จิตได้ชื่อว่า เป็นพรหมยาน
 ประเสริฐสูศรีสุนทรสวัสดิ์ เหตุระลวงวิถทางอบายพิบัติภยันตราย
 วิปจจตุ จักเป็นบั้งจยให้สำเร็จพระกมลที่มุ่งหมาย ปรมัตถปรมา
 ภิเชกสัมโพธิพุทธภูมิบารมีญาณ โดยคังพระปณิธานันแล้วแล.

(เดิน) (๘) เมื่อสมเด็จท้าววชิรนทรขึ้นสู่ที่คั่นเทพชานันตรเนตร
 คร้ด่อนุโมทนาพระทานบารเมศแล้ววจารณจินตนาว่า ควรอาตมาจะ
 คั่นถวายพระเกศแก้วกัญญาเขาวมาลัยมาศ จะได้อยู่บำรุงบำเรอบรม
 บาทดุจกาลก่อน ก็มิมธุระเทวบรรหารคร้ดประภาษ ด้วยบาทพระคาถา

ททามิ โภโต ภริยิ	มทุที่ สพพงกโสภณิ
ตวณเจว มทุทिया ฉนุโท	มทุที่ จ ปตินา สห
ยถา ปโส จ สงโข จ	อุโภ สมานวณณิโน
เอวิ ตวณจ มทุที่ จ	สมานมนเจตสา
อวรทุเชคฺคฺต อรณฺณสุมิ	อุโภ สมมถ อสุสม

ขตฺติยา โภคฺตสมฺปนฺนา	สุชาตา มาตุเปตฺโต
ยถา ปุณฺณานิ กยิราถ	ททนฺตา อปฺราปรนฺติ
สกุโภหฺมสุสมิ เทวิทฺโท	อาคโตลฺลมิ ตว สนฺติเก
วํ วรรณฺสุ ราชิลิ	วเร อญฺจ ททามิ เตติ.

(ข) (๕) เทว ข้าแต่พระมิ่งโมลิมกฤษณ์มฤตเทพวงศ์ ข้าชน

เป็นเฝ้าพงศ์หินเพศพวกภิกขาจาร ทั้งชรารูปวิการเกอบจะวายชิวาตม์
 ไม่ควรครองพระน้องนางนางกษัตริย์ ขอคืนถวายไว้ปฏิบัติบวรบาทบงส์
 ควรแต่คุ้มครองสองสุริยวงศ์บวรวิสุทธิชาติ ทั้งพระทัยก็ใส่ประสาหัสสอง
 เหมือนพระราชสหธา ส้มทั้งสองครองพรหมจรรยาพิศุศลพิเศษ ยถา
 ปโย จ สงฺโฆ จ ดุจดังสิ่งขเศวตกับกระแสงษรวารี ก็ชาวเมืองพรรณ
 พิสุทธิเสมอดสมานปานประดุนั้น ปุณฺณานิ กยิราถ ทั้งสองพระองค์
 จงทรงแสงกุศลสรพสุจริต บำเพ็ญพุทธการกกิจกอบก่อบวรฤกษฐา-
 ธิการ อยารู่อมพระบวรสันดานพิงภยโยภาพ กว่าจะบรรลุลาภเลิศใน
 ราตรี เมื่อท้าวเทพโกลสัยจกถวายวรวงษาพร แต่สมเด็จพระบรมหน่อ
 ชินวรวงศ์ จึงกราบทูลว่าข้าพระองค์นี้ใช้พราหมณ์ชราทศาชาติ
 เทวินฺโท เป็นท้าวเทวราชสุธาธิบดี มาสู่พระองค์ประสงค์จะประสาธ
 ศิริธาวรสวสโตอฐูวเรศ พระร่มเกศจักปรารถนาพระพรอันใด ก็ตาม
 พระราชฤทัยจงบนทูลแถมลง แล้วท้าวสุชัมบดีกแสงตงเทวศีกตาเดช
 แพร่พระกายนทรขเบन्द्रเนตรเหาะระเห็จทะยาน เหนือห้องทอง
 ทิฆัมพรคคานันต์ในขณะนั้น เปล่งทิพยรังสีมพรรณโอกาส ดุจดวง

อรุณภาณูมาศอุทัยทิวากร ยั้งยอดยัคัณฐ์ถึงขรนนแล.

(เต็น) (๓๐) ตโต โพลิตตโต ลำดับนั้น พระบรมพุทธพงศ์
โพลิตตวชตติยาธิเบศร์ เมื่อจะขอบวรอัญญูเรศแต่วัชรินทร์ ปีนอมร
คณาสूरาสूरเทพบรรพลัษ ก็ดำรัสโดยสารพระคาถา

วรณเจ เม อโห สกุก	สพพภูตานมิตุสร
ปีตา มั อนุโมเทย	อิโต ปตุต สกั ฆร
อาสเนน นิมนเตย	ปจเมต วร วร
ปฺริสสส วร น โรเจย	อปี กิพพิสการก
วชชั วรมหา โมเจย	ทุตติเขต วร วร
เย วุฑฒา เย จ ทหรา	เย จ มชฌิมโปริสา
มเมว อุปชเวย	ตติเขต วร วร
ปรทาร์ น กจเจย	สทการปลุโต สีย
ถีนั วลี น กจเจย	จตุคเขต วร วร
ปตุโต เม สกุก ชาเขถ	โส จ ที่ฆายุกิ สียา
ธมฺเมน ชินน ปจวี	ปลจเมต วร วร
ตโต รตยา วิวสเน	สุริยสุสुकมนน ปติ
ทิพฺยา ภกฺขา ปาตุภเวย	ฉฏจเมต วร วร
ททโต เม น ชีเขถ	ทตุวา นาตุปฺเปยฺยห
ทหิ จิตฺตํ ปลาเทย	สตุตเมต วร วร

อิโต วิมุจฺจมานาหํ

สกุคคามิ วิเสสกุ

อนิวตฺติ ตโต อสฺสํ

อญฺจเมตํ วรํ วเรติ.

(ขม) (๑๓) สกุก ตูกรท้าวเทวอดิศร์สุรมเหล็กขี้ม้วน ผู
 เคารพในทานเบืองบุเรชาติ สพฺพกุ ตานมิสฺสร เป็นองค์อัครอศรา-
 ธิราชหม่อมรมแมน เรานมประสงค์ให้พระบิดุรงค์ระงับเคองแค้นท
 โทส่า จงยกพยุหแสนยาพลากร ออกมารับเราคั่นนครด้วยสัวรรยศ
 ปถเมตํ วรํ วเร พระพรนเป็นประถมวเรศให้แก่เรา ประการหนึ่ง
 ปางเมอคนเข้าครองพิภพลีฬ สำเร็จบรมกษัตราภิศกศรีสวัสดิติมไห-
 ศวรรยย์ ผูงนกโทษทรบราชทณทพนชนาการ ให้ได้ปล่อยเปลองทุกข
 ทรมานจากจำจอง ทุคิเขตต์ วรํ พระพรนเป็นค้ำรับสองจงประสิทธิ์
 ประสาท อนิงอเนกนิกประชาธาษฏูรทหนุมแก่แลปานกลาง จะเลียง
 ชพิกขตชวางด้วยค่นจน จะพากันสัญญาจรเกลอนกล่นมาสู่สำนักเรา ขอ
 จงได้ทำนุปลูกเลี้ยงเหล่าทรพลชนอนาธา ให้บริบูรณ์ด้วยพิพิธโกธา
 กระยาหาร สรรพวัตถาลังการอันอุดม ตติเขตต์ วรํ พระพรนให้
 เสรีจสมเป็นค้ำรับสาม อนิงขอลอย่าให้ลู่อ่านาจนาคามกอบด้วยกาย
 ทุจริต ในปรทการกรรมอกรรมกิจกามครุโทษ จงปรีดาสทหารสันโตษ
 บริสุทธิสันดาน ออย่ามุ่งหมายฝ้ายมิจนาจารจ่านองจิต จตุคเขตต์ วรํ
 วเร พระพรนเป็นสี่ประสิทธิ์ให้แก่เรา อนิงชงองค์อครโอรสาเกิดกับ
 ออกองค จงมีชนมายุยงยงด้วยยศศักดิ์ ให้ปราบปรามหมู่ปรบักษ
 ปราชเยศ โดยทศกรรมท้าวชเรศชำระภพ ปถจเมตํ วรํ พระพรน

นับเป็นคำรบห้าประการ อนึ่งปางเมื่อถึงบุรีรมย์สถานอรุโณภาส ให้
 แสนสัตตครัตนามาศทิพย์พรุณชารา จงตกเต็มสกลมหานครพิศาล
 ฤทธิเมตย์ วร้ พระพรนให้เสร็จสัมปณิธานเป็นคำรบหก อนึ่งเบื้องว่า
 บริจาคทานแก่จากทวทงธรณินทร พระราชทรพยอัยารุสตุตสันสรพ-
 โภคา อัย่าฟังท้อถอยสัทธาอาตุรเคือตร้อน จงโลมนัสสาทรอ้านวย
 ทาน สตุตเมตย์ วร้ พระพรนนับเป็นเจ็ดประการโดยกำหนด อนึ่ง
 เมื่อเรอตบชนรทวงศค จงอุบตมันดาลในตุสิตเทวสถานทิพพาวาส
 แล่วจุตัส্তুบัจฉิมชาติในมนุษย์โลกา จงบรรลุมพระปรมาภิสกสมโพธิ
 ฤทธิเมตย์ วร้ พระพรนให้สำเร็จประโยชน์เป็นแปดประการ ท้าว
 มัฒวานจงประสิทธิ์สมมโนรตงานง โดยดำริประสงค์คนแล้วแล.

ศมตุถิ ปกาสนุโต สตุถา อาน

ตสฺส ตังจันํ สตุวา เทวินโท เอตทพฺรวิ
 อจิริ วต เต ตาโต ปิตา ตํ ทฏฺฐเมสฺสตี
 อิทํ วตุวาน มขวา เทวราชา สุขมปติ
 เวสฺสสนฺตรสฺส วร้ ทตุวา สตุกกายํ อปกุกมิติ.

(เดิน) (๑๒) ภิกฺขเว ตูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลสังวรสิกขา เทวินโท
 สมนเด็จท้าวเทพสุเรนทรราชิบดีนทรเทวราชา ทรงสดับบวรวิจนาจตถันรา-
 ชิเบศวรร กิตรัสประสาทอฏฐูวเรศให้ประสิทธิ์สมประสงค์ (ขึ้น) อจิริ
 วต เม ตาโต ไม่นานนักบรมอัครมิดรงคกจะกริทาหวยหาญพหส
 พยุหเส่นยาพลากร ออกมารับเสด็จคนพิชยเซตุดรดำรงราชาฉัตร

เสวยพิภพสี่พิภพรัตนราชมไหศุรย์   อย่าทรงพระจินดาอาตุรมิเป็นไร
 คงจะเสร็จสมภิมิภยฤทัยทุกสิ่งสรรพ   อุปมตฺโต โหหิ จงมีพระกมล
 มั่นอย่าประมาณ   ในพรหมจรรย์วาสเสวยสุขวิเวกเนกขัมมบรมัตถ-
 บารมี โดยพุทธานุภาพอันนแล.

(ขณ) (๑๓) ภิกขเว ดูกรสังฆผู้ทรงศีลสมาธิญาณ เทวราชา
 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณบรมครู ผู้เสด็จมมกุฎเกศเส้นสุรคณา ทง
 สองสุวรรณกามาจวงรเทพธานี สุขุมปติ เป็นพระราชสามีองค์อุปสร
 สุรางค์พิลาศ สุชาติสมรมาศมิ่งวิมลมาลย์ วร หตฺวา ถวายพระพร
 แปรประการแก่พระมหาสัตว์ แล้วเสด็จนิวัตทวังคนิเวศน์วรเวชยันต์
 ในคาวตึงสาส์วรรคณนแล.

สกุทปพฺพํ นิฏฺฐิตํ.

ประดับด้วยพระคาถา ๔๓ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๑๑ มหาราชา

ฉบับของพระยาธรรมปรีชา (บุญ)

ปี่พาทย์ใช้เพลงกราวนอก

เอวัง โปธิสตุโต จ มหัทธี จ สมุโหมทนา สกุกทคฺติเย
อสุสเม วสีสุ ชูชโกบี กุมารเ คเหตุวา สฎฺฐิโยชนมคฺคิ
ปฎฺธิปชฺชิ เทวดา กุมารานํ อารกฺขมกํสุ ชูชโกบี สุริเย อตฺถง-
กมิเต กุมารเ กจฺเจ พนฺธิตฺวา ภูมียํ นิปชฺชามปตฺวา สยํ
จณฺทพาลมิกภเยน รุกฺขํ อารุญฺห สาขวิทฺปิพฺภนฺตเร สยตฺตี.

(เดินกราย) (๑) อุโลก ขตฺติยตาปสา อันว่าบรมขัตติยะ
ดาบสเจ้าทั้งสองพระองค์ โปธิสตุโต จ คือสมเด็จพระพุทธเจ้า
อติคุณดวงกษัตริย์ขัตติยะนราธิบดินทร์ ป็นสกลอาณาจักรจอมพิภพ
สัพ มหัทธี จ คือสมเด็จพระมิ่งวมลมหะสีสุนทรลักษณะอนงค์ องค์
อัครเศกษัตริย์มหัทธาธิบดี สมุโหมทนา ต่างพระองค์ทรง
เกษมสำนัดภรมยด้วยอุตมอัญญาพร วสีสุ เสด็จเสวยสวัสดิสุขสโมสร
สำนักร อสุสเม ในพระตำหนักทิพย์สุทธาวนาศรม อันบรมเทวราช-
สุรราถุทธิ์ มารังสรรค์คนฤมิตประสิทธิ์ สร้างถวายแก่พระราชภาษันนแล.

(เดิน) (๒) ส่วนชูชกพฤตมาจารย์ เมื่อได้รับพระราชทาน
สองตรุณราชกุมารา เฒ่ากัมนิมมนาพาคำเนิน ตามแถวเดินทาง

เถื่อนสถลวิถิหกลีบโยชนระยงคอง เทพเจ้าบำรุงรักษาสองศรีสุริยวงศ์
 วรกษัตริย์ บำราศสรรพภยพิศดบพิทา (ชั้น) สุริเย ในเมื่อ
 พระทิพากรจวนจะเลี้ยวลด อัสตงคตเขายามค้ำยาสันทรโยภาส เป็น
 เพลาพาลมฤคราชรองกองคนองไพร แซ่เลี้ยงสุนัขในนี้มาเห่าหอน
 อยู่มละมี เสียงชนะเหนียวไม้ให้อยู่โหยโหยละห้อยวิเวกวิงว่ง เสียง
 ผีผวปากร้องก้องกั่นเองฟังกระหิม ละครมครวญครางอย่างประหนึ่ง
 ว่าจะเยือกเย็น ได้ฟังกัถ์รานเลี้ยวเดินโคมชาตีสยดสยของ ทิวสกล
 ขนพองประพรนอยู่หวนหวาด ประหลาดตาพลกสะพังกลว เตมาตะแก
 กรอนตวกลวภย พยคฆพระยาไกรสรสรรพพาลมฤคราชร้ายจะราว
 จิงจุงสองกุมารกุมารเขาสู่พุ่มพฤษภา คจฺเฉ พนธิตวา ผูกพระหัตถ์
 พาหาพระพนองทงสองเขาให้มันกบกกอไม้ ยังสองสุริยราชคนยหน่อ
 นเรศ ให้เอนองค์ลงใส่ยศแทบพนพระชนนี ส่วนเตมาถกกับ
 ป้ายขนไปยับยงหยุดไถยา เหนือสาขาคำคบไม้ นั้นแล.

(ชั้น) (๓) ตลุมิ ขณ กษณะนั้น ควรจะส่งสารด้วยสอง
 ทรามวัยจโรรธาชกุมาร ผทมแทบพนพสุชาธารประดาษ แต่ใบ
 ไม้จะปลูาดไม้มีรอง พระสรักายนกกมวหมองไปด้วยชุดแลอนาถเนตร
 เอโก เทวปุตโต ยังมีเอกองค์อมเรศสุธาฤทธิ อันสิงสถิตพนมไพร
 พฤษพิมาน เชนมีกมลมาส่งสารสองสุริยราชไปดก จิงนฤมิต
 พระกายละม้ายเหมือนส้มแดงพระเพสสันดรชนกนราธิบดี ทรงสะพัก
 พยคฆจัมมาภรณ์มุ่นพระไมตรี แลวิลาศเล่ห์จะบาดตา เอกา เทวธิดา

ยังมีเอกปัสร์เทพกัญญาเขาวยอดกษัตริย์ กนกมิตเหมือนส้มเต็จพระ-
 ชนนางกษัตริย์มัทธาธวงศ์ เทพเจ้าทงสองพระองค์พากันยรยาตร
 ประหนึ่งว่าส้มเต็จพระชนกนาถฆารดา เทยวสืบเสาะแสวงทกแห่งหา
 มาประสพบพบพระเจ้าลูกเมื่อยามนน โมเจควา จึงปลดเปลือองวลวลล
 อันพันผูกพระกรสองบงอรออกแล้ว พระกรตระกองกอดแก้วกัณหา
 พระชาติ สองพระหัตถ์ถกรระทุ้มค้อระปลางทางทรงพระกันแสง
 พิไรว่า ว่าเจ้าแม่เอ๋ย แต่ปางก่อนชระรอยกรรมเจ้าทำไว้ จึงมาตก
 เชิญใจแต่น้อย ๆ ว่างตะคอย ๆ ตามพราหมณ์มันไบยติ ดูหรือ
 พระสรีระอินทรายนมาเป็นรวด้วยรอยไม้ ไอ้ ไอ้ออกพระชนกชนนิน
 ร้อนรุมตงส้มไฟไว้กลางทรวง เลห์ประหนึ่งว่ากมลดวงหทัยจะแตก
 พังภินทนาการเป็นเจ็ดภาคในครองนี้ สมุพาหิตวา พलगนวดพันคั้น
 พระสกลอินทรียสองกุมาร มหาเปตุวา แล้วให้ทรงสนานทิพยสุคนธรส
 ธารา ล้าององค์บรรจงเกล้าพระเกศาจุพาเลิศ ให้สวมทรงสรรพา-
 ภรณ์ประเสริฐแลภูษิต สำหรับเพศบรรพชิตผนวชไพร โภชาเปตุวา
 แล้วให้สองทรามวัยเสวยสุทธาโภชนัน ล้วนอมฤตยเอมไอชควระจะ
 เบิกบาน ปลอบให้มทมเหนือแท่นทิพยล้าราญรัตน์ะไต้ยาอาสนัน อัน
 ปรากฏด้วยเทวอำนาจนฤมิต พलगประโลมดูบรูบจุมพิตพระพักตรา
 แล้วชบกล่อมถนอมแนบแอบพระอุราภิรมย์ชม กุมารทงสองต้อง
 ทิพยสัมผัสกัสมทลบัสนิท ตราบเท่าพระสุริยวราฤทธรุณราว
 เทพเจ้ากอมพระองค์ลงวางไว้ตงเกา มันดาลให้พระกรชองอยู่ด้วยเครือ

เขาเถาว์ลล ทพราหมณ์ผูกพันชนาการ อนุตราชยิตฺวา ต่างพระองค์
 กอนครธานีมิได้ชา แต่เทพเจ้าช่วยอภิบาลมาโดยนิยมนัดนี้ เป็นนิจ
 นรินทรทุกรাত্রีไม่เว้นวาย หาอุบ้ทวโรคนันตรายมิได้ (เดิน) ชูชโก
 ส่วนว่าแต่มาจัญไรพิรุณร่าง ครนรุงเซากพาสองเจ้ามาตามทางเถื่อนทุเรศ
 ตรายเท่าถึงสถลประเทศทิวสาชมนคันดร เทพเจ้าตลใจให้ทชากร
 หลงมรรคาวิถทสังเกศกำหนด ซึ่งจะบายบทจรไปยังกรุงไกรกดิงคราสู
 เฝอญให้พาพระพี่น้องทงสองเจ้ายุรยาตรไปตามทางข้างพระนครสี่พิ พอ
 ครบสืบหารাত্রีไม่มีเศษ ก็ถึงกรุงไกรพิชัยเขตตุกรมหานครนนแล.

(ชน) (๕) ต่ ทิวส์ ปจจูกกาล ในกาลเมื่อราตรีภาคปัจจุต-
 สมัยคนวันนั้น ราชฯ สฤษโย ส้มเด็จพระผู้มานพิภพมไหศวรรยา-
 ธิเบศร์ จอมกษัตริย์นครพิชัยเขตเนลิมวงศ์องค์อัสตราธิบดศรัตญชยราช
 พระบาทเสด็จมเหษอบรมรัตนะอลงกตกาญจนฉวีไสยอาสน์ ท้าว
 ธมาเสวยพระสุบินนิมิตติตประหลาดบ้เคยมี ว่าพระองค์ทรงสถิต
 เหนอพระทงกนกมณีนพรตนอรามเรือง แล่นเสวกามาตยบาทมุติ-
 กากรนองเนองนอมนอบหมอบอยุคยคัง คอยรบสังสนองอนุสนธิ
 สภารราช เอโก ปุริโส ขณะนนยงมบุษผู้หนงสามารถนาฟงกถว
 ดูนเศยโคทงตวตาล่าพลิกมहिมา อหริตวา มีมอถอยกาทาญจนะ
 โกมลทงคุดนยรรยง ดอกหนงคุดมहु้มบุษบงยงไม่แย่งบาน ดอกหนง
 พงชยายแย้มเกสรสูมามาลยกุมทมาศ จรุงรสสร้อยเส้าวคนชชาติขจร-
 ราชาย บุรุษนกกนำมานอบนบเคารพถวาววางลงแทบพระหตถ ส้มเด็จพระ

บรมกษัตริย์กรบมาเซยชม ซึ่งอุดมดวงตอกประทุมทอง แชนมใส่
 ไขว้เห็นอพระกรรมทั้งสองแสนไสมนัด เรณู อันว่าละอองเกสรสร้อย
 สโรชรัตติกโรยร่วง ลงซ่มซาบอาบพระทรงสำราญรมย์ ท้าวภคตนพิน
 จากพระผทมมีทันน่าน จึงให้หาพราหมณ์พฤตมาจารย์มาทำนาย
 โหราราชบุโรहितทั้งหลายถวายพยากรณ์ กราบทูลโดยมูลพระสุบินนิมิต
 ว่าจะมีพระบวรพันธูพงศ์องค์ประยูรญาติอันสนิทเสนาหา มาสู่พระ-
 บรมโพธิ์สมภารไม่นานช้าแน่ตระหนกตงนี้ ท้าวธโศทรวงฟังกยนิต
 เบิกบานพระกมลปรีดา ปาโศว ครั้นต่างแสงพระสุริยาเวลารุ่งจรัส
 สัมเด็จพระบรมกษัตริย์ก็เสด็จตรง ถ้ำอางพระองค์ทรงสุคนธ์ธรรมา แล้ว
 เสวยพระกระยาสุทธาโภชน์ สิ้นสรรพรสเอมโอรอันตระการ แล้ว
 ทรงพระภูษาสรรพากรณ์สังวาลกาญจนะกมลพล พาหุรัตตนะวิมล-
 มณีนมาศกุดันดวง ตามประดับประทับทรวงระอองแก้ว ทรงมกุฏเพชร
 เพริศแพร้วพพพรณราย พระกรกุมพระแสงกรายชัยบเของยุรยาตร
 ออกสู่พระที่นั่งบัลลังกรตนะสิงหาสน์มูขพิมาน หน้าพระถานแลสะอาด
 ดา แล่นสูรเสนาประณตนอบหมอบเฝ้าอยู่เฝ้าองนอง.

(เต้น) ขณะนั้นเทพเจ้าดลใจให้พราหมณ์พาเจ้าพระพนองทง
 สองเดินหลีกตตหน้ามาน ผ่านมาตรงหน้าพระที่นั่งกาบังคนทงปวง
 มิได้ทักท้วงห้ามปรามเมื่อยามนั้น ครั้นท้าวธโศทรวงได้เห็น
 พระเจ้าหลานขวัญมีทันแจ่งประจักษ์ จึงเปล่งสุรสีหนาทประกาศทุก
 โดยสารพระคาถา

กฤษเสศ์ मुखमाकति	เหม้ วุตตตุมกุกินา
นิกขั้ว ชาตรูปสุต	อุกุกามุขั ปหังสิคั
อุโภ สทิสปจุงกา	อุโภ สทิสลกขณา
ขาลิสุต สทิสเเอโภ	เอกา กณหาชينا ยถา
สีหา วิลาว นิกขนุตา	อุโภ สมุปตติรูปกา
ชาตปรุมยา เยว	อิมะ ทิสสนติ ทารกาติ.

(ขัน) (๕) โภ อมจจา ตูราหม่มุขอำมาตย์ เอตั มุขั

อันว่าดวงกมลพักตร์ผ่องผิวพรรณพิลาศเลิศแลละออตา   แห่งสอง
 ตรุณกุมารอาอันเดินตามพราหมณณูนนไป   จะเป็นบุตรธิดาของผู้ใด
 ดงน อากาติ ตูนกผองได้ศรับริสุทศแสนสะอาด   เหม้ว เล่มอเหมื่อน
 กาญจนามาศอันตองเรื่องเรงอยู่รุ่งโรจน์   อร่ามแสงสุวรรณช่วงโชติ-
 ชัชวาล   ตามฉะนนตวงพักตร์สองกุมารปานประหนึ่งว่า   กนกนิกข
 นาทองอันสุดผ่องสุพรรณรังษมรุเศวรา   อุกุกามุขั กระเพอมพันปากเข้า
 บราคี   อุโภ สทิสปจุงกา   สกลกายพนองทงสองศรับริสุทศเล่มอกัน
 กุมารข้างโนนนนตุมแมนละม้ายคล้ายพระชาติ   กุมารข้างนตุมประตุงแกว
 กณหาเห็นบ่เพี้ยนผิด   น่าจะแน้เหมื่อนกระแสงสุบินนิมิต   เมอราตร
 ตูกรียาทวงทนอาจองค์สมเป็นศักตสุริยวงศ์กษัตรา   สีหา วิลาว นิก-
 ขนุตา   สองกุมารนมส่ง่างามตามกันบทจร   ตุดงตั้งว่าไกรสรอันลีลาศ
 ออกจากรตนะคูหาสันหนองแกวกาญจนะอำไพ   ทงสององค์ทรงลกษณะ
 วิไลล้ำแพภาคพันทจะพรรณนา   ชาตรูปมยา เยว เมาะ   สุวณณ-

ปฏิรูปกา เสมอเหมือนสุวรรณภูมิอันหล่อเลิศ ที่สุสนธิ อัน
ปรากฏประเสริฐสุดคหวทงธีระอนทรายนนแล.

(เดิน) (๖) เมื่อสมเด็จพระบรมกษัตริย์ศรีสวรมโอมพระเจ้าหลาน
แล้วไซ้ จึงดำรัสใช้ให้อำมาตย์ผู้หนึ่งออกไปเอาตัวพฤตมาจารย์ กับ
สองกุมารเข้ามาอย่าได้ช้า อำมาตย์รับสั่งบังคมลาลูกเล่นออกไปจับ
พราหมณ์เฒ่า กับสองพระหลานเจ้าเข้ามาทูลถวาย ท้าวเธอก็เฝย
พจนาประภาษถาม ตามสารพระคาถา

กุโศ นุ ตูว์ ภารทวาช	อิม อานลึ ทารก
อชช รณมณุปุโคโต กุโศ	อากจุลลึ พราหมณาตี
มยุหนุต ทารกา เทว	ทินุณา จิตฺเตน สณฺชย
อชช ปณฺณรสา รคฺตี	ยโค ลทฺธา เม ทารกาตี
เกน วาจาเย เปยฺเชน	สมุมา ณาถเน สทฺทเห
โก เต ตํ ทานมททา	ปุตฺตเก ทานมุตฺตมํ
โย ยาจตํ ปตฺติฏฺฐาลี	ภูตานํ ธรรมีริว
โส เม เวสฺสฺสนฺตโร ราชา	ปุตฺเต ทาลี วเน วลี
โย ยาจตํ คตฺตี อาลี	สวณฺตํนํว สากโร
โส เม เวสฺสฺสนฺตโร ราชา	ปุตฺเต ทาลี วเน วลี
ทุกุกฺกํ วัต โภ รณฺญา	สทฺเชน ฆรเมสิณา
กถนฺนุ ปุตฺตเก ทชฺชา	อรณฺเณ อวรุทฺธโก
อิมํ โภนุโต นิสานเมถ	ยาวนฺเตตฺถ สมากตา

กณฺ์ เวสฺสฺนุตโร ราชา	ปฺตฺเต ทาสี วเน วสฺ
ทาสฺ ทาสีณฺจ โส ทชฺชา	อสฺสฺ วาสฺสฺตฺรํ รณฺ
หตฺถิณฺจ กุณฺขรํ ทชฺชา	กณฺ์ โส ทชฺช ทารเก
ยสฺส นาสฺส ชเร ทาโส	อสฺโส วาสฺสฺตฺรํ รโถ
หตฺถิ จ กุณฺขโร นาโค	กํ โส ทชฺชา ปิตามหา
ทานมสฺส ปสฺสตาม	नावินฺนํทาม โปตก
กถนฺนุ หทฺยํ อาสี	คฺมฺเห หตฺวา วณฺิพฺพเก
ทฺกฺขสฺส หทฺยํ อาสี	อโถ อุนฺหํปํ อสฺสสิ
โรหิณฺเฬว ตามฺพกฺขิ	ปิตา อสฺสฺสูนิ วตฺตยิ
ยนฺตํ กณฺฺหาชินาโวจ	อยํ มํ ตาต พฺราหฺมโณ
ลยฺจฺฉิยา ปณฺิโกณฺฺฉิตฺติ	ชเร ชาตํ ทาสียํ
น จายํ พฺราหฺมโณ ตาต	ธมฺมิกา โหณฺติ พฺราหฺมณา
ยกฺโข พฺราหฺมณวณฺฺณเนน	ชาทิตฺํ ตาต เนติ โน
นियฺยมาณา ปิตาเจน	กิณฺนุ ตาต อฺทิกฺขลิตฺติ
ราชปฺตฺตํ จ โว มาตา	ราชปฺตฺโต จ โว ปิตา
ปฺพเพ เม องฺกมารุชฺห	กิณฺนุ ติณฺฺจถ อารกาติ
ราชปฺตฺตํ จ โน มาตา	ราชปฺตฺโต จ โน ปิตา
ทาสา มยํ พฺราหฺมณสฺส	ตสฺสา ติณฺฺจาม อารกาติ
มา สมฺเมวํ อวจฺจถ	ทยฺหเต หทฺยํ มม
จิตฺตกาเยว เม กาโย	อาสเน น สฺขํ สเก

มา สมุเมวี อวจตุล	ภิกฺขุโย โลกํ ชนถ มํ
นิกุกนิสฺสามิ ทพฺพเพน	น โว ทาสา ภวิสฺสถ
กิมกฺขมียํ หิ โว ตาต	พฺราหฺมณฺสฺส ปิตา อทา
ยถาภุคฺคํ เม อกฺุขาถ	ปฺฏิปาเทนฺตุ พฺราหฺมณฺนฺติ
สทฺสฺสทฺกฺขํ หิ มํ ตาต	พฺราหฺมณฺสฺส ปิตา อทา
อถ กณฺหาชินํ กณฺณํ	หตฺถินาทิสฺเตน จาติ
อฺุจฺเจหิ กตฺเต ตรมาโน	พฺราหฺมณฺสฺส อวากริ
ทาสีสฺสํ ทาสาสฺสํ	กวี หตฺถุสฺสํ สत्
ชาตฺรูปสทฺสฺสญจ	โปตานํ เทหิ นิกฺกยํ
ตโต กตฺตา ตรมาโน	พฺราหฺมณฺสฺส อวากริ
ทาสีสฺสํ ทาสาสฺสํ	กวี หตฺถุสฺสํ สत्
ชาตฺรูปสทฺสฺสญจ	โปตานํ ทาสิ นิกฺกยนฺติ.

(ชน) (๗) นุ ดังกูจะชอตามออพราหมณเฒ่า อันเป็นพงศเฝ้า

การทวาชเพศ อีเม อาเนลี ทารก สองตรุณเรศนเฝ้าเฝ้ามาได้
สถานที่ใด จึงบรรลุถึงกรุงไกรกุนัน.

ดาชกนบนิ้วประณมบังคมทูล ว่าข้าแต่เรนทรสูรตัญชัชราช
เต ทารกา อันว่าตรุณน้อยนาคทั้งสององค์ เป็นโอรสสมเด็จพระ
เพชรสันดรพงศ์พุทธานุกร อันเสวยสวัสดิไพบุลยบรรพชิตเพศณวงกุ
ศัชเรศคิรรมย พระทัยท้าวธมมุ่งหมายพระปรมาภิเศกเอกอัครอุตม
อตุลย์คลก เสด็จทรงขอยกยอดบิยบุตรตทาน ให้แก่ข้าพฤตมาจารย์ผู้

คนจน ด้วยพระราชสิทธิ์ทางกุศลแล้วจึงวิสุทธิสมบัติ เป็นมหามกุฏ
 ประมัตตมิ่งโมลีโลกุตร แต่ข้าพาสองกุมารมาจนถึงซึ่งพระนคร
 ชาวอนัน กพอครบสืบหารাত্রพระพุทธเจ้าชา.
 จงตรัสว่าข้าดาช มงนมาพาทมิฐ่าเด็กแล้วจึงแก่งหลอกหลวง
 ควรแลหรือช้อว่าดูกรกตงดวงกมลเหตุหทัย คือบุคคลผู้ใดใครตงน จะมา
 ยอยกให้เบนทานหาสชาติแก่ตาชนกผิดทาง เองจะอาจอ้างอนใดเป็น
 ทอง ให้คนทงหลายเขาเห็นจริงประจักษ์ใจ เกน วาจาเย เปยุเขน
 หรือว่าเองไปประโลมล่อพระลูกกุเณนฉะนี้ ให้บริจาตสองกุมารกุมาร
 ราชนตดา กตงเกนสัทธิธาทจะทาทาน.

พระพุทธเจ้าชา ทงนกลุ่ตแต่แต่พระบัญญัติญาณัจจะหยั่งลง
 ชาพระองคกมโตมทจะอาจอง ยากทจะให้ทาวเชอเห็นจริงประจักษ์
 ใจ โย เวสุตนุโร อนันว่าพระเพลสันตรองคใดเป็นป็นปกแก่ง
 ยางกอนัจงาน ฐรณริวา เสมอเหมือนพสุธาตลอนหนาแนนเป็นทพานก
 แก่งแล่นสรพลัตวทงบวง ตามฉะนนงกเปริยบด้วยหวยมทรณพนท
 อนเป็นทเปรมปริตแก่งลัตว ดุงนาพระทัยบรมกษัตริย ทรงพระราช
 สิทธิธาเทในทางทาน อนนแลอาจจะอาจเอาเป็นพยานของชาดาช.

(เตน) วันนหมุมขมนตรอามาตยราชเสวก เมื่อได้ฟังชุก
 ชุกทาเนียบมาเปริยบปราย ชวนกันมามันหมายเห็นประจักษ์จริงด้วย
 พราหมณ ต่างคนต่างก็กล่าวความวิปวาทว่า (ชน) โภณโต นคร-

27/04/2565

วาสิโน คุณกรชาวเราเหล่าประชาราษฎร์สิ้นทั้งปวง อันมาถโมสร
 ประชุมยงหน้าพระลานหลวงในวันนั้น นิลามถ จงพิจารณาตุคติของ
 พระเวสสันดร ปางเมื่อท้าวเธอยิ่งเสวยสวัสดิ์ในพระนครอันไพบูรณ์
 ก็ทรงประสาทเศวตศเช่นทราชาดิตระกูลเกิดเป็นศรีเมือง จนไพร่ฟ้า
 ประชาชนเขาชวนกันแค้นเคืองให้เนรเทศ ออกไปอยู่พรหาหิมเวศกู่ฎึง
 แล้วยงมาบริจาคพระลูกรักทั้งสององค์ ให้แก่ตาชิตูช่างฝึกชิตติยะ
 ประเพณีแต่โบราณ ถ้าแล้วท้าวเธอจะทำทานด้วยพระราชสิทธิ์
 ชอบแต่จะบริจาคเพียงมิ่งมามงคลรรคชาชาติราชทรัพย์ทั้งปวง กถิ โส
 ทชช ทารก เออโนนจึงมาถละพระบีโยรดตั้งดวงพระนัยเนตร ดูน
 ช่างฝึกเพศพิสัยทาน.

(เดิน) วันนั้นพระชาติศิริสุริยาราชกุมาร ได้ทรงฟังพระกมลมา
 ตัง ในกตัญญูรู้คุณสมเด็จพระบิดา บมีอาจอดกลั้นชงความครหาวิปวาท
 หมายจะช่วยบอังกั้นคำอำมาตย์สิ้นทั้งปวง เปรียบตั้งขุนเขาหลวง
 พระสีเนรุ อันลมประลัยโลกพัดให้ออนเอนเอียงลง มีมหิทธิเทพเจ้า
 เอาพระกรประคองให้คั่นคงตรงตั้งแก้ว จึงกราบทูลแก่พระเจ้าจอมพิภพ
 สัพพวา (ชน) บิตามหา ข้าแต่สมเด็จพระอัยกาธิบดีบรมนาถ ควร
 แลหรือหม่อมขมาตยากร มาประมาทหมิ่นบดินทรบิตรีไต้ดงนี้ เพราะ
 พระองค์เสด็จนิราศรัตนบุรีไปอยู่ป่า จึงชวณกันมาเคระค่อนนินทาไม่มี
 เกรง พระอัยกาเจ้าเออยแต่ต่อหน้าพระที่นั่ง เขายังไม่ยำแยงมา
 หยาบคาย หมายว่าตถยาก ยสุส นาสุส ขมเร ทาโส เออเมื่อ

พระบิดุรงค์ทรงเสวยทุกขลาบากบวชเป็นขีไพร จะเอาพระราชทรัพย์
ตั้งอันใดมาทำทาน เห็นแต่เขายอดดบียบุตรสุดสังสารทั้งสององค์ จึง
เสียดลด้วยพระราชประสงค์แสงปรมัตถบารมี หวังจะแลกเอาพระ-
ปรมาภิเชกศรีวิสุทธิสมบัติ เป็นเยี่ยงอย่างบรมพงศไพบูล์ด้วยสืบ ๆ กัน
มา ออกกการอะไรของอายุพวกพาลมัจฉาหนีชาติ ชวนกันมาแก่ง
กล่าวสับประมาทไต่ตงนี้ พระองค์จงจะทรงวินิจฉัยชอบด้วยมนตรีแล
หรือพระพุทธเจ้าชา.

(เดิน) สมเด็จพระอัยกาธิบดีสาร จึงมีพระโองการปลอมประโลม
พระชาติศรีสุริยเรศ ว่า (ขึ้น) ไปตก ตูกรพ่อผู้เป็นเฝ้าพงศ้องค์
อิสสรราชเบศร์เกศกษัตริย์ ดงลือพอจะมาถือพระทัยโถมนั้บั้งควร
ปล้สาม เราทั้งหลายก็ชวนกันเชยชมพระบรมปรมัตถมิ่งมหาทาน
ของพระพ่อเจ้าตอกนะพระหลานอย่าพิโรธเลย นาวินินทาม เราทั้งปวง
มิเคยจะคิดเดียน ดงลือตัวผู้ใดใครจะอาจดำเนินนินทาเล่า ตุมุห
ทตฺวา วนิพฺพเก เออขณะเมื่อพระลูกสละพระหลานเราให้เป็นที่าน
แก่พฤตมาจารย์แก่มุ น ดวงพระพักตร์พระพ่ोजานนั้บ้องผิวพรรณ
เปรมปรีดปราโมทย์ หรือว่ามพระกมลมาโนดมโถมนั้บั้งแทนงพระ-
ทัยเจ้า จงเล่าแก่พระอัยกาไปแต่เดิมมา.

(เดิน) วันนั้นพระชาติก้นำเอาค่านางแก้วกัณหา อันทรงพระ-
ไศกาพิลาป กลับมากกราบทูลตามมูลคดีอันมีในกัณท์กุมารบรรพ ให้
พระอัยกาเจ้าทรงสดับโดยพิสดาร.

ราชา ส้มเต๋งพระจอมมกุฎผู้มานพภพัสัพ เมือทอดพระเนตร
 เห็นพระชาติบรมนิตตานาถ ยงนงอยู่ ในสำนักพราหมณ์ที่ชาชาติไม่
 ห่างไกล ท้าวเชอกรัสปราชัยด้วยสุนทรบัตินทูลว่า (ชน) ไปตัก
 ดูกวพระหลานแก้วเกศตระกูลมกุฎวงศ์ อันส้มเต๋งพระบรมบิตุรงค์
 ราชมารดาของเจ้า ก็เป็นพงศ์เผ่าเหล่ากษัตริย์ศรีสัมมตเทเวศร์ ปุพเพ
 แด่ก่อนพ่อผู้หนอนเรศราชันตดา เจ้าเคยเฝ้าพระอัยกาสันทแนบนั่ง
 เหนือพระเพลา บदनในนภกรยาของเจ้านมาเปลี่ยนแปลง เล็ด
 ประหนึ่งว่ามาแขกไม่คุ้นเคย กิณุนุ ตัญจถ โยเจ้าจึงมานั่งนงเฉย
 ให้เห็นห่างอย่างประหนึ่งว่าผู้ อุนฉะน.

(เดิน) พระชาติกทูลสนองพระบัญชา ซึ่งทรงพระกรุณานับเนือง
 ในพระประยูรวงศ์ พระคุณของพระองค์กเป็นถิ่นเกล้า ทาสา มัย
 แด่ตวชาพระพุทชเจ้าสเป็นทาส ตั้งล่อจะเออมอาจชนไปนั่งร่วมบถลตงก
 รัตนะราชาภิรมย์ อันประเสริฐสูงไม่สัมพิสัยศกดี ตสุมมา ตัญจาม
 อารกา เหตุฉะนนพระหลานรักงเจยมตวกลวอวยชายเฝ้าพระบาท จึง
 เฝ้าอยู่ห่าง ๆ อย่างทานองทาสแต่เพียงน.

(ชน) สนม เหม่ ตูร์เจ้าชาตินตนมการมเรียบ มาแกลิ่ง
 กล่าวกระทบเทียบเลียบแทงเอาอัยกา มา อวจุตุด พ้อออย่าเจรจาแต่
 นไป บูนตงบुकคลเอาคบไฟมาลามลนทวสกลอนทรย ถามฉะนน
 ตุงหนงนงเหนอกองกฤษทอศคทเชงตะกอน ให้กลตกลุมรมรอนอยู่
 ไม่รูววย ตงตวงหทัยจะพงทาลายออกเป็นเงตภาคในครงน จะยบยง

อิริยาบถทั้งสี่ไม่มีสุข ภัยโย โลกิ ชนถ มี่ พ่ออย่ามาเพิ่มเติม
 เทวษทวิทุกขให้ยัก้าอกเลยพระหลานเอ๋ย บุษจะไถ้เจ้าด้วยพระราช-
 ทรพยนบเส่นสิ่งสิริสมบัติ พิพัฒน์โกโคมใหญ่รยสันทั้งปวง มีให้
 พระหลานหลวงตกเป็นทาสชาติอยู่แก่ตาชี่ กิมกมุขย์ หิ โว ตาต เออ
 เมอพระพ่อบรจากเจ้าทั้งสองศรีแก่แม่ชรา ได้พิกัตคาค่าลักเท่าใด.

(เดิน) พระชาติกเฉดยไขณลองพระโองการ ในขณะนั้น

ว่าพระบิดุรงค์ทรงบัญญัติคาค่ากระหม่อมฉันพันตำลึงทอง กณหาชินี
 แต่พระน้องแก้วกณหาชินานาฏ ทรงพิกัตราคาชาติด้วยพระราชทรพย์
 สิ่งละร้อย กับสุวรรณโดยนอ่ยร้อยตาลงด้วยกัน.

จึงตรัสว่า ออเท่านนดอกหรือพระนตดา กตฺเต เหวยนายนัก
 การอย่าช้าเร่งเร็วไป เบิกเอาสิ่งของมาให้ทงเจดสิ่ง.

นายนักการรับสั่งแล้ววางวิ่งไปเบิกมา ซึ่งสัตตพิพิชโกศาทง
 เจดอย่าง แถมทงปรางคปรางาตเจดชนพระราชทานให้เป็นรางวัลแก่
 พฤฒาจารย์ ในกาลบัดนั้นแล.

ตมตฺถ์	ปกาสนุโต	สคฺดา	อาห
นิกฺกัณิควาน	นหนปคฺวา	โกชยิตฺวาน	ทารก
สมลงฺกริตฺวา	ภณฺแทน	อุจฺจนฺก	อุปเวสยฺ
สีสนฺหาเต	สุจิวคฺเถ	สพฺพาลงฺการภูสีเต	
ราชา	องฺก	กริตฺวาน	อยฺบโก
กฺุณฺทเถ	ขุสีเต	มานล	ปรีปฺจุณล
			สพฺพาลงฺการภูสีเต

ราชา อังเก กริตฺวาน	อิทํ วจนมพฺรวิ
กจฺจิ อุโก อโรคา เต	ชาติ มาตาปิตา ตว
กจฺจิ อุณฺเณน ฌาปนฺติ	กจฺจิ มุลผลา พหู
กจฺจิ ทัสสา จ มกฺสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	กจฺจิ ทัสสา น วิชฺชติ
อโถ อุโก อโรคา เต	เทว มาตาปิตา มม
อโถ อุณฺเณน ฌาปนฺติ	อโถ มุลผลา พหู
อโถ ทัสสา จ มกฺสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	ทัสสา เนตํ น วิชฺชติ
ขณฺเฑทา ลูกลมฺพานิ	วิลาลิตกุกฺกลานิ จ
โกถมฺพลาตกํ เวฬุ	ตา โน อาหจฺจ โปสฺติ
ขณฺเฑเจว สทา อหฺรติ	วณฺมุผลลาหาวิยา
ตนฺโน สพฺเพ สมากนฺตฺวา	รคฺติ กุณฺขาม โน ทิवा
อมฺมา จ โน กิสา ปณฺหุ	อารหนฺตี ทุมปฺผลํ
วาตาคเปเน สฺขุมาลี	ปทุมํ หคฺคตมฺมิว
อมฺมาย ปตฺนุเกสา	วิจฺรณฺตฺยา พฺรหาเวเน
วเน พาลมิกากิณฺเณ	ขกฺกทปฺปนิเสวิต
เกเสสฺสุ ชฎิ พนฺธิตฺวา	กจฺเณ ชลมธารยิ
จมนฺวาสิ ฌมา เสติ	ชาตเวทํ นมสฺสตี
ปฺตฺตา ปิยา มนฺุสฺสานํ	โลกสฺมิ อปฺปชฺชิสฺสุ

น หิ นุ นมฺหาก็ อยฺยกสฺส ปุตุเต เสนโห อชายถ
 ทุกฺกณฺณจ หิ โน โปต ภูนหจฺจํ กตํ มยา
 โยหํ สีนํ วจนา ปพฺพาเชสี อทูลกํ
 ยํ เม กิณฺจ อธิ อตฺถิ ธนธณฺณจ วิชฺชติ
 เอกุ เวสฺสณฺโศ ราชา สีวิรุญฺเจ ปลาสตุ
 น เทว มยฺหํ วจนา เอหิตี สีวิสฺสตุตโม
 สยเมว เทโว คนฺตุวาน สีณฺจ โภกฺหิ อตฺรชนฺติ.

(ขน) (๘) ภิภุขเว ตูกรภิกษุสงฆ์ทรงศีลสังวร ปางเมื่อองค์
 เอกอดิศรสถุชยราช ท้าวขไลพระนิตตานาถแล้วมีข้า พระกรตรระกอง
 แก้วกัณหาพระชาติ ประโลมดูบุจบเกศีสองสุริยวงศ์ ส่วนสมเด็จพระ
 จอมมกุฏอนงค์องค์อัยก กับแสนสาวสร้างคนารราชกัญญา ทั้งพระ
 ประยูรญาติวงศ์ประพร้อม ชวนกันมาแวดล้อมอยู่แออัด ต่าง
 คนกพากันสนชมไสมนัสปรีดา นหาปตฺวา แล้วเชิญพระชาติ
 แก้วกัณหาบุพพาพาล ให้ตั้งสร้างสถานทิพยรสวาริ ชำระพระสรระ
 อินทรีย์วิไลเลิศ ถวายเครื่องเสาวคนธประเสริฐล้ำอางองค์ แล้วให้
 สองศรีสุริยวงศ์เสวยสุทธาโภชน์ สิ่งสรรพรสเอมไอชอันไอชา อลง
 กริตฺวา แล้วประทับประดาพระองค์ทรงพิพัฒน์ภูษิต สรรพภรณ์พิจิตร
 อลงการ จึงให้แต่งเครื่องสมโภชพระเจ้าหลานโดยขนาด บายศรี
 สุวรรณหิรัญรัตนวิลาสทั้งสามสำรับ แวะเวียนเทียนประดับบุพพรรณ
 ราช พระประยูรญาติทั้งหลายพร้อมสะพร่งเสนางคนิกนงเป็นกันกง

ห้อมล้อมพระองค์ทั้งสามชั้น ปุโรหิตจุดแว่นสุวรรณวิเชียรรัตน์ เวียน
 ไปโดยทักษิณวัฏไต่เงศรอบ โบกธูมาการประกอบสวัสดิมงคลต่าง ๆ
 กอวยพรประสาธยายลพพิชราภาพน มอขมิ่งเชษฐพระชวัญภูตวาณิชย์ แก่
 สองสุริยราชตัญห่อนเรศ ประโคมเบญจางคตริเยศจาเรียงรมย์ เสียง
 แตรสังฆตงระงมนสนน ทงฆองกลองบันลอลนสะเทือนสะท้านสม-
 โภชน์พระเจ้าหลานอันจากไกล กลับมาสู่พระเวียงชัยนแล้วแล.

(เดิน) (๘) ราชชา สลขโย ส้มเตจพระเจ้ากรุงสญชัยอัยกาธิ-
 ราช ทงเอกองคองคณาฏพระอยก ครนเส็จสมโภชพระหลานทั้งสอง
 ศีรแลวมชา จงตรัสถามพระนิตดาตรุนหน่อกษัตริย์ว่า (จีน) ไปตก
 ตูกรพ่อผู้ทรงสวัสดิวิลาสเลิศลักษณะลำแพ กจจิ นุ โภ อโรกา เต
 พระชนกชนนีของเจ้าอนเนาไพร ยังกอฮเสวยสุขบันเทิงพระทัยนราศ
 โรคสิ่งสรรพทุกขโศกไม่ยัย เลียงพระชนม์ชีพสะตวกตไม่เดอดรอน ทง
 เหลอบยงร่นรานไม่รานรอนมาชยกัด ทุกสิ่งสรรพดับสัดด้วยบิทา
 บ้าเพญพรตพรหมจรรยพิณาน เป็นนรินทร์ล้ำราญอยู่หรือประ
 การใด.

พระชาลิกขานไขคดีทูล ว่าขอชงตรัสถามนนกบรรพณคอบุคอก
 พระร่มเกล้า แต่ส้มเตจพระแม่เจานแสนลำบาก ด้วยแสงงหาผลา
 ผลสุทหนยากอยู่กลางไพร แต่พอแสงแสงพระสุริโยทัยทิวาการ ก็พา
 กระเช้าเลียมล้ำแหรคานเข้าสู่ป่า ต่อสายกนหังกลับมาพระอาศรม
 ทงสได้สไมสรช้นชมชวนกันฉนผลไม รคต กุลชาม กว่าจะได้

บริโภคคอรাত্রี แด่กลางวันนโมมิถกมอเลย พระอัยกาเจ้าเอ๋ยอน
 องค์พระชนนิกเป็นนางกษัตริย์ ชัดตยะสู้ขุมมาลีละออรูป บदनดุนช้าง
 เคঁราชูบเสี้ยศรีวิลาส ผู้ใดพิศก็ผิดพิกลประหลาดกว่าแต่ก่อน ด้วย
 ต้องเทยวบุกป่าฝ่าตงดอนกระกรากกระกรำ มีควรรหากต้องทำเมื่อยามจน
 ถูกทงแดดแลดมระทมฝนทนนทุกขลำบาก จะทูลบรรยายถวายซึ่งความ
 ยากที่สุดซึ่งจะพรรณนา ปทุมณี อิว เปรียบดังดวงดอกบุษบาบริสุทธิ์
 สดสะอาด มีบุคคลเอามือเด็ดให้ขาดออกจากช่อ แล้วคนขยำชำไปทั่วไม
 มติ อมูมาย ปตนู เกลา อนึ่งพระเกศเมลาดพระแม่เจ้าแต่ก่อนนับตา
 เป็นแสงมรุเศรัลลเพลลา เปรียบด้วยปีกสุวรรณภุมราแลระคนกัน
 ดั่งแต่เสด็จประเวศหิมวันต์วันาลัย อันอาเกียรณ์ไปด้วยกิ่งไม้อันเกี่ยว
 ชอง ตูนุกยุงหยของวิกถยล ทั้งผงภักศมระคนและระกายเนตร วน
 พาลมิกากิณเณ อนึ่งในพนาเวศก็เป็นรังเรือน ล้วนแต่สรรพสัตว์เดอน
 อนทองเทยว พระชนนิตาเนนแต่องค์เดียวไม่เกรงกลัว อดสำห้แสง
 มาเสยงดูกลแลยวหงส์ตามองค์ บีมประหนึ่งว่าชีวิตจะปลิดปลงอยู่กลาง
 ป่า กระทบมณันตุนลำบากดาระอาใจ พระพุทธเจ้าข้า ประการหนึ่ง
 คำบุราณท่านกล่าวไว้แต่ก่อนมา จะทูลถามพระอัยกามิ่งมกุฎเกศ
 กษัตริย์ กเกรงเกดออกจะเคองชดพระราชกมล ใช้หลานนจะมาแกลิ่งแต่
 กลกระทบเทยบ ชกทำเนียบเหน็บแนมนนหามิได้ ข้าชาลนจะใคร
 ทราบนำพระทัยของพระอัยกา ด้วยประเพณีสัตว์อนเกิดมาในสังสาร
 จักร นามชอว่าลูกแล้วกยอมรักไม่วั้นคน ไฉนพระเจ้าบุญนมไทมพระ

27/04/2565

กมลเอื้อเฟื้อ ในพระพ้อมุเป็นหนอเนอเกิดกับอุทร จึงเนรเทศพระ-
 บิครไปสู่น้ำ แต่พระลูกยังไม่ทรงกรุณาฉะนแล้ว จะโปรดปรานพระ-
 หลานแก้วตุนกผดท อนันทางเนอนหรือจะตกว่าสันทเล่า จะหมายฟัง
 พระอัยกาเจ้าจึงไม่วางใจ ด้วยไม่หยิ่งเห็นหน้าพระทัยก็ให้เกรงกลัว
 ยังกดกยงวัดกตงตัวไม่รูวาย เกรงเกลือกจะกล้มกลายเป็นกว่าเก่า พระ
 พุทธิเจ้าชา.

ท้าวเชอได้ทรงฟังพระราชนัดดาพิไรทูล จึงตอบว่าตูก่อนพ้อมุ
 เป็นเผ่าพงศ์วงศ์ตระกูลมกุฎเกศกษัตริย์ อนความเมหลังชงเจ้าเคนชดก
 ควรเคอง ด้วยขุนหลังเชอพวกชาวเมืองจึงพลอยโกรธ ให้ขับพาชนีย-
 กรรมกระทำโทษพระบิดาเจ้า ทงนทเพราะบูโธดเวลาไม่ตริตรอง
 ใชว่าจะไม่รักพระพ้อเจ้าทงสองนนักห้ามได้ อันตูกแก้วก็เปรียบตง
 ดวงใจแลนัยเนตร ทงนทเพราะอกุศลเหตุแต่ก่อนกรรม เผอญมาชัก
 นำให้แรมนिरาศ ขอกภัยอย่าได้อาฆาตเคองอัยกาเลย พระหลานเอ้ย
 อนสิ่งเสณสิริสมบัติพิพัฒน์โกโคมใหญ่รยสันทงปวง บรรดามีใน
 เมืองหลวงสิวิราชู บูนจะมอบเวนให้ชนินทรชนกนาถของพระนัดดา
 สิวิภูเจ ปลาสตุ เจ้าจึงไปเชิญมาให้คนสู่มูร์รัตนัน จะได้สืบเสวย
 สวัสดิศวรรยา บำรุงราชฎรประชาให้ชนบาน.

พระชาติฉลองพระโองการไปทันใด ซึ่งโปรดจะให้หลานออก
 ไปทูลเชิญเสด็จ เกลือกพระบิดาจะระแวงว่าเป็นเท็จไม่เชื่อฟัง อันคำ
 เตกนหรือใครจะหวังเอาเป็นจริง เห็นพระทัยท้าวชจะเกรงกรังไม่คน

เมืองขอเชิญเสด็จพระองค์ออกไปปลอบเปลื้องดวงกมลเทวษ แห่ง
 พระเจ้าพอบุเป็นหนอนเรศราชอุทรด้วยพจนานุกรสรสุนทรวาทิ ให้พระ-
 ลุกท้าวเชยนิติในสิริสมบัติ แล้วจะได้อภิเษกเป็นบรมกษัตริย์ด้วยวัง
 อนันต์คงไปด้วยเส้นศักดิ์ภริตนะโกศา ตังกระเส่สายพิรุณธาราอันหลัง
 ลง เห็นท้าวเธอจะคนมาตารังพิภพศัพท์ ตังคาของชาชาดินแดน.

คมตถ์ ปกาสนุโค สตุถา อาน

ตโต เสนาปตี ราชา	สยชโย อชฌภาสกล
หตุถิ อตุสา รธา ปตุติ	เสนา สนุนาหยนตุ มั
เนกมา จ มั อานุวนตุ	พุราหุมนมา จ ปุโรหิตา
ตโต สญจิสหสุธานี	โยธิโน จารุทสุสนา
จิปุปมายนตุ สนุนทุธา	นानาวณเณหิ อลงุกตา
นีลวตุถาธารานเก	ปีตานเนก นีวาสิตา
อญเณ โลहितอญเหีสา	สุทุชานเนก นีวาสิตา
จิปุปมายนตุ สนุนทุธา	นानาวตุเถหิ อลงุกตา
หิมวา ยถา กนุชโร	ปพุพโต กนุชมาทโน
นानารุกุเขหิ สญจนุโน	มหาภูตคณาตโย
โอสเถหิ จ ทิพุเพหิ	ทิสา ภาติ ปวาติ จ
จิปุปมายนตุ สนุนทุธา	ทิสา ภานตุ ปวานตุ จ
ตโต นากลหสุธานี	โยชยนตุ จตุททส
สุวณณกจฺเณ มาตงุเก	เหมกปุปนีวาเส

อรุหุเห กามณิเขภิ	โตมรงกุสปาณิกิ
จิปป์มายนตุ สนนทุธา	หตุถิขนุเรหิ ทสุลิตา
ตโต อสุลสหัสสานิ	โยชยนตุ จตุทุทส
อาชานิเย จ ชาติเย	สินุชเว สัมพาหเน
อรุหุเห กามณิเขภิ	อินุทียาจาปธาริกิ
จิปป์มายนตุ สนนทุธา	อสุลปฎุเจ อลงกตา
ตโต รตสหัสสานิ	โยชยนตุ จตุทุทส
อโยสุกตนมมิโย	สุวณฺณจิตตโปกฺขเร
อาโรเปนตุ ฐเช ตตถ	จมนานิ กวจานิ จ
วิปฺพาลนตุ จ จาปานิ	ทพุหธมฺมา ปหาริโน
จิปป์มายนตุ สนนทุธา	รณสุ รตชวีโนติ
ลาชา โอโตกียา ปุปฺพสา	มาลาคนุชวีเลปนา
อกุณฺยานิ ปตฺติฏฺจนตุ	เขน มกฺเคน เอหิติ
กามเม กามเม สตํ กุมฺภา	เสรยสฺส สุราย จ
มกฺกมฺหิ ปตฺติตา จนตุ	เขน มกฺเคน เอหิติ
มํสา ปุวา จ สงฺกฺลฺยา	กฺมฺมาสา มจฺฉสํยฺตา
มกฺกมฺหิ ปตฺติตา จนตุ	เขน มกฺเคน เอหิติ
สปฺปิ เตลล์ ทธิ จิรั	กงฺกฺปิฏฺจา พหุสุรา
มกฺกมฺหิ ปตฺติตา จนตุ	เขน มกฺเคน เอหิติ
อาลาริกกา จ หุสา จ	นณฺนาฏกกาเยิกา

ปาณิสฺสรา กุมภณฺนิโย มนุหิกา โสภณายิกา
 อาหฺลยณฺนตฺ สพฺพวิณาโย เภริโย เทนุหิมาณี จ
 ขรมุขา มิธมนตฺ นทนตฺ เอกโปกฺขรา
 มุหิงฺกา ปณฺทวา สงฺขา โภธา ปรีวเทนฺติกา
 ทินุหิมาณี จ หลฺยณฺนตฺ - กุตฺตุมฺภา ทินุหิมาณี จาติ.

(เดิน) (๑๐) กิกฺขเว ตูกรสงฺขมฺพุทฺรงคฺลวิสุทฺธิญาณ ปางเมือ
 สัมเตจฺพระมงฺมกฺกุณฺณยฺมานพภพสฺสพ ทฺรงคฺตบสฺสารพระชาตฺราชนฺย ก
 บานเบกพระกมลหฤทฺยจิงตฺรสฺสคอบ เอยพระหลานกล่าวกตองคาม
 ระบอบบุรพประเพณิ พระอัยกาจ่าจะจรลลอกไปรับเอง พระพ่อเจ้าจิง
 จะไม่กริ่งเกรงรังเกียจกล เจ้าจิงเป็นมคฺคเทศกันำพลไปวงกฏ ซึ่งเป็น
 ตำแหน่งอาศรมบทของพระบิดา อชฺฌณกาสถ แล้วท้าวธมฺพระบญฺชา
 ตฺรสฺสว่าเหวยหมุ่อำมาตยราชมนตฺร จิงเร้งตฺรวจเตริยมจตฺรงคโยธทงสฺ
 หมุ่ จะออกไปรับพระลูกกุกแก่นกษตฺรย คินเขาสูบุรวิตฺนราชสิมา บรรดา
 พวกพราหมณฺ์ปฺโรหิต โหราพฤตฺมามาตยฺ ฝูงอาณาประชาราษฎฺร
 ทังปวง จิงโดยเสด็จในชบวนทพหลวงลันตฺวยกัน อิกทงพวกพลชนฺ์
 ทงทกหมัน อนรวมวณทนคินบงเกิดมา กบองค์พระโอรสาศฺรสิริยวงศ
 ให้ดกแต่งบรรจงบรรเจิดกาย เป็นเหล่า ๆ แลหลากหลายละกลกัน
 บางพวกให้นุงหมันลวดตาพรรณพิจตฺรจิจิ บางพวกให้ตุ้แดงแสงสฺสเสมอ
 ชาด บางเหล่าให้เหลืองแลประหลาดเล่ห์สฺสทอง บางพวกให้ข้าวฝ่อง
 พิสุทฺททวสฺสรพางคฺ สบเส่นสฺสหชาติเส่นางคินกรโยธา ให้สฺรรพ

ศาสตร์ราชประจําตัว ใครเห็นให้พลกสะพังกิ้วไม้ใกล้กราย หิมวายุ ขณ
 อนุชโร พวกพหลเห็นประหลาดหลายทั้งสี่เหล่า แลเล่ห์สิ่งชวเขา
 คันธมาทน์ อนาเกียรณไปด้วยรุกชชาติหลายพรรณ มหาภูตคณาตโย
 เป็นที่อาศัยสบอสูรเทพคันธรพทานพนิกร แล้วประกอบไปด้วยไอสถ
 บวรวิเศษทุกสิ่ง แลนรังษแสงสว่างยงพระสุริยนจํารุ่งทวทศาดลดู
 พรรณราย ก็เปรียบเหมือนสหชาติโยธาทั้งหลายอันแต่งคน อนึ่งให้
 ตรวงเตรียมพวกพหลหัตดิน เลือกแต่ล้วนเหล่าคชินทรชาติชานะงา
 อันอาจมล้างอรินทรให้อัปราระอาเดช ครอบหมันสีพันสรรพพิเศษสิ้น
 ทุกตัว ชาติกเกรงกลัวไม้คอสู้ ทงคชพงคชยูแลหมอกวายุ เครื่องประ
 คยสำหรับสารให้พร้อมสรรพ ชุณนาเคนทรชนชบประจําคอ ให้มมอ
 ถือโคมรแลขอประกบกัน ดูจจะขงขงเป็นสง่างาม คโค อลุสสหัสธานี
 พลอศิวให้แต่งตามขบวนม้า หมนสีพันสรแต่อาชาเหล่าดินรพชาติ
 ชานาญศึกสามารถไม่ย่อท้อ ทงจะเลยจะลอนก้องไว จะชบชชน
 ไล้กรวด ให้ตกแต่งตามหมู่ประกวดกัน ชุนอศดรทเชมชนชบช
 มอถอธนูศรศรศพายแลง ทงหอกชตหอกแซงแลทวนทอง จังจะเป็น
 สง่างามตามท่านองพลอาชา คโค รกสหัสธานี ลำดับนั้นพลรดา
 ให้ตรวงจัด เป็นกองแถวแนวชนต้อยเนองนนต์ ให้ครบหมันสีพันล้วน
 รถทรง อันแล้วไปด้วยเหล็กหุ้มคุมกทุกเล่มเลิศ มีเรอนทองเพรา-
 เพรศจําหลักลาย บักรงชัยสามชายทปลายงอน เทียมด้วยสินรพชาติ
 อัสตรทงคูเคียง เป็นระเบียบเรียบเรียงระยะวาง ชุนรตนั่งกลางใส่

เกราะแก้ว เรืองอร่ามงามแพรวพวงจรูญ ทงโล่ห์เซ่นไหม้สำหรับมือ
 อักเกาทณัชนูต่อประจำคน ให้เร่งตรวจเตรียมพยุหพลให้พร้อมเสร็จ
 กำหนดลงวันเป็นคารบเจตจกยatraออกจากพระพารานแล้วแล.

(เดิน) (๓๑) ราช สฤษโย ส้มเด็จพระมหาราชบดีศรีสฤษชัย
 ราช เมื่อครู่ให้เตรียมจตุรงค์พยุหบาทแล้วมชา จึงสั่งให้เกณฑ์กัน
 ทำมรรคาตั้งแต่พระนคร ให้กะทั่งถึงสิงขรคิวงกฎ ที่พระอาศรมบรม
 ราชโอรสผู้ทรงผนวชไฟร หนทางนั้นให้กว้างใหญ่ได้แปดอศกทพ
 ปราบจรงรามริน เอาทรายรายเรียงพนดตลอดไป แล้วเร่งปลูกพลับพลา
 น้อยใหญ่ที่ประทับทาง มีระยะจังหวัดห่างกันสามโยชน์ อนึ่งในมรรคา
 วัฒนันเสดให้ประดับประดา ดาษเพดานห้อยพวงบุษผาสุมาลัย ไพรย
 ปรายข้าวดอกดอกไม้เครื่องเสาวคนธ์ ทสองข้างแถวสถล ทุกระยะมรรคา
 ให้ตั้งพนมมาลาวิไลเลิศ ทงราชวัตรฉัตรธงเทิดทิมพร อนึ่งตาม
 ประตูบ้านรายทางที่จะบจรไปสู่ไฟร ให้ตั้งคุ่มอกสุราเมรัยไว้แห่ง
 ละร้อย ทงนาฝั่งน้ำออยแลเนนนม มีทงน่านมพรณชนมอันเอนไอช
 แล้วให้ตั้งโรงสุทธาโกชนคอยคกแต่งทุกสิ่ง สู่ประพัญชนะข้าวแกงสาร
 พันมี สำหรับจะได้เลี้ยงโยธอันเดินทาง นฏนาฏกกายิกา อนึ่งในสถล
 วัฒนระหว่างแห่งโรงทาน ให้ปลูกโรงสำหรับม้งานมโหรสพ ทงเครื่อง
 เล่นกให้ครันครบทุกตำบล มีทงโชนละครหุ่นยนต์แลเพลงขับ มโหรี
 ปี่พาทย์รรมให้พื่อนรำ ทงเทพทองขนองค้ำประระร้อง มงครุ่มรุ่มกันดี
 กลองและเพลงเกรน มีทงกลองกรกแลหกเห่นชนเดินลวด ระเบง

ระบำจำอวดทุกประการ จะได้เป็นที่เกษมสุขสำราญแก่โยธาให้มิได้
 แเทบมรรคาทุกระยะวิถีที่พระโอรสจะบพจร มาแต่ดวงกฏถึงชร
 ๕
 นนแล.

(เดิน) (๑๒) ขณะเมื่อบรมกษัตริย์ตรัสให้เตรียมจตุรงคโยธา
 จะออกไปรับพระลูกยาอดุลตวงดิลก ส่วนว่าแต่มาชูชกพฤตมาจารย์ บริ-
 โภคอาหารเหลือขนาด ชรณคคบบมีอาจเพื่อจะเสาะลาญ ก็กระทำกาล-
 กิริยา สมเด็จพระกษัตริย์รักใหญ่กระทำลรรกจ แล้วบรมบพิตรให้เหยว
 บ่าวร้อง หาพวกเฝ้าเหล่าพี่น้องของตาช ทิวทองจังหวัดพระนครสีพี ก็
 มิได้พบปะแต่สักคน ท้าวเชอจึงให้ชนทรพยัสสมบัติของแต่มาทั้งปวง คั้น
 ๕
 เขาทองพระคลังหลวงนนแล.

คมตุถิ์	ปกาสเนโต	สตุถา	อาห
สา	เสนา	มหตี	อาสี
ซา	เสนา	มหตี	อาสี
ชา	ลิษา	มกุก	นาเยน
โก	ญจ	นทตี	มาตงุโค
ก	จุนาย	พชณ	มานาย
อา	ชานียา	หลิสุ	สนนตี
น	ภ	รโซ	อจุนา
สา	เสนา	มหตี	อาสี
ซา	เสนา	มหตี	อาสี
ชา	ลิษา	มกุก	นาเยน
เต	ปา	วีสุ	พุรหารณญ

อูยยุตุตา ลีวิพาหินี

วงัก ปายาสี ปพพต

กุกุชโร สญจึหาบโน

โกญจ นทตี วารโณ

เนมิโฆโส อชายถ

อูยยุตุตา ลีวิพาหินี

อูยยุตุตา ทารหารินี

วงัก ปายาสี ปพพต

พหุสาข มโหทก

บุปผรุขหิ สยณนุ	ผลรุกเขหิ จูภย
คตต พินทุสุตรา วคค	นาเนาณณา ทหุ ทิชา
กุชชนตมุกุชชนค	อตุสมบุปผิเต ทุเม
เต กนตวา ทิมมทุธานี	อโหระตทานมจฺจเย
ปเทศนค อูปากณค	ยคต เวสฺสนตโร อหุติ.

(เดิน) (๓๓) สดุดเม ทิวเส ในเมื่อวันเป็นคำรบเจ็ด จักเสด็จ

ยกพยุหยาตรา แล่นสู่รเสนาสินทงษ์วง กิจตแจ่งแต่งตามกระทรวง
 พนักงาน โดยพระราชโองการดำรัสสั่ง เร่งรัดเตรียมตั้งแต่ราตรี
 พลช้างเอาช้างออกยืนทตามตำแหน่ง พลม้าขนมม้าแหรงประจำของ
 พลรถเรียบรถทองอยู่รายเรียง พลเดินเท้าเข้าประจำเคียงเป็นขบวน ชุน-
 ล่ารวัดรวัดไตรตรา ตามขบวนหยาตราซ้ายขวาหน้าหลัง เป็นหมวด
 หมุดสะพรั่งสะพรั่งพร้อม คอยเสด็จพระจอมมกุฎสีพี ส่วนพระสนม
 นารีราชกำนัล ก็ตกแต่งประกวดกันทุกอนงค์นาง ล้วนแต่สาว ๆ สวัสดิ
 ล้ำอาจละออตา ผู้ใดเห็นก็ปริตาดวงกลมลชน แต่ละองค์ทรงสุคนธรส
 ร์นระรวयरมย์ ทงวัดตาภรณ์นุ่งหมนิกแปลกกัน ล้วนแต่ลายสุวรรณ
 วิลาตเลิศ สิบสรรพางค์ประเสริฐสุภาภรณ์ ตูตั้งอนงค์เอกอัศจรรย์แสน
 สूरคณา อันลิตทิพยไพชยนต์มหาพิมานมาศ แวดล้อมล้อมเด็จพระ
 พชรนทรเทวราชอยู่เรียงราย พระสนมทั้งหลายชวณกนชนบาน ด้วย
 จะไต้เชยชมพนัสสถานเถอนทุเรศ ในห้องพรหาหิมเวศ์แตนตง
 มานังคอยเสด็จพระผู้ทรงพิภพพิสุธา อรุณुकุมเน ในเมื่อสว่างแสง

พระสุริยารุณวโรภาส ทรงลักษณะชดชยราชบรมวงศ์ ก็เข้าทูลอาระ
 ษระสรงสินธุรสธารา แล้วทรงเครื่องวิเลปนสุคนธาทิพยสำอาง ประดับ
 วิภูสนสรพวงแก้ว ไฉไลเลิศ พระภูษาประเสริฐสุสุภาภรณ์ พาหุรัดรูป
 มังกรประกิตแก้ว รัตตพัสดรเพริศแพรวพจิตรจำรูญ ตามเพชรไพบูลย์
 บวรวิลาส สัจจาลย์เวทุริยชาติชัชวาลย์ สะอ้งรัตประพาพประไพพุง
 ทับทรวงแสงวิโรจน์รุ่งวิเชียรพราย กุณฑลปัทมราชรายอร่ามเนตร
 ทรงมหามกุฏวชิเรศจำรัสเรือง ลักษณะตริยเสด็จทรงเครื่องอลงกร งาม
 ดั่งองค์เอกอมรอมวิราช อันทรงศรีสุพรรณโอภาสพันทงะพรรณนา
 แล้วเสด็จยุธาตรายังเกษไชย แล่นสุรเสนาในอภิวาท ขณะนั้นพอ
 พราหมณ์ชาวเมืองกลิงครารูทึงแปตนาย นำเอาเศวตศเชนทรมาคืน
 ถวายไว้ตงเก่าก่อน ก็พอดังอุดมฤกษ์เข้าในขณะนั้น พระโหราภคณ
 ฆ้องไชยคุรียางค์แข่งขานไชยประโคมกลอง เสียงสะท้อนสะเทือนก้องพระ
 ธรณี ท้าวเชอาก็ให้พระชาติราชตนย ชนทรงเศวตกุญชรไชยมัจจยนา
 เคนทร์ นางตรงก็พยุหบาตรเป็นชบวนหน้า ส่วนองค์พระอัยกามกุฏเกศ
 กษัตริย ก็ทรงศเชนทรทงบลลงกรตนราชพิมาน อันอสังการด้วยกนก
 รัตนมาศ เป็นทัพหลวงพยุหบาตรชบวนพล ส่วนดมเด็จพระสุสัสดี
 ศรีสุนทรวิมลมกุฏกัญญา กับเอกองค์อนงคันตตากนิษฐานาฏ ก็ทรงสุว
 รัตนพิมาศราชรถทอง ผูกม่านมิตมิตบ้องกำบังองค์ และรถพระประรรณ
 เทียบแล่นสุรางคองคณกรกำนล เป็นคู่ ๆ ตูเป็นชน ๆ กนิเรียงราย
 อยู่ชบวนหลังตงตอท้ายพยุหบาตรา เมื่อพิศดูพลโยธาอันแท้แท้ ทง

ชายชวาหน้าหลังแนนเป็นขนัด   ประดับด้วยเครื่องพระอภิรมรัตนอัน
 เรืองรอง   กลดกลองกนฉิ่งทองประเทืองเนตร   บงแทรคบังสุริเยศแล
 จามร   ชุมสายรายเรียงชอนสลบฉัตร   วาลวิษณพศราเพยพาน
 เบนทวแถวเอกสถสถานถกกลดา   พวงสหัสชาติโยธาหงส์หมู   ก็เดิน
 แท้เป็นคู่ ๆ อยู่เรียงราย   อุษยุดดา   เมาะ   ปยาตา   พวงพลหัวหน้า
 กกลคล้ายขยายเขยอน   ยกพยุหคลาเคลื่อนออกจากเมือง   เดิน
 แนนเนองอยู่แออัด   ออกเยยตยตกันสับสน   ตูเคลื่อนกล่นกลาตปฐพี
 จัดได้สืบสองอโฆภณีโดยพยุหบาตรา   โกลุจ   นทติ   วารโณ   ฝ่าย
 พระยาเศวตอัยราคชาชาติ   ก็เปล่งสำเนียงโกญจนาทอยู่ของอด   ด้วยได้
 กลับมาเห็นหน้าเจ้านายตนกชนบาน   แวดล้อมไปด้วยพลแสนล้ำอเนก
 แนน   ทั้งพลคชโลดแล่นแลใจเมทพดงกันชบชนเคียงแข่ง   ช้างแทรคแข่ง
 แลคาคาย   ช้างพวงรายเดินสลบ   หมอกวามุขชบชตามกัน   เดินเรียงรันเป็น
 คู่ ๆ   บรูตักกหมุกหมนแล่น   หลังปักแพนผูกจำลอง   เครื่องเขนทองจำ
 หลกคล้าย   มหนายถอทวนมาศ   ประจำหลังคชาชาติทุกตัวสาร   พลาอาชา-
 ชาญเป็นขนัด   ควบเรวรัตรบแทรคแทร   สองข้างแข่งพลช้าง   บักแพน
 หางแห่งยงทอง   แผ่นผยตผยอย่างเยอง   เครื่องสุพรรณภูพรายรายดาว
 ประดับ   ทุกสิ่งสรรพอดัสสาภรณ์พิงตรูจ   ทะนายมาได้เสื่อตีสักหลาด
 สวมหมวกมาศนรูลาย   ถอทวนทายธนูคำ   รำร่อนฉวัดเฉวียน   ชัก
 บังเหียนเตื่อนโกถน   ผกผงาดผาดแผ่นโผนพุงโตมร   พลรบเรียบระเบียบ
 งอนอยู่เรียงราย   ธงชายปลายปลิวลมแลสลอนสล้าง   ตามหว่างวัดแถว

เป็นแนวเนืองชนิด เทียมด้วยอศิวาชาชาญชานศัก ดูพลุกห่าวหาญ
 รานแรงเรงรา ควบแข่งกันชนหน้าารจร เสนานังถือศรบนหลังรด
 สารถือแซ่ตะพดขบค้อนด ประดับด้วยแพนหางมยุรกันฉงทอง ท้าย
 เหน็บซองหอกชดทงสองข้าง เห็นสล้างแลตระการตา นายรดแต่งกายา
 ประกวดกัน ไล่หมวกสุวรรณเลืออย่างเทศ ดูวิเศษสรรพสรรพางค์
 ขั้รดไปในระหว่างชนิดพล ฝ่ายพวกพหลบทจร เดินเท้าเป็นทิวแถว
 ไล่หมวกสุวรรณแพรวพรรณราย ลวมเกราะกรายหลายขบวน ถือ
 ธงชายปลายทวนปลิวะยาบ พลตั้งดาบโล่ห้เขนเป็นชนิดแน่น แล่น
 เส่โล่ห้แล่โตมร พลเกาทัณฑ์กำซาบศรแลเป็นไฟ พลธนูหางไก่แล
 บินยา พลทหารอาสาดาบสองมือ ถือกวัดแกว่วอยู่คะคว้าง พลหอก
 สล้างแล่สลอน พลง้าวงามองง่ารา พลกฤษด้ามสลักลายกรายขบวน
 พลทหารถือทวนเป็นคู่เคียง พลกระบะกนหย่นเรียงเป็นสังغام ตาม
 พิไชยศาสตร์ค้อยพิฆาตฆ่าบังจามิตร ล้วนละเล็งฤทธิ์รยวแรง แล่ดง
 เดชดูพลุกมหึมา ร้องเฮฮาไห้ด้วยห่าวหาญ เห็นลยดลย์ของลำพองพล
 เพียงพนพสุธาตลงจะไหวหวาด ทงฆ้องกลองพิณพาทย์ประโคมขาน แตร
 สังข์ขกัสดาลดุริยดนตรี กลองชนะตกรองกักพลกลั่น เสียงคชสารชนคารน
 ร้อง เสียงฉิ่งพก้องกะเทรกกด เสียงรตกรองก่งสะเทือนธวาร์ เสียงพล
 ทหารไห้ฮักหึง ศัพท์สำเนียงองกัมปนาท ผงคลักลบอากาศพะโยมบน
 รับเร่งดำเนินพลขบวนทัพ ไปโดยลำดับสถลวิถ์แถวเถื่อนทุเรศ.

(เดิน) เตะ จตุคาโร ขตุคิยา อันว่าบรมชดตเยศทงสองค

เสด็จเข้าวันถ้วนนาระหงห้องหมวันต์ ก็ชวนพระสนมกำนัลนกรคณา
 ชมอริยรุกขามลาผล บ้างเมล็ดผลกาแกมกลทุกกิ่งกำนั พรรณพืคจับ
 แข่งชานประสานเสียง เย็นเสนาะเพราะสำเนียงวังเวงไพเราะ เสียง
 จกจันพรรณเรไร้องระเรื้อย ฟังนกนาเฉอยชนอรารมย์ แล้วทอด
 พระเนตรแนวสังขรพนมล้ำเนาเนิน ชะง่อนชะงอกโกรกเกริ่นแด่ท่าถ้า
 ทุกหนแห่งตำแหน่งนำละหารธาร เสด็จประทับร้อนแรมสำราญใน
 ราวเดือน แล้วคลคลายชยายพยุหเคลื่อนไปตามมรรคา ก็กำหนดนับ
 ได้หลายทิวาแดราตรี งามสุสนุดโร ราชอาณาจักรอันสมเด็จพะจอมมิ่งโมลี
 โลกุตตรวงศ์ องค์คือศราธิเบศรเวสสันดร ทรงพระสโมสรรสารภิมย์
 ด้วยองค์เอกอัครอุดมอดุลยดวงกษัตริย์มหทราชบุตร บำเพ็ญพระเนก-
 ขัมมบารมีมหาภริยปุตตทาน สถิตยงศิลาศรมสถานประเทศที่ใด สี่
 กษัตริย์กษยกพยุหแล่นยาพลานิกงไปถึงกระทั้ง ต่ ปเทศ์ ยังประเทศที่
 นนแล.

มหาราชปพพ์ นิฎจิต์.

ประทับด้วยพระคธา ๖๘ พระคธา.

กัณฑ์ที่ ๑๒ ฉกษัตริย์

ความสมเด็จพระปรমানุชิตชิโนรส

ที่พาทย์ใช้เพลงตระนอน

ชาลิกุมารโอบี มุจอลินทสรตรีเร ขนธาวารี นีวาสาเปตวา
จุกุทสรตสหัสธานี อากตมกุกากิมุขานเนว ชปาเปตวา ตลุมิ ตลุมิ
ปเทเส ลีหพยคมที่บิขกุกาที่สุ อารกุกิ สุลสิวิทหิ หตถิ อาที่นิ
สกุโท มหา อโหสิ.

(ขึ้น) (๓) ชาลิกุมารโอบี แมื่อนว่าพระชาลิศริสุริยราชวงศ์
เมื่อดำเนินพหลจตุรงค์เป็นกระบวนหน้า นำเสด็จสมเด็จพระอัยกามกุฎ
กรุงกษัตริย์ อันเสวยสุวรรณยาธิบดีเป็นประชาชาวพิชัยเขต เมื่อดังมุจลินท์
ประเทศโยกขรณ์ จึงให้ขบยงพยุทโยธิตงตำหนักที่พร้อมเสด็จสมเด็จพระ
พระอัยกา แล้วให้ตรวจตราคนตงกาย ช่างมารายเป็นกนก พลทหาร
ล้อมวงเป็นหลั่น ๆ เพื่อจะป้องกันสรรพภัยพาสมฤคจตุบท แล้วให้
พลราชรถเรียงเรียงเบียงบายหน้าต่อพระพิชัยเขตอุตร เสี่ยงหัยรถ
คชแสนยากรนลั่น สະเทอนสะท่างถึงเขตชณชาครวงกฏ.

มหาสตุโต ส่วนสมเด็จพระยอดประยูรยศชัตติยวงศ์ พระโลต
ทรงสถบศัพทสำเนียงเสี่ยงพลกถากมปนาท สะตุงพระทัยไหวหวาดว่า
ราชปรบักษั ชะรอยจะยกมาหาญหักชิงพิภพรบพระนครสี่พิ แล้วพิฆาต
ฆ่าสมเด็จพระบรมชนกาธิบดี ใตยชีพ จึงยกพลเร็วรบมาตามคิด

หวังจะประหารพระชนม์ชีวิตอาคมะเสี้ยกษัตริย์ในกรุงน ^{๕๕} จึงพาพระ-
เอกอัครมหาลี้ล้นทรเทพยักษตรียชตติยานาเรศ ^{๖๖} ขึ้นสู่สิงขรประเทศช่อน
พระองค์ ^{๖๗} แล้วก่ทอดพระเนตรตุนิกรจตุรงคราชเสนาในสถานทนนแล.

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตถา อาก

เอศ์ สุตวาน นิโฆส	ภีโต เวสสนุตโร อหุ
ปพพต อภิรุยหิตวา	ภีโต เสนอ อุกุขติ
อิ่งฆ มหุที นิสามเหหิ	นิกุโขโล ยาทิโส วเน
อาชานิยา หลีสสนนติ	ชชคคานนวิ ทิสุสเร
อิม นูน อรณณมเหหิ	มิกสงฆมานิ ลุททกา
วากุราหิ ปริกุกุชิตวา	โสพเพก ปาเตตถ ตาวเท
วิกโกสมานา ติปปาหิ	หนติ เนลั วริ วริ
คถา มย อทูลกา	อรณเณ อวรุทฐกา
อมิตตहतถถกถา	ปลส ทพพผลฆาตถ์
อมิตตา นปปลสเหยยุ	อกุกิว อุกกณณเว
ตเทว ตวั วิจินเตสิ	อปี โสคถิ อีโต ลียาติ

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตถา อาก

คโต เวสสนุตโร ราชา	โอโรหิตวาน ปพพตา
นีสีหิ ปณณสาลาย์	ทพหุ กถวาน มานลั
คโต มหุที ราชปุตตี	โอโรหิตวาน ปพพตา
นีสีหิ ปณณสาลาย์	ทพหุ กถวาน มานสนนติ.

(เติน) (๒) ฤๅกษเว ดูกรสังข์ผู้ทรงศีลสังข์วโรนทรย์ ส้มเต๋จ-
 พระมิ่งโมลีโลกุตตมาภิเชก เอกอัครมกุฏวิสุทธิธรรมเพชรพวงศ์ จง
 ตรัสแก่พระยอดเขาวอนงอองคอคเรศราชนารี (ชน) ว่า ดูกรเจ้าผู้
 ทรงศรีสุนทรลักษณวิลาสเลิศ โนนแน่ทิวแถวทวนธงเทิดทิมมพร
 เสี่ยงหยรดศรแสนยากกรนกกองกักพลกลั่น สะเทือนท้องพระหิมวันต์
 เพียงจะพึงพินาศ หมูพหลพยุทบาทกระบวนพล ดูนกเกลื่อนกลั่น
 กลาดพนาเวศ ตุงหนึ่งคลื่นในสมุทรสาครเรศบุรุกโกฏี มีกลสงขานี
 ลุกุกกา มทรเอย เราทั้งสองนโสดเส่มอเหมื่อนมฤคมาศ อันหมู
 พเนจรใจฉกรรจ์ทางชวณกนกันกาง วางซ้ายรายปกไว้ทุกช่อง มี
 มือถอดระบองแบกหอกเดแหลนหลาวร้องป่าวกัน ให้เร่งเลือกสรร
 เอาแต่ตัวพ แลวกไล่ต้อนตให้ลงหลุมรุมกันแหงไถลงชีวิตนตราย
 ออกเราทั้งสองครนงนกกหมายเหมื่อนฉนวนน นเนอว่ากรรมมาตามทัน
 จึงตองเนรเทศ ให้นิราศนคเรศมาอยู่ไพร แล้วยังมพันธยอรัตนราช
 เราทั้งสองนงจะพินาศเสียบเนมนันคง ในพนัสเตนดงนแลวแล.

(เติน) (๓) ส้มเต๋จพระมัทรีศรีวิสุทธิกษัตริยรัตนราชกัญญา
 เมอสุดบสารพระภัสตาอดุดยเดช นางท้าวเชอกทอดพระเนตรนิกร
 แล่นเส่น ก็ทราบวาพลชาวพระนครตีพเนตรระหนก จึงทูลพระจอม-
 บินบักษ้อครนเรศ หวังจะบรรเทาทูธัจเหตุในพระราชหฤทัย (ชน)
 ว่า พระพุทธเจ้าข้า พระองค์อย่าได้สงสัยในพระบารมี พระร่มเกล้า
 จะได้ตรัสแก่พระสร้อยศรีธรรมเพชรไพศณยาน จะข้ามขนสัตว์ให้พัน

โถมกันดารจตุรปาเขต   สิวาดยันคเรศระงับภัย   ตั้งมั่นมาตร
 บังจามิตรหมู่ใดจะประทุษร้าย   ก็จะมีนาศนิบหายพ่ายแพ้พระบารมี
 อุกุแก้ว   อุทกณฺณเว   ดูจดังอศคือนนอยนตหงนนหรือจะเผาผลาญ
 ชงมหรณพนทธารให้เหือดแห้ง   กระแสสินธุก็จะดับแสงให้เสื่อมศูนย์
 สันฤทธิเรื่องจำรูญระเรงร้อน   พระองค์ลทรงพระคุณตั้งขุนสังขรเขา-
 สีนะรราช   ผู้ใดใครหรือจะอาจให้เอียงเอนอันตรายได้   จงดำรงพระ-
 หฤทัยดาร์ก่อน   เห็นจะสมอุตมอษฎาบเพยนลิต   อันสมเด็จบรม-
 สุราฤทธิประสิทธิประสาท   ชะรอยจะเป็นที่พิพระบีตราชออกมารับ
 เสด็จ   พระบรมหน่อสรพรเพชฌุคินพระนคร (เดิน)   ครนทาวเชอทรง
 สดับก็หายอาวรณ์วายทเวษ   จงพระเอกอศเรศราชกัญญา   เสด็จคน
 พระบรรณศาลาทรงสถิต   ทพห้   กตวาน   มานล้   มีพระกมลสสมาธิจิต
 มิได้กัมปนาท   ดูหนึ่งสุวรรณปฏิมาภาคอันบุคคลหล่อแล้วมาตั้งไว้
 ในหน้าพระอาศรมนั้นแล.

ตมตถ์ ปกนสนุโต สตุลา อาห

นิวตตยิตวาน	รถ์	วูจจาเปตวาน	เสนโย
เอกั	อรณฺณ	วิหรนุต	ปีตา ปุตต
อูปากมิ			
หคฺติกุขาธโต	โอรุยฺห	เอกัโส	ปณฺชล็กโต
ปรักกณโณ	อมจฺเจหิ	ปุตต	สิณฺจิตฺตุมามมิ
คคฺตททส	กุมาร	โส	รมมรูป
สมาหิต			
นิสินัน	ปณฺณสาลาย์	ณายนุต	อกุโต
			ภย

ตณฺจ ทิสฺวาน อายนฺคํ	ปีตรํ ปุคฺตกิทุณฺนิ
เวสฺสณฺตโร จ มหฺที จ	ปจฺจุกฺคนฺตฺวา อวณฺทิสฺสุ
มหฺที จ ลีรสา ปาเท	สสฺสุรฺสสาภีวาทฺยิ
มหฺที อหฺญจ เต เทว	ปาเท วนฺทามิ เต หุสา
เตสฺสุ ตตฺถ ปลิสฺซช	ปาณินา ปริมฺชชถ
กจฺจิ โว กุสฺลํ ปุคฺต	กจฺจิ ปุคฺต อนามยํ
กจฺจิ อญฺเฌน ยานฺเปถ	กจฺจิ มุลฺผลา พหุ
กจฺจิ ฑํสา จ มกฺสา	อปฺปเมว ลีรฺสปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	กจฺจิ ฑีสา น วิชฺชติ
กุสฺลณฺเจว โน ตาต	อโถ ตาต อนามยํ
อโถ อญฺเฌน ยานฺเปถ	อโถ มุลฺผลา พหุ
อโถ ฑํสา จ มกฺสา	อปฺปเมว ลีรฺสปา
วเน พาลมิกากิณฺเณ	ฑีสา มยฺหํ น วิชฺชติ
อตฺถิ โน ชีวิกา เทว	'สา จ ยาฑิสฺสึ กิฑีสา
กสิรา ชีวิกา โหม	อญฺฉาจรียาย ชีวิตํ
อนิทฺธินํ มหาราช	ทเมตฺยสฺสํว สारถิ
คฺยมหา อนิทฺธิกา ทนฺตา	อสุสมิทฺธิ ทเมติ โน
อปี โน กีนานิ มंसานิ	ปีตุ มาตุ อทสฺสนา
อวรฺุชานํ มหาราช	อรณฺเณ ชีวิสฺสากินิ
เยปี เต ลีวีสฺสฺยจฺจสฺส	ทายาทปฺปคฺตมานสา

ชาติ กณหาชิมา จุโก	พราหมณสุต วสานุกา
อจจาชิกสุต ลุทฐสุต	โย เม คาโวว ลุมภติ
เต ราชปุตติยา ปุตเต	ยหิ ชานาถ สัสถ
ปรียาปุนาถ โน จิปปี	สปปทญจิว มาณวี
เอเต กุมารา นิกุกิตา	ชาติ กณหาชิมา จุโก
พราหมณสุต ฐนั ทตวา	ปุตตมาภายิ อตุสสิ
กจจิ นุ ตาต กุสล	กจจิ นุ ตาต อนามย
กจจิ นุ ตาต เม มาตุ	จกขุ น ปริหายติ
กุสลญเจว เม ปุตต	อโถ ปุตต อนามย
อโถ จ ปุตต เต มาตุ	จกขุ น ปริหายติ
กจจิ อโรกั โยคนเต	กจจิ วหติ จาหน
กจจิ ฝัโต ชนปโท	กจจิ วุญจิ น นิชชติ
อโถ อโรกั โยคมเม	อโถ วหติ จาหน
อโถ ฝัโต ชนปโท	อโถ วุญจิ น นิชชติ.

(เดิน) (๕) ภิกขเว ตูกรสังฆผู้ทรงศีลสมาธิญาณ ส่วน

สมเด็จพระจอมเทพ ผู้ชำนาญพระนครตีพิศวีลัญชยันราชเบศรี จึงตรัสแก่
 พระอัครเรศราชเทพี ผู้สัสตอตุลยลักษณวิลาส ว่าเราจะเข้าไปสู่สำนัก
 พระโอรสาธิราชพร้อมกัน ก็จะมีงเกิดเศราศีลยแสนกาศรัต ไศกด้วย
 อัญญมัญญวิโยคยายี ตัวของพินจะเข้าไปก่อน เจ้าจงบทรจเข้าไป
 ตามต่อภายหลัง แล้วให้สองกุมารรองอยู่สุดท้าย จึงคอยฝนผายผอน

กันเข้าไปเป็นลำดับ แล้วท้าวเชอ็กให้กลับทัพประเทียบพล บ่ายหน้า
 คืบพระนครมณฑลสักกลอาณาเขต จึงเสด็จลงจากพระคชาธรเศวตราช-
 กุญชร (ชั้น) ทรงสะพักภูสิตาภรณ์เนวียงพระองค์สา ประณมพระ-
 กรดิลาแลวิลาล์ แวดล้อมด้วยหมู่ภุมขมาตโยคม ยุรยาตรยังพระ-
 อาศรมสักกหัตตโยค เพื่อจะอภิเษกสองชตติยาธิเบศร์บรมวงศ์ ให้
 สืบเสวยมไหศุรย์ดำรงราชอาณาจักร เมื่อทอดพระเนตรเห็นพระลูกกรัก
 ร่วมพระทัย อันทรงประพฤติพรหมพิสัยอิสีเวส คุงองค์สมเด็จพระกมลเสศ
 อันธิลาล์ ลงจากพิภพสุทธาวาสบรรพพาน มีพระอาการกายจิตวิเวก
 ทรงสังวรศีลเลขศีลระกาม กอบด้วยมรรยาทเสงี่ยมงามเงื่อนอริยวงศ์
 เมื่อสองกษัตริย์ศรีสุรยวงศ์ทอดพระเนตรเห็นสมเด็จพระบรมนเรศบิตร
 กกระทำปัจจุคมนาการชุลกรกราบลงกับฝ่าพระบาท ท้าวเชอ็กยกพระ-
 หัตถ์ปรามาส์เหนือพนพระชนองสองกษัตริฯ แล้วส่วมกอดพระสร้อย
 สุนิสาศรีสุริโยรส ประทับแทมพระอุระระหัดทอดถอนพระหฤทัย
 พลาจุมพิตพระเกศจุไรราพันพิลลป พระอัสสุชลนัยนุกมาไหลอาบ
 พระพักตรา จึงตรัสว่าไออนิจจาเจ้าพ่อเอ๋ย กระจไรเลยช่างมาตกยาก
 มีควรวเลยจะเสวยทุกชลาบายากถึงเพียงนี้ (เดิน) แล้วค้างพระองค์ทรง
 โสกก่าสรตโสก ด้วยอัญญมัญญวิโยคเมื่อยามนั้น ครั้นระงับดับ
 โสกศัลย์แล้ว ก็ตรัสปฏิสันถารถามถึงทุกข์ภัยพยาธิว่า (ชั้น) กจจิจิ
 โว กุสลี ปุตุต พระลูกเอ๋ย ยังค้อยเสวยสุขนिरาศโรคนัทราย
 ทงเหลือบขงรณร่านร้ายไม่ราว เเลยงพระชนมชีพสะตวักตอยุดอกหรือ

พระลูกแก้ว ทั้งเหล่าทมิฬชาติมิได้มาวแววเบียดเบียน วน พาลมิกา-
 กิณณ ในพระหิมเวศน์กษยอชยาเกียรติไปด้วยพาสจุบาท ยิงมาย้าย
 ดงบริเวณพระอาวาสบ้างหรือว่าหามิได้ พระลูกท้าวเชือกตรีสี่ชานไซ
 คตทูล ว่าข้าแต่เรนทรสุริย์มมุตเทเวศ ผู้เป็นปิ่นปกเกล้าพิภพสี่
 ชวดข้าพระบาททั้งสองนพระพุทธเจ้าข้า กสิรา ได้ความลำบาก
 ยากแค้นแสนก้นดาร์ ด้วยแสงหามผลลาหารมาเคียงกัน เป็น
 นิจนรินทร์ไม่วั้นวาย พระคุณของลูกเอ๋ย จักเสวยสุขสบายมาแต่ไหน
 มแต่ความลำบากเข็ญใจจะมาเพิ่มพูน ตูนกเลื่อมศูนยเสียดตบเพศ
 หงพระเกียรติศักดิ์ดาเดชนกเหือดหาย ทเมตยสุลิว ลารถิ ดุงหนึ่ง
 ตรงคราสรายแรงพยสน์ อันนายสารถิกระทำให้ระทดถอยกำลัง ก็
 เหมือนพระลูกจากนิเวศน์เวียงวังมาอยู่ไพร่ไกลฝ่าพระบาท ส้มเต็ง-
 บรมชนกนาถราชมารดา ได้แต่ทุกขเวทนากระตราภกระตรา พระ-
 ลีรรูปนภมาชูปคลาหม่นหมอง หงฉววรรณทสุดสองนกลีเอตผิด
 ทุกสิ่งสารพัดพิปริตกว่าแต่กาลก่อน (เดิน) เมื่อท้าวเองจะถามข่าว
 สองกุมารตรุณหน่อแรก ก็ทูลเสนอประพฤติเหตุชนดงนว่า (ชน)
 พระพุทธเจ้าข้า ได้ทรงโปรดเกล้าแก่ข้าพระบาท ยังได้ทราบสาร
 พระบรมนิตานาถทั้งสององค์ พระลูกกรนมาปลดปลงปลิดออกจาก
 ออกยกให้เป็นทาน แก่พราหมณ์พฤตมาจายผู้หนึ่ง มันหรือช่างเคียดชง
 มาไยยดี ดุงหนึ่งว่าทาสกรรมกรทาสอันช่วยใช้ เจ้าจะตกไปแห่งหน
 ตำบลใดก็ไม่ทราบเลย พระคุณของลูกเอ๋ย ส่งสารด้วยสองตรุณหน่อ

กษัตริย์ พราหมณ์มันทำโพยเป็นสาหัสไม่ปราณี กาไว สุมภดี
 ดุจนายโคบาลอันตอนตี่ซึ่งโคฝูง มันผูกข้อพระหัตถ์มัดขึงไปต่อหน้า
 ลูกนกโคแต่เอาดูรด้วยพระนิตดาบเว้นวาย พระร่วมเกล้าจงดรัลชอก
 บรรยายยุบลเหตุ ให้บรรเทาที่ทุกข์ทเวชในกมลจิต สุปปทภูจิว
 มาณวี ดุจมาณพอันอสรพิษพิฆาตชบ ให้ล้มสลบสิ้นสมปฤติ มีบุคคล
 ปรานีนำทิพยโอสถ มาลูบไล่ให้หายหมดไม่ม้วยมอด รอดชีวิต
 พนกันได้อัสสาส์มัสสาส์ ก็เหมือนหนึ่งทรงพระกรุณาซ้ำพระบาทใน
 ครอง (เดิน) จึงตรัสว่า ออสองกุมารกุมารหลานรกราช ชงเจ้าทรง
 ประสาทให้เบ็นทาน พระบิดานกโถธอาจารย์ด้วยพระราชทรัพย์ล้ำเร่ง
 แล้ว เจ้าจงผ่องแผ้วพุนภรมย์ อย่าเดือดร้อนเตรียมมตรมกมลโคก
 ท้าวเธอทรงสดับกระงับที่ทุกขวิโยคค้อยเบิกบาน จึงกราบทูลปฏิสันถาร
 ตามพระมิตุเรศว่า (ขึ้น) กัจฉิ นุ ตาต กุสลิ ทุกวันนพระบั้นปก-
 เกศมกุฏประชา ยังค้อยเสวยสุขหรหรานีโรค สิ้นสรรพทุกข์โศก
 ไม่ยาย ทงองค์สมเด็จพระชนนยงมพระกมลสุขบาราศ สิ้นสรรพทุกข์
 บบิทา ยังค้อยบรรเทาที่ทรงพระโศกาทองซ้ำพระบาท ทงพระจักษุ
 โรคาพาธนักไม่แผ้วพาน กัจฉิ อโรกั โยคนุเต อนิง ทงเหล่า
 จดุรงคโยธาหาญทุกหมู่หมต มามงมงคลคชคเชนทร ทงเสนาประชากร
 นกขงค้อยเกษมสุข ปราศจากพยาธิทุกขถวนทุกคน อนิง ทงฟ้าฝน
 กัดกตองตามฤดูกาล สรรพสิ่งธัญญาหารในอาณาเขต ยังค้อยบริบูรณ์
 อยู่ทั่วทุกประเทศหรือพระพุทธรเจ้าซ้ำ (เดิน) ท้าวเธอกรมพระบัญชา

ตอบบีโยรส ว่าสิ่งซึ่งเจ้าถามนนักบรรพณตอยู่หมดไม้อันตราย
ทั้งไฟรฟ้าประชาชนทั้งหลายไม่เดือดร้อน พ่อผู้โอรสร่วมอุทรจงทราบ
สารในกาลบัดนี้เถิด.

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห

อิจเจวี มนุชยนตานิ	มาตา เนส อทิสุสถ
ราชปุตตี คิริทวาร	ปุตตีกา อนุปาหนา
คณจ ทิสวาน आयनต	มาตริ ปุตตคิทูธิ
เวสุสนโตโร จ มหุที จ	ปจुकुकนตวา อวนทิส
มหุที จ สิริสา ปาเท	สสุสุยา อภิวาทยิ
มหุที อหญหิ เต อยเย	ปาเท วนทามิ เต หุสา
เตสุ ตคถ ปลิสชช	ปาณินา ปริมชชถ
มหุที จ ปุตตกา ทิสวา	ทुरโต โสตุถิมาคตา
กนทนตา อภิธาวิสุ	วจณา พาลาจ มาตริ
มหุที จ ปุตตเก ทิสวา	ทुरโต โสตุถิมาคเต
วารินิว ปเวเชนติ	ถนธาราภิสิลูจถาตี.

(เดิน) (๕) ภิกษเว ตูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลสังวรสิกขา เมื่อสอง
กษัตริย์ตรัสสนทนาในราชปฏิสันถาร ขณะนั้นสมเด็จพระมุสสัตศรี-
วมลมาลัยมกุฏอนงค์ จึงทรงพระดำริว่าปานฉะนี้ สองกษัตริย์
จักเสื่อมเศิกกำลังรตเศิก ซึ่งทุกขวิโยคอันรุ่มร้อน ควรอาตมะจะบทร
สู่พระอาจารย์มบท นางท้าวเชอกได้ตั้งด้วยดีเรกยศอย่างชาติยศ

แหวดล้อมด้วยแสงดาวศุภลักษณ์นาเรศราชกานัล   เสด็จถึงขอบคัน-
ขัตติยาวาส ถอดฉลองพระบาทมหจรลี.

(ชน) ส่วนสองกษัตริย์ทอดพระเนตรเห็นพระมุสสีติราชมารดา
ก็เสด็จออกกระทำมัจจุมนานอมพระเกศ ถวายทศนัชประณคยทวเรศ-
ราชชนนี.

ขณะนั้นพระกัณหาชาติบรมนัคคานาถ   ก็แหวดล้อมด้วยอเนก-
กุมารราชบริพาร เสด็จถึงพระอาศรมสถานทิพยนิเวศน์.

ส่วนพระมัททได้ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้าลูกทั้งสององค์ มีอาง
ทงจะดำรงพระสรีระกาย   ให้ระส่ำระสายเลี้ยวสิ้นหัวน ๆ พระทรวง
ทรงพระกัณแสงเสด็จเล่นจนสุดพระแรงไม่รอรัง วุฒา พาลาว มาตรี
เส่มือนหนึ่งแม่โคนมอันนราศมุต   ครั้นเห็นลูกแก้วก็เส่นสุดกำสรด
เทวษ   ส้มแดงพระอคเรศราชกานดา   มีพระศกสกายานกกมปนาท
ดูจะแม่มดอันบีค่างเข้าสู่สัง   ส่วนสองกุมารก็วางวงเขากอดพระชนนี
สามกษัตริย์กทรงพระโคกักราพันพิลาป   จนถึงซึ่งวิสติญญาภสสบลง
ตุนกนาพิศวงสังเวช ขัรธรา อันว่ากระแสน์สวาเรศชโรทก ก็ไหลตก
ออกจากพระเต้าเข้าในคลองพระโอษฐ์สองกุมาร   ยิวาพระชาลิกัณหา
มิได้เส่วยชีรวารีส   พระฤทัยก็จะระทวยระทตเหอตแห่งหาย นสัสสุ
ก็จะวอดวายวางพระชนม์ชวต   ส่วนส้มแดงบรมขพิตรเพลยันตร   เมอ
ทอดพระเนตรเห็นต้องบังอรอัครบีโยรส   ก็ทรงพระกำสรดสนสมขฤติ
หงส้มแดงพระอยกาออกกกันแสงสุดเส่นพิลาป   จนถึงวิสติญญาภ

ทั้งหกพระองค์ (เดิน) บรรดาพวกพลจตุรงค์ราชมন্ত্রী ทั้งแสนสาว
 พระสนมনারนกรกำนัล ก็ชวนกันโศกศัลยล้มสลบชบเคี้ยวตั้งเวช
 สันทงบริเวณจังหวัดสักกทตติเยศชตติยาศรม เปรียบปานประหนึ่งว่า
 กำลังลมยุคนัธวาท อันพัดลาลวันให้ล้มระเนระนาดเป็นมหัศจรรย์.

(ชน) ขณะนั้นบังเกิดโกลาหล ทิวสกลกำเริบรอบ สะท้านสะเทือน
 ถึงเขตขอบจักรวาล พนพระสุธาธารนภิกมปนาท ตลอดถึงพิภพ
 สุทธาวาสอันสูงสุด สากโร ทั้งพระมหาสาครสมุทรกตฟองนองระลอก
 กระทบกระทั้งผิงกระลอกคะฉาดฉาน สีนรูปพุดราชา ทั้งขุนเขา
 พระหิมพานตสถิตภณทัตเนรราช ก็นอมยอคอย่างจะอภิวัตพระบารมี

(เดิน) สกุกโถ เทวราชา ส่วนสมเด็จพระปณมกุฎเทเวศ ทรง
 พระอาวัชชนาการกัทรายเหตุแห่งมหัศจรรย์ จึงบันดาลहांฝนโบกขร-
 วัตต์อันดวีสลิกธาวา ให้ตกลงในที่ชุมนุมชตติยวงศ์าทงหกกษัตริย์
 กก็อชยบรรเทาที่ทกขโหมนัสชุนชน ต่าง ๆ ก็ได้สัดพันคนสมปลฤติ
 พันจากวิสัณณินันแด.

คมตุถิ ปกานสนุโต สตุถา อาห

สภาคคานัน ฌาตีนิ	มหาโมโส อชาชถ
ปพพตา สมณนาทีสุ	มเห อกมุปีตา อหุ
วุฎฉิ ธารี ปเวจฉนุโต	เทโว ปาวลลสิ ตาวเท
อก เวสสุสนุโตโร ราชา	ฌาตีหิ สมกจฉถ
นตุตาโร สุณิสสา ปุตุโต	ราชา เทวี จ เอกโต

ยทา สมากตา อาตุ	ตทาสี โลมหัมสนิ
ปณชลิกา ตสฺส ขาจนติ	โรหนุตตา เภรว วน
เวสฺสยนฺตรณฺจ มหุทฺธิณฺจ	สพฺพ รณฺญา สมากตา
ตฺวํ โนสิ อิตฺสโร ราชา	รชฺชํ การถ โน อุกฺโกติ.

(เดิน) (๖) ภิกฺขเว ตูกรสังฆมฺหึเห็นภยฺในวัฏฏสงสาร เมื่อ
 มหึศัจฺจรยฺบันดาตเกิดจลาจลทัวลกโลกธาตุ ทังท่าฝนโปกชรพิรุณ-
 สารทตกลองประพรหม ในตำแหน่งขัตติยสํมาคคฺวระปริธา ทุกหมุ่หมวด
 มชฺสมาตยาทิสาชชาติ เสนาพฤตมาตยฺราชกรวิ อิกทงพระสนมนาโร-
 นิกกรอนงค ทงพวกพหลจตุรงคฺวราชกรวิประชากร ก็เกิดโลมชาติสยด-
 สยองเสียงพระเตช ต่าง ๆ ก็ชวณกันน้อมเกศกราบบังคมทูล (ขึ้น)
 ว่าข้าแต่เนรนทรสูรสมมติเทวราช จงทรงพระกรุณาโปรดอดโทษ
 ทฺประมาทแต่หลังมา ขอเชิญเสด็จละอองชลลาณวชไพโร ทรง
 ชงขัตติยวิสัยสัวรยเยส คินพระนครอันพิเศษด้วยสิริสมบัติ สืบเสวย-
 สัวรยราชบัตถวิสัยวงศ เป็นมิ่งมกฏดารงสกลอาณาจักร จงได้เป็น
 ทพงทพานกสัตวนกร ให้บรรเทาทูกชเดอตรอนระงับภยฺ ตุงมหา-
 เสวตฉัตรไชยอันกางกั้น ได้รมเย็นไปทวทุกอเนกอนันตนิกรประชาชน
 จงทรงพระกรุณาโปรดรับนิมนตฺชาพระบาท ผุงเสนาพฤตมาตยฺ
 ราชกรวิประชา อันทูลอาราธนาอยุ่ณเกิด.

ฉฺชตฺตฺยปพฺพิ นิฏฺจิตฺ.

ประตฺบัตฺด้วยพระคาถา ๓๖ พระคาถา.

กัณฑ์ที่ ๑๓ นกกรกัณฑ์

ความสมเด็จพระปรমানุชิตชิโนรส

ปี่พาทย์ใช้เพลงกลองโยน

ตั้ง ลุควา มหาสตุโต ปี่ตรา

สทุธิ สลุตปนุโต อิมิ กาดมาห

ธมฺเมน รชฺช การณตํ	รจฺจฺจา ปพฺพาชยิตฺถ มํ
คฺวณฺจ ชานปทา เจว	เนกมา จ สมากตา
ทฺถกฺกณฺจ หิ โน ปฺตฺต	กฺุณหจฺจํ กตํ มยา
โยหํ สวํ วจนา	ปพฺพาเชสี อทุสํ
เยน เกนจ วนฺณเณ	ปิตุ ทฺถขํ อฺุทพฺพเห
มาตุยา ภกีนียาปี	อปี ปาณหิ อตฺตโน
ตสฺมา โทสํ อกตฺวาน	วณํ ตฺวํ กโรหิ เม
อิตฺถิงฺกํ นํหริตฺวา	ราชเวสํ อกณฺหเสตี.

(เดิน) (๑) ตั้ง ลุควา มหาสตุโต สมเด็จพระมหาสัตว์

ชาติยาศิเบศร์เวสสันดร เมื่อได้ทรงฟังฝูงชนมาทูลวิงวอนอาราธนา
จะให้ลาผนวชนาในสมบัติ ปี่ตรา สทุธิ สลุตปนุโต จึงกราบทูล
แก่พระเอกษัตริย์สัญญาชนกษัตริราชว่า (ขึ้น) ธมฺเมน รชฺช การณตํ
เมื่อข้าพพระมาทดำรงรัตนราไชยมไหสวรรย์ โดยทศพิชราชธรรม

ประเพณี คุวญจ ชานปทา เจว ตงญาพระรรมเกล้ากับชาวสัพพนิคม-
 ชนบท สมากตา ประชุมชวนกันพร้อมหมตมาเนรเทศ ให้ลูกจาก
 นกเรศมาแรมไพร บัดนั้นมาอาราธนาให้คนเวียงไชยเสวยสิริสมบัติ
 ดูนกไม่ควรแก่เหตุอันเคืองขัดแต่หนหลัง เมื่อท้าวเธอได้ทรงฟังจึงตรัส
 ปลอบประโลมพระโอรส เพื่อให้หัดโทษโปรดประภาษว่า ปุตุต
 ตกรพ่อผู้เอกอัครชาติเฉลิมวงศ์ สี่วัน วจนา พระบิดานมาสู่หมต
 เชอคำชาวพระนคร ปพพาเขต อหุลกั จึงมาจับพระหน่อนเรศราช-
 อูทรผู้เนยรโทษ ภูนหจจ กระทำให้เลื่อมศุณย์เสียประโยชน์วิภูตมิ-
 อันตราย ทุกกฏ ก็เป็นกรรมอันทารุณกำเริบร้ายวิปริตผิดอยู่แล้ว
 อนึ่ง ธรรมดาว่าลูกแก้วเกิดกับอก ยกอย่างอภิชาติเช่นบีโยรส ชีวิต
 ปริจจชิตวา ย่อมจะเสียดลระพระชนม์ชีพแทนทด ส่นองคุณพระชนก-
 ชนนี้ โดยกิจกตัญญูตเวทิต่างธรรมวิเศษ ปิตุ ทุกข์ อุตพพห
 จะฟังบาบตเสียดชงทุกขโทษของพระบิดามาตุราช ทงพระวงศ์าคณา-
 ญาติราชประยูร ตสุมา โทล อกตุวาน เหตุฉนั้น พองจดับอาตุร
 ดวงกมลพิโรธ อดโทษานุโทษแก่พระบิดร ทั้งเส่นเส่นาประชากร
 ชาวพิไชยเขต อีสลึงก์ นีหริตวา เชิญพ่อเป็ดองเครื่องดาบสแพศ
 ผนวชไพร ราชเวลี อกณหลิ จงทรงชงชตคยวิสัยเสวยสววรรษยิบต
 เป็นมันสัพพบริตนราชพารา ตามคำของพระบิดานเกิด.

(เติน) (๒) โยธิตคุโต สมนเตจพระบรมโพธิสัตว์ศรีวิสุทธิ-
 เทพวงศ์ มีพระกมลจ้านงจะครองสิริสมบัติ จึงขอพรแก่วชิรหัตถ์-

เทเวศร์ ขอททูลทตขตพระบิดุเรศราชนรินทร์ ด้วยเกรงประชาชนจะ
 ชวนกันดูหมิ่น ว่าพระทัยเบาไม่หนักหน่วง จะล่องเข้ามาในร้าย
 จึงทูลสนองโดยครองชดศยราไชบายดงน เมื่อสมเด็จพะจอมภพพิ
 ครลืออาราธนาถึงทศยวาร กรีบพระราชโองการว่าสาธุ แลวมิชา (ชน)
 สถูจิสหสุลา ขณะนั้น หม่อมขุนมาตยส์หชาติทงหกหมน รูว่าท้าวเชอ
 รัชอาราธนาจะลาผนวชคนเขานคเรศ ต่างคนก็ชวนกันน้อมเกศกราบ
 บงคมทูล ว่าข้าแต่เนเรนทรสุริศร์สัมมุติวงศ์ นห่านกาโล กาลนควร
 จะเสด็จไสรจสรงสุคนชวาริน ชำระพระสรีระมลทินในสกลกาย ท้าวเชอ
 จึงตรัสว่า ท่านทงหลายจงยบยงอยู่หนอยหนึ่งก่อน ปณฺณสาถ์ ปวิสิตุวา
 แลแล้วเสด็จบทธจรเข้าสู่อาศรมสถาน โอมุญจิตวา จึงเปิดองเครื่อง
 บริหารเรียงลาดบไว้ ทรงเศวตภูษิตผ่องไสรตั้งสี่สังขบริสุทศสะอาด แล้ว
 เสด็จยุรยาตรยังหน้ามุขพระบรรณศาลา จึงทรงพระจินตนาในพระทัยว่า
 อิทํ จานํ โอิพระอาศรมบทนฺไซเร เป็นที่อาตมะสึบสร้างคึตบารม
 นันได้เกาเดือนกับสับหาราตรีเป็นกำหนด ได้ทรงประพฤติพรหมพรต-
 พิธณาน บำเพญมหามกุฏทานอนยอดยาก เสี่ยสละภริยบุตรบริจาค
 เป็นมหคัจรรย พนพสุธานกมาบนดอลนทวส์กกลโลก นับวันแต่จะ
 วิโยคจำไกล โอิพระอาศรมศาลาทยแลละเลอนฟ้า ดั่งแต่จะโรยรา
 แรมนึราศ ใครเลยจะมาแผ้วกลาดเสี่ยตายเอ่ย แต่อาวาสหว่างจงกรม
 ทงแทนทิมทมิศึลาแก้ว นับวันแล้วแต่จะจำไกล โอิพระอาศรม
 จะประลัยด้วยเพลิงบ้า ทงฝูงสัตว์นานาจะยอแยง จะยบเย็นทวทุก

หนแห่งเห็นเวทนา ทรงพระอาลัยในพระบรรณศาลามีใครจะนิราศ
 ปทกฺขิณํ กตฺวา แล้วกระทำปทักษิณพระอาวาสสันตติยวาร ถวาย
 ทศนัชนโมฆานเบญจางคประดิษฐ์ แล้วเสด็จสถิตอยู่หน้ามุขพระอาศรม
 ทรงพระปริตทาภิรมย์ราชเหตุทศ ด้วยสมดังพรสหัสสนัยนนั้นแล.

คโต	เวสฺสณฺตโร	ราชา	โรชชลฺลํ	ปวาหฺยิ
สพฺพํ	วตฺตํ	จชิตฺวาน	ราชเวสฺมธารยิตฺติ.	
	คมตฺถํ	ปกาสณฺโต	สตุฏฺทา	อาห
สึสฺสนหาโต	สุจิวตฺโต		สพฺพาลงฺการภูติโต	
ปจฺจยํ	นาคมารุญฺห		ขคฺคํ	พฺนุชิตฺติ
คโต	สญฺจิสฺสหฺสฺสานิ		โยชโน	จารุทสฺสนา
ชหฺชาตา	ปริกริสฺสุ		นนฺทียนฺดา	รเกสภํ
คโต	มทฺทิลฺลจ	นหาเปสฺสุ	สึวิกฺกณฺวา	สมาภฺตา
เวสฺสณฺตโร	คํ	ปานเสตุ	ชาติ	กณฺหาชينا
อโกปึ	คํ	มหาราชา	สณฺชโย	อภิรกฺขตฺตติ.

(เดิน) (๓) คโต เมาะ ตทนนฺตรํ ในลำดับนั้น หมูภุมุขมาตย์
 ราชมนตรึ ทงเส้นสุรเส้น ในนอกตำแหน่ง ก็เร่งรัดจตเจงตาม
 กระทบวง สำหรับพระราชพิธีทงปวงทุกประการ (ชน) กปฺปกา
 ฝ้ายพวกพนักงานเครื่องตน ก็ถวายเจริญพระเกศมีสัสสมงคลควรแก่
 ราชกิจ แล้วเชิญบรมบพิตรสร้างพระกระยาสำนान อันปรุงด้วยสุคนธ์ธาร
 กลิ่นคอบ ชำระพระสรีราพยพุงขจร สพฺพากรณภูติคํ แล้วทรง

เครื่องราชวตถาภรณ์พจนตรจารย์ส   อนุลวงแล้วด้วยสดตรัตนามาต
 งามดงองค์สมเด็จพระชินทรเทวราชอนเรืองเดช   ราชเวสุมชารยิ ทรง
 เสวยชตตยเวศวิสุทธรวงศ   จึงสมเด็จบรมบิตรงค์ราชนรินทร์   กอญเชญ
 พระเอกอัครบดินทรอตุลยโอรส   อนุรงเรืองด้วยดิเรกยศราชศฤงคาร
 เสด็จชนสู่อุทุมพรสาชาพิมานอันเลิศแล้ว   สติคเห็นอพระที่นั่งบัลลังก
 แก้วกาญจนมณี   เบื้องบนรคณราศีอันโอภาส   ประดับด้วยเบญจพิศ
 ราชกกุชภณท์   สรรพราชูปโภคพร้อมเสร็จ   อภิสัญจีสุ   จึงอภิเชก
 สมเด็จพระหน่อนเรศร์   เป็นบรมชตตยเศศยอดมมนุษย์นกร   ผ่านพระ
 พิไชยเชตุตรตำรงราช   แทนองค์สมเด็จพระชินทรชนกนาถในเศวตฉัตร
 สืบเสวยสรวรยาธิปไตยบนประชาชนทวสกลพิภพ   แล้วถวายมูธา
 ภัสตวาทแกบรมกษตริย   สรงด้วยสังขทกษณาวิฏวไชยมงคล   แดะ
 สังขสุวรรณหรณูวิมลทงสามประการ   ท้าวเชอกกอบด้วยพระเกียรติยศ
 ไพศาลสุดซงจะพรรณนา   เมื่อนอดพระเนตรในทิสานุทิศไต่   ก็ชุลกร
 ไสวอยู่เดี่ยวดาษ   มุขมงกติกา   ขณะนั้นหมุ่ทิสาชชาติราชบุโรहित   ผู้
 เชียวชาญชานาญนิติไตรเพท   ก็โอมอ่านอิศวเวทวิชณมन्द   อวยศร์
 สวัสดิมงคลถวายไชย   ตูเรียนิ   ปกุกณหีส   ชาวพนักงานก็ประโคม
 ชานไชมโหรทก   ทงตุรียงคกองกกแดรสังข   เสียงฆ้องกลองประนัง
 เนียรนาท   สะเทือนทองวนาวาสหิมวันต์   เมฆนิโมโส   วิย   ตุงสำเนียง
 อสุนันันในห่องมหาสมุทร   อมจจา   ฝ่ายภิมุขมาคยราชบุรุษเสวกากร
 กัดกแต่งพระยาปัจจัญญุชรสเศวตคช   ประดับด้วยหัตถาลงกตกาญ-

จนามัย ประทับเทียบยังเกษไชยกอยรั้งเสด็จ โภชิตตโต ส่วนพระ
 บรมหน่อสรพรเพชญ์โพธิพงษ์ ก็สอดสะพักพระแสงขรรค์รามรงค์วราวุธ
 วิเศษ ประนตปี อางมล้างอรินทรปราชเยศทวทศากาศ นาคมารุห
 เสด็จทรงมงครถนนาคนาเคนทร์ อันเป็นบรมอัครเชนตราอาสน์
 สฎฐีสหสุธานี ฝ่ายภิมุขมาตยัสหชาติทงหกหม่น ก็ชวนกันชมชน
 ปรีดา ต่าง ๆ ประดับกายาด้วยสุภาภรณ์ มีอาวูชประจำกรถวันทุกคน
 ปริกฤษ์ ก็เวดล้อมพระจอมภพสกลมกฏูกฤษ์กษัตริย์ ลีวิกณญาโย
 ฝ่ายอนเณกอนงคนารัตนราชกัญญา ก็อัญเชิญเสด็จพระสร้อยสุณิสำ
 มทรศรอกเรศ ให้ลาตาบสิ้นแพศยนวชไพร นหาปลุ้ แล้วโสรจสรง
 เสาวคนธมาลัยอุทกธารา ช่วยกันขดสัพระกายายอดเยาวมาลัย แล้ว
 ทรงบวรวิถดาลังการวิไลเลิศ ต่าง ๆ ก็อวยศรีสวัสดิประเสริสูประสิทธิ
 พร ให้เสวยสุขสดาวรรววยเทวษ สรรพทุกขภัยพิบัติเหตุอย่าแผ้วพาน
 จงมีพระบวรสันดานชนชมด้วยบรมญาติ ทงสมเด็จพระชนกนาถราช
 สามี และพระกนิหาชาลีสองกษัตริย์ อยารู่มพระทัยโทมันต์แทนกัน
 จงทรงสมัครสไมสรเกษมสันต์สารภิมย์ ด้วยมหามิตรบรรไมตมเป็น
 นิรันดร ในพระนครนแล้วแล.

ตมตถ์ ปกาเลนโต สตุถา อาก
 อิทญจ ปจจยั ลหุธา ปุพเพ กิเลสมตฺตโน
 อานนุทึยั ปริกฤษ์ รมมณเฑย กิริพุหเช
 อิทญจ ปจจยั ลหุธา ปุพเพ กิเลสมตฺตโน

อาบนนทจิตตา สุมณา	ปุตฺเต สงฺกมฺม ลกฺขณา
อิทฺถจ ปจฺจยํ ลทฺธา	ปฺพเพ กิเลสมตฺตโน
อาบนนทจิตตา ปิตฺตา	สห ปุตฺตเห ลกฺขณา
เอกกตฺตํ ปุเร อาสี	นิจฺจํ ถนฺทิลสาयीนํ
อิติ เม ตํ วตฺตํ อาสี	ตุมฺหํ กามาหิ ปุตฺตกา
ตํ เม วตฺตํ สมิทฺถชฺช	ตุมฺहे สงฺกมฺม ปุตฺตกา
มาตุชฺปิ ตํ ปาเลตุ	ปีตุชฺปิ จ ปุตฺตกา
อโถปี ตํ มหาราชา	สณฺชโย อภีรฺกฺขตุ
ยํ กิณฺจิตฺติ กตํ ปุณฺณํ	มยฺหณฺเจว ปีตุ จ เต
สพฺพพนฺ เตน กุสฺสเลน	อชโร อมโร กวาตี.

(เดิน) (๕) ภิกฺขเว ตูกรสงฺฆมฺหฺตรังสีลสงฺวรวิเศษ อฺโภ ขตฺติยา
 อนฺวามรฺมขตฺติเยศฺหองฺคํ คอสฺมเตจฺพระเพสฺยันฺตรพงฺคํพิสุทฺธิ
 เทวราช และพระเอกอัครอนงกนาฏมทรีศรีสุนทรเทพกัญญา อิทฺถจ
 ปจฺจยํ ลทฺธา ท้าวเชอมาไตคนครองศรีสมบัตฺตี สืบเสวยบวรเศวต-
 นัทรเนลิมวัง ปฺพเพ กิเลสมตฺตโน จึงทรงพระอนุสรค่านึงถึงความ
 หลงดังแต่บรรพชิตเพศ เสวยทุกขเทวษในกลางไพร บัดนี้กับบริบูรณ์ไป
 ด้วยมไหสุริยศฤงคาร ควรที่จะแยกบ้านทวพระชนนี อาบนนทภริณ-
 จาราเปควา จึงให้เอาอาบนนทภรอนวจิตรด้วยพิพธกาญจนลตามาศ
 ไปตีฆ่าวประกาศแก่มหาชน ในเวียงหว่างวนาสณทคีชเรศประเทศวงกฏ
 ว่าบัดนี้พระเอกอัครบีโยรสราชสุริยวงศ์ เสด็จคนครองพิภพดำรงตั้ง

27/04/2565

ก่อนเก่า พระราชาอาณาจักรเป็นของพระลูกเจ้าตั้งแต่นั้นไป อานนทีย์
 ปรีกรีสู่ ให้จตุรงคเสนาในนิกรประชา เล่นอานันทมหามหรสพคำรบ
 ดติยวาร เสียงนกเอ็กเกรกสะท้อนสะท้อนทำนวงนาจาส (ชน) ลกขณา
 อันว่าสมเด็จพะเยาวมาลย์มาศมกุฏกณานาง อันทรงศุภลักษณะ
 สรรพางค์วิไลเลิศ เมื่อประสพพระโอรสประเสริฐสองกุมารา ก็ทรง
 พระโสมนัสปรีดาด้วยพระหน่ออชศตริย์ จึงมีเสาวนีย์ปลอบประโลม
 พระลูกแก้วแล้วรบขวัญ ว่าเจ้าแม่เอ๋ย แม่ลูกใดเห็นหน้ากนเมื่อ
 ยามยาก จำเดิมแต่วันพราหมณ์มาพรากไปจากอก พระชนนิน
 ก็เส่นวิตกกตงแต่ตรีกตรอม จนพระสรีระรูปนิกมาชুবดมมิตพิกล
 เสวยแต่อัสสัชลครวญคร่ำรำกำสรัต ด้วยบาราศพระโอรสทั้งสองรา
 พระแมนิกมาตงวดตจรยาทรมานตน เอกภตุคัม ปุเร อาสี เมื่อยาม
 เสวยก็เสวยแต่วันละหนทนทุกขเทวษ ยามไต้เยศกัมทมกับปฐูพ
 ปราศจากบรรดกรแท่นที่จระรองกาย คิงพระทนมินหมายจะประสพบพบ
 พระลูกแก้ว ตัม เม วัตคัม สมิทุชชช บดินวัตตปฏิบดินนิกสำเร็จแล้ว
 ด้วยอุปรารตนา แม่มาได้เห็นหน้าเจ้าทั้งสององค์ ก็สมเหมือนจิตแม่
 ประสงค์ในวันนั้น ปุคตกา ตูกรแม่กัณหาพ่อชาติหน่ออชศตริย์ อันว่า
 สิ่งเส่นโสมนัสปรีดา อันบังเกิดด้วยสเนหาการุญจิต แห่งสมเด็จ
 บรมบพิตรผู้ชนกนาถราชชนนิน ทงพระอัยกาธิบดีอันเรืองเดช ปาเลตุ
 จงรักษาเจ้าผู้ดวงเนตรทงสององค์ ยัม กิณจิตุติ กตัม ปุณณิ อนิงทง
 พระราชาอันตั้งสักศัลลัจจ มิตนว่าศีลสมาธิวัตตบวรทาน อันพระชนก

ชนนโมกนิหารมาแต่ปางก่อน ทรายเท่าถั่งบรรพชากรในครงนี้ จง
 มากุ่มครองสองศรีสุริโยรส อชโร ตรี อมโร ภว ให้เจ้าเจริญ
 พระยศนิราศโรค สิ่งสรรพทุกขไศกอย่ามิทา จงยื่นพระชนมพรรษา
 สืบสุริยวงศ์ เสวยพิภพดำรงราชอาณาจักร ในกรุงสี่พิพิไชยเขตดุตร
 มหานครนนแล.

ตมตถ์ ปกานสนุโต สตุตา อาห

กปฺปาสิกญจ โภเสยฺย	โฆมโกหุมฺพรานิ จ
สสุสุ สุนฺหาย ปาเหสิ	เยหิ มหฺที อโสกถ
คโต โฆมญจ กายูร์	องฺคทํ มณฺนิเมขลํ
สสุสุ สุนฺหาย ปาเหสิ	เยหิ มหฺที อโสกถ
คโต โฆมญจ กายูร์	คิเวยฺยํ รัตนามยํ
สสุสุ สุนฺหาย ปาเหสิ	เยหิ มหฺที อโสกถ
อุณฺณตํ มุขมุจฺจลญจ	นानารตุเต จ มานฺนิเย
สสุสุ สุนฺหาย ปาเหสิ	เยหิ มหฺที อโสกถ
อุกฺกคตฺตณฺนํ กิํจกมกํ	เมขลํ ปฏฺฐิปาทุกํ
สสุสุ สุนฺหาย ปาเหสิ	เยหิ มหฺที อโสกถ
สุคฺคตญจ สุตฺตวชฺชญจ	อุปฺนิชฺฌาย เสยฺยสิ
อโสกถ ราชปฺคตํ	เทวกณฺณาว นนฺทเน
สิสนฺหาตา สุจิวคฺคา	สพฺพาภรณฺภูสิตา
อโสกถ ราชปฺคตํ	ดาวตีสาว อจฺฉรา

กทนต์ วาตา อุปีตา	ชาตา จิตตลดาเวน
ทนต์วารณสมบุณา	ราชปุตตี อโสกถ
สกุณี มานุสินี	ชาตา จิตตปุตตา ปติ
นิโคธรปกุกหิมโฆฏฐิ	ราชปุตตี อโสกถ
ตสุสา จ นาคมานนุ	นาติวุฑฒิว กุณชร
สตติกุมม สรกุมม	อัสทานต อรุพหวิ
สา มทที นาคมารุข	นาติวุฑฒิว กุณชร
สตติกุมม สรกุมม	อัสทานต อรุพหวนติ.

(เดิน) (๕) ภิภูขเว ตูกรสงฆ์ทรงศีลสมาธิอันทรย์ ส่วนสมเด็จพระ
 พระยศศักดิ์ศรีสุนทรวิลาส ผู้เป็นบรมลัสสุราษมารดร ก็ทรงพระภูษา
 ลังการาภรณ์อันเพริศแพรว ได้ในระอบแก้วกาญจนมณี พระราชทาน
 ไปแก่พระสร้อยสุกนิสามัทร ให้ประดับองค์ ล้วนแต่สรรพเครื่องทรง
 กษัตรา.

(ขึ้น) กปุปาสิกถจ คือพระภูษาที่ปุปาสิกพัตร เกิดแต่กรุง
 กาสีกรรัฐบุรัมย์ กปุปาเสน กติ อันนายช่างทอดด้วยด้ายอุดมดูละเอียด
 อ่อน โกละยอ ทั้งโกไสยรัตนาภรณ์พรรณไพบุลย์ บังเกิดแต่ตระกูล
 โกละยาราฐ อันแล้วไปด้วยโยกิมิชาติช่างรงนา เป็นลัสสุวรรณอากาศ
 พิพิธพรรณราย วิจิตรไปด้วยลวดลายนกกหลายอย่าง หงพนพรรณ
 ต่าง ๆ ประหลาดกัน โขม มีทั้งโขมภูษาพรรณพิสุทธิเศวต อันขจิต
 ไปด้วยเปลือกไม้วิเศษในโขมราฐ โกทุมพรานี จ อีกทั้งขวรรัตนา-

ชาติต่างพรรณ บังเกิดแต่เขตขัณฑ์โกทุมพรรสุ อันนายช่างทอดด้วย
 ขนสัตว์จักรบรรจง สดสหัสสุกษณิกิ กำหนดราคาคงได้เส้นด้าย
 แต่ละผืนละผืนหนักมาก ล้วนแต่พระภูษาหายากหงส์ตระกูล อนึ่ง
 หงเครื่องอลงกรจำรูญเรือจักรัส กายูร์ เมาะ สุวรรณวลย์ คือสุวรรณ
 พาหุรัตบวรวิไล ล้วนสัตว์รัตนามย์อันไพโรจน์ อังกั หงกฤษทล
 มณโชติชัชวาล รัตตพัตรแก้วกาญจโนภาส โขมณจ กายูร์ หง
 สุวรรณรัตนราชธำมรงค์ สำหรับจะสอดสวมทรงทุกนวพระหัตถ์
 ถี่เวทย์ รตนามย์ หงสายสร้อยนพรัตนอลงกร เป็นเครื่องพระกัณฐา-
 ภรณ์บวรวิเศษ อุณคัม เมาะ อุณหีสปสานน์ หงพระมหามกุฏ-
 วิหเรศอย่างขัตติยนารี เป็นเครื่องประดับพระเศศโมลีวิไลเลิศ मुख-
 พุตุลลจ อีกอลงกตประเสริฐสุวรรณมาลา สำหรับจะแซมใส่พระเศศ
 นางกษัตริย์ ล้วนแล้วด้วยพิพิตรรัตนามาศ เป็นเครื่องเฉลิมพระนลาฏ
 อันโอฬาร อุกุคตตฤณ กิงคัมภัก หงพระปโยทรอลงการกาญจนบวร
 อีกพระองค์สาภรณ์พิจิตรเพริศแพรว ปฏิปาทุก หงฉลองพระบาทแก้ว
 กนกมณ ล้วนแต่เครื่องต้นอย่างดีสรรพทุกสิ่ง (ขึ้น) ราชบุคคี่ ส่วน
 ส้มเด็จพระเยาวมาลย์มิ่งมกุฏกัญญา อันเป็นบรมนเรนทรธิดาทอง
 กษัตริย์ ผู้ทรงศิริสวัสดิวลาศเลิศมนุษย์คณานาง ด้วยบวรลักษณ-
 เเบญจางค์เจริญเนตร ก็ทรงสรรพภูษิตวิเศษสุภาภรณ์ เทวกณูฉาว
 นนุทเน งามดั่งองค์อินทรอัสรเสด็จประพาส ยิงทพยนิทวนราช-
 อุทยาน สุวรรณกัททล วิบ พระอรองค์อันระหววยปานกาญจนกัททล

บังเกิดในส่วนศรีสังกเทเวศร์ อันช่อจิตรลดาวลัยวิเศษแสนสุขภิรมย์
 ยามเมื่อดอกสมร่าเพยพาน กนอมยอดทอดก้านอยู่ไปมา วิหิมุหมานา
 ผู้ใดได้ทศนาการกพิศวง ด้วยพระศรีลักษณละอองค่อนวิลาส
 นิโคธปกุกพิมโผฏฐิ ทังบวร โยษรุเอียมสะอาดอำไพ มีพรรณดั่ง
 ผลไทรที่สุกสด สรรพสิ่งงามพร้อมหมดทั่วพระอินทรย์ มานุสสินว
 ตุงหนงนางเทพกนิรวิหคองค มีรูปทรงนุกเหมือนมนุษย์บริสุทธ
 สมบูรณ์ ทังปีกหางกวีจตรจัญเจริญตา แล้วยืนพ้อนร่อนรำในอากาศ
 ตลุตสา จ นากมานนุกุ ขณะนั้นหมุกมุขมาตยราชมนตรี ก็ผูกคชสาร
 ศีรพระทนต์น อันเป็นมหามงคลกเซนทร นาติวุฑฒ์ มิได้แก่ออน
 เป็นมชณิมชาติเชอกุญชร เชยวชาญชำนานูในพิชยยุทธ สดุดิกุขม์
 อาจอดกถนสรพรสาตราวุธหอกบั้น ไม่ย่อหย่นยังยืนอยู่สงคราม อีสาน
 ทนค้ มิงอันงอนงามดั่งอนรต ดูนุกช้อยชดเชดชนชวา อูรอุหวิ
 ทรงพิระกะกาลงกล่าวองไว อาจจะปรามอรันทรให้ปราชยทวทศาดล
 ประตบด้วยหัตถาภรณเครื่องค่นเสร็จแล้ว ก็นามมาประทับกับเกษแก้ว
 วิจตรรุจึ จงส่มเต็งพระมทรศีรวสุทธกัญญา นากมารุขุห ก็ทรง
 บรมโอยราราชาชาติ แวดล้อมไปด้วยดิเรกราชบริพาร อุโภ ขคุดิยา
 กษตรยทงสองกประตบด้วยแสนศฤงการมหตยศเยศ เสด็จถึงคณชวาร
 ประเทศที่ประทับไพร (ย้าย) สลขโย ส่วนส่มเต็งพระเจ้ากรุงสญชัย
 ราชอัยกา ก็พาบรมบุตรนิตดาณานกรอนงค ทงหมู่พหลจตุรงคราช
 โยธึ ลีบสองอกไขเกณเฑยวประพาส ชมพนมพนัสพนาวาสหิมพานต์

มาสมคุด์ กำหนดได้เอกราษฎร์ประมาณโดยนิยามมา สรรพสัตว์มิได้
บ้ทาซึ่งกันแลกัน ในจังหวัดวนาสัณฑ์สังขรเขต มหาสคุดุส เตเชน
ด้วยบวรบุญฤทธิ์ศักดิ์ดาเดชสมดังสภารมมี แห่งหน้าพระชินสีห์หน้าแด.

ตมคุด์ ปกาเสนโต สตุถา อาห

สมุพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	มิกา	อหุ
เวสฺสณฺตรสฺส		เตเชน	นาลฺณมณฺณํ	วิหจฺยํ	
สพฺพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	ทิจา	อหุ
เวสฺสณฺตรสฺส		เตเชน	นาลฺณมณฺณํ	วิหจฺยํ	
สพฺพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	มิกา	อหุ

เอกขุณฺโณ สนนฺปิทีสุ

เวสฺสณฺตร	ปฺยาตมฺหิ	สีวันํ	รณฺจวทฺธมเน		
สพฺพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	ทิจา	อหุ

เอกขุณฺโณ สนนฺปิทีสุ

เวสฺสณฺตร	ปฺยาตมฺหิ	สีวันํ	รณฺจวทฺธมเน		
สพฺพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	มิกา	อหุ

นาสฺส มณฺชุนิกฺขชฺชีสุ

เวสฺสณฺตร	ปฺยาตมฺหิ	สีวันํ	รณฺจวทฺธมเน		
สพฺพมฺหิ	คํ	อรณฺณมฺหิ	ยาวนฺเตตฺถ	ทิจา	อหุ

นาสฺส มณฺชุนิกฺขชฺชีสุ

เวสฺสณฺตร	ปฺยาตมฺหิ	สีวันํ	รณฺจวทฺธมเนติ.
-----------	-----------	--------	----------------

(เดิน) (๖) ภิกษุเว ตูกรสงฆ์ผู้ทรงศีลวิสุทธิสังวร ปางเมื่อ
 พระเวสสันดรอดอุลยดวงกษัตริย์ สว่าง วิภูษาทุมนเน อันทรงประพฤติ
 ความเจริญศรีสวัสดิ์แก่ชาวสพรารู เสด็จจากสถกทตติยาवासวนาศรม
 สรรพสัตว์ในพนัสพนมแนวพนาเวศ ทวีปริมณฑลขอบเขตทั้งสามโยชน์
 เป็นกำหนด ซึ่งสมเด็จพระยอดประยูรยศมกุฎกษัตริฯ อันทรง
 แฝ่พรหมวิหารลีลาไปทางกัน คือชายเพชรทงเจตชนช่วยกำบังภัย
 ยาวนเคศฤต ประมาณมากน้อยเท่าใดแต่บรรดามี เอกขุณิ สนุณีปติสุ
 ก็มาลีโมสรประชุมในประเทศที่อื่นเดี่ยวดูอัสจรรยี้ แล้วต่าง ๆ ก็ปรับ-
 ทุกขกันตามประสาสัตว์ ว่าพระเดชได้อยู่คุ้มสรรพอุบัตินตราย เรา
 ท่านทั้งหลายนักกอบไปด้วยเมตตากากรูญจิต มิได้เกิดประทุษภิกงก่อการ
 พาลพิบัติเหตุ บัดนี้พระเป็นปกเกล้าจะจากไกล (ขึ้น) อโศก ปญฺจาย
 ชาวเราเอ๋ย จำเต็มนี้ไปจักอนาถา ลชฺชา วา น ภวิสุตติ ต่างๆ
 จะไม่ล้ำรวมกายละอายบาป จักเริ่มรันท้ากรรมอันหยาบอย่างบราณ-
 กาล จะเบียดเบียนกันเป็นอาหารตามประโยชน์ตน สรรพสัตว์จตุบท
 ทวิบาทสิ้นทั้งไพร่สณฑ์ชวนกันเส้าไศก ด้วยมหาบุรุษวิโยคอาตุร
 นาสุต มณฺชุนี นิกุขชีสุ มิได้เปล่งเสียงไพเราะจากรูญจำเวิญใจ ให้
 เย็นยะเยียบเบงยับส่งคไปทั่วพนาเวศ (เดิน) สลฺยชนรินุโท ส่วน
 ส้มเด็จพระเจ้ากรุงสัญชยนราริเบศร์บรมบิดา ก็ตรัสถามมรรคาอัน
 ประดับ มุขมนตรีกรกราบทูลว่าเสร็จสรรพโดยพระราชประสงค์ ขอ
 อัญเชิญพระยอดชตติยวงศ์มกุฎเกศ เสด็จดำเนินพลนิวัตน์นิเวศเวียงไชย

ท้าวเชอกลงให้ไปทูลพระเอกอัครตัญย์หน่อกษัตริย์ เภริณจาราเปตวา
แล้วให้เอาพิไชยภรรตัญย์ไปตีประกาศ แก่หมู่จตุรงค์พระราชาราชภูธรดิน
ทองปวง กำหนดจะยกพยุหทัพหลวงคืนเข้ากรุงไกรพระพิไชยตีพิ มหา-
บุรณนแล.

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุภา อาน

ปฏิยตุโต ราชมคโค วิจิตโต ปุบุผลนุจิโต
วสี เวสุสนุตโร ราชา ขตุถ ยาว เขตตุตตรา
ยโต สญจีสหสุธานี โยธโน จารุหสุสนา

สมนุตา ปริกฤษุ

เวสุสนุตเร ปยาตมฺหิ สิวัน รญจวฑฺฒเน
โอโรธา จ กุมารา จ เวสียานา จ พุราหุมนา

สมนุตา ปริกฤษุ

เวสุสนุตเร ปยาตมฺหิ สิวัน รญจวฑฺฒเน
หตุถาโรหา อนิกฺกุจา รติกา ปตฺติการกา

สมนุตา ปริกฤษุ

เวสุสนุตเร ปยาตมฺหิ สิวัน รญจวฑฺฒเน
กโรคียา จมฺมธรา ลิลฺลิตฺถา สุมฺมิกา

ปุโรโต ปฏิปชฺชิสุ

เวสุสนุตเร ปยาตมฺหิ สิวัน รญจวฑฺฒเน
สมาคตา ชานปทา เนคมา จ สมาคตา

สมนุตา ปริกวีสุ

เวสุสมนุตเร ปยาตมฺหิ สี่วัน รุชวาทุณเณ.

(เดิน) (๗) ภิกุขเว ดูกรสงฆ์ผู้ทรงจตุปาริสัทธิสีลวิเศษ ราช-
 มกุโค อันว่าต้องแถวสถลวิถีทุเรศราชมรรคา ปฏิบัติโต อันบุคคล
 แต่งประดับประดาคุมโหฬาร คุงวันวิสาขบูชากาลนักขัตตมงคล
 เป็นต้นว่าทูปราบให้ราบรื่น เอาทรายทรายเรียงพนธ์อ่านสะอาด
 วิจิตโต วิจิตรไปด้วยธงฉัตรกัทลมาศมันตาง ๆ ดงราชวัตรทั้งสอง
 ข้างทางเป็นระยะไป ออกทั้งหม้อน้ำและหม้อดอกไม้มีพรรณนานา
 ปุพฺผสณฺจิโต ตาษาไปด้วยกุสุมาลาสรพสิ่งพิเศษ ทุพุกปุพฺผจ
 คือดอกหญ้าแพรกและข้าวสารสุทศเศวต กับทั้งเมล็ดพรรณฝักกาด
 สุมณเมว จ อีกทั้งสุมณบุบผาชาติโอฬาร ลาขปญฺจมานิ มีข้าวดอก
 เป็นคำรบห้าประการพอครบสิ่ง จัดได้ชื่อว่าของบูชาอันยิ่งอย่างบุรพ-
 ประเพณี ไปรยปรายในราชวิถทั่วทั้งปวง ประมาณมรรคประเทศ
 ทางหลวงใต้หกสิบโยชน์เป็นกำหนด ตั้งแต่วงกฏบรรพตตราบเทอดัง
 พระนคร.

(ชน) ณ ขตุติยา ส่วนส้มเต็งบรมอดิศรทั้งหกกษัตริย์ กิทรง
 วิภูษิตรัตนอลังการ แลต่าง ๆ เสด็จทรงคเชนตราชาพระที่นั่งตน
 อันประดับด้วยหัตถาภรณ์เลิศล้ำล้วนกนกมณี ตโต สกุจิสหสุลานิ
 ลาดบนนหมุสหัสชาติโยชทั้งหกหมื่น อันเกิดรวมวอนทนคนกบพรมนเรศ
 โยชิโน ล้วนแต่ทรงสุรศักดิ์ตาเดซีในยุทศสงคราม จารุทสุตนา มีกาย

อันดูงามไปตวยเครื่องประดับควรจะจับใจ ถืออาวุธแกว่งไกวประจำกร
 ปรีกริตู ก็เห่ห้อมพระจอมพิภพเชตุรตุเดียรดาษ โอิโรธา จ
 กุมารา จ ส่วนแสนสร้างคองคณาฏนกรกัญญา กับทงชตตยกุมารา
 เหล่าประยูรวงศ์ต่าง ๆ กชนสู่อลงกตสัจวามาศี ทังรัตนอศวีราช
 ซาคิกุญชร โดยตำแหน่งฐานันดรแห่งตนและตน เวสียานา จ
 พุราหุมน กบทงพราหมณอนชานาญมนต์ในไตรเวท และพ่อค้า
 วาณิชเพศสิ้นทงปวง ก็โดยเสด็จในกระบวนทัพหลวงพยุหยาตรา.

หตุภาโรหา พวกพลศชโยธี ชนชบชกุญชรนิกร นับดวกเรนทร
 ไตละสีกน จตรงคบาทพลรักษาเท้า เท้าละสองประส่มเข้าเป็นแปตนาย
 นับทงคนคอกกลางท่ายอกดี กำหนดทงหัตถมัสีบสองคน สามหัตถ
 สิริพลสามสีบหก ยกพยุหยาตรา.

อนีกุฐา พลาชาซาตพิชาติ อศวีโยธีชนชบ อิกชนสำหรับ
 รักษาบาทอาชาข้างละคน อาชาหนึ่งนับพลได้สามนาย ตามก้นผ้นผาย
 สามอาชา สิริโยธาเก้าคนจัดเป็นอัสสานิกพลหนึ่งซงตรวจตรา แต่ง
 ตามอศวีโยธาพยุหส่งคราม.

รติกา พลรดงอนงามเยียรระยง เสนารตชนตำรงบนบิลดงก
 เป็นสองกบสารถนงเบองหน้าชบอาชาเยองยาง อิกทหารสองข้างสองคน
 พลรักษาารต เป็นสี่ต้นทงหมดรถหนงม สามรถทวาทสโยธี โดยชบวน
 จัดเป็นรถานิกถวนกระบวนหนง ซงคกแต่งตามตำแหน่งรถพยุหยาตรา.

ปตติกา หนึ่งพลโยธาเดินเท้า ไต่เต้าตามก้นชนละสี่ จัดเป็น

องค์บัณฑิตนักโยธินผู้หนึ่งคนนา นั้บพลหัยรดคชโยธาเดินเท้า สิ้นทั้ง
 ดีเหล่าเข้าชบวน คิดเป็นทวยหาญหกสิบถ้วนกระบวนหนึ่ง ซึ่งไตร
 ตรวจเป็นหมู่หมวดโดยนิยมดงน สิริตรงครรถคชหตถ สึงละหมนสี่สี่
 พรรณ บันออกเป็นสามกระบวน คิดเป็นทวยหาญหกหมื่นหกพัน
 หกร้อย หกหกสิกกหกจำนวนจำแนกกอง เศษเหลือสึงละสองสึง
 สามเหล่า.

การกา พวกพลชาวงานได้แต่ตามพยุหทัพ ทงห้าหมื่นพร้อม
 สรรพทุก ๆ คณะ คือช่างไม้ช่างทองจัดเป็นหนึ่งซึ่งประจำกอง มีคนงาน
 เป็นคารบสองกล้อย่าง คือช่างหม้อช่างชุนช่างทอหูก ช่างฉลาตร้อย
 กรองผูกพัพพบุษผา หมู่สามพวกอสุ์การากระทำธนู และหมู่ช่างย้อม
 พร้อมพลชาวงาน มีจอบเสียมสำหรับการขุดบ่อสระ ปะทชดสนชลวาริ
 หมู่คารบสี่สวณช่างกลบกลแลช่างวาด กับช่างสานเสื่อสาตกวาดเท
 หยกเยื่อเชอชานดอกไม้ อักช่างเหล็กช่างกลึงไปในกองทัพ หมู่ห้าม
 พร้อมทุก ๆ คณะ คือช่างหนึ่งช่างกระทำรถ ครอบจำนวนถ้วนหมดอยู่
 หกกอง เสียงสนธพดุงครองหือฤาหารรัช เสียงกเรนทรคาร์ณสนัน
 เนียรนาทตง เสียงรดผัดผันกงสะเทือนสะท้าน เสียงพลโยธาหาญ
 กอังกักในกลางป่า.

(ย้าย) หตุภาโรหา พวกพลคเสนทรเชียวชาญ ชับชี่สารตุน
 องอาจ อนีกฎจา พลอาสาชาติเรียวแรง ล้วนแต่เข้มแข็งว่องไว
 รติกา พลรถเรียงไสวแลเป็นทิว ธงชายปลิวปลิวปลายองอน ปตฺติการกา

พลบทจรตนักเหยมหาญ ล้วนชำนาญชำนาญในการศึก หมู่พยุหจตุรงค์
 พลิกลัดแทงสืเหล่า งามเพริศเพราะไปด้วยเครื่องประดับสรรพสรรพางค-
 พิลาส กโรฎิยา สวมหมวกมาศพันทอง ใส่เกราะกรองเสื่อหนัง
 อาจป้องกันกำบังสรรพอาวุธ เครื่องพิชัยยุทธณรงค์ ลิลลิตหตุถา มี
 มืออันทรงศรธนู ชูโล่หตั้งแลดดาบเขนเป็นชนิดแน่น แล่นเส้โล่ห้โตมร
 กุทัณฑ์ทวน ตามกระบวนยุทธพยุหยาตร ล้วนแต่สามารถมहिมา อาจ
 งามเอางาคชเมามัน มีได้ออยหนกนด้วยกลาแข็ง ต่าง ๆ ก็ถ้ออาวุธ
 กวักแกว่งลำแดงเดช ปุโรโต ปฏิปชชีสุ ก็แห่เส้ตั้งบรมชัตติยาศิเบศร์
 เป็นกระบวนหน้า (คงเดิม) เนกมา จ สมากตา ฝ่ายฝูงประชาชาว
 นิคมชนบท ก็ตามแวงล้อมพระจอมประยูรยศยอดชัตติยวงค์ ท้าวเธอ
 ก็ให้ขยายเขยอนพยุหจตุรงค์ราชโยธี มาโดยลำดับลัดลัดแกวเถื่อน
 ทูเรศ ประทับร้อนแรมในหิมเวศตามระยะทาง ให้เดินนิกรแล่น
 แล่นางคแต่วันละโยชน์เป็นกำหนด พลางชมพนมพนัสบรรพตพฤกษ-
 คณา ทงห้วยละหานเหวมาศิลาลาด แล่นาเส้ียงปักษาทิสาชาตรีอง
 ระงบไฟร ทงเส้ียงจกจนพรรณเรไรระรเรื่อย ฟงนกนาเฉอยชน
 อารณ หกกษัตริย์เส้ตั้งโดยพนาตรตุมโไพวาร ด้วยแล่นสร้งคพลา-
 หาญแหนแห่แลพลิก ลันนเส้ียงหัยรถชก้องกักในกลางดง สฎฐี-
 โยชนมกุก ลันมรรคาลัยไพรระหงหกสิบโยชน์โดยนิยมา (เดิน)
 ถ้าจะนับแต่วันบรรพชากำหนดนานถึงเจ็ดเดือน จึงได้พระราชทานสอง
 กษัตริย์ ชูชกพาริบรรดมาโดยมรรคา สิบห้าวันจึงถึงพระพาราเซตุตร

แต่ตระเตรียมพลนิกธอยู่เจ็ดวัน จึงยกไปเขตชนทศิกรยวงกฎ กว่าจะ
 บรรลุพระอาศรมบถลงเดือนหนึ่งกับยสี่บสามราตรี แต่ขบขยงอยู่ใน
 พนาล ไตเดือนเศษ จึงยกพลนวัตนนเวศเวียงไชย สองเดือนกถง
 กรุงไกรสีพี สิริเป็นบหนงกับสี่บหาราตรี ไม่เคลอนคลา จึงคนเขา
 พระพารานแล้วแล.

คตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห
 เต ปาวีสุ ปุริ รุมม์ พหุปาการโตรณ
 อุเปตถ์ อนนปานเหิ นจจกัเทหิ จุภย
 จิตุตา ชานปทา อาสิ
 อนุปตเต กุมารมเหิ สิวินิ รฎฐวาทมเน
 เจลุกุเขโป ปวตเตตถล อากเต ธนทายเก
 นนุทิมุเปเวสิ นคร พนุชโมกุโข อโฆสเถาติ

คตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห
 ชาตรุปมยั วสุถ์ เทโว ปาวสุสิ ตาเวท
 เวสุสนุตเร ปวิฎฐมเหิ สิวินิ รฎฐวาทมเนติ.

(เตน) (๘) ภิกขเว ตูกรสงฆมูทรวงศีลสังวรอินทริย เต ขตุติยา

อันว่าพระบรมนราธบถทงหกกษตริย เสดงถงบรรตณสีพราฐ พหุ-
 ปาการโตรณ อันประกอบด้วยชุมทวารกาณจนามาศอยู่เวียงราย ทง
 ปราการบ้อมคายนกมนคถ ตูกถิมทรวงเงอมตระหง่านงาม อาจบ้องกัน
 สรรพสงครามหม่อมมิตรราชปรบักษ อุเปตถ์ อนนปานเหิ บริบูรณ

ด้วยอเนกนารครสถโกชน์ ทังอฏฐุบานเอมโอรอันอุดม นจจกัเทหิ
 จุกย์ กัยสังทงสองประเสริฐสมล่ำหรับนคร คือตุริยางคชบพื่อนแสนสุข
 บันเทิง เป็นทเกษมล่ำเริงราชฎรประชาชาวพิไชเขต หกกษัตริยก
 เสด็จประเวศราชธานี พรังพร้อมด้วยแสนสุรชาติโยธอันแท้แห่น ตาม
 ท้องถนนแน่นอยู่เนองนันต์ (ชน) จิตตา ขานปทา อาสุ์ ฝูง
 ประชาชนกัประชุมชวนกันสนทงปวง มานังเบียดเสียดทงสองข้าง
 ถนนหลวงอยู่แออัด ต่างคนกั ได้มนต์ยนต์คอยรับเสด็จพระยอดชตติยา
 ภิชกศรีสมมุติวงศ์ อันอาจให้สรรพสิ่งประสงคัทรพัยโกโคย เจลุก-
 เขโป ปวตุเตตุล บ้างกัเปลืองผ้าห่มทำเป็นธงไชยชนโยกโยยบัต
 เหนอเคียรเกลา บูชาลัมเตงพระสูงเจางอมกษัตริย ต่าง ๆ กัอวยศิริ
 สวัสดิตถวายพร ท้าวเชอกเสด็จชนสู่คฤหรัตนอลงกรกาญจนพิมาน
 ประดับด้วยมไหสุริยศฤงการควรจะเปรมปรีดี เสด็จเสวยอุพาริกราช-
 กามลัมงคศรีสุชุมสุขแสนสารภิมย อนึ่งด้วยพยศอุดมตุวิลาส (เดิน)
 นนที ปเวลี จึงให้เอาอานันทเกวตประกาศแก่ชนชาวพระนคร ให้
 ปล่อยสัตว์นกรทกกขง โดยตามกำหนดตั้งแต่วิวาร์ อย่างงไว้ให้ได้
 ทุกขเวทนาเร่งปล่อยไป ปจจุสกาล ครันเมือราตรีภาคปัจจุสสมัย
 จึงทรงพระปริวิตกว่า เสว เวลาพรงันฝูงยางกทวทงปวง แจงว่า
 ชาติมะเสด็จคณยงเมืองหลวงจะชวนกันปรีดา ต่าง ๆ กัจะแตกตงกันมา
 คอยรบพระราชทาน จะพูนเพิ่มบวรกฤษฏาภินิหารมหาบริจาด เออ
 ไฉนจะได้ทรพัยอันใดโดยมากมาแจกจ่าย ให้อมพระกมลทมุงหมาย

ในครั้งนั้น (ชน) ตสุมิ ขณ ขณะนั้นกรอนถึงอาสน์โกธัสถกเทวราช
 จึงยังหาฝนรดนามาศมีพรรณนานา คือสุวรรณทรีญุมุกดาเวทุริยจำรัส
 ทงวเชยรมณรัตนประพาพ ก็ครบเจ็ดประการสรรพสิ่งวิเศษ ให้ตก
 เต็มนครเรศทั่วทุกลำเนา ชานุมตฤ์ ลึกประมาณเพียงเข้าควรจะยินดี
 แต่ในบริเวณจังหวัดปราสาทศรีทวมถึงสะเอวคู่อศักรรย์ จึงบ่าวประกาศ
 ให้ราษฎรชวนกันมาค้ำชมน เป็นของประชาชนตามคามเขต เหลือนั้น
 ให้ชนเข้าในนิเวศน์ทองพระคลังหลวง ผู้ชนทั้งปวงก็พากันชมนาน
 ทานมุข อุปภูจเปลี ท้าวเธอก็ตั้งบำเพ็ญพระบรมโพธิสมภารทาน-
 บารมี โดยพุทธานุกรประเพณีนั้นแล.

ตโต เวสฺสณฺตโร ราชานํ ทตฺวาน ขตฺติโย

กายลฺลส เกทา สปฺปญฺโณ สกคฺคํ โส อุปฺปชฺชถาตี.

(เดิน) (๘) เวสฺสณฺตโร ราชานํ อันว่าสมเด็จบรมขัตติยา-
 ธิบดินทร์ อัสมีภินนวงศ์เวสสันดรมหाराช สปฺปญฺโณ อันประกอบ
 ไปด้วยพระปรีชาฉลาดในที่จะบำเพ็ญทาน ทานํ ทตฺวาน ทรงสืบ
 สร้างพระกฤษณาภิหารทานบริจาศ อันมากบริบูรณ์แก่พระอชฌาสัย
 ตราบเท่ากำหนดพระชนมชีพได้รอยยลิบพระวรรษา กายลฺลส เกทา
 ก็ทำลายบัญญัติปาทานกษณธสวรรค์ ชนไปเสด็จปรากฏเป็นสันตฤ์ดี
 เทวราช เสวยทิพยสมบัติในรัตนพิมานมาศ เมืองสวรรค์ชั้นดุสิตเทพ
 พิภพ.

(ทำนองธรรมวัตรกลาย) (๑๐) สกฺถา อิมํ กถาสหสฺสปฏฺิ-

มณูชาติ มหาเวสสุบุตรชาติกั อหริตฺวา สม่เตจพระบรมนราสภ-
 ศาสดาจารย์ มีพระพุทธบริหารบ้นทุรพระธรรมเทศนาซึ่งมหาเวส-
 ลันดรชาติก อันประตบด้วยพระคาถาพนหนึ่งจบลง แลวกมีพระพุทธ-
 ดำรัสว่า ภิกฺขเว ตูกรสงฆทงปวง อนว่าทวงแห่งมหาเมฆพลาหกให้ตก
 ซึ่งห้าฝนโปกขรพรพรชปวัตนการลง ในตำแหน่งบวรพันธุงศ์สุมาคม
 แต่ในกาลก่อน ครงคณาคตเสวยพระชาติเป็นบรมชตติยเพสสันดรด้วย
 ประการตงนี้ (ทานองธรรมวัตตเท) ตโต สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
 ล่าตบนั้น สม่เตจพระชนสีหกมีพระพุทธภาษิต ส่าเตงพระจตุราริย-
 สัจจธรรมทงดี มีทุกขสังงเป็นต้น มีมรรคสังงเป็นอวสานที่สุด เมื่อ
 จบพระพุทธเทศนาแลว ก็ประมวลดมาซงอดีตชาติกยกเป็นโอสำนคาถาว่า
 ชุชโก พุราหฺมโน ลุทุโธ ตูกรสงฆ อนว่าชุกชชราลุททชาติ
 ฉกรรจกจากลับชาติมา คือพระเทวทตตโสธรราชอนุชา อมิตฺตดา-
 ปนา จ นางอมิตตดาพราหมณนนักลับชาติมา คือนางจัญจมาณวิกา
 เป็นติตติยสำวิก เจตปฺตุโต อนว่านายเจตมุตตมิกุลุททพรานบ้าน
 กลับชาติมาคือพระฉนนเถระ อันเป็นสฬชาติกกับพระตถาคต ตาปโล
 พระอจฺจตตาสนนครนกลับชาติมา คือพระอครทกษณสาวกธรรม-
 เสนาบดี สกฺโก สม่เตจพระวชิรปาณีสู่ราชบตีเทวราช กลับชาติมา
 คือพระมหาเถรอนุรุท วิสุสุกมฺโม พระวิสสุกรรมเทพบุตรนั้น กลับ
 ชาติมา คือพระมหาโมคคัลลนอะอฺตตรอครสาวก ผู้ยกเอาทคคเฝาย
 อธิธิททอภิญญาณ มกฺกรุมฺหิ สีโห ราชา เทพดาทนณฺมิตเป็น

27/04/2565

ไกรสรดีหราช กลับชาติมา คือพระอุบาลีมหาชนาทรัพย์ เทพดาที่แสงรั้ง
 สรรสรวิราพยพเป็นพยคฆราช กลับชาติมา คือพระมหาอริยสังฆสัมพล
 เทพดาที่ประวัตกายนทริยเป็นทบีราช กลับชาติมา คือพระจุตนาคนมหา-
 เถระ ทารเก รกขติ เทโว เทพดาที่นิรมิตเป็นพระบรมพุทธานุกร
 เพสสันดรราชดาบส มาอภิบาลสองสุริยราโชรสในมคคันดรประเทศนั้น
 กลับชาติมา คือพระมหากัจจายนะนราตภสาวก นางเทพดาที่นิรมิต
 เป็นพระมัทรีมารักษาสองชาติดียวไปดกันนั้น กลับชาติมา คือนางวิสาชา
 มหาทายิกาบริจาต ปัจจยนาโค วารโณ พระยาเศวตคเสนทรบั้งจัย
 นาคนน กลับชาติมา คือพระมหาอริยกสิปสังฆวุฒาจารย์ กเรณุกา-
 ภาสจารินี นางกเรณุเศวตสารผู้มารดาบั้งจัยนาคนน กลับชาติมา คือ
 นางกสิโคตมีสาภยวงศ์ มหุทราชา ส้มเต็งบรมกษัตริยมหุทราชา
 บิดุรงคแห่งพระมทรนน กลับชาติมา คือพระยามหานามศากยราช
 อพุกนุตรเร มหามจโจ อันว่าอำมาตย์ผู้เป็นนายนักการนำชาวสารอัน
 เดือดร้อน ไปกราบทูลส้มเต็งพระเวสสันดรนน กลับชาติมา คือพระ
 อานนทเถรพุทธอุปัฏฐาก ทานเวยยาวจงามจโจ อำมาตย์ผู้ได้จัดแจง
 บริจาคตัดตสตกมหาทาน ปวัตน์สืบสันดานมา คืออนาถบิณฑิกมหา-
 เศรษฐี สลขโย ส้มเต็งพระเจ้ากรุงสญชัยชนกาธิบัติ กลับชาติมา
 คือส้มเต็งพระบรมพุทธรบิดาสุทโธทนมหาราช ผุสสุตตี เทวี พระผุสสุตตี
 ชนนินาถนน กลับชาติมา คือส้มเต็งพระสิริมหามายาเทพบุตรพุทธร-
 ชนนี พระมัทรีราชเทวนน กลับชาติมา คือพระนางยโสธราพิมพาผู้

เป็นมารดาพระราहुล ชาลิกุมารโ พระชาลิตรุณชัตติยกุมารปวัตน์สืบ
 สันดานมาคือพระราहुลชโนรสำธิราช นางกณหาชินานาถนิน กลับชาติ
 มา คือนางอุบลวรรณาเถรี ปริสา สหชาติา จ อันว่าสหชาติ
 โยชทั้งหกหมื่นนิน กลับชาติมา คือคณานิกรพุทธเวไนยทั้งหลายน
 เวลุตุนุคโร สมเด็จพระเวสสันดรราชบดินน กลับชาติมา าจห้เเว
 คือองค์พระศกาคค อันบรรลโลกุตตมาภิเศกสัมโพธิบารมี สิริขโม
 ทรงขงศิริโสภาคณพิพรรพรรณรงศิริศมทบทงแทง มีพยามปภามณฑล
 โดยรอบข้างละวา สหพญญู ตรัสรูขงนานาเนกวิชรธรรมทั้งปวงทัวไป
 ในอัทธานทั้ง ๓ คือ อดีตกาล อนาคคกาล บัจจุบันกาล สมมาสมพุทโ
 ตรัสรูพุทธาภิเศกสัมโพธิญาณด้วยพระองค์ มีอาการอนมได้วปริต
 ธารต ชาตก็ ดูกรจตุพิชบรรพษททั้งปวง จงตั้งโสตประสาทสตัยขง
 พระมหาเวสสันดรชาตค แล้วฟังมนสิการกำหนดไว้ โดยนัยพุทธ
 ภาษิตกถา อันพระศกาคคบัณฑูรพระสัทธรรมเทศนามาขณะน เอว
 กมด้วยประการตงนแล.

นกรปุปเวสทนกณทำ นิฎฐิต.

ประตบด้วยพระศาธา ๔๘ พระศาธา.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาสมุทรราชวิทยาลัย
ถนนพหลโยธิน หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23111
นายพิมพ์ ชัยสารานุกูล ผู้พิมพ์ไมตรีจิต พ.ศ. ๒๕๐๗
